

Zemlja pod vašimi nogami *Arheologija na avtocestah Slovenije* Vodnik po najdiščih

zbirka

Dnevi evropske kulturne dediščine

Zemlja pod vašimi nogami *Arheologija na avtocestah Slovenije* Vodnik po najdiščih

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

903/904(497.4)

ZEMLJA pod vašimi nogami : arheologija na avtocestah Slovenije : vodnik po najdiščih /
[avtorji besedil Bojan Djurić ... [et al.] ; urednica Damjana Prešeren ; zračni posnetki Darja
Grosman]. - Ljubljana : Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, 2003. - (Zbirka Dnevi
evropske kulturne dediščine)

ISBN 961-6420-06-2

1. Djurić, Bojan 2. Prešeren, Damjana

125830400

© 2003 ZAVOD ZA VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE SLOVENIJE

zbirka DNEVI EVROPSKE KULTURNE DEDIŠČINE, zasnova zbirke JERNEJA BATIČ avtor uvodnega besedila BOJAN DJURIĆ avtorji besedil izbranih najdišč MITJA GUŠTIN, MILENA HORVAT, BORIS KAVUR, BRANKO KERMAN, TIMOTEJ KNIFIC, IRENA LAZAR, PHIL MASON, SIMONA PETRU, DR. BOŽIDAR SLAPŠAK, MIRA STRMČNIK GULIČ, IRENA ŠAVEL, GEORG TIEFENGRABER, BORIS VIČIČ, IVAN ŽIŽEK urednik kataloga arheoloških najdišč BOJAN DJURIĆ avtorji besedil kataloga arheoloških najdišč UROŠ BAVEC, ALMA BAVDEK, PATRICIJA BRATINA, DANILO BREŠČAK, SAŠA BUGAR, RADOVAN CUNJA, BOJAN DJURIČ, STAŠO FORENBAHER, MITJA GUŠTIN, MILENA HORVAT, JANKA ISTENIČ, BARBARA JERIN, TOMISLAV KAJFEŽ, BRANKO KERMAN, BORUT KRIŽ, ANA KRUH, IRENA LAZAR, MARIJA LUBŠINA TUŠEK, PHIL MASON, IDA MURGELJ, TOMAŽ NABERGOJ, MATJAŽ NOVŠAK, SLOBODAN OLIČ, ILDIKÓ PINTÉR, PRIMOŽ PREDAN, BOŽIDAR SLAPŠAK, DAMJAN SNOJ, MIRA STRMČNIK GULIČ, DRAGO SVOLJŠAK, IRENA ŠAVEL, GOJKO TICA, SIMONA TOMAŽIČ, ALFRED TRENZ, PETER TURK, IVAN TUŠEK, BORIS VIČIČ, TINA ŽERJAL, IVAN ŽIŽEK izdajatelj ZAVOD ZA VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE SLOVENIJE, CANKARJEVA 4, LJUBLJANA zanj JANEZ KROMAR urednica DAMJANA PREŠEREN lektoriranje ALENKA KOBLEK design ID STUDIO računalniške 3D rekonstrukcije ART REBEL 9 zračni posnetki DARJA GROSMAN digitalni ortofoto GEODETSKA UPRAVA R SLOVENIJE priprava slikovnega materiala MIRAN ERIČ primarna tipografija SCALA & SCALA SANS, FSI tisk TRAJANUS naklada 800 LJUBLJANA, SEPTEMBER 2003

Kazalo

Terra Gentis Humanae Memoria	7
Vodnik po izbranih najdiščih	
Poznopaleolitski tabor lovcev in nabiralcev	27
Bakrenodobno naselje obdelovalcev zemlje	33
Bakrenodobno žarno grobišče	37
Naselbina starejše bronaste dobe ob reki	43
Bronastodobno naselje pod Pohorjem	49
Grobišče starejše železne dobe	55
Keltska hiša	61
Rimska vojaška utrdba	67
Rimskodobna naselbina z grobiščem	73
Rimska vojaška opekarna	79
Zgodnjeslovanska naselbina zemljank	85
εŠD Katalog arheoloških najdišč	
15551 Ajdovščina	92
15515 Bela cerkev – Pod Vovkom	93
15543 Bič	95
15539 Bohova 2	97
15538 Bohova 3 – Pri kapelci	98
15529 Boško pri Stepanih	100
15530 Brgod pri Petrinjah	102
15550 Brgodec	104
15552 Cediljeki	106
10599 Col	108
11434 Čateški grič	110
11069 Čateški grič – jug	113
15570 Čatež – sv. Jurij	114
15569 Čatež – Na vrtilih	116
15558 Dolenje Karteljevo	117
15537 Dolenje Kronovo	118
15515 Dolge njive pri Beli cerkvi	119
15556 Dolge njive pri Šikolah	122
15516 Draga pri Beli Cerkvi	124
13727 Dragomelj	126
128 Drnovo	129
15549 Gabrovica	131
15554 Gmajna pri Sp. Gorici	133
15532 Gornje njive pri Dolgi vasi	135
15544 Gošča	137
539 Gradišče nad Hraščami	139

EŠD		
9815	Grofove njive pri Veliki vas	143
15541	Grofovsko pri Murski Soboti 1	144
15540	Grofovsko pri Murski Soboti 2	146
6033	Hajndl pri Ormožu	148
6049	Hardek pri Ormožu	151
10406	Ilovica pri Vranskem	153
192	Ivančna gorica	155
10567	Jaušina pri Ribnici na Dolenjskem	157
15571	Kamna gorica	159
15514	Kotare pri Murski Soboti	160
15566	Kračine	163
15542	Kraje	164
15565	Križišče pri Sp. Škofijah	165
10621	Krtina	167
15554	Lavše pri Šikolah	170
15545	Ledine pri Radovljici	173
15567	Ločica pri Polzeli	174
15523	Log pri Vipavi	175
15511	Loka	177
15517	Loke	179
15528	Malečnik pri Mariboru	181
15557	Med cestami pri Šikolah	183
15520	Medlog	185
10177	Medvedjek pri Velikem Gabru	188
15534	Mrzlo polje pri Ivančni Gorici	190
15536	Na Dolinje pri Črncu	193
11874	Na Lokah pri Grosuplju	194
15527	Na Vrhju pri Stepanih	195
4951	Nemškarica pri Ajdovščini	197
15512	Nova Tabla pri Murski Soboti	199
12654	Obrežje MMP	202
12654	Obrežje – Draga-Goričko	204
15568	Pečina pri Gorenjih Skopicalah	205
15526	Pobrežje pri Mariboru	206
15524	Pod Kotom – cesta	208
15510	Pod Kotom – jug	211
15525	Pod Kotom – sever	213
13728	Podgorica	216
13750	Podrečje pri Viru	219
15564	Podsmreka pri Višnji Gori 1	221
15564	Podsmreka pri Višnji Gori 2	222
15564	Podsmreka pri Višnji Gori 3	224

ešd		
15559	Popava pri Lipovcih	225
15535	Požarnice pri Družinski vasi	226
15560	Rebrnice–Gladežnica	229
9335	Ribnica na Dolenjskem	231
15509	Rogoza pri Mariboru	233
15533	Sela pri Dobu	235
6822	Slivnica pri Mariboru 1	237
15522	Slivnica pri Mariboru 2	239
15561	Sodolek	240
15555	Spodnja Gorica	241
10328	Spodnje Hoče	242
15548	Spodnje Škofije – Kortinca	244
15547	Spodnje Škofije – Reber	246
15546	Sredno polje pri Čatežu	247
8651	Stranje	249
821	Studenec pri Stični	251
10649	Šentpavel	253
10397	Šiman pri Gotovljah	256
14299	Školarice pri Sp. Škofijah	258
10403	Šmatevž	260
15562	Šušec pri Razdrtem	262
10405	Trnava	265
15521	Trojane cesta	267
15563	Valmarin pri Sp. Škofijah	269
9815	Veliki dol pri Veliki vasi	271
85651	Velike njive pri Veliki vasi	273
15531	Za Raščico	274
15513	Zagorica pri Biču	276
10782	Zasavje pri Krški vasi	278
15519	Zemono pri Vipavi 1	279
14086	Zemono pri Vipavi 2	281
15553	Žutreki pri Sp. Gorici	283
	Vrtače	285

.....
ešd je evidenčna številka enote iz Zbirnega registra dediščine (zrd), ki ga vodi Uprava Republike Slovenije za kulturno dediščino pri Ministrstvu za kulturo na podlagi pravilnika o vodenju zbirnega registra kulturne in naravne dediščine (Ur.l. RS 26/95).

TERRA GENTIS HUMANAЕ MEMORIA

Varovanje arheološke dediščine in projekt izgradnje avtocest

In tisti, ki pripovedujejo o preteklih stvareh, bi ne mogli pripovedovati resnice, ko bi preteklih stvari ne bili gledali v duhu: a kako bi jih mogli gledati, če bi jih sploh ne bilo?

AVRELIJ AVGUŠTIN, *Izpovedi* 11.17

Atene in Rim, Aleksandrija, Bizanc, Abu Simbel, Stonehenge, Borobodur, Machu Picchu, Chichen Itzá, Xi'an, Novgorod, Zimbabve in druga imena, ki naseljujejo imaginarij današnjega zahodnega človeka in se pojavljajo v katalogih uspešnih turističnih agencij, so svoj pohod začela počasi in pred mnogimi desetletji, pravzaprav nekaj stoletji. Predvsem skozi literaturo so si utrla pot v vsakdanje življenje. Najprej v življenje elite, med mlade evropske aristokrate in povzpeticke, ki so dozorevali skozi *grand tour* do Rima, Neaplja in morda celo do turških Aten in Istanbula, nato pa še v življenje novega meščanstva, ob pomoči številnih odprav, vojaških Napoleona v Egipt in raziskovalnih tja in na Bližnji Vzhod. Vse to je bilo uspešno prepleteno z vohuni in njihovimi opravki, povezanimi s kolonialističnimi cilji evropskih velesil. O vsem tem pripoveduje tudi Agatha Christie. To je okolje in učinek nekega zanimanja za preteklost, ki je v devetnajstem stoletju postopoma prešlo iz ljubiteljskega in ljubosumnega zbirateljstva, polnega fantastičnih in eruditskih razlag hkrati, v posebno disciplino – arheologijo (Schnapp, 1993).

Današnjega delovanja arheološke stroke ni mogoče ločiti od te preteklosti in od tega konteksta njenega nastanka. Preveč je še razbitin prejšnjih obdobj, naloženih in nalagajočih se v sodobne, vsakodnevno uporabljane stereotipe, ki dobivajo z modernimi barbarizmi vedno nove oblike in razsežnosti. Pri tem nastajajo novi vzorci obnašanja in nove vrednote, nove privatne in družbene ideologije v funkciji konkretnih interesov novih in manj novih gospodarjev. Zanikanje historičnosti sedanjih procesov, ki spremlja to postmoderno vrenje, spreminjanje preteklosti v zgodbe in bajke s svojimi umišljenimi junaki, potapljanje konkretnih, z viri potrjenih dogodkov v mitsko preteklost novih držav starih ljudstev, nastalih za vsakdanjo rabo, to so povsod prisotne otipljive nevarnosti izgube krhke zgradbe historičnega spomina, vgrajenega v temelje moderne zahodne kulture.

Tej pozabi skozi mite se je, tako menita zgodovinska in z njo tudi arheološka znanost, mogoče izogniti samo skozi vire. Skozi tiste neposredne proizvode procesov življenja, ki so se ohranili v neskončno različnih oblikah na vseh koncih in v vseh globinah Zemlje. Samo ti viri nedvoumno pričajo, nekateri bolj in drugi manj natančno, o dejanskih dogodkih in dogajanjih, povezanih z ljudmi. Tistimi nenavad-

nimi bitji, ki se na tem planetu edini ne prilagajajo svojemu okolju, temveč to okolje prilagajajo sebi. Zato puščajo v zemeljskih plasteh za seboj ne le svoja okostja, kar bi jih sicer samo izenačilo s številnimi drugimi živalskimi vrstami, temveč tudi sledove svojega bivanja in delovanja – orodja in okrasje, bivališča in fosilna polja, namakalne kanale in ceste, nebesne opazovalnice in svetišča, nagrobne spomenike in transportna sredstva. Prav tako pa ostajajo za njimi številni simboli, znaki komuniciranja ali samo poskusi komuniciranja, vtisnjeni v glino, vsekani v kamen, vpraskani v vosek, naslikani na papirus, kožo in les ali natiskani na pole papirja. V obliki plošč, ploščic, zvitkov in knjig. Vsa ta neskončna množica predmetov, ki po naravni poti propadanja, razpadanja in vsakršnega spreminjanja materialov postopoma izginja, ta nikoli končana zbirka predmetov in sledov delovanja, ta veliki arhiv vsega, kar se je in se še dogaja na tem planetu, počiva pod debelimi ali včasih malo tanjšimi plastmi spreminjajoče se zemeljske površine. Kakor tudi v modernih skladiščih – svetiščih znanja in védenja, tako značilnih za zahodno civilizacijo – muzejih, bibliotekah, arhivih.

Predmeti

Vedno so obstajali ljudje, ki so predmete zbirali, razvrščali in mnogokrat tudi opisovali. To so počeli zaradi njihove posebne vrednosti, lepote, izjemnosti, nenavadnosti ali pomena, položenega v njih. Predmeti so bili lahko človekovi izdelki ali naravni pojavi, in ločnica med njimi je vedno potekala glede na trenutno poznavanje tudi tako, da so bili izdelki zamenjani z naravnimi pojavi in obratno. Evropska zgodovina je polna tovrstnih zbirk, ki so nastajale na dvorih ali v svetiščih, v aristokratskih in meščanskih družinah, prehajajočih iz rok v roke, opisovanih, dopolnjevanih, menjanih, ropanih in uničevanih. Te zbirke sestavljajo dobršen del današnjih muzejskih zbirk, in proces njihovega nastajanja, obnavljanja in širjenja se nezadržno nadaljuje. Med njimi imajo svoje posebno mesto tudi zbirke, ki jih označujemo kot arheološke. Nastale so sicer na različne načine, vendar večinoma vseeno tako, da so njihove dele izkopal iz zemlje ali odkrili pod njeno površino. Pa vendar njihova arheološkost ne izhaja iz dejstva, da so bili odkriti pod zemljo, marveč izključno iz njihove pripadnosti davni in pozabljeni preteklosti, ki so jo prepoznali, opisali in na različne načine utemeljili ljudje, skozi čas označevani z mnogimi različnimi imeni (*doctus, eruditus, magister ...*), na koncu pa vendar največkrat z enim samim – antikvarius, starinoslovec.

Obstaja dolga in slavna tradicija antikvarjev, tradicija njihove dejavnosti in zaslug, prav tako kakor obstaja enako dolga tradicija njihovega zasmehovanja in parodiranja. Ukvarjanje s predmeti, njihovo natančno opazovanje, opisovanje in primerjanje, vztrajno in strastno zbiranje podatkov o njih, njihovi zgodovini in materialni sestavi, vse to je pri mnogih opazovalcih pogosto zbudilo občudovanje, pa tudi posmeh kot posledico nerazumevanja. Tudi med zgodovinarji, ki so se v žlahtni tukididski tradiciji vedno mnogo raje ukvarjali z vzroki, posledicami in razlagami človekovega delovanja, veliko manj pa z njegovimi predmeti.

Obstajajo veje arheologije in arheologi, ki se še vedno ukvarjajo predvsem ali celo izključno z zbirkami človeških izdelkov – artefak-

tov, predmetov številnih znanih in ugotovljenih kultur, ki jim iščejo funkcije in oblike, tehnike in starosti, pomene in vrednosti, da bi jih lahko razvrstili in uvrstili, pojasnili in ovrednotili. To njihovo delovanje se marsikdaj v ničemer ne razlikuje od delovanja antikvarjev, katerih nasledniki so, in brez omahovanja jih lahko označimo kot sodobne antikvarje, ki marsikdaj zbuja čudenje.

Toda ali med antikvarji in arheologi sploh obstaja razlika, kakor to arheologi vseskozi trdijo? Da, razlika obstaja, majhna sicer, vendar bistvena. Za arheologa imajo predmeti smisel samo takrat, kadar so vezani na določen kraj in prostor, na določene rabe, ki jih označujejo kot posebne in ki omogočajo njihovo določitev in pojasnitev. Za njimi poskušajo arheologi razumeti ljudi, ki so jih proizvedli in uporabljali, da bi odgovorili na preprosta vprašanja: zakaj smo, kjer smo, zakaj smo, kakršni smo, in kako smo to postali? – pri čemer raje verjamejo materialnim, otipljivim predmetom in sledovom kakor pa številnim različnim besedam, sicer splošno priznanemu domovanju človekovega spomina.

Predmeti veljajo v zahodni kulturi že vsaj tristo let za zgodovinsko verodostojnejše in prepričljivejše vire od različnih besed(il). To pa samo pod pogojem, da jih pravilno razlagamo in ustrezno razložimo (Klejn, 1987). To pomeni, da pri njihovi razlagi uporabljamo natančna in stroga pravila, ki ne podlegajo trenutnim potrebam kakšne »venetske preteklosti« Slovencev, utemeljevanju novih imperijev ali dokazovanju kulturne večvrednosti. Zato je bilo treba skozi čas razviti posebno metodologijo, ki temelji na tipologiji (Klejn, 1988), primerjalni analizi (Klejn, 1987) in stratigrafiji (Harris, 1989), treh kardinalnih metodah arheološke znanosti.

Predmeti so v tako zasnovani znanosti razumljeni kot sledovi davne človekove preteklosti, in med številnimi lastnostmi je prav njihova informativna vrednost tista, ki je za spoznanje te preteklosti najpomembnejša. Toda sledovi niso samo predmeti, ki jih lahko zbiramo, urejamo in občudujemo v različnih sodobnih različicah Schatzkammer – zbirkah čudes. Sledovi so tudi tiste številne, očem težko zaznavne ali povsem nevidne spremembe v okolju, ki so jih povzročile različne človekove aktivnosti, marsikdaj edini dokazi njegove prisotnosti in dejavnosti. Prav ti sledovi, ki jih ni mogoče uvrščati v zbirke, ki nimajo nobene druge vrednosti kakor le informacijsko, postajajo pri razumevanju človekove preteklosti vse pomembnejši, marsikdaj celo odločilni.

Z različnim zanimanjem starinoslovcev, ki jih zanimajo predmeti sami po sebi, in arheologov, ki jih za predmeti (in sledovi) zanimajo ljudje in procesi, je mogoče moderno ukvarjanje s predmeti, skupno antikvarjem in arheologom, utemeljiti kot upravičeno in potrebno tudi takrat, kadar ne gre le za akademsko razpravljanje, marveč za pravi konflikt interesov – pri posegih v prostor.

Prostor

V prostoru, ki nas obdaja in v katerem živimo, obstajajo posebna mesta, na katerih je spomin do skrajnosti zgoščen. To so pravi *loci memoriae*, proizvodi številnih generacij, materialni deli mreže spomina, ki se skupaj z nami vseskozi obnavlja ali propada, širi in drobi. Naša pokrajina se zato kaže kot palimpsest vseh številnih kultur, ki so vanjo vseskozi vpisovale svoje pomene in puščale svoje sledove. Ta zgodovinska krajina je mesto prepoznanih in sprejetih, bolj ali manj vidnih spo-

menikov in svetih mest, hkrati pa tudi prostor očem nevidne, podzemne mreže pozabljenega spomina, iz katerega, kakor iz vseobsegajočega micelija, ti spomeniki in sveta mesta nastajajo in rastejo.

V tej povsem materialni, fizični pokrajini, ki se razteza okoli nas, se preteklost vsak trenutek znova staplja s sedanostjo in proizvaja nove učinke. Ti se dogajajo tudi v posebnem polju arheologije, ki se kaže kot področje nastajanja novih pomenov, novega védenja in novih spomenikov, pojasnjujočih preteklost in obnavljajočih sedanost.

S pojmom zgodovinska krajina, ki obsega tudi arheološko, neposredno večinoma dokaj neopazno krajino (Hoskins, 1981; Novakovič, 2001), je seveda označena le ena od dimenzij našega prostora, v katerem se srečujejo in vanj vpisujejo vsi številni materialni, mnogokrat simbolno izraženi interesi posameznikov, skupin in družb. V njem poteka običajna, vsakodnevna konkurenčna bitka za obstoj in prevlado, ki označuje vso preteklost in sedanost človeških družb.

Številni procesi in spremljajoči posegi v prostor so že v preteklosti uničevali in včasih povsem uničili pričevanja različnih kultur. Ti procesi, ki so bili nekoč vezani predvsem na različne naravne katastrofe in le izjemoma na tiste redke človekove posege, pri katerih je bila na delu izjemno velika delovna sila, so s tehnološkim razvojem postajali vse običajnejši. Že celo stoletje in več je mogoče v prostor posegati z velikanskimi razvojnimi projekti in ga temeljito spreminjati (Archaeology and major public works, 1989). Tehnični razvoj in cenena energija sta omogočila ne le hiter razvoj nekaterih družb, marveč tudi enako hitro uničevanje vse večjih delov neobnovljivih arheoloških resursov. Rudniški dnevni kopi, velikanska jezera hidrocentral, avtocestni sistemi, naftovodi in plinovodi, ekstenzivni urbanizem, turistični in drugi industrijski kompleksi, melioriranje obsežnih poljedelskih površin in vodotokov, vsi ti mogočni novi sledovi in postopoma nastajajoči spomeniki ne uničujejo samo naravnega okolja ter rastlinskih in živalskih vrst, temveč resno ogrožajo tudi človeško vrsto, njeno sedanost in njeno preteklost.

Ohranjanje

Ohranjanje pričevanj človekove preteklosti je danes utemeljeno v pravici in potrebi javnosti po poznavanju te preteklosti (Merriman, 2002), in prav arheološka dediščina je tista, ki priča o večjem delu preteklosti človeštva. Spoznanja o tej preteklosti, vključno z njeno rekonstrukcijo, so bistveno odvisna od posebnih znanstvenih raziskav, ki pričevanja preteklosti – predmete in sledove – ustrezno obravnavajo. Ta raziskovanja so arheološka, in arheološka dediščina, ki je predmet vse močnejšega zakonskega varovanja, je razumljena predvsem kot zgodovinski vir, kot vir podatkov o preteklosti človeštva (Evropska konvencija o varstvu arheološke dediščine, 1991). Poudarjeno je treba ponoviti, da so poleg predmetov povsem enakovredni del arheološke dediščine tudi položaj teh predmetov v prostoru in vsi sledovi različnih depozitnih in podepozitnih procesov, ki so se ohranili v zemeljskih plasteh (Barker, 1989; Moberg, 1990).

Logično je zato, da so predmet varovanja zemeljske plasti, dna rek in morij, ki vsebujejo arheološke informacije o človekovi preteklosti. Iz tega dejstva izhaja sicer smiselna, vendar marsikdaj in marsikje nerazumljena, zakonsko pa vendar jasno določena zahteva, da je tre-

ba tam in takrat, ko so ta materialna pričevanja ogrožena, kot skrajni način ohranjanja izvesti arheološka izkopavanja. Izkopavanja so, povedano drugače, metoda prevajanja materialnih odnosov in razmerij predmetov in sledov v zemeljskih plasteh v pisni in grafični arhiv raziskanega dela najdišča, ki je bil v procesu izkopavanja uničen.

Ohranjanje zemeljskih plasti s pričevanji o človekovi preteklosti, kakor bi lahko splošno označili arheološka najdišča, je koncept, ki je v posebnem polju spomeniškovarstvene stroke, zadolžene za varovanje kulturne dediščine, dokaj nov in zato tudi splošno slabo razumljen. Izhajajoč iz koncepta spomenika, ki je vedno ideološki konstrukt in del ideološke ekonomije (Pirkovič, 1993), spomeniškovarstvena stroka le težko sestopa z ravni produkcije spomenikov na raven varovanja zgodovinskega vira in zato v njegovem znanstvenem pomenu le težko prepozna razlog za njegovo ohranjanje. Kljub najsodobnejši zakonski osnovi, ki jo nudi ratificirana *Evropska konvencija o varstvu arheološke dediščine - Malteška konvencija* (Petrič, 2000), ki uveljavlja na področju arheološke dediščine premik s spomenika na dediščino in s spomeniških vrednosti na znanstveni pomen, slovensko arheološkovarstveno prakso še vedno obvladuje umetnostnozgodovinska preobremenjenost s konceptom spomenika in posledično potlačitev pomena arheološke dediščine v podzavest stroke. Kako bi si sicer lahko razložili odsotnost ustreznih konceptov, strategije in mehanizmov, potrebnih za zakonsko deklarirano raven varovanja arheološke dediščine pri nas? (Management of archaeological projects, 1991)

Podobno nerazumevanje iz enakih ali podobnih razlogov je mogoče ugotoviti tudi na tistih področjih, ki neposredno vplivajo na ohranitev arheoloških pričevanj v prostoru, na področjih takih strok, kot so urbanizem, arhitektura, gradbeništvo, kmetijstvo itn. Posledica tradicije, umetnostnozgodovinsko določenega konceptnega aparata spomeniškega varstva, ki na različnih ravneh odseva v polje navedenih strok, in posledica nereflektiranega, laičnega, stereotipnega, vsekakor pa s pojmom spomenika bistveno določenega gledanja na ukvarjanje z arheološko dediščino je nastanek vrste profesionalnih kultur, ki zaradi različnih interesov in različne stopnje družbene moči gojijo omalovažujoč in včasih kar sovražen odnos do varovanja kulturne dediščine in njenih nosilcev.

Ob tem se vse bolj uveljavlja zahteva po odprtju arheologije javnosti, utemeljena v pravici do poznavanja lastne preteklosti. Nič več se ni mogoče zadovoljiti s produkcijo dokaj ozko usmerjene, interesno nevtralne arheološke vědnosti, na katero je, ob povečanem interesu javnosti in vse večjem vlaganju v celotno področje, usmerjen vse pozornější in vse radovednejši javni pogled. Če pustimo ob strani veliko vprašanje ideološke nevtralnosti proizvodnje arheološkega znanja, ki je bilo v osemdesetih in devetdesetih letih dvajsetega stoletja v Evropi zelo aktualno (Shanks, Tilley, 1987), se moramo z vso resnostjo soočiti z odsotnostjo politike promocije in povečanja javnega dostopa do arheološke dediščine – predvsem nepremične. Arheološka dediščina v javnem prostoru ni in nikoli ne bo enoznačna (Hodder, 1999), vedno bodo v njej prepoznani različni interesi in njim ustrezne razlage različnih družbenih skupin, tem različnim potrebam in razumevanjem javnosti pa se mora posebno in privilegirano področje varovanja arheološke dediščine v celoti odpreti.

Razvojni projekti in varstvo arheološke dediščine

V specifičnem polju zaščitne arheologije pri nas je vprašanje varovanja arheološke dediščine bilo, in je večinoma še vedno, enačeno z reševalnim oz. varovalnim arheološkim izkopavanjem. Tovrstno arheološko izkopavanje pa je brez izjeme določeno z realnimi možnostmi, ki jih ima varovanje na področju razvojnega načrtovanja, oz. z razmerjem med močjo investitorja ter sposobnostjo in možnostmi posebne javne službe, da uveljavi svoj javni interes (Demoule, 2001). Zaradi razlogov, ki pri posegu v arheološko dediščino nikoli ne izhajajo iz potreb arheologije, naj bi bilo izkopavanje v tem odnosu načeloma zadnja možna metoda varovanja, vendar je njena raba v resnici bistveno določena z vrsto in naravo razvojnih posegov v prostor in je v tem smislu nujnost, ki se ji spomeniškovarstvena služba predvsem pri velikih razvojnih projektih nikoli ne more izogniti.

Odnos med razvojnimi projekti in varovanjem arheološke dediščine je v Sloveniji doživel v zadnjem desetletju pomembne spremembe. Te spremembe je določal predvsem največji razvojni projekt zadnjih let v Sloveniji, to je projekt izgradnje avtocestnega omrežja. Rešitve, uveljavljene pri varovanju arheološke dediščine v tem projektu državne infrastrukture (Grosman, Novaković, 1994), mečejo dolgo senco na vse druge manjše razvojne projekte, hkrati pa bistveno vplivajo na spremembe v koncipiranju metod in možnosti varovanja.

Projekt varovanja arheološke dediščine ob izgradnji avtocest je nastal leta 1994 predvsem kot posledica potrebe po verodostojnih strokovnih osnovah za načrtovanje avtocestnih odsekov, pri katerem naj bi se, izhajajoč iz Zakona o varstvu naravne in kulturne dediščine (Ur. l. št. 1-3/81) ter iz duha takrat v Sloveniji še ne ratificirane Malteške konvencije, v celoti izognili vsem registriranim območjem arheološke dediščine, hkrati pa v kar najmanjši možni meri poškodovali ali celo uničili še neznana arheološka najdišča. Predlog potrebe po tovrstnem projektu je izhajal iz domneve, da obstoječi prostorski podatki o arheološki dediščini niso v celoti verodostojni oz. za potrebe postavljanja variant AC-odsekov v prostor ne dovolj natančni in da je celoten prostor primerjanih variant AC-odsekov z znanimi metodami in tehnikami mogoče v potrebno kratkem času v celoti preiskati in v njem določiti še neznana arheološka najdišča, ki bi se jim lahko še v fazi načrtovanja kar najbolj izognili.

Prva domneva je bila nedvomno pravilna, saj je sicer bogata in sistematično grajena baza podatkov o arheoloških najdiščih Slovenije vsaj od tridesetih let 20. stoletja nastajala znotraj akademsko definiranih interesov in ustanov (Arheološka najdišča Slovenije, 1975; Tecco Hvala, 1993; Modrijan, 1994; Kovačec Naglič, 2001) in bila za potrebe varovanja prostorsko določena dokaj približno; iz razlogov zagotavljanja strokovnega nadzora nad uničenjem pa marsikdaj po obsegu tudi pretirano.

Druga domneva je temeljila na prepričanju, da obstajajo metode in tehnike, ki omogočajo hitro analizo prostora, in da jih strokovnjaki v Sloveniji poznajo in obvladujejo.

Domneva o obstoju primernih metod in tehnik je bila načeloma pravilna, saj je res del slovenske akademske arheologije že od zgodnjih osemdesetih let 20. stoletja eksperimentiral s tehnikami sistematičnih terenskih pregledov (Arheo 9, 1989; Novaković, 1996, 2002) in, kot logičnim naslednjim korakom, pričel načrtno uvajati in

razvijati geofizikalne metode (Mušič, 1996, 1999, 2000) namensko aerofotografijo (Grosman, 1996; Kerman, 2002) in napovedno modeliranje v povezavi z GIS-tehnologijo (Stančič, Gaffney, 1991; Dular, Slapšak, Stančič, Tecco Hvala 1992; Stančič, Veljanovski, Oštir, Podobnikar, 2001), kar je bilo vse posledica konceptualnega odmika od sicer tradicionalne in prevladujoče kulturnozgodovinske in tipološko-kronološke paradigme slovenske arheologije v smer prostorske arheologije in arheologije krajine. Vendar je bila ta praksa eksperimentalna in zato v celotni arheologiji marginalna, znotraj ožjega spomeniškega varstva pa vse do avtocestnega projekta celo skoraj povsem odsotna. Iz česar sledi, da je bila domneva o obvladovanju metod in tehnik, ki bi v dovolj kratkem času omogočile izdelavo verodostojnih strokovnih podlag že v fazi načrtovanja AC-odsekov, v organizacijsko-izvedbenem smislu napačna. Zaradi eksperimentalne narave uvajanja in razvoja ustreznih metod in tehnik ni bilo na voljo dovolj usposobljenih kadrov, in še ti so bili umeščeni v akademsko in ne spomeniškovarstveno področje. Napačna pa je bila tudi domneva, da je za pregled obsežnih, več sto kvadratnih kilometrov velikih površin na voljo dovolj časa.

Glede varovanja arheološke dediščine sta bili sprejeti dve načeli:

(1) vsa znana arheološka dediščina je varovana brez izjeme in v celoti tako, da se ji načrtovalci izognejo, (2) vsa novo odkrita arheološka najdišča, ki se jim ni mogoče izogniti, se varujejo skozi preventivno arheološko izkopavanje, ki rezultira v izdelavi kar najpopolnejšega arhiva najdišča, hranjenega v pristojnem muzeju. In le izjemoma, kadar to zahteva kvaliteta ostalin, tudi v materialni obliki *in situ*. Drugo načelo je bilo sprejeto toliko lažje, ker je obstajalo med arheologi splošno prepričanje, da je ozemlje Slovenije v arheološkem smislu dovolj znano in pregledano, da pomembnih novih odkritij ni mogoče pričakovati, pa tudi njihovo število naj po pričakovanjih ne bi bilo veliko.

Projekt varovanja kulturne dediščine ob izgradnji avtocest je bil, v nasprotju z decentralizirano strukturo spomeniške službe (Hoyer, 1998), v organizacijskem smislu zasnovan centralno. Ker je šlo za razvoj infrastrukture na celotnem ozemlju države, so bili vsi postopki sodelovanja spomeniške službe že na ravni sprejemanja prostorskih odločitev vodeni z enega mesta, kar je omogočilo, ne pa tudi pogojevalo, podobno organiziranost na posebnem področju varovanja arheološke dediščine. Republiški zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine (pozneje Uprava RS za kulturno dediščino) je za koordiniranje in enoten metodološki pristop varovanja arheološke dediščine ustanovil posebno Skupino za arheologijo na avtocestah Slovenije (SAAS), ki so jo sestavljali po en predstavnik iz sedmih spomeniškovarstvenih enot (danes območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije), predstavnik osrednjega zavoda in predstavnik akademske sfere kot vez med dvema sektorjema arheologije.¹ Ta skupina je sprejela in uveljavila model varovanja, ki je nastal znotraj tistega akademskega področja, ki je prakticiralo postopoma uveljavljajoče se nove metode in tehnike v arheologiji.² Centralno so bila in so še vodena vsa stro-

1 Člani SAAS ob imenovanju skupine so bili: Bojan Djurić (predsednik), Boris Vičič (podpredsednik), Danilo Breščak, Jovo Grobovšek (od leta 1999 Barbara Mlakar; od leta 2003 Helena Štih), Nada Osmuk, Milan Sagadin, Marko Stokin (od leta 2000 Alfred Trenz), Alenka Vogrin (od njene smrti leta 1998 Danijela Brišnik), Ivan Tušek.

2 Oddelek za arheologijo Filozofske fakultete v Ljubljani.

kovna dela: predizkopavalni postopki definiranja novo odkritih najdišč, ocena obsega njihovega uničenja s posegom v prostor, nadzor nad kvaliteto izkopavanj in nastajanjem arhivov najdišč, koordiniranje poizkopavalnih postopkov in priprave za objavo ter objava rezultatov. Centralno je bil z investitorjem dogovorjen tudi način financiranja (cenik, standardne pogodbe, faznost pogodb), ki ga v celoti pokriva Družba za avtoceste v republiki Sloveniji (DARS). Najobčutljivejšo in posledično najodgovornejšo fazo ugotavljanja in ocene novo odkritih najdišč vodi v finančnem in izvedbenem smislu izključno SAAS; arheološka izkopavanja vodijo v finančnem smislu pristojne območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, izvedbeno pa se poleg njih pojavljajo tudi druge institucije in novo nastala privatna podjetja. Izbor ustreznih direktorjev izkopavanj in izkopavalnih ekip poteka v skladu z mnenjem SAAS.

Model

Uveljavljeni model varovanja arheološke dediščine se omejuje izključno na varovanje znotraj prostorsko že določenega posega v prostor. S tem se je projekt zavestno usmeril samo v preventivne in reševalne arheološke posege, saj je bilo le pri tako zoženih raziskavah mogoče pričakovati (1) hitro in verodostojno ugotavljanje potencialnih arheoloških najdišč v prostoru, ki naj bi bil z gradnjo uničen oz. spremenjen, ter (2) visoko stopnjo napovednosti novih najdišč, potrebno za njihovo reševanje še pred začetkom izvajanja gradbenih del. Za tako postavljene cilje pa sta bila potrebna dva predpogoja: (1) koncipiranje celotnega prostora gradbenega posega kot potencialno arheološko najdišče, ki ga je treba v celoti podvreči vsem potrebnim analizam, in (2) začetek vseh analiz že v fazi osnutka lokacijskega dovoljenja, s čimer je bilo omogočena izvedba vseh faz varovanja še pred začetkom gradbenih del (kar je tudi eden bistvenih interesov investitorja).

Osnovna shema sprejetega modela je

Prva faza

MOPE	· definiranje odseka avtoceste	1. načelo
	· ocena vpliva gradnje avtocest na okolje	Nobeno znano arheološko najdišče ne sme biti poškodovano ali uničeno.
MK	· elementi za oceno	banke podatkov
URSKD	vpliva gradnje avtocest na okolje	· INDOK-ZRKD · ARKAS

Definiran odsek avtoceste osnutek lokacijskega načrta

Druga faza

MK	SAAS	2. načelo
URSKD		Celotno območje uničenja je potencialno arheološko najdišče.
Pogodba 1		
DARS	Ekstenzivni pregled 10 odstotni vzorec · aerofotografija · čas	

Definirana potencialna arheološka najdišča in strukture

MK

URSKD

Pogoda 2

DARS - investitor

Definirani elementi intrasite pregleda in nove pogodbe

Tretja faza

SAAS formira komisije specialistov za potencialna arheološka najdišča

Intenzivni pregled

- totalni površinski pregled
- geofizikalne tehnike
- aerofotografija
- testni jarki

3. načelo
Vsa identificirana najdišča in strukture je treba raziskati na način sistematičnih izkopavanja.

Definirana arheološka najdišča in strukture

MK

Območne enote ZVKDS

Pogodba 3

DARS - investitor

Definiran obseg arheoloških del / izkopavanja in elementi nove pogodbe

Četrta faza

MK
Območne enote ZVKDS in druge ustanove ali privatna podjetja

Izkopavanja

Komisije specialistov za arheološka najdišča
Odgovorni konzervator

Dovoljenje za začetek gradbenih del

MK
Območne enote ZVKDS

Kontrola zemeljskih del v fazi gradnje

Formiranje arhiva najdišča

MK

Območne enote ZVKDS

Pogodba 4

DARS - investitor

Komisija specialistov ugotovi strokovni potencial arhivov najdišč in definira elemente za njihovo obdelavo.

Peta faza

Obdelava arhiva najdišča in priprava publikacije

Šesta faza

financira

MK

Objava

- strokovni uredniki za vsako najdišče

Arhivi najdišč oddani v pristojne muzeje

MOPE Ministrstvo za okolje, prostor in energijo

MK Ministrstvo za kulturo

URSKD Uprava Republike Slovenije za varstvo kulturne dediščine

ZVKDS Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije

INDOK Informacijsko dokumentacijski center pri URSKD

ZRKD Zbirni register kulturne dediščine

SAAS Skupina za arheologijo na avtocestah Slovenije

ARKAS Arheološki kataster Slovenije

DARS Družba za avtoceste v Republiki Sloveniji

Temeljna delitev na predizkopavalno, izkopavalno in poizkopavalno fazo je standardna in toliko bolj logična, ker je pogojena z osnovnim in edinim načinom varovanja – preventivnim arheološkim izkopavanjem. Najpomembnejši oz. najboljčutljivejši sta v sprejetem modelu druga in tretja faza, v katerih so zaznana in opredeljena arheološka najdišča ter izdelana njihova osnovna ocena in obseg njihovega uničenja z gradbenim posegom.

V drugi fazi je predvsem s tehniko sistematičnega površinskega pregleda z zajemanjem 10 odstotkov vseh artefaktov na površini ana-

terenski pregled, Nova tabla 1998

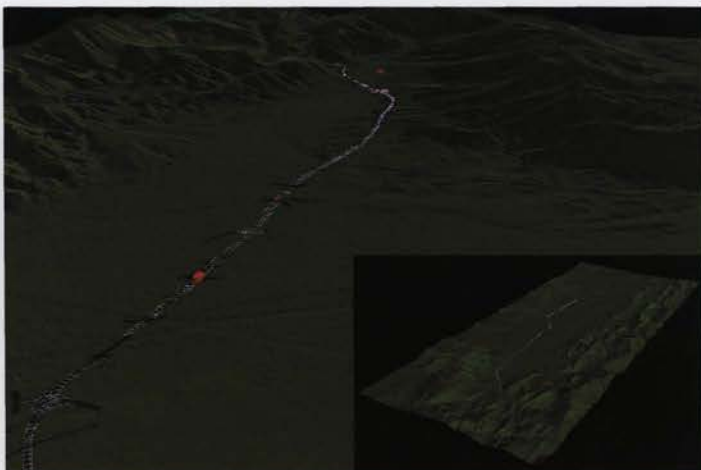
liziran ves prostor gradbenega posega in določen njegov arheološki potencial. Ta se kaže v večjih ali manjših koncentracijah (predvsem keramičnih) artefaktov, ki so posledica raznovrstnih depozijskih in podepozijskih procesov in aktivnosti. Poleg stopnje vidljivosti, ki vpliva na število zabeleženih artefaktov – v tem smislu so v Sloveniji za terenske preglede ustrezni v enem koledarskem letu samo štirje meseci –, je njihovo določanje bistveno pogojeno s stopnjo predhodnega poznavanja diagnostičnega gradiva.³ Na tej prvi stopnji določanja potencialnih arheoloških najdišč, na stopnji ekstenzivnega detektiranja distribucij artefaktov, je temeljno izhodišče za nadaljevanje analiz na naslednji stopnji pozitiven odgovor na vprašanje prisotno-odotno, in to ne glede na absolutno količino signifikantnih artefaktov. Med vsemi površinsko registriranimi artefakti v vzorcu je arheološko signifikantnih sicer 0,5 do 2,5 odstotka, razlike v njihovem številu pa so v največji meri pogojene regionalno.

Rezultat te prve stopnje analize prostora so poleg definiranih točk potencialnih arheoloških najdišč še podatki o prisotnosti sledov številnih različnih aktivnosti v pokrajini do danes. Ti podatki so s stališča vzorčenja izrazito homogeni in pomenijo zaradi preseka skozi vse dele zelo raznolike slovenske pokrajine odlično bazo številnim drugim možnim analizam. Čeprav ti podatki v tem smislu še niso izko-

3 Slovenska arheologija še vedno ni uspela izdelati splošno sprejetih osnovnih orodij v obliki priročnikov, ki bi omogočali hitro obdelavo oz. določanje najpomembnejšega diagnostičnega gradiva.

riščeni, kažejo že sedaj vsaj dve značilnosti slovenske pokrajine – njeno stabilno podobo v smislu izrabe (gozdovi, travniki, polja) skozi dolga stoletja vse do modernega časa in različen obseg onesnaženosti z odpadki, vezanimi na njeno moderno rabo.

Načrtovano dopolnilno analizo prostora s pomočjo analize posnetkov cikličnega aerosnemanja (CAS) za potrebe geodetske službe smo zaradi slabšega arheološkega potenciala teh posnetkov od domnevnega postopoma nadomestili z namenskim aerosnemanjem za potrebe arheologije tam, kjer je bilo to mogoče (Prekmurje). Osnovne težave

pregledano območje na trasi AC Arja vas – Vransko

ve s to metodo znotraj našega projekta so vezane na kratek čas, ki nam je na voljo od začetka do konca predizkopavalne faze, na to, da sta vsaj dve tretjini slovenskega ozemlja za tovrstne analize neprimerne, in na dejstvo, da je obdelovana pokrajina katastrsko močno razdrobljena in v smislu poljedelskih kultur skrajno raznolika.

Na zahtevo investitorja smo v projekt že v tej fazi vključili geofizikalne tehnike pregleda prostora, predvsem geoelektrično profiliranje. To se je ob pomanjkanju geoloških podatkov na mikroravni, zaradi česar na tem ozadju skoraj ni mogoče prepoznati deformacij signalov kot indicev za prisotnost arheoloških ostalin, že dokaj hitro pokazalo kot metodološko neustrezno in smo tehniko opustili.

Vrsta zbiranja podatkov, ki je v model nismo vključili zaradi (1) visoke cene izvedbe in (2) težav z dostopom na v času pregledov lastniško še nespremenjene raziskovane površine (parcele zamenjajo lastništvo šele tik pred začetkom gradnje, v posameznih primerih pa šele med gradnjo), je tehnika jedrnega vrtnja še posebej na tistih območjih, na katerih se je geomorfološka podoba v preteklosti posebej močno spremenila. Vsa v prvi fazi našega projekta spregledana in šele med gradbenimi deli odkrita arheološka najdišča so bila prav tista, ki so nastala na geološki osnovi glin in peskov in so jih prekrivale debelejšje koluvalne plasti kot posledica nizko- in visokoenergetskih dogodkov.

Število takih spregledanih oz. pozneje definiranih najdišč je sicer zelo majhno, saj dosega manj kot 8 odstotkov vseh odkritih najdišč (pogodbeno zagotovljena stopnja napovednosti je sicer 80-odstotna), vendar je hkrati res, da prav na teh geoloških osnovah obstaja možnost večjega

spregleda arheoloških znakov in ostalin, posebej tistih najskromnejših.

Ta tehnika bi bila na takih geoloških osnovah in v podobnih geomorfoloških okoliščinah kot dopolnilna tehnika zelo koristna tudi v tretji fazi, to je na stopnji intenzivnih pregledov potencialnih arheoloških najdišč. Na tej stopnji so potrjene ali ovržene domneve o obstoju arheološkega najdišča na nekem mestu, njegov obseg znotraj posega v prostor ter narava in obseg stratifikacije najdišča. Osnovna tehnika zajemanja podatkov je totalni površinski pregled v mreži kvadratov 10 x 10 m, testni jarki velikosti 1 x 1 m pa način za določitev

Rogoza, rezultati ekstenzivnega (1) in intenzivnega (2) pregleda ter izkopavanj (3)

stratifikacije. Sicer preizkušena tehnika pregleda v mreži s 5 x 5 m velikimi kvadrati oz. z natančnejšo resolucijo se v razmerju do vložka časa in denarja za naše namene ni pokazala kot boljša. Na tej stopnji uporabljene kombinirane geofizikalne tehnike kartiranja (geoelektrika, magnetometrija, georadar) so bile zelo koristne pri vseh grajenih strukturah (rimskodobna najdišča), mnogo manj pa pri sicer prevladujočih prazgodovinskih in zgodnj srednjeveških naselbinskih najdiščih z množico z zemljo zapolnjenih vkopov različnih namenov.

Namen analize najdišča na tej stopnji ni njegova tipološka, kronološka, kulturna ali funkcionalna določitev, kar je nujno prepuščeno naslednji, izkopavalni fazi, ki vedno in brez izjeme sledi. Njen namen je samo njegova prostorska zamejitev in določitev njegove stratifikacije, kar so hkrati elementi, ki omogočajo določiti obseg dela v fazi izkopavanja. Tako ozko omejen cilj znižuje raven zahtevnosti analize najdišča, ustrezno zmanjšuje obseg uporabljenih tehnik in krajša za določitev potreben čas.

Rezultati

Rezultati predizkopavalne faze našega projekta so bili že s številom zaznanih in potrjenih novih najdišč za vse skrajno presenetljivi. Ovrgli so splošno prepričanje, da je slovenski prostor v arheološkem smislu dobro poznan, in hkrati pokazali pristranskost tradicionalne arheološke podobe tega prostora, ki je bila posledica dolgega, postopnega in neenakomernega razvoja arheologije v Sloveniji.⁴

Doslej je bilo na 250 km (od skupno 346 km) AC-odsekov odkritih 94 novih najdišč pretežno naselbinske narave. Na 75 najdiščih opravljena izkopavanja so pokazala, da ne gre le za povečano število arheo-

4 Glej npr. Arheološka najdišča Slovenije, Ljubljana 1975.

loških najdišč, temveč da so to najdišča, ki so bila v tipološkem smislu prej slabo poznana ali pa celo neznana, in da gre pri tem marsikdaj za obdobja in kulture, ki jih na ozemlju Slovenije prej nismo zaznali. Rečeno na kratko, v mnogih primerih gre za odkrivanje povsem nove problematike s precejšnjimi posledicami za razumevanje preteklosti tega dela Evrope.

V funkcionalnem smislu prevladujejo med odkritimi najdišči naselbine v nižinah in ravninah, v tesni navezavi na različne vodne vire, večje in manjše potoke ter močvirja. Doslej je bilo tovrstnih naselbin

Prekmurje, arheološka krajina

v Sloveniji znanih le malo, še manj pa je bilo raziskanih. Izredno velike raziskane površine novo odkritih naselbin (do 30.000 m²) nam sploh prvič omogočajo vpogled v njihove oblike, njihov prostorski kontekst, notranjo organiziranost in tipe arhitektur ter drugih spremeljvalnih struktur naselij. To velja predvsem za večja naselja iz pozne bronaste dobe ter razpršeno poselitev manjših zaselkov in kmetij od srednjega neolitika do najzgodnejše slovanske naselitve konec 6. in zgodnjega 7. stoletja n. š. Ob teh ruralnih naseljih se kot posebnost pojavljajo: poznopaleolitski bazni tabor Zemono (10–8.000 pr. n. š.), veliko zgodnjebronastodobno naselje Loka na obali Krke pri Beli Cerkvi, bronastodobno rudarsko naselje Podsmreka pri Višnji Gori, železnodobna grajena cesta na najdišču Požarnice pri Dolenjem Kronovem, avgustejski vojaški tabor Obrežje, opekarski kompleks rimske vojske na Ilovci pri Vranskem (2. stol. n. š.) ter nekaj nekropol, med katerimi je posebej pomembna edina doslej znana poznoeneolitska nekropola (3800–3500 pr. n. š.) pri nas – Pod kotom pri Murski Soboti.

Že iz tega skopega pregleda⁵ je mogoče zaslutiti velik potencial novih odkritij za rekonstrukcijo preteklih dogajanj v prostoru na prehodu iz Mediterana v Panonijo. S stališča arheologije so zato nova odkritja po svoji vsebini nedvomno velik korak v razvoju discipline. Toda enako pomembna so ta odkritja tudi zaradi nove kvalitete terenskega dela, do katere je prišlo z odkrivanjem obsežnih površin, v ekstremnih primerih celo več sto tisoč m² (Nova tabla pri Murski Soboti).

5 Za popoln pregled doslej odkritih arheoloških najdišč glej Katalog.

Slovenska terenska arheologija, ki je bila pri izkopavanjih skozi ves svoj razvoj skoraj brez izjeme omejena na manjše posege v obliki sond, se je pri izkopavanjih sedaj soočila s povsem novim redom velikosti. Posledice tega so se nujno pokazale najprej na ravni načrtovanja in organiziranja izkopavanja in njegovega financiranja, izbrani tehnologiji izkopavanja in načinu zajemanja podatkov (raba strojev, digitalno zajemanje prostorskih podatkov, GPS, digitalna obdelava podatkov), pa tudi v novem razumevanju prostora najdišč, ki se kaže npr. v načrtnem zajemanju okoljskih podatkov in vzorcev za razumevanje in rekonstrukcijo paleokolja in antropogenih procesov v njem.

S projektom gradnje avtocest je prišlo do velikega in zelo hitrega tehnološkega napredka slovenske terenske arheologije, ki je dvignil osnovne izkopavalne in dokumentacijske standarde pri vseh sodelujočih ekipah. Zaradi velikega obsega dela pa ta sprememba zajema skoraj vse arheološke institucije v Sloveniji in s tem tudi večji del arheološke populacije, znotraj katere so nastala in se dodobra uveljavila tudi privatna arheološka podjetja.

Sodelovanje spomeniške službe v fazi priprave dokumentacije za gradnjo AC-odsekov je hkrati izrazito jasno pokazalo, da profesionalna kultura urbanistov, projektantov in gradbincev pomen arheološke dediščine pri urejanju prostora minimalizira in marginalizira in jo pri konkretnem načrtovanju marsikdaj sploh ne upošteva oz. razume njeno varovanje samo kot arheološko nadzorovano uničenje. To je nedvomno tudi posledica dolgoletne arheološke varstvene doktrine in iz nje izhajajoče prakse, ki je metodo zaščitnih izkopavanj videla kot privilegirano obliko varovanja in zato alternativnih načinov varovanja ni ne razvila ne uveljavila.

Nepričakovano velik obseg arheoloških izkopavanj znotraj projekta izgradnje AC pri investitorju ni bil predviden, v primerjavi s preteklim standardom varovanja je dejansko nekajkrat večji, to pa pomeni zanj nepredvideno velik finančni vložek. Analize DARS-a so pokazale (Analiza izvajanja nacionalnega programa izgradnje avtocest v rs, 1999, 2001), da obsega delež stroškov za arheološke raziskave v povprečju 1,7 odstotka celotne AC-investicije. Ker pa so posamezni AC-odseki v računovodskem smislu finančno samostojne enote, je dejanski razpon stroškov varovanja arheološke dediščine po odsekih zelo neenakomeren in kljub bistvenemu znižanju cene arheoloških del na enoto dela, doseženo predvsem z uporabo strojev, sega od zanemarljivih 0,01 odstotka do skoraj nevzdržnih 10 odstotkov. Ti visoki deleži, potrebni za dosledno varovanje (predvsem izkopavanje tistih delov najdišč, ki bi bili med gradnjo uničeni), so generirali močan odpor investitorja in vodili v poskuse ukinitve projekta oz. zmanjšanja standarda varovanja prek lobiranja v strokovnih⁶ in upravnih točkah moči vse do vlade. Argumentirano vztrajanje pri dogovorjeni stopnji in metodologi-

6 Prostorsko-informacijska enota ZRC SAZU je sprejela pobudo Ministrstva za promet RS in DARS-a za analizo modela varovanja arheološke dediščine v projektu izgradnje avtocest v Sloveniji, ki ga je predpisalo Ministrstvo za kulturo RS. Analiza, ki je v izhodišču sprejela apriorno oceno investitorja o previsokih stroških varovanja arheološke dediščine na AC-pododseku Vučja vas-Beltinci, je temeljila na izdelavi arheološkega napovednega modela za del Prekmurja. Glej: Stančič, Veljanovski, Podobnikar, Oštir, Šprajc, 2000; Metodologija arheoloških napovedovalnih modelov pri načrtovanju gradnje cest, 2001.

ji varovanja, izhajajoči iz Zakona o varstvu kulturne dediščine (Ur. l. št. 7/99) in norm Malteške konvencije, je ohranilo projekt nespremenjen, hkrati pa, skupaj z realno oceno vrednosti arheološkega dela, izrazito dvignilo tudi socialni ugled stroke. Vendar so se, posledično, načrtovalci in investitorji v drugih projektih državne infrastrukture pričeli upirati povečanemu standardu varovanja arheološke dediščine.

Vse to je na področju varovanja privedlo do nekaterih konceptnih premikov, ki jih lahko razumemo kot nastavek za spremembo tega polja. Nedvoumno je bilo namreč z našim projektom ugotovljeno, (1) da obstaja v pokrajini mnogo več in mnogo bolje ohranjenih materialnih ostankov preteklih dogajanj, kot je bilo to kdaj koli domnevano, kaj šele zabeleženo, (2) da je mogoče z nedestruktivnimi metodami in tehnikami te arheološke ostaline dovolj natančno odkriti in definirati in (3) da je obstoječa baza podatkov arheološke dediščine izrazito nepopolna, pristranska in za načrtovalce posegov v prostor ne dovolj natančna.

Tradicionalni model varovanja arheološke dediščine z (1) odvracanjem skozi občinske razvojne plane, (2) metodo nadzora nad gradbenimi deli ali (3) zaščitnim izkopavanjem je postal v Sloveniji že v osemdesetih letih 20. stoletja precej vprašljiv. Odvracanje (1) posegov v fazi načrtovanja je bilo zaradi prevlade različnih, predvsem ekonomskih interesov, pravno dvomljivih upravnih postopkov pri izdaji gradbenih dovoljenj, slabe inšpekcijske službe in hkrati nerealno nizkega vrednotenja arheološkega terenskega dela vse prej kot uspešno; (2) nadzor nad gradbenimi deli je bil, sodeč po presenetljivi, prej nikoli zaznani gostoti najdišč v prostoru, močno pomanjkljiv, (3) zaščitna izkopavanja pa so generirala delavno izjemno intenzivne, marsikdaj neobvladljive situacije, zaznamovane s konfliktnimi stanji, ki so imele za posledico nastanek večinoma nikoli obdelanih in javnosti nedostopnih arhivov najdišč.⁷

Število, obseg in stopnja ohranjenosti arheološke dediščine v Sloveniji, kar je mogoče na podlagi rezultatov avtocestnega projekta sedaj verodostojno generalizirati za celotno ozemlje (in tu se Slovenija v ničemer ne razlikuje od drugih dežel), presega zmožnosti praktičnega modela varovanja arheološke dediščine in zahtevajo drugačne pristope in rešitve.

Osnovno izhodišče varovanja je lahko edino zmanjšanje uničevanja arheološke dediščine, ki je z ekstenzivno izrabo prostora za potrebe stihijske urbanizacije (Ravbar, Drozg, Perko, Plut, Skobir, Hočvar, Sajko, 1995) doseglo v Sloveniji izredno velik obseg. Ni dvoma, da je tako zmanjšanje mogoče doseči predvsem z doslednim sodelovanjem pri načrtovanju posegov v prostor (Archaeology and planning, 1987), možnim samo na podlagi kar najpopolnejše in najbolj kredibilne baze podatkov, ki pa mora vključevati tudi različno vrednotenje arheološke dediščine. Z avtocestnim projektom je bilo dokazano in potrjeno, da je mogoče z nedestruktivnimi metodami in kombiniranimi tehnikami v prostoru uspešno detektirati in definirati arheološke ostaline, z njihovo sistematično aplikacijo pa dopolniti in dograditi obstoječo bazo podatkov ter tako doseči višjo stopnjo njene kredibil-

7 Takih neobdelanih in/ali javnosti nedostopnih arhivov najdišč je po sedanjih podatkih vsaj 700, naša ocena pa je, da jih mora biti več kot 1000. Pojav je splošen za vso Evropo.

nosti in uporabnosti tudi v razvojne namene. V kombinaciji z izdelovanjem napovednih modelov poselitve je lahko varovanje v fazi načrtovanja posegov v prostor še toliko uspešnejše.

Posledično zmanjšanje posegov v arheološko dediščino pomeni na eni strani zmanjšanje števila in obsega zaščitnih izkopavanj in povečanje možnosti za varovanje v obliki rezervatov, parkov ipd., torej intenzivnejšo usmeritev varstvenega delovanja na druga področja, na drugi strani pa pomeni vse to realno znižanje obsega sredstev, ki jih morajo investitorji nameniti za varovanje skozi izkopavanja. Teh naj bi bilo kar najmanj.

Jasno pa se je treba tudi zavedati, da je ključni odvrtilni faktor razvojnih (večinoma uničevalnih) posegov v arheološko dediščino ekonomske narave. Zato vidimo realno vrednotenje stroškov posegov in možnega konzerviranja *in situ* kot eno od najučinkovitejših sredstev politike varovanja, ki mora ob tem obvladati jasen konceptni aparat in prakticirati dosledno prakso nadzora.

S stališča akademskega interesa pomeni prenos poudarka na preventivno varovanje in s tem na natančnejše poznavanje arheoloških najdišč v pokrajini močan razvojni sunek v smeri vseh tistih arheologij, ki se ukvarjajo z vprašanji poselitve, naselij, prostora naselij in njegove izrabe, demografskimi vprašanji ipd.

Toda veliki projekti državne infrastrukture (avtoceste, daljnovodi, naftovodi, hidrocentrale ipd.) so posegi, pri katerih se obsežnim izkopavanjem nikoli ne bo mogoče izogniti. Narava njihove umestitve v prostor ne dopušča bistvenih modifikacij, gostota arheoloških pričevanj v prostoru pa je tako velika, da je vse, kar lahko storimo, selektivno fizično varovanje najpomembnejših najdišč in kar najpopolnejše izkopavanje vsega drugega. Mnogo večje so možnosti preventivnega varovanja arheološke dediščine pri razvojnih projektih na ravni občin, predvidenih v njihovih razvojnih planih. Da bi bilo, ob enakopravnem sodelovanju zastopnikov vseh interesov v prostoru in zagotavljenem delovanju pravne države na ravni občinskih upravnih enot, lahko varovanje v smislu fizičnega ohranjanja možno in uspešno, mora izhajati na eni strani iz dobrega poznavanja prostora že v času načrtovanja posega, na drugi pa iz vsakokrat jasno definiranih prioritet varovanja arheoloških najdišč. To pa je vedno znova tudi vprašanje vsakokratnega bogastva določene družbe.

Ugotoviti je treba, da so veliki razvojni projekti s svojimi uničevalnimi posegi v prostor eni največjih generatorjev napredka arheološke discipline. Preprosto zaradi velikosti izziva, ki ga postavljajo pred njo in na katerega je prisiljena ustrezno odgovoriti ne le delovno in organizacijsko, marveč tudi konceptno. To bodo veliki razvojni projekti ostali še naprej. V kontekstu teh prostorskih posegov mora stroka zagotoviti predvsem najvišjo možno strokovno raven terenske arheologije, ki edina zagotavlja, da bodo arheološki viri ustrezno zabeleženi, prevedeni in prebrani. Njihovo interpretiranje in različna javna raba sta namreč bistveno odvisna prav od tega prvega stika z materialnimi pričevanji naše preteklosti.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

- Analiza izvajanja nacionalnega programa izgradnje avtocest v RS*, Celje 1999.
- Analiza izvajanja nacionalnega programa izgradnje avtocest v RS*, Celje 2001.
- Archaeology and major public works, Architectural heritage reports and studies 12*, Strasbourg 1989.
- Archaeology and planning, Architectural heritage reports and studies 5*, Strasbourg 1987.
- Arheo 9*, 1989 (tematska številka).
- Arheološka najdišča Slovenije*, Ljubljana 1975.
- BARKER, PHILIP. *Tehnike arheološkega izkopavanja*, Ljubljana 1989.
- DEMOULE, JEAN-PAUL. Zaščitna arheologija: francoski način, *Arheo*, 21, 2001, 79-85.
- DULAR, JANEZ; SLAPŠAK, BOŽIDAR; STANČIČ, ZORAN; TECCO HVALA, SNEŽA. Arheologija in GIS, *Oddelek za geografijo Filozofske fakultete*, Dela 9, 1992, 213-222.
- Evropska konvencija o varstvu arheološke dediščine (spremenjena)*, Pojasnjevalno poročilo, La Valetta 1991.
- GROSMAN, DARJA; NOVAKOVIČ, PREDRAG. *Struktura in postopki*, Ljubljana 1994 (interno gradivo SAAS).
- GROSMAN, DARJA. Antično Posavje, GUŠTIN, MITJA; NOVAKOVIČ, PREDRAG; GROSMAN, DARJA; LUBŠINA TUŠEK, MARIJA, *Rimsko podeželje*, Ljubljana 1996, 43-77.
- HARRIS, EDWARD C. *Načela arheološke stratigrafije*, Ljubljana 1989.
- HODDER, IAN. *The Archaeological Process. An Introduction*, Oxford 1999.
- HOSKINS, WILLIAM G. *The Making of English Landscape*, Harmondsworth 1981.
- HOYER, SONJA ANA. Spomeniško varstvo, *Enciklopedija Slovenije*, 12, Ljubljana 1998, 214-217.
- KERMAN, BRANKO. *Neznano Prekmurje, Zapisi preteklosti krajine iz zraka*, Murska Sobota 2002.
- KLEJN, LEV. *Arheološki viri*, Ljubljana 1987.
- KLEJN, LEV. *Arheološka tipologija*, Ljubljana 1988.
- KOVAČEC NAGLIČ, KSENIJA. Predstavitev zbirnega registra kulturne dediščine in etnološke dediščine v njem, *Glasnik SED* 41.3, 4, 2001, 12-16.
- MERRIMAN, NICK. Archaeology, heritage and interpretation, v: CUNLIFFE, BARRY; DAVIES, WENDY; RENFREW, COLIN, *Archaeology, The Widening Debate*, Oxford 2002, 542-566.
- Management of archaeological projects*. English Heritage, London 1991.
- Metodologija arheoloških napovedovalnih modelov pri načrtovanju gradnje cest. Končno poročilo*, Ljubljana 2001.
- MOBERG, CARL. *Uvod v arheologijo*, Ljubljana 1990.
- MODRIJAN, ZVEZDA. Kataster arheoloških najdišč Slovenije (ARKAS), II. del, *Arheo*, 16, 1994, 31-36.
- MUŠIČ, BRANKO. Geofizikalne raziskave antičnega podeželja v Sloveniji, v: GUŠTIN, MITJA; NOVAKOVIČ, PREDRAG; GROSMAN, DARJA; LUBŠINA TUŠEK, MARIJA, *Rimsko podeželje*, Ljubljana 1996, 83-131.
- MUŠIČ, BRANKO. Geophysical prospecting in Slovenia: an overview with some observations related to the natural environment, *Arheološki vestnik*, 50, Ljubljana 1999, 349-396.
- MUŠIČ, BRANKO. *Raziskave arheoloških najdišč z metodami geoelektrične upornosti in geomagnetizma*, Ljubljana 2000 (DISS).
- NOVAKOVIČ, PREDRAG. Arheologija krajine in sistematični terenski pregled, v: GUŠTIN, MITJA; NOVAKOVIČ, PREDRAG; GROSMAN, DARJA; LUBŠINA TUŠEK, MARIJA, *Rimsko podeželje*, Ljubljana 1996, 11-36.
- NOVAKOVIČ, PREDRAG. *Prostorska in pokrajinska arheologija: študija na primeru Krasa*, Ljubljana 2001 (DISS).
- NOVAKOVIČ, PREDRAG. *Prostorska in pokrajinska arheologija: študija na primeru Krasa*, Dodatek: Razvoj prostorskih konceptov in pristopov v slovenski arheologiji, Ljubljana 2002.
- PETRIČ, MAGDALENA. *Mednarodno pravno varstvo kulturne dediščine*, Ljubljana 2000.
- PIRKOVIČ, JELKA. *Osnovni pojmi in zasnova spomeniškega varstva v Sloveniji*, Ljubljana 1993.
- RAVBAR, MARJAN; DROZG, VLADO; PERKO, DRAGO; PLUT, DUŠAN; SKOBIR, MATJAŽ; HOČEVAR, MARJETA; SAJKO, IZTOK. *Zasnova poselitve v Sloveniji*, Ljubljana 1995.

- SHANKS, MIKE; TILLEY, CHRIS. *Re-constructing archaeology: theory and practice*, Cambridge 1987.
- SHNAPP, ALAIN. *La conquête du passé. Aux origines de l'archéologie*, Paris 1993.
- STANČIČ, ZORAN; GAFFNEY, VINCE. *Napovedovanje preteklosti, Uporaba GIS v arheološki študiji otoka Hvara*, Ljubljana 1991.
- STANČIČ, ZORAN; VELJANOVSKI, TATJANA; PODOBNIKAR, TOMAŽ; OŠTIR, KRIŠTOF; ŠPRAJC, IVAN. *Izdelava arheološkega napovedovalnega modela za potrebe analize vplivov na kulturno dediščino na AC A5: Vučja vas–Beltinci z rekonstrukcijo R 353*, Ljubljana 2000.
- STANČIČ, ZORAN; VELJANOVSKI, TATJANA; OŠTIR, KRIŠTOF; PODOBNIKAR, TOMAŽ. *Archaeological Predictive Modelling for Highway Construction Planning*, STANČIČ, ZORAN; VELJANOVSKI, TATJANA (ur.), *Proceedings of the 28th CAA conference held at Ljubljana, Slovenia, 18–21 April 2000*, BAR, International Series 931, Oxford 2001, 233–238.
- TECCO HVALA, SNEŽA. *Kataster arheoloških najdišč Slovenije ali zgodba o nastanku neke računalniške baze podatkov*, 1. del, *Arheo*, 15, 1993, 62–64.

Vodnik po izbranih najdiščih

srednji vek

antika

prazgodovina

Poznopaleolitski tabor lovcev in nabiralcev

εSD 14086	Zemono pri Vipavi 2
kraj	Vipava
vrsta najdišča	naselbina
obseg raziskanega prostora	8000 m ²
čas	10.000–okoli 8.000 pr. n. š.
obdobje	paleolitik, bronasta doba
vodja izkopavanja	Gojko Tica
obdobje raziskav	2000, 2001

Arheološko najdišče leži na aluvialni površini Vipavske doline severno od Vipave pod osamelcem Zemono. Na severozahodu se dviguje planota Trnovski gozd, na jugozahodu pa flišno gričevje Vipavskih Brd. Geološka podlaga najdišča je nastala v zaostrenih klimatskih razmerah mlajšega pleistocena kot posledica gruščnatega blatnega toka (debrita), ki je v obliki vršaja na današnje mesto zdrsel z vznožja Trnovskega gozda.

Med izkopavanji so bili v ornici in plasteh tik pod njo odkriti fragmenti keramike iz bronaste dobe. Globlje, pod nanosi poplavnih usedlin, je bila odkrita druga, starejša kulturna plast s kurišči, številnimi kamenimi orodji in živalskimi kostmi. Ta plast je verjetno dolgo časa služila kot hodna površina, kar pomeni, da lahko arheološki ostanki v njej pripadajo različnim poselitvam.

Med kamenimi najdbami je bilo poleg velike količine odbitkov odkritih tudi precej tipološko opredeljivih orodij. Prevladujejo orodja s polkrožno retuširanim robom – praskala, s katerimi so obdelovali kožo, les, kost, pa

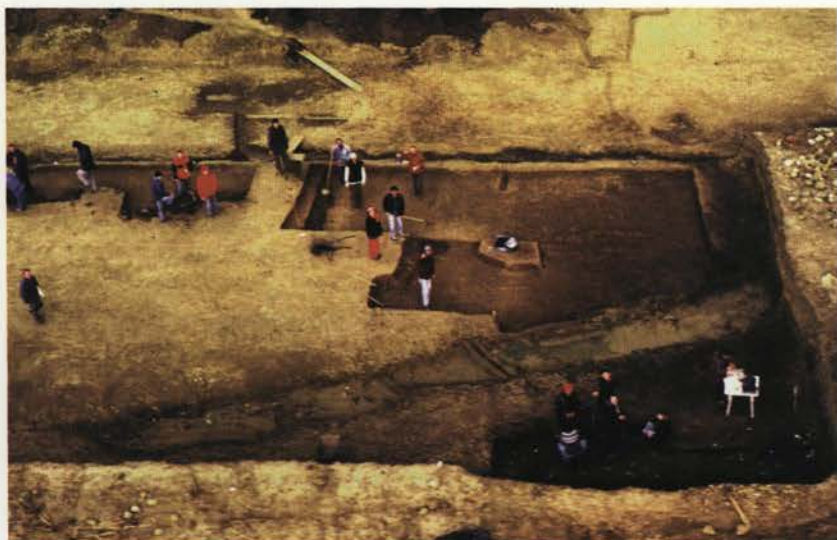

▲ pogled na najdišče z dvorcem Zemono (foto M. Prešeren)

◀ pogled na najdišče, septembra 2003, in njegova idealna rekonstrukcija

tudi mineralne snovi, npr. naravno barvilo okro, ki je služila za impregnacijo in barvanje živalskih kož. Pogoste so bile tudi majhne klinice s hrbtom, ki so jih po več skupaj nasadili v ročaj. Takšna sestavljena orodja so služila kot noži ali kot pušične konice. Druga v večjem številu zastopana orodja so še strgala, retuširane kline ter retuširani odbitki.

Kamena orodja so izdelovali v glavnem iz roženca lokalnega izvora, s silicijem bogate kamnine s pravilnim

pogled v izkopišče (foto M. Prešeren)

lomom, kvalitetnejšo surovino pa so dobivali tudi iz oddaljenih virov.

Na najdišču se je ohranilo precej živalskih kosti, od katerih so mnoge ožgane. Doslej določene kosti pripadajo jelenjadi in svinjam, ki so jih lovci uplenili in prinesli na najdišče.

Posebno zanimivi najdbi sta kos skrilavca in gomolj z železom bogate kamnine, oba obojestransko okrašena z vrezanimi geometrijskimi vzorci. Skrilavec ima na eni strani vrezanih osem enojnih vzporednih valovnic, na drugi pa vreze, ki sestavljajo vzorec v obliki ribje kosti. Gomolj je okrašen z vzporednimi in pravokotno na njih ležečimi vrezji. Ker vsebuje veliko železa, so bili sveže izdelani vrezji rdeče barve, kar je verjetno pritegnilo pozornost takratnih ljudi.

Na podlagi številnih orodij s strmo retuširano stranjo – hrbtom je bilo najdišče mogoče uvrstiti v pozno-paleolitski gravettienski kulturni tehno kompleks. Po značilnostih kamenih orodij lahko sklepamo, da je Zemono 2 poznopaleolitsko najdišče, ki je bilo poseljeno ob koncu ledene dobe. Nekaj dvomov kljub vsemu še ostaja, tako da bo natančna starost najdišča znana verjetno šele ob koncu raziskav.

praskalo, kameno orodje s polkrožno retuširanim robom

Čeprav so Vipavsko dolino obdajali hribi, je bilo to območje tudi ob koncu ledene dobe proti zahodu odprto za tople vplive Sredozemlja. Dolina je bila zelo široka, območje med prostornim dnom, sredi katerega je tekla reka, ter med vznožji hribov so prepredali številni manjši potoki.

Daljša poletja in milejše zime so ob koncu ledene dobe povzročili izginotje velikih čred hladnemu podnebjju prilagojenih rastlinojedcev, vendar so njihov ekološki prostor hitro zavzele manjše črede jelenjadi in srnjadi. Potre-

kurišče - rdeče ožgana zemlja (foto A. Plestenjak)

be po stalnih selitvah, pri katerih bi človeške skupnosti sledile plenu, so se manjšale, ker so lovne živali ostajale dlje časa zelenih in vedno bolj listnatih gozdovih. Poleg borovcev v izpostavljenih ali višjih legah ter smrek v zatišnih legah so se v gozdno sestavo počasi vračali tudi listavci. Prva se je naselila breza, sledil ji je hrast, njima pa so se nato pridružila tudi druga listnata drevesa.

Prisotnost človeka je vplivala na rastlinstvo, ki se je tam, kjer ga je človek izkoriščal, obnavljalo drugače kot v nedotaknjenih delih gozda. Ljudje niso spreminjali podobe gozda samo s pobiranjem sadežev in izkopavanjem korenin, temveč tudi z zbiranjem kuriva, lupljenjem lubja ter lomljenjem vejic in šib. Lubje so uporabljali za pokrivanje kolib in izdelavo rogoznic, iz prožnih vejic pa so izdelovali mreže, koše in košare. V gozdovih so po izumrtju ledenodobnih živalskih vrst začele prevladovati sodobne vrste, ob srnjadi, jelenjadi, turih in divjih svinjah so ljudje lovili tudi zveri (rjave medvede, volkove in različne kune), manjše sesalce (zajce, voluharice) ter ptice (divje kure, prepelice, fazane). Moški so v lovskih skupinah ob vznožju pobočij lovili srnjad in jelenjad ter nastavljali pasti zverem in divjim svinjam. Više v hribih so zalezovali gamse in kozoroge. Preostali člani skupnosti – ženske, starci in otroci – so nabirali užitne rastline, nastavljali pasti in organizirali skupinske pogo-

klinica s hrptom, majhno orodje s strmo retuširanim stranskim robom (foto M. Prešeren)

ne živali v mreže, nastavljene v gozdu; večino plena so sestavljali ptice, zajci in glodalci. Z vršami so v potokih lovili tudi ribe in žabe.

V obrambi pred vetrom so ljudje premišljeno postavili svoja bivališča v zavetje griča, na katerem stoji danes grad Zemono. Stala so na položnem, proti jugu spuščajočem se pobočju nedaleč od potoka. Med bivališči, katerih osnovo so sestavljali povezani brezovi koli, pokriti z vejevjem in drevesnim lubjem, so se vile z vejevjem po-

skrilast kamen, obojestransko okrašen z geometrijskim vzorcem (risba I. Murgelj)

sute poti. Okoli letnih kurišč zunaj bivališč so ležale pogrnjene rogoznice in kože. Ljudje so vedno več časa preživeli v naselbini in njeni neposredni okolici, kjer so iz šib pletli koše ter iz lesa in lubja izdelovali posode, pladnje, žlice in zajemalke. Lovci so izdelovali lesene držaje za kamena orodja ter popravljali kamene konice svojih puščic in nadomeščali skrhana rezila nožev. Ženske so iz slabših surovin, ki so jih odkrile v bližini, izdelovale preprostejša orodja, s katerimi so obdelovale les, strojile

kože ter pripravljale različne jedi iz rastlin. Te so kuhale v kožnih mehovih, ki so jih segrevale s kamni, razbeljenimi v ognju. Na velikih kuriščih so v žerjavici dušile v liste zavito hrano ter nad ognjem pekle meso; tega so tudi sušile in prekajevale kot zalogo za čas, ko lov ni bil uspešen. Na robu naselbine so ob potoku moški s kamenimi orodji razkosavali lovski plen ter ženskam podajali v sušenje in strojenje kože. V vsej okolici naselbine se je razlegal otroški vik in krik.

Nekako tako se je odvijalo življenje pod Zemonom ob koncu ledene dobe. Nekateri dokazi o takšnih dejavnostih so se ohranili v arheološkem zapisu najdišča, o drugih pa sklepamo na podlagi približno istočasnih najdb z drugih mlajšepaleolitskih najdišč.

BORIS KAVUR in DR. SIMONA PETRU

Literatura in viri

-
- TICA, GOJKO. Najstarejša umetnost v kamnu pri nas, *Gea*, 11/5, 2001.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Geološka spremljava arheoloških izkopavanj na najdišču Zemono 2*, Ljubljana 2000.

Bakrenodobno naselje obdelovalcev zemlje

eŠD 6049	Hardek, Arheološko najdišče Na bregu
kraj	Hardek pri Ormožu
vrsta najdišča	naselbina, gomila
obseg raziskanega prostora	7100 m ²
čas	od 3400 pr. n. š. do sredine 7. stol. pr. n. š
obdobje	bakrena doba
vodja izkopavanja	Ivan Žižek
obdobje raziskav	1997

Poselitev Slovenskih goric in njihovih obronkov, ki postopoma prehajajo v dravske terase, kaže v času bakrene dobe dokaj veliko obljudenost. Naselbine v Ormožu, Dobravi, na Hardeku, Hajndlu in Pavlovskem vrhu, v Šafarskem, Strjancih in Drakšlu so samo nekatere, ki govorijo, kako gosto je bilo to obsežno območje poseljeno. Velike količine registriranega kamnitega orodja, kamnite sekire in kopače, pa to poseljenost potrjujejo.

Eneolitska naselbina na Hardeku leži severovzhodno od istoimenske vasi. Na vzhodni in severni strani je bila naselbina močno poškodovana zaradi modernega glinokopa, ki ga uporablja opekarna Ormož. Na zahodni strani je naselbino omejevala kolovozna pot, speljana po globoki grapi, proti jugu pa se teren prevesi v blago po-

▲ pogled na najdišče (foto S. Olič)

◀ pogled na najdišče, septembra 2003, in njegova idealna rekonstrukcija

bočje, ki predstavlja prve obronke Slovenskih goric. V novejšem času je bilo zemljišče poljedelsko, na delu, kjer se je nahajala gomila iz starejše železne dobe, pa so lastniki zemljišča imeli sadovnjak in vinograd. Z intenzivno obdelavo zemlje je bila naselbina močno poškodovana, s tem pa tudi ostanki arhitekture. Dodatno je bila površina poškodovana z erozijo, ki je na nekatere predele nanesele tudi do 1,70 m koluvialne plasti.

V geološki osnovi, ki jo predstavlja rumena ilovica,

ostanki arhitekture (foto S. Olić)

smo zasledili ostanke večjih vkopov in okrogle jame, v katere so bila vstavljena navpična bruna. Najbolje so bili ohranjeni tisti deli arhitekture, na katerih je bila v starejši železni dobi postavljena grobna gomila, ostanki arhitekture v njeni okolici pa so bili močno poškodovani, saj so zemljo za nasutje gomile nakopali kar v njeni okolici.

Mesto gradnje lesenih stavb je bilo izbrano premišljeno, saj na tem delu teren položno pada proti jugu, tako da so stavbe stale že na nekoliko poševnem terenu, s čimer so rešili problem meteorne vode. Za izbiro lokacije pa je bila nedvomno pomembna tudi bližina tekoče vode, ki smo jo zasledili v neposredni bližini, na vzhodni strani objektov, v jarku, po katerem je tekla voda od izvira v Slovenskih goricah proti dravski strugi. Ta potok je danes presušen, opazen pa je še v gozdu v zaledju naselbine. S tem so bili izpolnjeni vsi pogoji za življenje: prisojna lega, tekoča voda in zaščita pred severnimi vetrovi. Ravno zaledje pa je nudilo obilo možnosti za poljedelstvo.

O flori takratnega časa imamo ohranjene podatke v zbranih vzorcih oglja. Med rastlinami so zastopani predvsem hrast (*Quercus*), nato bor (*Pinus*), beli gaber (*Carpinus*), topol (*Populus*), vrba (*Salix*), jesen (*Fraxinus*), javor (*Acer*), bukev (*Fagus*) in lipa (*Tilia*). Vsi ti vzorci nam kažejo, da je bil v bližini mešani gozd, v

keramična zajemalka
(foto B. Farič)

katerem so prebivalci našli ves potrebni gradbeni material in kurjavo. Plodovi hrasta in bukke pa so služili za živež domačim živalim in divjadi.

Danes lahko z gotovostjo trdimo, da imamo na tem najdišču vsaj sedem objektov. Nekateri od njih so združeni v celoto. Raziskali smo tudi štiri ognjišča, dve v stavbah in dve na dvorišču. Ognjišče med stavbami 1, 2 in 4 je bilo postavljeno v zavetrni legi na prostem in morda si ga lahko razlagamo kot letno.

Vhod v naselbino je bil na severozahodni strani, kjer je bil jasno viden potek ograje, ki je omejevala večje dvorišče zahodno od bivalnih prostorov. V jugozahodnem delu se je ograja naslanjala na severozahodni vogal stavbe 7 in se zaključila ob utrjenem vhodu. Ograja se je nato nadaljevala proti vzhodu in se naslonila na jugozahodni vogal stavbe 7, od jugovzhodnega vogala te stavbe pa se je nadaljevala proti stavbi 1. Tudi med stavbama 3 in 6 je bila odkrita ograja, ki je povezovala njuna vogala. Na tak način je bilo varovano in popolnoma ograjeno notranje dvorišče. Dele ograje smo zasledili tudi vzhodno in severno od stavbe 7, kar bi lahko razlagali kot zunanje ograjeno dvorišče. Največ keramičnega gradiva, pripadajočega posodam za vsakdanjo rabo, smo našli na dvorišču in ob ognjišču v stavbi 1.

Med kamenim gradivom, ki smo ga dobili v večji količini, izstopajo odbitki in orodje, narejeno iz kremenca. Med njimi smo lahko opredelili strgala in rezilca. Razprostranjenost odbitkov po površini raziskanega dela naselja kaže, da so tovrstno orodje izdelovali tudi zunaj naselja. Med drugim kamenim orodjem izstopajo deli kamnitih sekir, dlet, narejenih iz prodnikov, na nekaterih neobdelanih prodnikih pa se vidijo sledi uporabe.

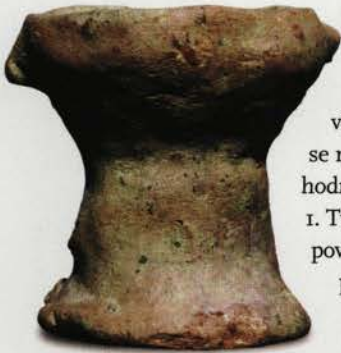
Analize vzorcev oglja, ki izvira iz ognjišč, večjih vkopov in jam za navpična bruna, so določile starost najdišča med 6900 in 5300 let. V kulturnem smislu pripisujemo najdišče lasinjski kulturi, ki zajema večje območje zahodne Hrvaške, severovzhodne Slovenije, zahodne madžarske in vzhodne Avstrije.

Danes je na okoli 5700 m² veliki površini še vedno ohranjen del naselbine, ki je zaščitena z odlokom o varovanju nepremične kulturne dediščine.

IVAN ŽIŽEK

Literatura in viri

- DIMITRIJEVIĆ, STOJAN. Problem neolita i eneolita u sjeverozapadnoj Jugoslaviji, *Opuscula archaeologica*, v, Zagreb 1961.
- LUBIŠNA - TUŠEK, MARIJA. Kamnito orodje v severovzhodni Sloveniji, *Ptujski arheološki zbornik*, Ptuj 1993, 31-158.
- TOMANOVIČ - JEVREMOV, MARJANA. Arheološka raziskovanja Ormoža in njegove okolice, *Ormož skozi stoletja*, 11, Ormož 1983, 25-58.

miniaturna keramična
posodica na nogi
(foto B. Farič)

strgalo iz kremenca
(foto B. Farič)

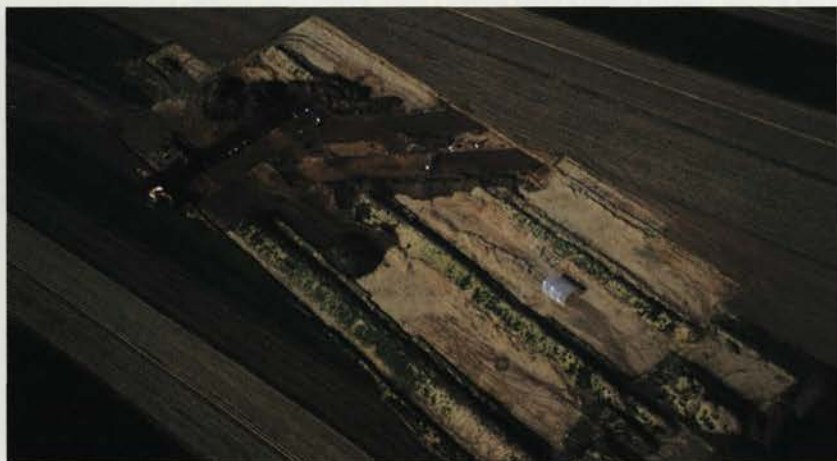

Bakrenodobno žarno grobišče

eŠD 15510	Krog – Arheološko najdišče Pod kotom-jug
kraj	Krog
vrsta najdišča	žarno grobišče
obseg raziskanega prostora	8700 m ²
čas	3500 pr. n. š.
obdobje	bakrena doba
vodja izkopavanja	Irena Šavel
obdobje raziskav	2000–2002

Najdišče Pod kotom – jug leži na aluvialni ravnini reke Mure, med potokoma Mokoš in Dobel, 3 km južno od Murske Sobotice med vasema Bakovci in Krog. Pod strnjenimi poljskimi površinami, preko katerih poteka avtocestni odsek Vučja vas–Beltinci, je bilo na površini 2800 m² v plasti proda in svetlo rjave peščene zemlje, 30 cm pod površino, odkrito in raziskano prazgodovinsko žarno grobišče. V isti plasti je bila odkrita tudi mnogo pozneje nastala zgodnj srednjeveška zemljanka. Na mnogo večji globini, med 1 m in 1,70 m, so ležali ostanki prazgodovinskega naselja iz zgodnje bronaste dobe; v plasti sive ilovice na globini 60 cm pa bronaste najdbe iz pozne bronaste dobe.

Najpomembnejše je med vsemi ostalinami odkritje najstarejšega prazgodovinskega žarnega grobišča v Sloveniji iz pozne bakrene dobe. V času njegovega nastanka je bila podoba tega prostora precej drugačna od današnje, saj je bil, v nasprotju z današnjim, precej valovit. To nihanje po višini je bilo na najdišču najopaznejše na njegovi južni meji, kjer je bila originalna hodna površina 1,70 m nižja od njene višine na severu. Pojav si razlagamo s prodnimi sipinami, ki jih je ob koncu zadnje ledene dobe oblikovala reka Mura. Površina sipin - sedimentna pedološka plast iz gramoza in peska, je takrat

▲ pogled na najdišče (foto B. Kerman)

◀ pogled na najdišče, septembra 2003, in njegova idealna rekonstrukcija

sestavljala valovito površino terena. Pogoste poplavne vode so svoj peščeni in muljasti tovor pretakale in nalagale po dnu sipin, njihovih višjih vrhov pa niso dosegle. Prazgodovinski grobovi so bili torej vkopani na višjih vrhovih v geološko podlago gramoza in peska, ki jo v nižje ležečih sipinah najdemo pod plastjo mlajših naplavin.

Grobišče, ki nam ga je uspelo izkopati v celoti, obsega 176 žarnih grobov v lončenih žarah. Večina različno oblikovanih in ročno izdelanih žar je zaradi obdelovanja

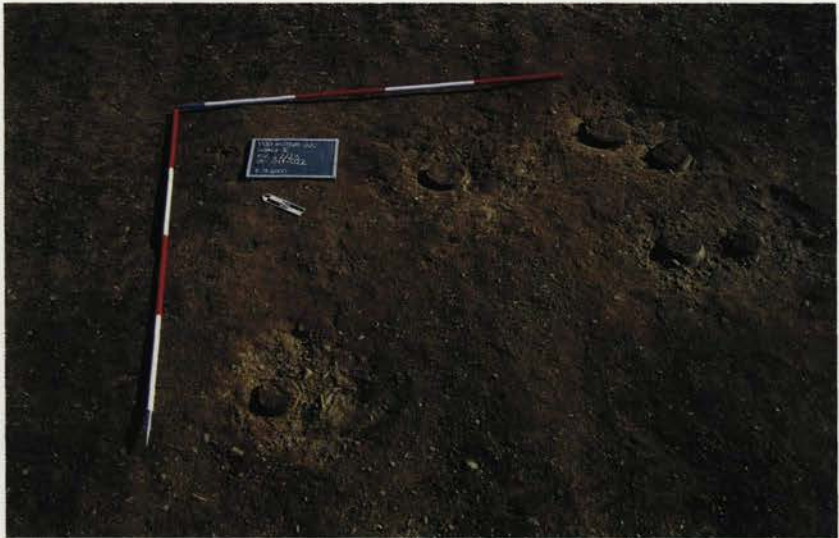
tloris grobišča ■ otroški grobovi ■ moški grobovi ■ ženski grobovi (arhiv PM MS)

njiv v zgornjem delu poškodovanih. Žare so izdelane iz prečiščene gline, imajo zglajeno zunanjo površino in so sivo rjavo do sivočrno žgane. Njihova najpogostejša oblika je lonec različnih velikosti, blago zaobljene ali kroglaste oblike z nizkim vratom, rahlo izvihanim ustjem, z enim, dvema ali tremi trakastimi ročaji, ki so na najširšem obodu, ob ustju ali presegajoči. Več jih je okrašenih s plastičnim razčlenjenim rebrom, plastičnimi aplikacijami, gumbastimi izboklinami, barbotinom v spodnjem delu, ali pa z navadnim in brazdastim vrezom, pri katerih prevladuje geometrijski motiv.

Pokojnike so brez izjeme žgali na grmadi, ki pa je na najdišču nismo odkrili. V žaro, ki so ji preluknjali dno in jo položili v skopano jamico, so nasuli sežgane ostanke pokojnika in jim včasih dodali prdatke: sežgane ostanke različnih živali ali drobne predmete. Žarni grob

so nato zasuli z zemljo in ga verjetno oblikovali v manjšo gomilo, kakor to poznamo na grobišču Pilismarót-Basaharc (Torma, 1973).

Od 113 analiziranih ostankov pokojnikov je bilo 57 otroških – umrljivost otrok je bila največja v prvih dveh letih življenja. Drugi sežgani ostanki so v enakem sorazmerju pripadali moškim in ženskim, katerih povprečna starost je bila okrog 30 let (Šlaus, 2000). Na kosteh so bile opazne različne patološke spremembe, sledovi osteo-

skupina žarnih grobov (foto A. Švenda)

poroze in osteoartritis. Ugotovljena je bila tudi velika podhranjenost populacije, pokopane na tem grobišču.

Sežiganje umrlih sodi med obrede, ki so povezani z verskimi predstavami takratnega človeka in se v času bakrenodobnih kultur veže na grški, zahodnoanatolski prostor (Gallis, 1979). V nekaterih žarah so bili skupaj s kalciniranimi kostmi umrlega tudi ostanki sežganih kosti živali. Tako najdemo v moških grobovih kosti rdečega jelena, goveda, ovce ali koze, v ženskih goveda, ovce ali koze, v otroških pa kosti ovce ali koze in polžje hišice. Skupni pokop živali in človeka kaže na njun medsebojni odnos in na povezavo pri oblikovanju temeljnih eksistenčnih pogojev. Pokop goveda s pokojnikom pa je del obreda, ki je razširjen predvsem v badenski kulturi (Tasić, Dimitrijević, Jovanović, 1979).

V nekaterih žarah so bili tudi drugi pridatki: v dveh primerih manjši kameni artefakti, po enkrat pa vijček, zajemalka s polnim držajem in tenka ba-

grobná žara
(foto A. Kovačič)

krena ploščica. K obredu ob pokopavanju sodijo tudi namerno preluknjana dna žar in v bližini grobov odkrita razbita lončenina: manjše čaše, vijčki, zajemalke – pojav, ki je znan tudi na grobiščih Pilismarót-Basaharc (Torma, 1973) in Plateia Magoula Zarkou (Gallis, 1979).

Grobišče Pod kotom – jug sodi v čas srednje bakrene dobe oziroma v horizont srednjeevropske keramike z brazdastim vrezom, poimenovan tudi kultura Retz-Gajary (Dimitrijević, 1980) ali srednjeevropska kultura Ba-

detajl žarnega groba (foto A. Švenda)

laton-Lasinja II–III (Kalicz, 1991). Iz omenjenega horizonta poznamo klasično obliko skeletnega pokopa v skrčenem položaju, žarna grobišča pa so prej izjema kot pravilo. Žgani pokop se je v srednjeevropskem prostoru množično pojavil v nekoliko poznejši zgodnji badenski kulturi (faza Bóleraz). V ta čas sodi grobišče z žganim pokopom Pilismarót-Basaharc, kjer najdemo kar nekaj podobnosti z našim grobiščem (Torma, 1973). Podobnosti pa najdemo tudi na žarnih grobiščih Neszmély in Szerencs iz horizonta Lasinja-Balaton II–III, kjer so bile kalcinirane kosti, podobno kot na našem grobišču, v lončenini, okrašeni v tehniki brazdastega vreza (Bánffy, 1991).

IRENA ŠAVEL

grobna žara
(foto A. Kovačič)

Literatura in viri

- BÁNFFY, ESZTER. Cult and archaeological context in Middle and South-East Europe in the Neolithic and Calcolithic, *Antaeus*, 19-20, Budimpešta 1991, 183-249.
- DIMITRIJEVIĆ, STOJAN. Zur Frage der Retz-Gajary-Kultur in Nordjugoslawien und ihrer Stellung im pannonischen Raum, *Römisch-Germanischen Kommission* 61, Frankfurt ob Majni 1980, 17-88.
- GALLIS, KOSTAS. Evidence for funerary rituals at cremation burials since Early Neolithic in Thessaly (Greece), *Valcamonica symposium* III 1979, Capo di Ponte 1983, 20-24.
- KALICZ, NÁNDOR. Beiträge zur Kenntnis der Kupferzeit im ungarischen Transdanubien, *Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde* 55, 1991, 347-387.
- ŠLAUS, MARIO. *Results of the anthropological analysis of cremated human skeletal remains from the Krog, site in Slovenia, technical report*, Zagreb 2000.
- TASIĆ, NIKOLA; DIMITRIJEVIĆ, STOJAN; JOVANOVIĆ, BORISLAV. Postanak eneolitskih kultura, *Praistorija jugoslavenskih zemalja* III, *Eneolitsko doba*, Sarajevo 1979, 417-460.
- TORMA, ISTVÁN. Die Boleráz-Gruppe in Ungarn, *Symposium über die Entstehung und Chronologie der Badener Kultur*, Bratislava 1973, 483-512.

Naselbina starejše bronaste dobe ob reki

eŠD 15511	Ruhna vas – Arheološko najdišče Loka
kraj	Bela Cerkev
vrsta najdišča	naselbina
obseg raziskanega prostora	12.000 m ²
čas	1700–1500 pr. n. š.
obdobje	starejša bronasta doba
vodja izkopavanja	Milena Horvat
obdobje raziskav	2002

Zgodnje bronastodobno najdišče na ledini Loka, med Belo Cerkvijo in vasjo Stranje, leži na skrajnem zahodnem delu prostrane Krške ravnine – najjužnejše pokrajine slovenskega panonskega sveta, na predelu, kjer se Krka najbolj približa vznožju Krškega gričevja.

▲ pogled na najdišče (foto R. Urankar)

◀ pogled na najdišče, septembra 2003, in njegova idealna rekonstrukcija

Za tukaj postavljeno naselje so prebivalci izkoristili vse naravne danosti prostora: malo dolino Cedilnika s stalnim izvirom vode in bregove reke Krke. Dolinica je izdolbena v koluvialno pobočje nizkih hribov na severni strani doline Krke. Njena oblika kaže, da je nastala zaradi delovanja zadenjske erozije kraškega izvira, ki je bistveno vplival na nastanek aluvialno-koluvialnega vršaja (n. v. 153 m), segajočega do brega reke, na katerem je nastalo naselje. Vršaj je bil namreč v zahodnem delu

interpretacija arhitekturnih ostalin po domačijah (risba M. Horvat)

kljub neposredni bližini reke še vedno varen pred pogostimi poplavami Krke. Njegov vzhodni del se razteza še okoli 350 m stran od naselbine, ostal pa je nenaseljen. Z geološko-geomorfološkega stališča je ta del manj primeren za poselitev, saj je še danes pogosto poplavljen ali pa močno razmočen zaradi površinske in talne vode.

Ostanki naselbine zavzemajo površino okoli 9600 m². Nobeni sledovi ne kažejo, da bi bila naselbina obdana z obrambnimi napravami – jarkom ali palisado. Naselbina je torej odprtega tipa ob reki, z dokaj gosto in načrtno postavljenimi stavbami. Te so bile razporejene

sorazmerno pravilno okoli večjih vaških trgov, do katerih so s severne smeri vodile vaške poti, speljane po naravnih prodnatih lečah v ilovnati osnovi. Tako so ostale poti tudi ob slabem vremenu vedno sorazmerno suhe.

Razporeditev stavb daje vtis, da gre za zaključene stanovanjsko-gospodarske enote. Eno- do triprostorne stavbe so bile različnih velikosti in zato verjetno različne namembnosti. Posamezno stanovanjsko-gospodarsko enoto sestavljata ena do dve stanovanjski hiši in eno do dve gospodarski poslopji. Vsaka od teh enot je imela lastno notranje dvorišče. Bivalne stanovanjske hiše so eno- ali dvoprostorne, imajo pa vedno posebej urejen vhodni prostor in le redkeje samo nadstrešek nad glavnim vhodom. V notranjosti stanovanjske hiše je bila v enem od obeh prostorov ob kurišču oz. ognjišču urejena dimna konstrukcija – neke vrste dimnik, po katerem je bil dim speljan iz prostora. V istem ali sosednjem prostoru je bilo nizko od tal dvignjeno ležišče, zgrajeno na v zemljo zabitih kolih. Pripadajoča gospodarska poslopja so bila manjših dimenzij, ožja in bolj podolgovata.

Stanovanjske hiše je pokrivala dvokapna streha. Zasnova hišne konstrukcije je različna. Pri manjših stavbah je slemenska gred ležala le na eni vrsti kolov, pri večjih stavbah pa sta bili uporabljeni dve vrsti. Gospodarska poslopja so bila pokrita z enokapno streho ali pa le z zavarovalno, ki je počivala na štirih do šestih stebrih.

Zanimiva je usmeritev stavb v smeri jv–sz. Vzrok take usmeritve je zelo verjetno veter, ki še danes močno piha iz vzhodne smeri. Zaradi tega so vsi vhodi v stavbe urejeni z južne strani. Vhodna vrata v stavbo pa so bila po vsej verjetnosti vgrajena v zahodno steno vhodnega prostora.

Stavbe niso bile obnavljane. Njihova razporeditev v okviru teh enot kaže, da gre po vsej verjetnosti za posamezne kmetije z več objekti. Zdi se, da se naselbina prostorsko ni širila, ampak je bila zgrajena naenkrat v času ene generacije.

Arheološko dokazljive gospodarske dejavnosti v naselbini so živinoreja, poljedelstvo in lončarstvo. Ksilotomske analize (analize pooglenelega lesa) kažejo, da so bili antropogeni posegi v gozdno okolje že dokaj močni. Gozd so sekali, da so pridobili odprte površine za pašnike in polja, kar posredno kaže na ekstenzivno živinorejo in poljedelstvo. Skromni rastlinski makroostanki (žitna zrna), fragment bronastega srpa in številni odlomki žrnelj pa pričajo o poljedeljski dejavnosti. Preliminarne analize živalskih kostnih ostankov dokazujejo, da so se prebivalci ukvarjali z lovom in vzgojo domačih živali. Z lončarsko dejavnostjo ali pa morda tudi z izgradnjo hiš (z glino oblepljene stene) smemo povezati kompleks večjih jam, odkritih v sklopu ene od stanovanjsko-gospodarskih enot v zahod-

fragment posode s
pramenastim okrasom
(foto P. Korošec)

fragment posode s
pramenastim okrasom
(foto P. Korošec)

nem delu naselbine (stavba 7). Na dnu ene od jam se je namreč ohranila 20 cm debela plast izredno kvalitetne mastne gline, ki se je dala izredno dobro oblikovati.

Drugih gospodarskih dejavnosti nam v naselbini ni uspelo dokazati. Morda bi močna degradacija gozda govorila za metalurško dejavnost. Ne smemo zanemariti dejstva, da so bile v bronasti dobi potrebne večje količine kurjave tudi za taljenje rude in kovine, kar je imelo za posledico krčenje gozda. Vendar pa neposrednih dokazov za metalurško dejavnost v naselbini nimamo.

Časovno uvrščamo naselbino v starejšo bronasto dobo (v čas od 1700 do 1500 pr. n. š.). Najdba pramenaste keramike in dela srpa (držaj) omogoča natančnejšo datacijo naše naselbine na konec starejše bronaste dobe (Bd A2 po Reineckeju) oz. Ig C oz. LBVII po Parzingerju (Gabrovec 1988/89; Parzinger 1984). Značilnost pramenaste keramike je poleg ornamenta, izdelanega v vrvičasti tehniki, tudi oblika posod. Izbor oblik je v naselju Loka omejen na skodele, sklede in vrče. Vsem je skupen lijakasto oblikovan vrat in bolj ali manj kroglast spodnji del ter trakast ročaj na vrčih. Značilni sta tudi motivika – horizontalni in valoviti trakovi, kratki vertikalni trakovi, samostojna vodoravna linija – in razporeditev motivov: najdemo jih po vsej površini vratu, v ozkem traku ali liniji pod ustjem, v vertikalnih trakovih na ramenu posode. Izjemnega pomena je najdba bronastega srpa v kontekstu s pramenasto keramiko. Po do sedaj veljavni kronologiji naj bi se srpi tega tipa pojavljali šele v srednji bronasti dobi. Srp z najdišča Loka je torej najstarejša najdba tega tipa orodja ne le pri nas, temveč tudi na območju jugovzhodnih Alp.

V Sloveniji je znanih več najdišč s pramenasto keramiko: Notranje Gorice, Ig, Krtina, Slivnica pri Mariboru, Brinjeva gora, Grofovsko, Ajdovska jama pri Nemški vasi itn. Največjo razprostranjenost pa je doživela pramenasta keramika na ozemlju Avstrije, Slovaške, Madžarske in Hrvaške.

Z novo odkrito naselbino Loka smo prvič dobili možnost vpogleda v notranjo organiziranost in strukturiranost starejše bronastodobne naselbine v nižinskem predelu Dolenjske. Dosedanje raziskave so bile osredotočene predvsem na odkrivanje utrjenih naselbin višinskega tipa na tem prostoru. Najnovejša izkopavanja na dolenski trasi avtoceste pa so dokazala obstoj bronastodobnih naselbin tudi v nižinskih predelih (Sela pri Dobu – iv. faza, Col pri Čatežu – mlajša faza, Loke, Loka).

držaj bronastega srpa
(foto P. Korošec)

Literatura in viri

- DULAR, JANEZ. Ältere, mittlere und jüngere Bronzezeit in Slowenien. Forschungsstand und Probleme, *Arheološki vestnik*, 50, Ljubljana 1999, 81-96.
- GABROVEC, STANE. Rano brončano doba, *Praistorija jugoslavenskih zemalja IV, Bronzano doba*, Sarajevo 1984, 24-39.
- KOROŠEC, PAOLA. Keramika z licensko ornamentiko (Litzenkermik) na Ljubljanskem barju, *Arheološki vestnik*, 8, Ljubljana 1957, 9-31.
- NEUGEBAUER, JOHANNES – WOLFGANG. *Bronzezeit in Ostösterreich*, Dunaj 1994.
- VINSKI - GASPARINI, KSENIJA. Litzen-keramika savsko-dravskog meduriječja, *Praistorija jugoslavenskih zemalja IV, Bronzano doba*, Sarajevo 1984, 484-491.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Poročilo o geološki spremljavi arheoloških izkopavanj na Lokah pri Ruhni vasi*, Ljubljana 2002.

Bronastodobno naselje pod Pohorjem

EŠD 15509	Rogoza – Arheološko najdišče
kraj	Rogoza
vrsta najdišča	naselbina, gomilno grobišče
obseg raziskanega prostora	32.176 m ²
čas	ca 2000–700 pr. n. š.
obdobje	bakrena, bronasta in železna doba
vodja izkopavanja	Mira Strmčnik Gulič
obdobje raziskav	1998, 1999

Svojevstvena geografska lega današnjega slovenskega ozemlja je odločujoče pogojevala poselitveno podobo v vseh prazgodovinskih obdobjih. Tako sta se tudi v bronasti dobi na območju jugovzhodnih Alp izoblikovala dva velika kulturna kroga. Arheološke najdbe dokazujejo, da je vzhodna Slovenija kulturno povezana z zahodno Transdanubijo, medrečjem Drave in Save ter vzhodno Avstrijo, na Notranjskem in Krasu pa najdemo vplive iz Italije, zahodnega Balkana in Jadrana. Ločnico lahko iščemo na širšem ozemlju Ljubljanske kotline, kjer se vplivi z vzhoda in zahoda prepletajo (Teržan, 1999). Poselitvena podoba v bronasti dobi je prav v času zadnjih najdb na trasah avtocest s pomočjo obsežnih arheoloških raziskav znatno dopolnjena in v marsičem razjasnjena.

Arheološko najdišče Rogoza se nahaja na rahlo dvignjeni terasi ob vznožju severovzhodnih obronkov Pohorja, na stičišču z Dravskim poljem, robnim območjem obsežne Panonske ravnine. Ugotovljeno in potrjeno je bilo z ekstenzivnim in intenzivnim pregledom, njegov varstveni režim pa je zahteval predhodne arheološke raziskave na površini 600 x 50 m.

Doslej ugotovljena podoba ravninskega naselja daje vtis, da je šlo za večkrat poseljeno, rahlo dvignjeno prodnato teraso. Po stratigrafskih podatkih lahko sklepamo, da je bil v času prve poselitve v eneolitiku (faza 1) prelom med

▲ pogled na območje z najdiščem (foto B. Djurič)

◀ pogled na najdišče, septembra 2003, in njegova idealna rekonstrukcija

teraso in vznožjem še izrazit. Umestitev naselja in videz širšega areala te poselitvene faze ni sta znana, saj je bila kulturna plast izpostavljena močnim post-depozicijskim procesom.

Nasprotno pa ima naselje II. faze, ki ga preliminarno datiramo v starejšo in srednjo stopnjo kulture žarnih grobišč do prehoda v starejšo železno dobo, precej bolj berljivo podobo. Stanovanjski objekti so bili postavljeni na prodnato-peščeni terasi, ki pa v tem času ni več tako izrazito izstopala iz prostora. Vznožje terase je bilo namreč že zasuto s peščeno-mivkastim sedimentom, skozi katerega se je vila struga potoka, ki danes v naravi ni več vidna. Korito struge je najbolj prepoznavno v predelu največje koncentracije stavb, južneje od tam pa je potok očitno večkrat uhajal iz korita, se deltasto razlival po površju in obenem odlagal predmete iz severnega dela naselja. V strugi smo v temnorjavo-sivi ilovnati plasti našli številne odlomke prazgodovinskih keramičnih posod, kamnite žrmlje, drobce oglja idr. Velika količina najdb v njej je posledica erozije in zasipavanja nižje ležeče struge ob robu naselbine. Na severnem robu najdišča sta v smeri vzhod-zahod potekala dva naravna vodna jarka, še nižje pa je bila rahla poglobitev tal zapolnjena s kompaktno sivo ilovico, mivkastim peskom, redke najdbe pa so ležale na naplavininskih plasteh. Na obrežju enega od vodnih jarkov smo odkrili kamnit plato, ki bi lahko služil kot utrditev pogosto uporabljane površine na bregu.

V tem predelu smo odkrili tudi štiri enojne žgane pokope pod gomilami, ki so bile po-

tloris raziskanega dela najdišča (arhiv ZVKOS)

stavljene v vrsti v smeri severozahod–jugovzhod. Zaradi intenzivne obdelave zemljišča se je ohranila le še spodnja, komaj prepoznavna plast gomil v obrisu. Po keramičnem inventarju lahko gomile uvrstimo v II. pošteljski horizont, katerega začetek iščemo v času poznega 8. oz. zgodnjega 7. stoletja pr. n. š. Tovrstne posode so bile v vzhodnoalpskem–zahodnopanonskem svetu splošno razširjene v časovnem razponu Ha C, kar priča o njihovi priljubljenosti in dolgotrajni rabi.

pogled na izkopišče proti jugu (foto I. Bizjak)

Nekoliko južneje smo v severnem predelu naselbine odkrili prazgodovinsko pot, tlakovano z manjšimi prodniki, ki je vodila v smeri jugozahod–severovzhod.

Prav gotovo je urbanizem naselbine tisti, ki zaznamuje in umešča bronastodobno Rogozo v sam vrh tovrstnih raziskav. Odkrili smo številne ostanke lesenih stanovanjskih in gospodarskih objektov naselja t. i. raztresenega tipa. Hiše so stale na terasi tedanjega potoka, ki je s svojimi meandri ustvaril naravne pogoje za širjenje naselja. Objekti so bili postavljeni nekaj metrov vsaksebi, navadno grupirani okrog manjšega dvorišča, in so bili pretežno manjših in srednjih dimenzij. Gradnja je bila izrazito bronastodobna, s t. i. stojkasto tehniko: v tla zabite nosilne stojke so sestavljale

stene objekta. Te so bile prepletene s šibjem in vejevjem, z notranje in zunanje strani pa ometane z ilovico. Odtisi vejja so se ohranili v prežganem glinastem ometu. Na osnovi

odkritih zaporedno razvrščenih sledov nosilnih stojk lahko te povežemo ter rekonstruiramo osnovne oblike nekdanjih objektov, ki jih je bilo treba večkrat

žrmlje (foto I. Bizjak)

obnavljati in popravljati. Iz tlorisov objektov je bilo mogoče razbrati, da pripadajo stavbe vsaj štirim različnim osnovnim tipom:

- objekti, sestavljeni iz dveh vrst enojnih stojk (štiri v vrsti),
- objekti, sestavljeni iz dveh vrst dvojnih, parnih stojk,
- objekti, postavljeni v črko L,
- objekti, sestavljeni iz štirih vrst enojnih stojk.

Nekateri od stanovanjskih objektov so imeli deljene

izbor poznobronastodobnih keramičnih posod - 12.-11. st.pr.n.št. (foto I. Bizjak)

prostore, včasih pa so bile hiše med seboj povezane. Nekatere med njimi so imele prislunjene nadstreške oz. lope. Stojke oz. obrisi omenjenih nosilnih stebrov so po navadi okroglih oblik, v preseku pa so imeli polkrožno, ravno ali zašiljeno dno. Stojke so nosile konstrukcijo hiš, gospodarskih poslopij, kašč, hlevov, staj za drobnico, raznih ograd, vetrolovov, zaslonov in podobno. Na osnovi primerjav iz bronastodobnih najdišč (Dular, 1999) lahko sklepamo, da so imele stavbe dvokapne strehe, njihova konstrukcijska zasnova pa je bila glede na velikost objekta različna. Pri manjših je streho podpirala ena linija nosilnih soh, pri večjih pa sta bili potrebni dve ali več. Za kritino so najverjetneje uporabljali slamo in drevesno skorjo.

Skupno število raziskanih objektov je vsaj 19, nekatere druge pa bo treba, skupaj z odkritim arheološkim gradivom, podrobneje ovrednotiti. Dokončnega števila objektov oz. natančnega obsega naselbine kljub veliki raziskani površini ne moremo določiti, saj se ta razteza naprej proti vzhodu in zahodu ob nekdanji stru-

keramična posoda z
bronasto pogačo
(foto I. Bizjak)

gi vodotoka in onstran nje.

Kot posebnost izstopa na najdišču večji stanovanjski objekt, ki je bil razdeljen na več prostorov, vsaj dva stanovanjska in en predprostor. Imel je dvokapno streho, ki je bila pred vhodom na južni strani podaljšana. Zaradi zaščite pred vetrovi je bila podaljšana tudi vzhodna stena, ob kateri smo odkrili ostanke kurišča.

Pomembni objekti znotraj naselbine so ognjišča, ki so bila večinoma postavljena zunaj hiš. Njihova oblika je okrogla in ovalna, za podlago pa so uporabljali rečne oblice, ki so jih premazali s plastjo ilovice. Prav tako so izpovedne tudi shrambene jame, ki smo jih našli tik pod hodno površino. Iz ostankov je razvidna njihova različna velikost in oblika, največkrat pa se ločijo tudi po vsebini. Lahko so zapolnjene s celo ali razbito lončenino, ogljem, hišnim lepom, ali pa so bile preprosto zasute z zemljo. Služile so za shranjevanje posodja in pridelkov. Posebni objekti so shrambene jame z okroglo nadstrešnico, verjetno kašče, kakor tudi še nepojasnjene kamnite ploščadi.

Med najdbami izstopajo po številu keramične posode – latvice, lonci, skodele, skodele, amfore in pitosi, ki bodo najdišče in posamezne objekte zanesljivo datirale.

MIRA STRMČNIK GULIČ

Literatura in viri

- DULAR, JANEZ. Slovenija v bronasti dobi, *Zakladi tisočletij*, Ljubljana 1999, 78-97.
- GABROVEC, STANE. 50 Jahre Archäologie der ältern Eisenzeit in Slowenien, *Arheološki vestnik*, 50, Ljubljana 1999, 145-188.
- STRMČNIK GULIČ, MIRA. The First Millennium BC between Drava and Pohorje: Some of the newly discovered Settlement Sites, *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie*, 78, Bonn 2001, 103-112.
- TERŽAN, BIBA. *Starejša železna doba na Slovenskem Štajerskem*, Ljubljana 1990.
- TERŽAN, BIBA. An Outline of the Urnfield Culture Period in Slovenia, *Arheološki vestnik*, 50, Ljubljana 1999, 97-143.

Grobišče starejše železne dobe

eŠD 15512	Murska Sobota – Arheološko najdišče Nova tabla
kraj	Murska Sobota
vrsta najdišča	grobišče
obseg raziskanega prostora	366.000 m ²
čas	4000 pr. n. š.–800 n. š.
obdobje	od neolitika do zgodnjega srednjega veka
vodja izkopavanja	Mitja Guštin
obdobje raziskav	1999–2003

Pokrajina južno od Murske Sobotne v neposredni bližini velike gramoznice, današnjega Soboškega jezera, je velika, komaj opazno valovita ravnica, značilna za Pannonijo. Prekrita je z velikimi polji, prepredena z nekdanjimi rokavi Mure in manjšimi potoki. Arheološko območje Nove table je še do nedavnega določeval potok Dobel, ki se je do nastanka sodobne agrarne pokrajine vijugal skozi pokrajino.

Med najpomembnejša odkritja arheoloških raziskovanj na Novi tabli sodi grobišče iz starejše železne oz. halštatske dobe. Gre za prvo znano grobišče tega obdobja v Prekmurju, ki mu daje poseben pomen doslej v Sloveniji in njenih mejnih pokrajinah še povsem neznan tip grobne arhitekture.

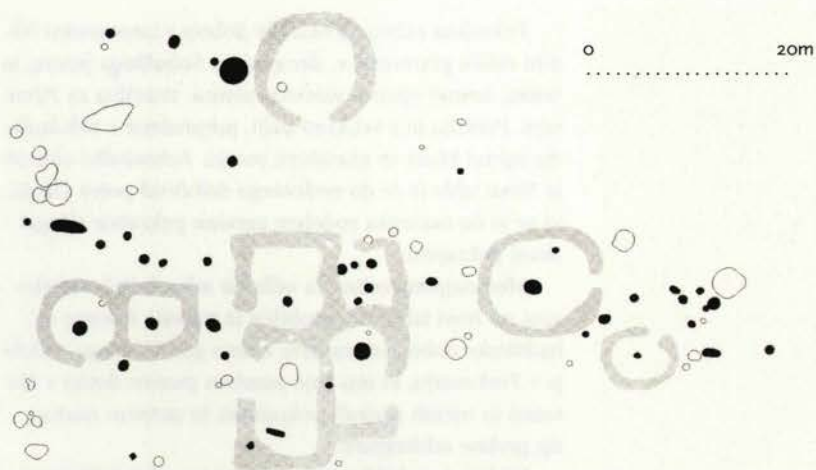
V bližini grobišča in na sosednjem arheološkem območju Kotare-krogi so bili odkriti tudi naselbinski sledovi iz starejše železne dobe v obliki jam. To so sledovi posameznih gospodarstev in bivališč v obliki bivalnih zemljank in shrambnih jam. V njih so bile tudi večje količine ožgane gline in odlomki keramike, ki po obliki in po sestavi gline ustrezajo žaram ter drugim posodam iz grobov in obodnih jarkov grobnih parcel.

▲ vegetacijski kazalci grobišča (foto B. Kerman)

◀ pogled na najdišče, septembra 2003, in njegova idealna rekonstrukcija

Grobišče se v presledkih razteza po vsej dolžini in širini raziskanega dela bodoče avtoceste. Združenih v nekaj skupin je bilo odkritih okoli 100 žganih grobov, od katerih jih je bilo 11 na posebni grobni parceli zamejenih z obodnim jarkom okrogle ali štirioglate oblike premera 8 do 14 m. Grobovi, ki so jim obodni jarki pripadali, so bili vkopani v središču parcele. Podobno funkcijo kot jarki so imeli verjetno tudi ostanki treh kamnitih vencev premera do 7 metrov, čeprav v njihovem sre-

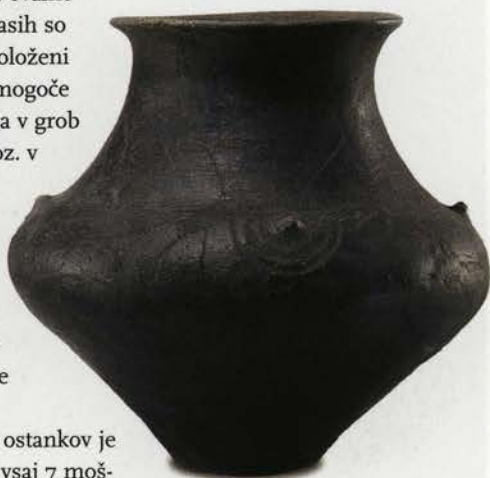

načrt grobišča (risba G. Tiefengraber)

dišču, kot kaže, grobnih jam ni bilo.

Razporeditev grobov kaže, da večina ni imela in tudi ni mogla imeti grobne parcele, saj grobovi ležijo preveč blizu eden drugemu. Zanimivo je, da tisti, ki imajo obodni jarek, ne po velikosti ne po svojem inventarju ne odstopajo od večine drugih pokopov. Grobovi na Novi tabli imajo preproste jame okrogle, ovalne in včasih tudi štirioglate oblike. Včasih so bili ostanki sežganega pokojnika položeni preprosto na dno jame, ni pa bilo mogoče ugotoviti, ali so bili ostanki umrlega v grob položeni v vrečki iz blaga ali kože oz. v posodi iz organskega materiala. Večinoma pa je vendarle šlo za žarne pokope; ostanki pokojnikov so bili shranjeni v večjih trebušastih posodah, loncih. V več primerih so bile priložene tudi druge posode, predvsem sklede, ki so služile zlasti kot pokrovi žar.

Antropološka določitev kostnih ostankov je pokazala, da je bilo med pokojniki vsaj 7 moških, starih med 32 in 52 let, ter 20 žensk, starih med 14 in 60 let. V dveh primerih je bilo v grobu pokopanih več pokojnikov. Razdelitev po spolu samo na pod-

žara z grafitnim premazom
(foto T. Lauko)

lagi pridatkov in delov noše je zaradi skromnega grobnega inventarja dokaj težka.

Moške pokope je moč določiti tudi na podlagi značilnih pridatkov, vendar imajo samo štirje priloženo za moško nošo značilno iglo; medtem ko v grobovih ni orožja. Le v eni, verjetno kultni jami je bila najdena železna tulasta sekira, ki jo lahko uvrstimo tako med orodja kot med orožje.

Veliko lažje je na podlagi pridatkov prepoznati žen-

osrednji del grobišča (foto M. Guštin)

ske pokope, saj so vsebovali bronast nakit v obliki različnih sponk: bronaste dvozankaste vozlaste fibule in čolničaste fibule, med njimi tudi vrste Šmarjeta, različne bronaste zapestnice, zlasti žičnate obročke, kakor tudi drobne jantarne in modre steklene jagode ter glinasta vretenca, dele značilnih preslic.

V večini grobov je bila vsaj ena posoda – žara, pogosto s skledo kot pokrovom in večkrat s skodelico z ročajem, vse izdelano iz kvalitetne gline. Nekatere posode so bile po celotni površini grafitirane ali pa z grafitom le poslikane v obliki geometričnih motivov.

Keramične oblike in okras, zlasti posode s kratkim cilindričnim vratom, so na Slovenskem Štajerskem razmeroma maloštevilne, ustrezajo pa lončenini iz posolske skupine. Za posode s stožčastim vratom najdemo dobre primerjave tudi v Kaptolu pri Slavonški Požegi. Glede na pridatke lahko grobišče starejše železne dobe iz Nove table uvrstimo v jugozahodno – panonsko železnodobno skupino, in sicer v obdobje Ha C in začetek obdobja Ha D oz. Štajerska 1–3 po B. Teržan, v absolutnem smislu pa v 7. in začetek 6. stoletja pr. n. š. Zanimivo je, da je bilo v ornici nad osrednjim delom grobišča starejše železne dobe odkritih tudi nekaj poškodovanih latenskih grobov, ki pripadajo predvsem srednjela-

lonček za hranjenje
dojenčka (foto T. Lauko)

tenskemu, nekateri pa poznolatenskemu obdobju. V neposredni bližini so bili raziskani tudi rimski in zgodnjerednoveški grobovi.

Značilnost tega grobišča pa so vendarle obodni jarki različnih okroglih ali štirioglatih oblik, ki so zaradi poljedelskih del ohranjeni le delno. Širina jarkov je bila do 1,5 m, še ohranjena globina pa med 0,2 in 0,8 m. Obodni jarki so imeli praviloma lepo izdelan vhod s polkrožno zaokrožitvijo, ki ne sledi stranem neba. V enem pri-

ostaline grobne gomile (foto M. Guštin)

meru je dostop v območje grobne parcele posebej poudarjen z dvema koloma na obeh straneh vhoda. V jarkih in še posebej v predelu okrog vhoda so bili pogosto odkriti deli posod, ki so sočasni inventarju v centralnih grobovih. V osrednji, največji skupini grobov so bili odkriti štirje pravokotni obodni jarki, povezani v večji kompleks katerega narave še ne znamo razložiti.

Zaradi spremenjene površine območja in zaradi intenzivnega oranja so preoblikovane in dejansko uničene vse prvotne hodne površine. Zato je na podlagi ohranjenih struktur le težko rekonstruirati obliko grobne arhitekture. Za ponazoritev grobišča nedaleč od potoka Dobel, v zavetju hrastovega gozda, moramo nad grobom po izkopu grobne jame, vložitve žare in pridatkov ter zasutju domnevati manjšo gomilico; vse pa kaže, da je bila pri okroglih grobnih parcelah po vsej površini znotraj jarka nizka nasipana gomila. Pri tipih s štirioglatim obodnim jarkom si obliko površine znotraj grobne parcele le težko predstavljamo.

Tovrstna grobna arhitektura doslej v Sloveniji ni bila znana. Obodne jarke grobov iz starejše železne dobe na Novi tabli smemo primerjati s podobnimi grobnimi parcelami, znanimi v srednji Evropi od poznobronastodobne

bronasta igla (foto T. Lauko)

bronasta čolničasta sponka
(foto T. Lauko)

kulture žarnih grobišč skozi halštatsko in zgodnjelaten-
sko dobo, znane pa so še v zgodnjem rimskem obdobju.

Sledove podobnih jarkov je na številnih mestih v
Prekmurju s pomočjo aerofotografije ugotovil Branko
Kerman. Vendar pa se je šele z izkopavanjem na Novi
tabli pokazalo, da bo treba v ravninah Prekmurja del to-
vrstnih krogov pripisati tako halštatskim kot rimskodob-
nim grobiščem.

MITJA GUŠTIN in GEORG TIEFENGRABER

Literatura in viri

- DULAR, JANEZ; BOŽIČ, DRAGAN. *Železna doba, Zakladi tisočletij, Zgodovina Slovenije od neandertalcev do Slovanov*, Ljubljana 1999, 98-183.
- GUŠTIN, MITJA. *Humci starijega gvozdenega doba sa nalazišta Nova tabla kod Murske Sobotice (Slovenija), Sahranjivanje u bronzano i gvozdeno doba u Pomoravju*, Čačak 2003 (v tisku).
- GUŠTIN, MITJA; TIEFENGRABER, GEORG. Prazgodovinske najdbe z avtocestnega odseka Murska Sobota-Nova tabla, *Arheološki vestnik*, 52, Ljubljana 2001, 107-116.
- TERŽAN, BIBA. *Starejša železna doba na Slovenskem Štajerskem*, Ljubljana 1990.
- TIEFENGRABER, GEORG. Vorbericht über die Ausgrabungen 1999 und 2000 in Murska Sobota/Nova tabla unter besonderer Berücksichtigung der spätbronze- und eisenzeitlichen Funde. *Die Drauf-, Mur- und Raab-Region im 1. vorchristlichen Jahrtausend, Akten des Internationalen und Interdisziplinären Symposiums von 26. bis 29. April 2000 in Bad Radkersburg* (ur. ANDREAS LIPPERT), Bonn 2001, 77-101.

Keltska hiša

ESH 15514	Bakovci – Arheološko najdišče Kotare
kraj	Murska Sobota
vrsta najdišča	naselbina
obseg raziskanega prostora	30.500 m ²
čas	1700 pr. n. št. do 8. st. n. št.
obdobje	mlajša železna doba (laten)
vodja izkopavanja	Branko Kerman
obdobje raziskav	2000, 2001

Arheološko najdišče Kotare – baza, zahodno ob cesti Murska Sobota–Bakovci, je bilo v obsegu 30.500 m² raziskano leta 2001. Najdišče leži na predelu z ledinskim imenom Kotare, 2 km južno od Murske Sobote ob potoku Doblju. To je območje nekdanjega murskega in ledavskega poplavnega pasu, ki ga sestavlja obsežna aluvialna ravan – prekmursko prodn polje, ki ima po navadi le tanko humusno plast. Razgibanost, valovitost in rahlo napetost terena na tem območju oblikujejo potoki, nekdanji plitvi jarki in kanali.

Najdišče leži ob strugi potoka Dobel na zahodni strani in je presekano z razbremenilnim kanalom Ledava, na severni strani pa s skopanim jarkom.

Geološka osnova oz. podlaga najdišča je silikaten peščen prod, ki je pleistocenska naplavina Mure. Delovanje potoka je razpoznavno približno 50 m od današnje struge, ponekod celo več. Ko je nekdanji Dobel prestopal bregove, je z erozijo izravnal prodnato površino in nanjo nasul temnejšo plast – peščen mulj. V tej plasti so številni presedimentirani odlomki lončenine. Plast je najdebelejša ob potoku, z oddaljenostjo od njega pa se tanjša ter na zahodnem in severnem delu najdišča izgi-

▲ Kotare – baza, pogled na najdišče (foto B. Kerman)

◀ pogled na najdišče, septembra 2003, in njegova idealna rekonstrukcija

ne. Ta predel je bil zaradi svoje lege in oddaljenosti od Dobra do neke mere obvarovan pred poplavljanjem.

Humusna plast je na zahodnem in severnem delu najdišča zelo tanka in deloma že pomešana s prodom. Arheološke ostaline so skorajda uničene in razpršene, ohranjena so le dna vkopov.

Najdišče so pred arheološkim posegom prekrivale obdelovalne površine. Intenzivna kmetijska obdelava polj je močno poškodovala plitve arheološke plasti,

ostanki vkopane keltske hiše z notranjo stopnico (foto D. Šumak)

predvsem na zahodnem in južnem delu najdišča.

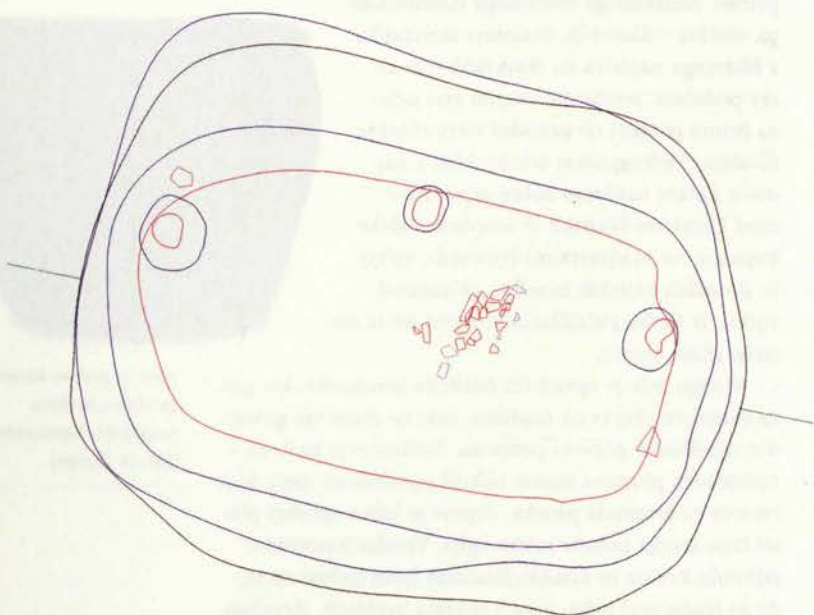
Pri arheoloških izkopavanjih na najdišču Kotare – baza so bile severno ob strugi potoka Dobel, kakor tudi nekoliko zahodnejše od njega, odkrite jame, ki jih na osnovi litzenske keramike uvrščamo v zgodnjo bronasto dobo (Bd A2). Predel je bil ponovno gosto poseljen v času starejše železne dobe.

Objekti staroslovanske naselbine so bili odkriti po celotnem najdišču, večja koncentracija objektov in jam pa je bila odkrita predvsem v zahodnem in severnem predelu najdišča.

Manj številni so bili objekti iz latenskega obdobja: hiša, peč za žganje keramike in jame, vse osredotočeno na jugozahodni delu raziskanega območja.

Raziskana latenska hiša je imela ob odkritju obliko pravokotne temne lise, ki je bila v peščeno prodnati geološki osnovi dobro razpoznavna. Jama deloma vkopane hiše je bila zelo dobro ohranjena. Imela je pravilno pravokotno obliko (velikosti 4,01 x 3,34 m) z zaobljenimi vogali in ravnim dnom ter je bila usmerjena v smeri vzhod–zahod. Globina vkopanega dela hiše je bila 0,59

m. Stene objekta so bile ravno vkopane v pečeno prodnati mulj. Na južni strani objekta je bil del stene oblikovan v vodoravno stopnico, široko od 50 do 70 cm. Stopnica (polica) je bila oblikovana 30 cm nad dnom vkopa oz. nad talno površino. Na dnu vkopa smo odkrili tri jame za navpična lesena bruna: eno na vzhodni strani, drugo ob zahodni steni in tretjo, manjšo, v sredini ob stopnici objekta. Te jame so edini sledovi nosilnih in podpornih stebrov dvokapne strešne konstrukcije.

tloris hiše (risba S. Kolenko)

Polnilo tega vkopanega dela hiše je bila temno siva do črno rjava mehka ilovnato prodnata prst, ki je v spodnji plasti vsebovala veliko drobcov oglja in ožgane gline – hišnega lepa. V tej plasti so bili najdeni tudi odlomki ustij keramičnih posod, njihovih sten in dna. Gre za lonce iz grafitne keramike, rdečkasto rjavo in črno žgane skleda in lonce ter tri okrogle, predrte grafitne keramične ploščice. Pod stopnico na dnu polnila je bila najdena bikonična skleda iz rdečkasto rjave gline, v sredini objekta pa del lonca iz grafitne gline z okrasom širokih navpičnih linij. V polnilu so bili najdeni drobci kosti in del nekega kovinskega predmeta ter dva žeblja. Na vzhodni strani vkopane hiše so bila tla deloma prekrita z zbito plastjo rjave ilovice okoli srednje velikih prodnikov.

Po obliki sodi keltska hiša z najdišča Kotare v tip pravokotnih zemljank, katerih bivanjski prostor (površina 13,7 m²) je vkopan 0,60 m v zemljo. Nad tem vkopanim delom je bila zgrajena lesena dvokapna streha. Vhod v hišo bi bil lahko na južni stranici hiše, kjer sta bili odkriti stopnica in jama za navpično bruno pod njo.

Osnovna značilnost keltskih hiš oz. koč, ki so bile

steklena okrasna jagoda –
Kotare – krogi
(foto D. Šumak)

raziskane v glavnem na nižinskih arheoloških najdiščih vzhodne Evrope, je ta, da so vkopane v zemljo (zemljanke), da imajo pravokoten tloris in dvokapno streho, nekatere med njimi pa tudi manjšo stopnico (Horváth, 1987). Nosilni stojki sta nameščeni na sredino krajših sten v podolžni osi, velikokrat pa dopolnjujejo strešno konstrukcijo tudi manjše stojke, ki so po navadi ob daljših stenah ali v sredini objektov (Kuzmova, 1980).

Keltska hiša – zemljanka z najdišča Kotare je prvi primer raziskanega tovrstnega naselbinskega objekta v Sloveniji. Podobna zemljanka z bližnjega najdišča na Novi tabli ji je sicer podobna, vendar ima samo eno jamo za bruno (stojko) ob zahodni steni objekta (Guštin, Tiefengraber, 2002). Hiši z najdišča Kotare najdemo dobre primerjave med keltskimi bivališči iz sosednje Zalske županije na Madžarskem (Horváth, 1987), iz slovaških keltskih naselbin (Kuzmová, 1980), iz Češke (Waldhauser, 1977) ter iz Avstrije (Karl, 1996).

Mnogo težje je opredeliti funkcijo zemljanke, ker gre za osamljen objekt na najdišču, zato ne moremo govoriti o naselbini v pravem pomenu. Zanimivo je tudi, da v notranjosti prostora nismo odkrili ognjišča oz. peči, ki je osnova za bivanjski prostor, čeprav je bilo v spodnji plasti črno sivega polnila veliko oglja. Vendar lončenina, odlomki kovine in ostanki živalskih kosti kažejo na to, da so ljudje vsaj nekaj časa v objektu prebivali. Zemljanka z najdišča Kotare je najverjetneje bivalni objekt, del preproste manjše družinske kmetije na prostranem prekmurskem polju.

Z odkritjem prvih keltskih nižinskih naselbinskih objektov na najdiščih Kotare – baza, Kotare – krogi in Nova tabla (vse južno od Murske Sobote) je na kar najbolj reprezentativen način zapolnjena naselbinska vrzel te populacije v Prekmurju. S tem pomembnim odkritjem se pokrajina ob Muri pridružuje drugim slovenskim pokrajinam, kjer je latensko obdobje že dobro raziskano.

lonec iz grafitne keramike, okrašen s širokimi navpičnimi kanelurami (foto D. Šumak)

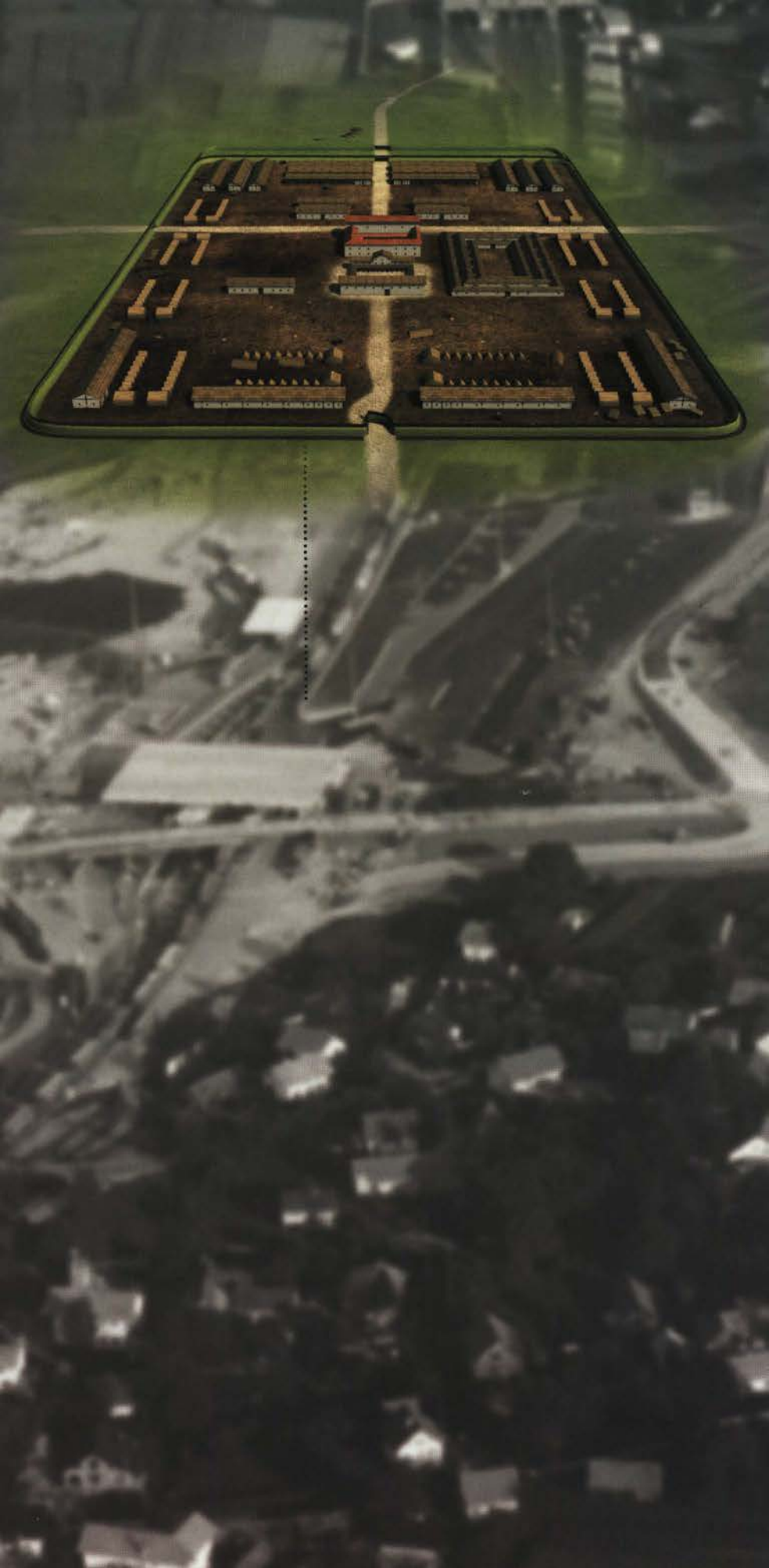

bikonična skleda (foto D. Šumak)

BRANKO KERMAN

Literatura in viri

- GUŠTIN, MITJA; TIEFENGRABER, GEORG. Prazgodovinske najdbe z avtocestnega odseka Murska Sobota–Nova tabla. *Arheološki vestnik*, 52, Ljubljana 2001, 107-116.
- HORVÁTH, LÁSZLÓ. Késővaskori ház- és településtípusok Dél-Zalában (Späteisenzeitliche Haus- und Siedlungstypen auf dem südlichen Teil des Komitates Zala). *Zalai Múzeum*, 1, Zalaegerszeg 1987, 59-80.
- KARL, RAIMUND. Die mittellatènezeitliche Siedlung von Göttlesbrunn, VB Bruck an der Leitha, NÖ., *Die Kelten in den Alpen und an der Donau, Akten des Internationalen Symposiums St. Pölten*, 14.–18. oktober 1992, Budimpešta, Dunaj 1996, 283-295.
- KUZMOVÁ, KLARÁ. Nižinné sídliská z neskorej doby laténskej v strednom Podunajsku, *Slovenská Archeológia*, 28, 1980, Bratislava 1980, 313-340.
- MEDUNA, JIŘÍ. *Die latènezeitlichen Siedlungen in Mähren*, Praga 1980.
- Odkopane kulture Prekmurja*. Arheološka razstava – Pokrajinski muzej Murska Sobota, december 2002–februar 2003, Ljubljana 2002.
- WALDHAUSER, JIŘÍ. Keltské sídliště u Radovesic v severozápadních Čechách, *Archeologické rozhledy*, 29/2, Praga 1972, 144-177.

Rimska vojaška utrdba

eŠD 12654	Obrežje – Arheološko najdišče Obrežje
kraj	Obrežje
vrsta najdišča	žarno grobišče, vojaški tabor, naselbina, domačija
obseg raziskanega prostora	68.903 m ²
čas	10.–8. stol. pr. n. š. do 15. stol. n. š.
obdobje	pozna bronasta doba, rimska doba, novi vek
vodja izkopavanja	Philip Mason
obdobje raziskav	2001–2003

Arheološko najdišče Obrežje je bilo odkrito med obsežnim sistematičnim terenskim pregledom avtocestnega odseka Krška vas–Obrežje in območja novega mednarodnega mejnega prehoda Obrežje.

Najdišče leži na gramozni pleistocenski terasi reke Bregane. Na jugozahodu meji na obronke Gorjancev, na severozahodu na strmi rob savske terase in na zdaj suho dolino potoka Struga, na jugovzhodu na poplavno ravnico reke Bregane in na severovzhodu na poplavno ravnico reke Save. Terasa Bregane je bila prvotno obsežnejša. Raziskave so pokazale, da je njen severovzhodni del že vsaj pred 800 leti spodjedala Sava in ustvarila strm rob terase, ki je danes dominantna poteza v pokrajini (Verbič, 2002).

Arheološka izkopavanja so zajela približno 6,9 hektarjev veliko površino na obeh straneh obstoječega mejnega prehoda Obrežje oziroma avtoceste Ljubljana–Zagreb. Z njimi je bilo v dolini na južni strani potoka Struga odkrito in raziskano poznobronastodobno žarno gro-

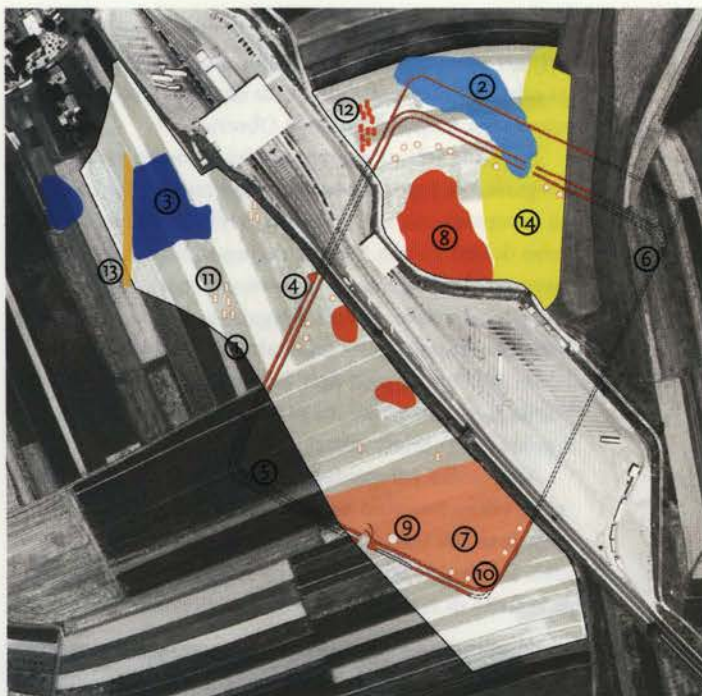
▲ pogled na najdišče (foto D. Grosman)

◀ pogled na najdišče, septembra 2003, in njegova idealna rekonstrukcija

bišče s 358 žarnimi in 6 skeletnimi grobovi ter ostanki prazgodovinskega naselja, na severovzhodnem delu najdišča pa domačija iz 15. stoletja.

Najpomembnejša vsebina najdišča je zgodnjericimska vojaška utrdba, ki izvira iz obdobja rimske zasedbe Panonije v času cesarja Avgusta. V Sloveniji je to najdišče izjemno, hkrati pa tudi edino znano te vrste iz tega obdobja zunaj rimskih provinc Galije in Germanije.

Prostor, na katerem so postavili tabor, je nudil odli-

tloris najdišča: 1 meja arheološkega izkopnega polja; 2 poznobronastodobno naselje; 3 poznobronastodobno grobišče; 4 jarki vojaškega tabora – izkopano; 5 jarki vojaškega tabora – neizkopano; 6 jarki vojaškega tabora – uničeno; 7 obrtniško – gospodarski del; 8 vojaške barake; 9 vodnjak; 10 zbiralniki vode - latrine; 11 krušne peči; 12 železarske peči; 13 cesta; 14 srednjeveška domačija (I. Pintér, M. Erič)

čen obrambni položaj na robu terase Bregane, naravno zavarovan z močvirnimi poplavnimi ravnici Save in Bregane na severovzhodu in jugovzhodu. Na severozahodu pa je dolina potoka Struga izoblikovala pomembno naravno pregrado za dostop z visokega roba savske terase. Jugozahodna stran vojaške utrdbe je bila na ravni breganski terasi brez naravne zaščite, je pa prav na tej strani varovala in nadzirala tisto komunikacijo, ki je pozneje postala glavna rimska cesta iz *Siscie* (Siska) prek *Emone* (Ljubljane) do *Aquileie* (Ogleja). To kontrolo je izvajala na mestu, kjer je cesta iz široke savske doline vstopala v ožino brežiških vrat.

Vojaška utrdba je imela pravokoten tloris z zaobljenimi vogali. Na treh straneh so jo varovali dvojni, 2 metra

bronasti obesek, del konjske opreme (foto M. Pungerčar)

široki in najmanj 1,2 metra globoki obrambni jarki s presekom v obliki črke V in ozkim ravnim dnom. Na četrti stranici je bil skopan le en jarek. Prostor za notranjim jarkom je bil zavarovan z zemljenim okopom (*agger*), ki je meril ob vznožju največ 6 metrov. Na žalost so bili vsi sledovi tega okopa uničeni z erozijo in oranjem v preteklih 2000 letih. Ker vzdolž notranje strani notranjega jarka niso bile odkrite jame za stojke, sklepamo po drugih znanih primerih, da je šlo za nasip (*agger*), oblo-

železarske peči (foto F. Aš)

žen s travno rušo, na vrhu katerega je bil lesena palisada (*vallum*). Prostor, ki so ga obdajali jarki, je meril 290 x 210 metrov, pozneje na severovzhodnem delu dodani jarek pa je obdal dodatno površino (*annex*) velikosti 210 x 25 metrov. Prvotno je utrdba obsegala približno 6 hektarjev veliko površino. Njen osrednji del je bil uničen s premikom struge reke Save, gradnjo ceste Ljubljana–Zagreb in pozneje gradnjo obstoječega mejnega prehoda.

Na sredini severovzhodne in jugozahodne stranice tabora smo odkrili po en vhod v tabor, na severozahodni in jugovzhodni strani pa so bile sledi morebitnih vhodov povsem uničene. Jugozahodni vhod je bil varovan z ločno ukrivljenim jarkom (*clavicula*) – odkriti sta bili dve njegovi gradbeni fazi – in z zemljenim nasipom, obloženim z bloki travne ruše. Ta je prisilil vse, ki so vstopali v tabor, da so se k branilcem obrnili s svojo nezaščiteni desno stranjo. Blizu tega vhoda je bil odkrit tudi 6 metrov globok vodnjak.

V notranjosti utrdb je bilo odkritih in raziskanih 696 jam in 434 jam za stojke. Ob notranjem jarku so bile odkrite skupine velikih in globokih jam, ki so jih uporabljali kot latrine in vodne zbiralnike za stražarje na okopu. Del utrdb so zavzemale številne iz lesa grajene

železni vojaški klin
(foto M. Pungerčar)

pravokotne vojaške barake. O njih pričajo številne jame za stojke, odkrite v ohranjenem osrednjem delu utrdbe. Vojaške barake so bile obdane s številnimi odpadnimi in shrambnimi jamami ter latrinami. V vseh smo našli živalske kosti, pa tudi amfore za vino in olje, fino namizno posodje (*terra sigillata*), lončene čaše in grobe lončene posode. Našli smo tudi različne kovinske predmete – bronaste fibule, dele konjske opreme, pasne spone ter fragmente orožja in oklepov. Na jugozahodni stra-

obodni jarek s sledovi palisade (foto F. Aš)

ni tega osrednjega dela so bile zgrajene tri kupolaste krušne peči. Ta sorazmerno prazni prostor med vojaškimi barakami in okopom, kakor tudi prostor v dodatni ogradi, so morda uporabljali kot ogrado za konje, paradni prostor ali prostor za dodatno posadko.

Množica jam v jugozahodnem delu utrdbe nudi drugačno sliko. Številne med njimi so bile zelo velike, globoke shrambne jame z zvončastim prerezom, ki so jih uporabljali kot silose za žito. Poleg njih je bilo odkritih še najmanj pet velikih skupin jam, ki so jih uporabljali skozi daljše obdobje. Značilne najdbe v teh jamah so železno orodje, npr. žage, šila, noži, svedri in žebliji, pa tudi polizdelki iz roževine. Po značilnostih jam in skupin jam, najdbah povezanih z njimi, ter po številu jam sklepamo, da je bilo tu shranjeno žito in prostor za obrtne delavnice, verjetno povezane s strojenjem in obdelovanjem usnja.

Na zunanji strani utrdbe med zunanjim jarkom in dolino Struge so bile odkrite štiri skupine peči. V manjših dveh je bilo 10 krušnih peči, v eni 7, v drugi 3. V dveh velikih severnih skupinah pa je bilo v eni 15 talilnih peči za železo, v drugi pa 10 krušnih peči.

Utrdba je nastala verjetno leta 14 ali 13 pr. n. š., v času rimske zasedbe Panonije, uporabljali pa so jo do

roženi polizdelki
(foto M. Pungerčar)

konca velikega panonskega upora med letoma 6 in 9 n. š. Po velikosti utrdbe in najdbah sklepamo, da je bilo v njej prostora za posadko 1000 mož (*millaria*) ali pa za mešano enoto (*vexillationes*), sestavljeno iz legionarjev in pomožne konjenice. Prav tako so jo lahko uporabljali kot oskrbovalno bazo, v kateri so hranili zaloge in opravljali potrebna popravila, postavljeno na začetku poti, ki je vodila na nedavno zasedeno, še vedno sovražno ozemlje v smeri proti Sisku in Donavi. V zgodnjem obdobju

krušna peč znotraj
tabora (foto F. AŠ)

vladavine cesarja Tiberija, ko so se strateške prioritete spremenile, so utrdbo opustili in okop zravnali, rimska vojska pa se je pomaknila bližje proti donavski meji. V sredini 1. stoletja n. š., ko je rimska cesta na jug potekala mimo opuščene utrdbe, je bilo na tem območju le malo dejavnosti, o čemer priča nekaj jam in pokopov.

PHIL MASON

Literatura in viri

- VERBIČ, TOMAŽ. Poročilo o geološkem pregledu območja arheoloških izkopavanj pri Obrežju in v okolici, Ljubljana 2002.
- VERBIČ, TOMAŽ. Poročilo o geološkem pregledu arheoloških izkopavanj pri Obrežju – območje bodoče špedicije, Ljubljana 2002.

Rimskodobna naselbina z grobiščem

ESH 15513	Zagorica pri Velikem Gabru – Arheološko najdišče Zagorica-Bič
kraj	Zagorica – Bič
vrsta najdišča	naselbina, žarno grobišče
obseg raziskanega prostora	25.500 m ²
čas	2.500 pr. n. š.–9. stol. n. š.
obdobje	prazgodovina, antika, zgodnji srednji vek
vodja izkopavanja	Boris Vičič
obdobje raziskav	2002

Eno izmed kotlin Dolenjskega podolja med Dobom pri Šentvidu pri Stični na zahodu in Medvedjekom na vzhodu imenujemo Dobska uvala. Obkrožajo jo posamezni griči, proti jugu in vzhodu tudi do 100 m višje vzpetine. Geološko osnovo sestavljajo jurski apnenci in ilovica. Dno uvale so sooblikovale številne hidrološko živahne kraške jame z bruhalniki oz. požiralniki in t. i. lužami, v katerih se voda zadržuje tudi vse leto. Najdišče Zagorica leži v vzhodnem delu kotline, med vasema Bič in Zagorica, tik pred vzponom na Medvedjek. Teren je dokaj položen.

Najstarejši naselitveni sledovi so bili ugotovljeni na privzdignjenem terenu pod Rebrijo in so iz latenskega obdobja, v ravnici pa je bilo izkopano pripadajoče grobišče, datirano v 2. in začetek 1. pr. n. š. (20 žganih grobov) z dokaj bogatimi pridatki. Rimskodobna naselbina leži v donedavno poplavnem nižinskem delu in deloma prekriva latensko grobišče. Pripadajoče grobišče je bilo izkopano ob vzhodnem robu naselbine. Nižinska lokacija je bila v 3. stoletju n. š. opuščena, v času pozne antike in zgodnjega srednjega veka pa je bila ponovno aktivirana naselbinska lokacija na privzdignjenem terenu pod Rebrijo.

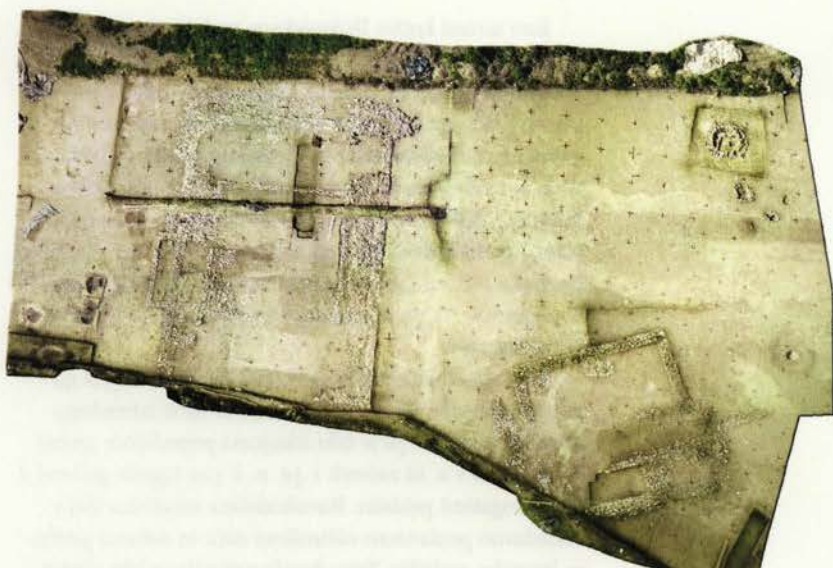
Rimskodobno naselje se prilagaja oblikovanosti terena in v zasnovi ne kaže geometrične urejenosti. Stavbe so po večini povsem lesene s konstrukcijo iz navpičnih lesenih kolov, štirje objekti pa imajo kamnite temelje iz prodnikov. Po naši oceni gre za funkcionalno diferenciacijo znotraj naselbinskega prostora. Obe vrsti zgradb spremljajo plitve odlagalne in odpadne jame. Na enem mestu domnevamo leseno ograjo dvorišča. Uporabne oz. hodne površine večinoma niso ohranjene, še manj ostanke nadzidav, tako da so naša sklepanja o videzu, zaradi pomanjkanja zaprtih ruševinskih kontekstov z najdbami,

▲ pogled na najdišče (foto D. Grosman)

◀ pogled na najdišče, septembra 2003, in njegova idealna rekonstrukcija

zelo omejena. Ohranjeni »negativi« omogočajo naslednje domneve. Tri velike temeljene zgradbe (1–3, značilna velikost ok. 20 x 15 m) razumemo kot jedra osnovnih družinskih bivanjsko/gospodarskih enot, h katerim sodijo še manjši leseni gospodarski objekti in manipulacijska dvorišča, ali kot funkcionalno različne objekte znotraj novitega podeželskega posestva. Domnevamo gradnjo zunanjega parapetnega oboda stavb in notranje pregradnje iz lažjih horizontalno temeljenih tesarskih konstrukcij, ki

del raziskanih arhitekturnih ostankov (DFC Consulting, M.Erič)

so lahko podpirale tudi strešno konstrukcijo.

V osrednjem delu stavbe 1 smo našli dve fibuli, ki tudi s svojo lego potrjujeta dvofaznost izgradnje objekta. Starejšo fazo datira dvogumbasta noriško-panonska fibula v konec 1. in delno v 2. stoletje, mlajšo novec Antonina Pija (kovan po letu 141 n. š.) in fibula vrste Almgren 84 v sredino/drugo polovico 2., morda še začetek 3. stoletja n. š.

Objekt št. 4 se razlikuje od drugih (1–3) tako po velikosti kot po notranjem ustroju, leži pa vzhodno od stavbe 1, na južnem robu grobišča in na samem robu mokrotnege terena, ki se razteza v smeri današnje luže. Je skoraj kvadratnega tlorisa (11,70 x 11,35 m), z dvema predelnima zidcema v smeri v–z. V notranjosti so ob severnem in južnem zidu štiri dokaj velike jame (dolžine do 2 m), napolnjene z malto in kamenjem (najdbe: keramika, železna tesarska sekira). Domnevamo, da gre za podloge za neko obrtno dejavnost, če gre za gospodarski objekt, ali pa za temelje za prosto stoječe kamnite spomenike, če je stavba služila kultu.

Vsi grobovi na majhnem grobišču severno od objekta 4 so žgani, po reprezentativnosti pa izstopa okrogla kupolasta grobnica. Take grobnice so značil-

bronasta sponka 2. – 3. st.
(foto B. Vičič)

ne za današnji dolenski prostor, naša pa je najzahodnejši primer te vrste. Najdbe iz časa nastanka grobnice se niso ohranile, grobne pridatke mlajše faze (steklenica, fibuli vrste Almgren 84, Hadrijanov as, kovan med letoma 117 in 138 n. š.) pa datiramo v drugo polovico 2. in začetek 3. stoletja. Drugi grobovi so skromnejši: dva sta kvadratna, grajena iz kamenja in s poličko za pridatke; dva sta preprosti jami, vkopani v ilovico. Pridatki niso ohranjeni, v vseh smo našli le žganino.

okrogla kupolasta grobnica – mlajša faza, 2. – 3. st. (foto M. Brenk)

Izkopani objekti so del razložene podeželske naselbine ali posestva s konca 1., iz celotnega 2. in z začetka 3. stoletja n. š. Znotraj našega izkopnega območja je naselbina jasno zamejena na zahodu in vzhodu, vsekakor pa se razteza tudi zunaj tega območja proti severu in jugu. Keramično gradivo kaže na povsem staroselsko, s keltsko tradicijo prežeto sestavo prebivalstva. Naselje je ležalo stran od državne ceste *Emona–Siscia* in je obvladovalo enoto kmetijske poselitve v območju med krajema, ki ju iz pisnih virov poznamo tudi imensko; to sta *Acervo* (lokacija na območju Stične, ki pa še ni natančneje ugotovljena) in *Praetorium Latobicorum* (Trebnje). Verjetno se je nekje pri Šentvidu odcepila lokalna komunikacija proti Selam pri Dobu (tam je bila ob gradnji avtoceste raziskana rimska stavba s talilnico železa in kovačijo), Zagorici in naprej proti Medvedjeku, kjer poznamo rimsko grobišče. Območje je bilo dokaj gosto naseljeno, saj različne rimskodobne najdbe na tem ozemlju niso redkost. Upravno je območje pripadalo

bronasta sponka 2. – 3. st.
(foto B. Vičič)

teritoriju (*agru*) mesta *Municipium Flavium Latobiorum Neviodunum* – danes Drnovo pri Krškem – enega od štirih rimskih mest današnjega slovenskega ozemlja: *ager* se je raztezal od Višnje Gore na zahodu do Save na severu in Bele krajine na jugu ter je bil del rimske province *Pannonia*. Naseljevalo ga je romanizirano keltsko plemo Latobikov. Po doslej opredeljenih najdbah začetek naselbine sodi prav v čas municipalizacije plemenskega območja Latobikov, upravne preureditve peregrinske skupnosti Latobikov v mestno skupnost s središčem v Neviodunu, v drugi polovici 1. stoletja n. š. Najdiščne okoliščine kažejo, da območje ni bilo uničeno nasilno, temveč je bilo opuščeno. Razlogi bi lahko bili, poleg gospodarskopoličnih (denimo gospodarskega zloma ali socialne diferenciacije) in demografskih (morda epidemij kuge, kakršne so pustošile sredi 2. stoletja in pozneje), tudi ekološki – denimo sprememba hidroloških oz. mikroklimatskih razmer, kot je v 3. stoletju izpričana na več najdiščih v naših krajih.

BORIS VIČIČ in DR. BOŽIDAR SLAPŠAK

Literatura in viri

- LOVENJAK, MILAN. *Neviodunum, Inscriptiones Latinae Sloveniae 1*, Ljubljana 1998.
- HANEL, NORBERT; SCHUCANCY, CATY. *Colonia-municipium-vicus*, BAR 783, Oxford 1999.
- HORVAT, JANA. Rimska provincialna arheologija v Sloveniji po letu 1965: poselitvena slika in drobna materialna kultura, *Arheološki vestnik*, 50, 1999, 215-257.
- SCHERRER, PETER. *Grabbbau-Wohnbau-Turmburg-Praetorium*, *Österreichisches archäologisches Institut, Berichte und Materialien*, 4, Wien 1992.

Rimska vojaška opekarna

EŠD 10406	Vransko – Antični opekarski obrat Na Ilovici
kraj	Vransko
vrsta najdišča	rimska opekarna
obseg raziskanega prostora	2400 m ²
čas	1.–3. stol. n. š.
obdobje	rimska doba
vodja izkopavanja	Irena Lazar
obdobje raziskav	1995

Na ledini Ilovca ob potoku Bolska, v neposredni bližini naselja Vransko, so bili na trasi avtocestnega odseka Arja vas–Vransko odkriti in leta 1995 raziskani ostanki rimske opekarnice.

V osrednjem delu kompleksa sta bili postavljeni peči za žganje opeke, od katerih je bila leva bolj ohranjena. Od njunih konstrukcijskih delov sta bila poleg predprostorov in kuriščnih kanalov ugotovljena dva od petih obokov v prostoru za žganje, žgalni rešetki in zgornji deli peči pa se niso ohranili. Njihovi ostanki so ležali plitvo pod površino polja, zato sta bili rešetki in kupoli z oranjem uničeni. Obe peči sta bili po sestavi in načinu gradnje enaki. Predprostor peči, ki je služil za hranjenje kuriva, nalaganje ognja in čiščenje pepela, je bil okrogle oblike s tlemi iz zbite ilovice. Za njim je ležal kuriščni oz. toplovodni kanal, v katerem so kurili. Zidan je bil iz opek, njegovo dno pa je bilo tlakovano s strešnimi opekami – tegulami. Kanal se je razširil v osrednji del peči – prostor za žganje, ki je bil z žgalno rešetko razdeljen v dva dela. Na rešetko, ki je slonela na obokih, zgrajenih iz opek, so naložili surove izdelke, odprtine v njej pa so omogočale kroženje toplega zraka med spodnjim in zgornjim delom ter enakomerno žganje znotraj peči.

▲ pogled na raziskani del najdišča (foto D. Snoj)

◀ pogled na najdišče, septembra 2003, in njegova idealna rekonstrukcija

Peči sta bili zgrajeni v pravokotnem prostoru z en meter širokimi zidovi, zgrajenimi iz apnenčevih lomljenцев in prodnikov. Vogali so bili utrjeni z nenavadnimi krožnimi konstrukcijami, katerih namembnosti ne poznamo.

Severno od obeh peči je ležal jarek, ki so ga uporabili za odpadno jamo. V njem so bili odkriti ostanki slabo žganih in zato zavrženih izdelkov, različnih vrst opek. Vzhodno od peči je bila zgrajena več kot 30 m dolga stavba, verjetno skladišče izdelkov. Zahodno od peči so

opekarska peč (foto T. Lauko)

ležale delavnice in bivalni prostori, ki pa so bili zaradi poplavljanja Bolske skoraj popolnoma uničeni.

Ostanki arhitekture in arheološke najdbe kažejo, da je na ledini Ilovca na Vranskem obratovala večja rimska opekarna (lat. *figlina*, *officina*). Njen položaj je bil, sodeč po legi, skrbno izbran. V neposredni bližini so bile zagotovljene zadostne količine surovin – glina, voda in les za proizvodnjo, tik ob obratu pa je tekla tudi državna cesta *Emona–Celeia*, ki je omogočala hitro tovorjenje in distribucijo izdelkov.

Delovanje opekarne je spremljalo več procesov, ki so skupaj omogočali normalen potek proizvodnje. Glino je bilo treba nakopati, pripeljati in obdelati, da je bila primerna za uporabo. Večina rimskih lončarskih in opekarskih delavnic je imela glinokope v neposredni sosesčini, enako kakor ta na Ilovci. Glino so pred obdelavo pustili počivati, jo izpostavili delovanju vremena, občasno obračali in mešali, da je postajala vse bolj gnetljiva. Nato je sledila še skrbnejša obdelava. Očistili so jo pri miesi, tako da so jo pomešali z vodo in pustili. Večji delci so se postopoma usedli na dno, lažji kosi pa so priplavali na površino, od koder so jih odstranili. Ko je bila glina dovolj očiščena, so pustili, da voda izhlapi. Za pripravo fine lončarske gline je bil potreben daljši postopek separiranja, za izdelavo grobe keramike in opek pa je bil po-

tion process was required for finer pottery clay, a shorter process with less purified clay was required for coarse pottery and bricks.

The addition of various tempers followed, e.g. sand for harder products. The process probably took place on larger stone surfaces, where the clay was kneaded by foot. The clay prepared in this way was subsequently stored. The final phase of treatment took place directly before manufacture when the clay was kneaded again and softened to make it ready for use.

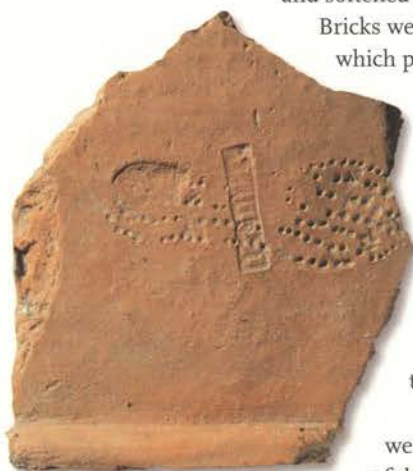
Bricks were made with the aid of wooden frames, which permitted the simultaneous production of more bricks. A kind of mould was used for the manufacture of tegula so as to create the characteristic lip of these typically Roman roof tiles. The varied brick fragments discovered at Ilovica indicate that bricks of various types for different purposes were manufactured there: roof tiles, floor tiles, bricks for central heating, building bricks and wall tiles, vault bricks, etc.

The bricks discovered in the brickyard were stamped with various forms of the seal of the II. Italica legion (LEG II ITA, LEG II ITAL-PATR. LEG II ITA/AVSPICATVS), as well as with the seals of REGANO and PARATI.

Roman legions and other military units had already operated their own brickyards from the Augustan period onwards. The first appearance of product stamping occurred in the middle of the 1st century AD, the period of Emperor Claudius (41–54 AD). Private manufacturers stamped the name of the workshop proprietor, while the army used that of the legion, unit, or occasionally the name of the soldier who manufactured the bricks.

Stamping was probably proof of a certain quality. It has even been suggested that stamped bricks from military workshops were exempted from customs duty or taxes. Some researchers today believe that stamping was simply a means of protection against stealing from open military warehouses. The production of military brickyards was intended primarily for the construction of military and imperial buildings and occasionally the buildings of provincial administrators.

The stamps used for marking the products have rarely survived. They were usually made of wood, but some were even manufactured of clay, iron, bronze or lead. They were often elongated rectangular in form,

Tegula with military footwear sole print
(Photograph by T. Lauko)

Tegula with legion stamp
(Photograph by T. Lauko)

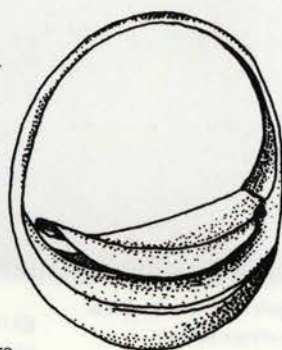
Na odlomkih z Ilovce smo ugotovili odtise mačjih šap, sledove psa in odtis kože ali srne. Posebno pozornost pa si zasluži tegula z žigom legije – LEG II ITA in odtisom z okroglimi žeblički okovanega podplata, verjetno vojaškega obuvala.

sponka v obliki morske pošasti (foto T. Lauko)

Najdbe kažejo, da je obrat (lat. *figlina*, *officina*) deloval približno sto let, od konca 1. do konca 2. stoletja. Polovica vseh na najdišču odkritih novcev izvira iz druge polovice 2. stoletja. To so novci cesarjev Antonina Pija (138–161) in Marka Avrelija (161–180) ter Favstine II., žene Marka Avrelija, kar potrjuje ugotovitev, da je bila druga polovica 2. stoletja obdobje največjega razcveta opekarne. V tem času je bila v Ločici pri Polzeli nastanjena II. italska legija (verjetno med letoma 168 in 172) in zato lahko delovanje opekarne na Ilovci povežemo prav s tem zgodovinskim dogodkom.

Sredi 2. stoletja so varnost rimske države ogrozili vpadi germanskih plemen, ki so živela onstran Donave. Po večji invaziji okoli leta 168 je cesar Mark Avrelij II. italsko legijo prestavil z meje na Donavi v novo ustanovljeni tabor v Ločici. Njena naloga je bila obramba prehoda čez Trojane (*Atrans*) v Italijo. Hkrati je bilo ustanovljeno posebno vojaško območje, ki je vključevalo tudi območje *Emone* (Ljubljana) in *Celeie* (Celje) ter branilo t. i. iliro-italska vrata na poti z Balkana proti Italiji.

rekonstrukcija bronaste denarnice

Obstoj in proizvodnja opekarne na Ilovci lahko povežemo z rimsko vojaško prisotnostjo in gradnjo tabora v Ločici. Kratek čas, v katerem je II. italska legija gradila novi tabor in v njem živela, je bil čas največje proizvodnje v opekarni. S premestitvijo legije na Donavo, najprej v Albing in nato v *Lauriacum* (Enns, Avstrija), se je ekonomski položaj opekarne močno spremenil. Tabor v Ločici je bil opuščen oziroma podrt, vojska, glavni odjemalec opekarne na Ilovci, se je odselila. Morda je opekarna opustila proizvodnjo takoj ob odhodu vojske, verjetno pa je obseg proizvodnje najprej močno upadal, dokler ni bil obrat v prvi polovici 3. stoletja dokončno opuščen.

IRENA LAZAR

srebrni novc Antonina Pija
(foto T. Lauko)

.....

bronasti novc Marka
Avrelija (foto T. Lauko)

.....

Literatura in viri

.....

- BRODRIBB, GERALD. *Roman Brick and Tile*, Gloucester 1987.
- CUOMO DI CAPRIO, NINA. Pottery- and Tile-Kilns in South Italy and Sicily, *Roman Brick nad Tile* (ed. A. MCWHIRR), BAR 15, 68, Oxford 1979, 73-96.
- LAZAR, IRENA. Rimska opekarna na Vranskem, *Gea*, VI/1, Ljubljana 1996, 63.
- LAZAR, IRENA. Vransko – rimska opekarna, *Lucas*, VI/1, Ljubljana 1996, 11-12.
- LAZAR, IRENA. The Roman Tile Factory at Vransko near Celeia (Noricum), Part One: Excavation Report, *Rei Cretariae Romanae Fautorvm Acta*, 35, Abingdon 1997, 165-172.
- LAZAR, IRENA. Vransko, *Varstvo spomenikov*, 37, Ljubljana 1998, 143-145.
- LAZAR, IRENA. Un atelier de tuilier romain près de Vransko en Slovénie, *Instrumentum*, 7, Montagnac 1998, 19.
- LAZAR, IRENA. The Roman Tile Factory at Vransko near Celeia (Noricum), *Life of the Average Roman – A Symposium* (eds. M. R. DE-MAINE, R. M. TAYLOR), White Bear Lake 1999, 23-34.
- LAZAR, IRENA. Vransko – Arheologija, *Enciklopedija Slovenije*, 14, Ljubljana 2000, 370.
- LAZAR, IRENA. *Rimska opekarna Ilovca na Vranskem*, Katalogi AAS 1, Ljubljana 2003 (v tisku).
- VIDRIH PERKO, VERENA. The Roman Tile Factory at Vransko near Celeia (Noricum), Part two: Ceramic Finds, *Rei Cretariae Romanae Fautorvm Acta*, 35, Abingdon 1997, 165-172.

Zgodnjeslovanska naselbina zemljank

ESH 15512	Murska Sobota – Arheološko najdišče Nova tabla
kraj	Murska Sobota
vrsta najdišča	naselbina
obseg raziskanega prostora	366.000 m ²
čas	4000 pr. n. š.–800 n. š.
obdobje	od neolitika do zgodnjega srednjega veka
vodja izkopavanja	Mitja Guštin
obdobje raziskav	1999–2003

Najdišče Nova tabla leži južno od Murske Sobotne na strnjenih poljskih površinah, v katere se je zajedla z vodo zalita gramoznica. Polja v okolici tako nastalega jezera, orana do globine 30 cm, ležijo na starem rečnem obrežju, katerega prod ponekod sega visoko v ornico, drugje pa leži globoko pod površino. Geološke plasti na tem najdišču si sledijo v zaporedju: rečni prodnati grušč, rumena ali rdečkasta ilovica, temnosiva ilovnata plast, ponekod rumena ali rjava peščena puhlica, na vrhu temnorjava ornica. Rahlo valoviti ravnici, ki jo sedaj deli avtocesta, povsem ustreza oznaka Ravninsko, ki velja za ta del Prekmurja.

Še v holocenu se je na območju Nove table vijugal potok Dobel, severno od njega pa drugi, že zdavnaj presahli pritok. Na bregovih obeh potokov se je življenje odvijalo že v mlajši kameni dobi, v bronasti in železni dobi, v času rimske okupacije in tudi v zgodnjem srednjem veku. Najpomembnejše odkritje arheoloških raziskovanj na Novi tabli so ostanki obsežnega zgodnjesrednjeveškega naselja, ki dokazujejo slovansko poselitev od konca 6. do 9. stoletja. Posebej številni so objekti, ki jih je mogoče pripisati prvemu naselitvenemu valu slovenskih prišlekov do sredine 7. stoletja. Sestavljali so jedro naselbine, ki se je pozneje začela širiti proti zahodu. Za njeno rekonstrukcijo so na voljo le pod ornico ohranjeni ostanki objektov. Zaradi globokega oranja so hodne površine naselja uničene, zemljanke, jame za lesene kole in shrambene jame pa so se ohranile le v spodnjem, globoko v zemljo vkopanem delu.

▲ pogled na najdišče (foto M. Guštin)

◀ pogled na najdišče, septembra 2003, in njegova idealna rekonstrukcija

Za ponazoritev življenja v zgodneslovanski naselbini, postavljeni nedaleč od potoka Dobel, v zavetju hrastovega gozda, smo izbrali skupino treh zemljank in dveh jam. Vkopane so bile na zemljišču z rahlo in sipko rumeno puhlico, ki se zelo razlikuje od ilovnatih oziroma prodnatih tal v neposredni okolici. Po odstranitvi ornice so se v puhlici razločno pokazale črne lise vkopov z veliko oglja v zemljenem polnilu. V njih so bili odkriti številni ožgani kamni večinoma sive, v nekaterih prime-

karta raziskanih zgodnesrednjeveških naselbinskih ostalin

rih pa tudi rumeno rdeče barve. Zemljanke so imele značilen ovalen tloris jame, dolge so bile 5–6 m in široke 2,5–3 m. Ohranjena globina teh jam je bila različna, od 0,15 do 0,50 m, včasih pa celo več kot 1 m.

Razen ene zemljanke, objekti niso imeli ohranjenih posebnih gradbenokonstrukcijskih elementov. Ob severovzhodni stranici te zemljanke je bila odkrita polkrožna nišasta razširitev, v kateri je bilo na dnu postavljeno ognjišče. Narejeno je bilo iz plasti za pest velikih prodnikov, nad katerimi je bila plast rdeče ožgane gline. Pred ognjiščem v notranjosti zemljanke je bila odkrita jama zapolnjena z ogljem in je bila verjetno namenjena čiščenju pepela z ognjišča.

Zemljanke so bile v prvem tisočletju našega štetja zelo razširjene predvsem v barbarski Evropi. Uporabljali so jih za bivališča ter za shrambe in delovne prostore. Poleg vkopane jame so bile njihov sestavni del tudi jame za lesene kole, ki so nosili strešno konstrukcijo. Stene so bile zgrajene iz prepletenega vejevja in ometane z ilovico. Dvokapna streha, ki je pravilo-

lonec (foto T. Lauko)

ma segala do tal, je bila narejena iz trsja ali slame. Iz slovanskih naselbin poznamo različne vrste zemljank, take s kvadratnim, pravokotnim, ovalnim, okroglim ali nepravilnim tlorisom.

Po obliki jame sodijo zemljanke z Nove table, skupaj s podobnimi iz Spodnjih Hoč pri Mariboru, med ovalne. Te so bile v glavnem razširjene v severozahodnih predelih slovanskega sveta, pojavile pa so se že v najstarejšem obdobju, v drugi polovici 6. in v 7. stoletju. Značilno

izkopavanje zemljanke (foto M. Guštin)

zanje je bilo odprto ognjišče. Te zemljanke niso imele v zemljo zabite podporne strešne konstrukcije, ki je pri zemljankah sicer samoumevna in se kaže v obliki številnih lukenj za pokončna bruna. Domnevamo, da so imele zemljanke te zgodnje skupine lahko šotorasto streho iz trstike, postavljeno na ogrodje iz tankih palic zataknenih v tla okoli izkopane jame.

Najstarejšo slovansko lončenino na Novi tabli sestavljajo številni trebušasti lonci in okrogli obrobljeni pladnji – pekači. Drugo posodje je bilo verjetno iz lesa, kože ali posušenih buč in se ni ohranilo. Med inventarjem je bilo odkritih nekaj železnih predmetov: noži, škarje in konica puščice, pa tudi drobne steklene jagode. Najde-

na so bila tudi glinasta vretenca, uporabljena kot uteži pri predenju niti.

Maloštevilni ostanki živalskih kosti pripadajo večinoma domačim živalim: svinjam, govedu in pragovedu ter drobnici. Dva odlomka govejih

kosti kažeta, da je bilo na tem naselju govedo v povprečju enako veliko kot tisto v rimski dobi oz. večje od

pladenj (foto T. Lauko)

zgodnj srednjeveškega, znanega z drugih sočasnih najdišč. Na kosteh je mogoče opazovati sledove sekanja in rezanja.

Za slovansko opredelitev najstarejših zgodnj srednjeveških prebivalcev na Novi tabli pri Murski Soboti pričajo: lega naselbine v ravnici ob vodotoku, vrsta značilnih bivalnih in gospodarskih objektov – zemljank brez stojk in z ognjiščem v niši, značilna prostoročno izdelana, porozna in neokrašena lončenina, predvsem lonci in pekači, ter

tri faze izkopavanja zemljanke z ognjiščem - sz 2 (foto M. Guštin)

zgodnja datacija najdb v konec 6. in v 7. stoletje, ki temelji predvsem na primerjavah s keramičnim gradivom na Slovaškem in na določitvi starosti naselbinskih objektov z analizo radioaktivnega ogljika – C^{14} .

MITJA GUŠTIN, TIMOTEJ KNIFIC

rekonstrukcija dela slovanskega selišča na Novi tabli pri Murski Soboti iz obdobja naseljevanja okoli leta 600 (foto K. Stare)

Literatura in viri

- BITENC, POLONA; KNIFIC, TIMOTEJ (ur.), *Od Rimljanov do Slovanov, Predmeti*, Razstavni katalog, Ljubljana 2001.
- GUŠTIN, MITJA (ur.), *Zgodnji Slovani, Zgodnj srednjeveška lončenina na obrobju Vzhodnih Alp*, Ljubljana 2002.
- PLETERSKI, ANDREJ; KNIFIC, TIMOTEJ. Staroslovanska doba, *Zakladi tisočletij. Zgodovina Slovenije od neandertalcev do Slovanov*, Ljubljana 1999, 362-405.
- ŠALKOVSKÝ, PETER. *Häuser in der frühmittelalterlichen slawischen Welt*, Nitra 2001.

Katalog arheoloških najdišč, odkritih in raziskanih pri gradnji avtocest v Sloveniji, med letoma 1994 in 2003

V desetih letih intenzivnega sodelovanja službe za varstvo kulturne dediščine in drugih arheoloških ustanov v projektu izgradnje avtocest v Sloveniji je bilo odkritih ali zabeleženih 94 novih arheoloških najdišč. Žal se pri umeščanju avtocestnih odsekov v prostor ni bilo mogoče povsem izogniti poškodovanju oz. delnemu uničenju 6 že znanih arheoloških najdišč. V postopku umeščanja, ki ga je vodilo in ga še vodi Ministrstvo za okolje, prostor in energijo, Urad za prostorsko planiranje, je interese varovanja (tudi) arheološke dediščine uspešno uveljavljalo Ministrstvo za kulturo, Uprava za kulturno dediščino. Obsežno in vztrajno delo te strokovne službe, katere rezultati javnosti večinoma niso znani, ima velikanske zasluge za ohranitev znane arheološke dediščine in vzpostavitev ustreznih razmer za reševanje doslej neznanе dediščine. Za opravljeno delo jim velja posebna zahvala.

V katalogu je v skopih orisih predstavljeno vseh sto (100) raziskanih ali zabeleženih arheoloških najdišč. V informativnem stolpcu, ki predstavlja vsako najdišče, sledi njegovemu imenu evidenčna številka dediščine (EŠD) s polnim imenom, pod katerim je najdišče vpisano v register dediščine. Podani so natančni prostorski podatki za vsako od najdišč oz. za območje, ki je bilo raziskano. Navedena je geografska širina (x) raziskanega dela najdišča, njegova geografska dolžina (y) in nadmorska višina (z), ime temeljne topografske karte v merilu 1 : 5000, na kateri se najdišče nahaja (ТТН5), ter katastrska občina in parcelne številke raziskanega območja najdišča. Sledijo podatki o naravi najdišča in o arheoloških obdobjih, iz katerih so na najdišču ohranjene materialne ostaline, način odkritja, ime(na) odkritelja(ev), leto odkritja in leto raziskav, ime vodje raziskav, obseg raziskane površine in mesto trenutnega hranjenja arhiva najdišča – najdb, vzorcev in dokumentacije. Spremljajoče slikovno gradivo je dosledno omejeno le na prostorske podatke – prikaz raziskane površine na zračnem posnetku v merilu 1 : 5000 (le izjemoma, zaradi obsega raziskanega območja, v merilu 1 : 10000) in tipičen artefakt za vsako od arheoloških obdobj, ugotovljenih na najdišču.

Struktura in vsebina informativnega stolpca sta povzeti po projektni nalogi (v50353-00) J. Dularja in S. Tecco Hvala, *Standardizacija podatkov za nepremično arheološko dediščino*, Ljubljana 2002. Poimenovanja zvrsti in obdobja najdišč temeljijo na internem delovnem gradivu INDOK centra pri Upravi RS za kulturno dediščino, Ministrstvu za kulturo. Za pomoč pri izdelavi kataloga se posebej zahvaljujemo Brigiti Petek in Kseniji Kovačec Naglič.

BOJAN DJURIĆ

Ajdovščina

EŠD 15551	Ajdovščina – Arheološko najdišče Na gmajni
cestni odsek	HC VIPAVA–SELO
zemljepisne koordinate	x 414292 y 82956 z 108
temeljna topografska karta TTN5	Ajdovščina 2
kataster	k. o. Vipavski Križ parc. št. 1070/152
vrsta najdišča	cesta <i>Aquileia–Emona</i>
čas	rimska doba
način odkritja	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1998
vodja raziskav	Nada Osmuk
obseg raziskanega prostora	8 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Nova Gorica

presek skozi rimsko cesto

Med magistralno cesto Ajdovščina – Nova Gorica in hitro cesto Razdrto – Nova Gorica, je bila pri gradnji priključka Ajdovščina, zahodno od Ajdovščine, presekana rimska *via publica Aquileia – Emona*. Značilno, rahlo napeto cestišče rimske ceste spremlja na vsaki strani kanal za odvodnjavanje. Širina cestišča je na tem mestu 4,2 m. Najvišja točka cestišča se nahaja 0,4 m pod današnjo površino. Cesta je bila odkrita tudi na trasi hitre ceste (Ob Jevščku, parc. št. 1024, 1026, k. o. Vipavski Križ), s čimer je bila nedvoumno ugotovljena smer njenega poteka preko sedla vzhodno od Vipavskega Križa.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

OSMUK, NADA. Ajdovščina. Mirce in Na gmajni, *Varstvo spomenikov*, 38, 2001, 7.

Bela cerkev – Pod Vovkom

EŠD 15515	Bela Cerkev – Arheološko najdišče Dolge njive
cestni odsek	KO 17 KRONOVO–SMEDNIK
zemljepisne koordinate	x 521904 y 80247 z 154
temeljna topografska karta TTN5	Novo mesto 20
kataster	k. o. Bela Cerkev parc. št. 2643/1, 2644, 2647
vrsta najdišča	stavba
čas	starejša železna doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000–2001, Ildikó Pintér, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Borut Križ
obseg raziskanega prostora	5000 m ²
arhiv najdišča hrani	Dolenjski muzej Novo mesto

Arheološko najdišče leži na robu poplavne ravnice reke Krke, tik pod vasjo Bela Cerkev. Po vsej njegovi površini so bili najdeni kameni odbitki in orodja, ki jih je sem naplavila reka Krka iz nekega še neznanega arheološkega najdišča, ki leži višje ob toku reke.

Najpomembnejši del kulturnih ostankov leži na globini 160–200 cm pod sedanjim nivojem. Tu se je nahajala množica hišnega lepa, ostankov prazgodovinske lončenine in pas kame-nja, ki je predstavljal temelj zidu stavbe, dolžine 16 m. Ob tej steni je ležala množica kosov hišnega lepa z odti-si šibja, živalskih kosti in lončenine. Stavbo je uničil požar. V bližini je bila še stavba krožnega tlorisa preme-

starejšezheleznodobna
bronasta sponka
.....

La Tène glass bracelet
fragment

Medieval glass bead

diameter) was located in the vicinity. The presence of daub fragments and intensive burning indicate that it was a timber house with wattle and daub walls.

In addition to some postholes for vertical posts, two stone-paved surfaces were also discovered. The context and date of these structures has not yet been determined.

A bronze pin, a band fibula and a Certosa fibula from the destroyed building foundations date them to the Early Iron Age and the final phase of the Bronze Age. Lowland settlement is rare in this period and had not yet been found so far, although its existence seemed possible. Early Iron Age lowland settlement is a novelty in the region of Dolenjska, where only hillforts were known, with the exception of the defended enclosure at Straža. Such settlement has been confirmed in Bela Cerkev for the first time.

BORUT KRIŽ

Eneolithic stone tools and flakes

References

- DJURIĆ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ, *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Bela Cerkev*, Ljubljana 2001.
- KRIŽ, BORUT; PETERLE UDOVIČ, PAVLA, *Poročilo o zaščitnih arheoloških raziskavah na trasi AC Kronovo–Smednik na arheološkem najdišču Bela Cerkev*, Novo Mesto 2001.

Bič

EŠD 15543	Pristavica pri Velikem Gabru – Arheološko najdišče Pule
cestni odsek	KO 14 BIČ–TREBNJE
zemljepisne koordinate	x 491364 y 86658 z 305
temeljna topografska karta TTN5	Višnja Gora 47
kataster	k. o. Zagorica (TR) parc. št. 562/1,2,4,5,6,7, 569/2, 571/1,2,3, 631/1,3, 632/1, 633/1
vrsta najdišča	naselbina, odpadna jama
čas	prazgodovina, rimska doba, srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2001, Gojko Tica, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Gojko Tica
obseg raziskanega prostora	2000 m ²
arhiv najdišča hrani	Akord, d.o.o.

odlomki prazgodovinskih posod
.....

Arheološke raziskave so potekale na obeh straneh današnje hitre ceste Ljubljana–Zagreb, med zaselkoma Dobravica in Pristavica pri Velikem Gabru, območje pa je bilo razdeljeno na sektor 1 južno ob cesti in sektor 2 severno od nje. V sektorju 1 je bilo raziskanih več manjših in plitvih jam brez najdb. Nedvomno prazgodovinskega nastanka so bili dve manjši raziskani kurišči in hodna površina, odkrita v obeh sektorjih. Gradivo je še v obdelavi, zato natančnejša datacija še ni na voljo. Okvirno lahko gradivo umestimo v čas pozne bronaste ali starejše železne dobe. V sektorju 2 so bile raziskane plasti in strukture iz obdobja poznega srednjega in začetka novega veka. Najizrazitejši sta bili dve strukturi: 5,5 m dolga in do 0,8 m široka skupina zaobljenih apnenčastih kamnov, naloženih v več plasteh. Namembnosti te strukture ni bilo mogoče ugotoviti, lahko pa bi šlo za temelj neke lesene stavbe ali ostanke parcelne meje, ki je na istem mestu označena tudi v franciscejskem kata-

stru s konca 18. stoletja. V neposredni bližini, zahodno od te strukture, je bil odkrit vkop, velik približno 1 x 1 m in globok 0,15 m, ki je bil v zgornjem delu napolnjen s fragmenti srednjeveške grobe kuhinjske lončenine, spodnji del pa je bil zapolnjen s temnorjavo zemljo s primesmi oglja ter redkimi odlomki lončenine. Na dnu je ležalo nekaj tesno prilegajočih se oglatih apnenčastih kamnov. Najverjetneje gre za odpadno jamo, kamor so metali poškodovane ali uničene kose lončenine. Neposredno okoli obeh struktur je bila raziskana plast z odlomki lončenine, ki jo lahko povežemo z lončenino iz vkopa in z majhnim železnim nožičem. Novoveških najdb v tej plasti ni bilo, zato jo je mogoče interpretirati kot sledove intenzivne srednjeveške ali zgodnje novoveške izrabe prostora.

odlomka srednjeveških loncev

Nepojasnjena ostaja prisotnost številnih antičnih najdb na najdišču. V zgornjih, premešanih plasteh je bilo namreč odkritih več kot 100 fragmentov antične lončenine, medtem ko nepoškodovane antične plasti pod njimi ni bilo. Najdbe je mogoče razlagati kot rezultat postdepozitnih procesov v smislu premika z mesta deponiranja (koluvij) ali pa kot rezultat uničenja plitve antične plasti na tem mestu. Na sosednjem najdišču Zagorica, oddaljenem le nekaj sto metrov, so se antični ostanki pojavljali tudi tik pod rušo, le okoli 20 cm globoko. Na raziskanem delu najdišča lahko upravičeno domnevamo žal popolnoma uničene ostanke antične poselitve, prav tako pa tudi v njegovi neposredni bližini.

GOJKO TICA

Literatura in viri

DJURIČ, BOJAN; TICA, GOJKO. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Bič*, Ljubljana 2001.

MUŠIČ, BRANKO. *Poročilo o geofizikalni raziskavi na lokaciji Zagorica – Bič*, Ljubljana 2002.

TICA, GOJKO. *Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Bič na trasi AC Bič – Korenitka*, Novo mesto 2002.

Bohova 2

EŠD 15539	Bohova – Arheološko najdišče Za vasjo
cestni odsek	HC SLIVNICA–BDC
zemljepisne koordinate	x 550980 y 152038 z 272
temeljna topografska karta TTN5	Maribor 23
kataster	k. o. Bohova parc. št. 23, 36, 165
vrsta najdišča	naselje (?)
čas	rimsko doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1995, Bojan Djurić
obseg raziskanega prostora	420 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Pri ekstenzivnem pregledu ravninskega območja jugovzhodno od vasi Bohova, kjer naj bi potekala struga novo-reguliranega potoka (pozneje je bil poteka nove struge spremenjen), je bilo odkrito večje število odlomkov keramičnih posod. Nedvomno gre za naselbinske ostanke iz rimskega časa. Najdišče ni bilo kopano.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

■ antična keramika

DJURIĆ, BOJAN; KAJZER, MIHELA. *Poročilo o ekstenzivnem arheološkem pregledu (SK 04/1 Slivnica – Miklavž, M-10 BDC – Slivnica)*, Ljubljana, Maribor 1995.

Bohova 3 – Pri kapelci

EŠD 15538	Razvanje – <i>villa rustica</i> Pri kapelci
cestni odsek	HC SLIVNICA–BDC
zemljepisne koordinate	x 550430 y 152300 z 272
temeljna topografska karta TTNS	Maribor 23
kataster	k. o. Razvanje parc. št. 816/1, 816/4, 819/1, 819/4, 820/1, 820/4, 835/1, 1132/1
vrsta najdišča	<i>villa rustica</i>
čas	rimska doba
način odkritja	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1997
vodja raziskav	Mira Strmčnik Gulič
obseg raziskanega prostora	6372 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Maribor

Najdišče leži na zahodnem obrobju Dravskega polja in sodi v vrsto mariborskih rimskodobnih arheoloških lokalitet južno od Drave. To je naselitveno privlačen prostor, ki ga omejujejo na severu Slovenske gorice, na jugozahodu severovzhodni obronki Pohorja, na jugovzhodu pa se odpira Dravsko polje oziroma robno območje obsežne Panonske ravnine. Ugodna lega na stičišču treh geološko in gospodarsko različnih predelov je omogočala naseljevanje v domala vseh obdobjih. Prehodnost mariborskega območja se kaže v smeri poteka ceste *Celeia–Flavia Solva* na eni strani in *Poetovio–Virunum* na drugi, tako da je prostor ves čas povezan s panonsko

Petovijono na vzhodu in noriškim Virunom na zahodu.

Najdišče iz rimskega obdobja s posameznimi elementi prazgodovinske in zgodnjerednjeveške poselitve kaže, da gre za dokaj poškodovane ostanke gospodarsko-stanovanjskega kompleksa – *ville rustice*, ene izmed rimskih vil (Bohova, Betnava, Hoče) ob vznožju Pohorja, ki dopolnjuje njihov časovni in prostorski razpon.

Na najdišču sta razpoznavni dve gradbeni fazi, potrjeni stratigrafsko. Prva je časovno dokaj zgodnja in jo okvirno postavljamo v čas 1. stoletja (vodnjak, kurišče in skromne ostaline pod tlakom). Ob uničenju naselbine konec prve faze so teren poravnali oziroma zgradili tlak iz manjših prodnikov. Iz te faze so se ohranili sledovi lesenih in zidanih objektov, kakor tudi enakomerno razprostranjena kulturna plast. Časovno določajo drugo fazo drobne najdbe v obdobje od 2. do 4. stoletja. Pri tem pa ni jasno, ali je bila poselitev ves čas enako intenzivna oziroma ali je bila močnejša le v 2. in 3. stoletju.

skodelica z vpraskanim
napisom (zač. 2. st.)

MIRA STRMČNIK GULIČ

Literatura in viri

- STRMČNIK GULIČ, MIRA. *Jutri bi lahko bilo že prepozno, dosežki arheoloških raziskav na trasi avtoceste*, Slovenj Gradec 1998, 22-23 (rk).
- STRMČNIK GULIČ, MIRA. *Bohova. Letno poročilo 1997*, Maribor 1999, 216-220.
- TUŠEK, IVAN. *Bohova, Varstvo spomenikov*, 38, 2001, 10.
- ZUPANČIČ, NINA; MIŠIČ, MIHA. *Mineraloške in geokemične značilnosti rimske žindre iz arheoloških najdišč Bohova in Spodnje Hoče*, *RMZ-Materials and Geoenvironment*, 48,3, 2001, 447-457.

Boško pri Stepanih

EŠD 15529	Gabrovica pri Črnem Kalu – Arheološko najdišče Boško
cestni odsek	SK 20 KLANEC–ANKARAN
zemljepisne koordinate	x 411080 y 46197 z 200
temeljna topografska karta TTN5	Kozina 21
kataster	k. o. Rožar parc. št. 1401, 1406
vrsta najdišča	stavba
čas	rimski doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Gojko Tica, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2001
vodja raziskav	Gojko Tica
obseg raziskanega prostora	600 m ²
arhiv najdišča hrani	Akord, d.o.o.

Severovzhodno od zaselka Stepani, na kraju z ledinskim imenom Boško (it. Bosco), so bili raziskani ostanke rimske stavbe s tremi prostori. Stavba je stala na sedlu med vzpetinama Na vrhu in Škrljevica in je imela odličen pregled nad Osapsko dolino ter odlično optično povezavo s Tinjanom na eni, Rožarjem na drugi in kraškimi robom na tretji strani. Sodeč po drobnih najdbah, je bila zgrajena v 1. stoletju n. š.

Temelji triprostorne stavbe so bili v suhozidni tehniki zgrajeni naenkrat. Najverjetneje je stavba imela lesene stene in zemeljno hodno površino, pokrivala pa jo je streha, sestavljena iz tegul in imbreksov. Na nekaterih tegulah je bil odkrit okrogel pečat *TULLIAE A.F.*

CRISPINAE s kratico T.A.F.C. v pravokotniku na sredini. Gre za pečate iz I. stoletja n. š., vezane na tržaški ager.

Vzhodni prostor stavbe je imel na zunanji vzhodni strani tudi lesen nadstrešek, pokrit s tegulami, v prostoru pa je bilo ognjišče. V zahodnem prostoru sta bili odkriti v skalno osnovo vklesani jami. Domnevamo, da je prostor v prvi gradbeni fazi služil kot shramba. Najverjetneje še v I. stoletju je prišlo v stavbi do sprememb, ki pa njene oblike niso bistveno spremenile.

Stavba na Bošku je nedvomno predstavljala stanovanjski objekt, v katerem je bil vzhodni prostor dnevni, osrednji je najverjetneje služil kot spalnica, zahodni pa je bil shramba. Med drobnimi najdbami je največ namizne lončenine, večinoma fine izdelave, in pivsko posodje, v glavnem vrči. Najdenih je bilo nekaj kosov bronastih posod. Številni so tudi ostanki amfor, steklenih posod, kovinskih predmetov, orodij, orožja, delov noše, toaletnih ali celo medicinskih instrumentov, bronasti trnki, kamnite uteži in svinčena utež v obliki amfore. Grobe kuhinjske lončenine je malo.

Raziskana stavba najverjetneje ni bila edina na tem prostoru. V njeni okolici je namreč še nekaj umetnih teras, na katerih lahko pričakujemo arhitekturne ostanke. Stavba na Bošku je bila verjetno povezana z vsaj delno istočasnim, le nekaj sto metrov oddaljenim najdiščem Na vrhu, nenavadna pa je njena lega na zelo vetrovnem severnem pobočju hrbta, ki se od vzpetine Na vrhu vleče do Tinjana. Zaradi njene lege, lahkega dostopa iz Ospa na severni strani in dostopa na južni strani iz doline Rižane mimo Stepanov, lahko stavbo(e) na Bošku razumemo kot kontrolno točko.

mala svinčena utež v obliki amfore

GOJKO TICA

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN; TICA, GOJKO. *Poročilo o arheološkem intrasite pregledu na najdišču Boško – Na vrhu*, Ljubljana 2001.
- MARKOVIČ, OLIVERA; STAMATOVIČ, ŽELJKO. *Poročilo o izkopu testnih jarkov na lokaciji Boško na trasi AC Klanec – Ankaran*, Piran 2001.
- MUŠIČ, BRANKO. *Poročilo o geofizikalnem kartiranju na najdišču Boško*, Ljubljana 2001.
- TICA, GOJKO. *Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Boško na trasi AC Klanec–Ankaran*, Kranj 2001.
- TICA, GOJKO. Boško, *Enciklopedija Slovenije*, 16, Ljubljana 2002, 18-19.

Brgod pri Petrinjah

EŠD 15530	Petrinje – Prazgodovinska naselbina Brgod
cestni odsek	SK 20 KLANEC–ANKARAN
zemljepisne koordinate	X 414997 Y 49262 Z 420
temeljna topografska karta TTNS	Kozina 13
kataster	k. o. Ocizla parc. št. 2036, 2398/9
vrsta najdišča	naselbina
čas	bronasta doba
način odkritja	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Alma Bavdek
obseg raziskanega prostora	104 m ²
arhiv najdišča hrani	Notranjski muzej, Postojna

Brgod je ledinsko ime apnenčastega hriba, ki leži na robu Petrinjskega krasa in je 3 km oddaljen od t. i. kraškega roba, kjer se v prepadnih apnenčastih stenah zaključijo klasični kras. Kraški rob je v preteklosti predstavljal kilometre dolgo naravno oviro do morja. Prehod do morske obale je bil čez kraški rob možen le po ozkih koridorjih. Brgod ima jezičasto obliko in se razprostira v smeri s–j. Ob pobočje najvišjega 447 m visokega dela hriba je prislonjena vas Petrinje. Nižji del hriba pa se razprostira severno proti vasi Ocizla.

Tako ob vzhodnem vznožju Brgoda, v dolini Smelavc, kot na zahodnem vznožju, na gmajni, imenovani Kraje, se apnenčasti skladi stikajo s flišnimi plastmi. Po dolini Smelavc teče potok, ki se v nadaljevanju zliva v osrednji vodotok Glinščico. Tudi širše območje Brgoda in Ocizle je zaradi izmenjavanja flišnih plasti in narinjenih apnenčastih lusk bogato z vodo, ki je bila na krasu vedno dragocen vir.

Trasa AC Klanec–Ankaran preseka Brgod na njego-

vem severnem delu. Ob začetku gradbenih del leta 2001 so bili na delu trase, po odstranitvi vrhnje plasti zemlje, najdeni odlomki prazgodovinske keramike. V okviru nadzora je bil na omejenem območju opravljen zaščitni arheološki poseg. Odkrita je bila večja količina delov keramičnih posod, nekaj kosti ter kremenove luske, razbitine in jedra. Poleg tega je bila dokumentirana le še apnenčasta osnova brez drugih elementov, ki bi dali trdne dokaze o stalni poselitvi.

Leta 2002 je bilo na Brgodu, zunaj trase, na nepoškodovanem prostoru izkopanih pet sond. Odkriti predmeti – odlomki keramičnih posod, kosti, zobovje, kremenove luske in jedra – so ležali večinoma med apnenčastimi plastmi ali pa na predelih z ohranjenim humusom. Med raziskavami tudi tokrat ni bilo odkritih ostankov struktur.

Najdbe, predvsem keramiko, lahko širše opredelimo v bronasto dobo, Brgod pa kot prostor s sledovi poselitve.

bronastodobna
fragmentirana skodela

ALMA BAVDEK

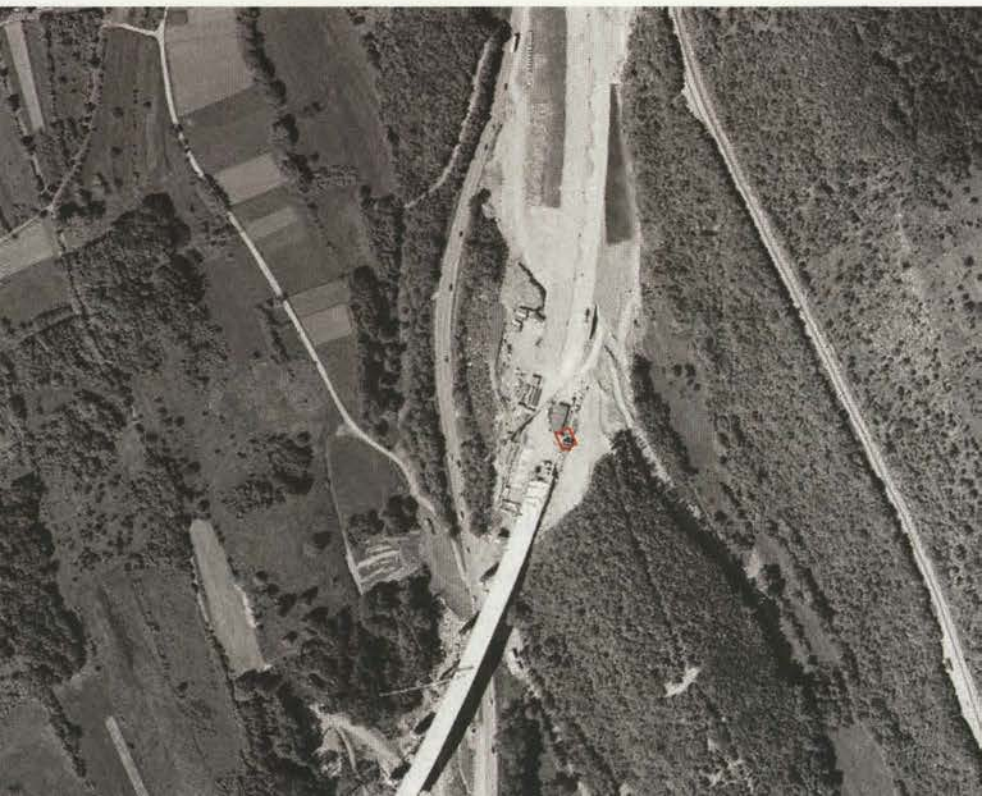
Literatura in viri

BAVDEK, ALMA. *Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Brgod na trasi AC Klanec – Ankarani, Piran 2002.*

Brgodec

EŠD 15550	Klanec pri Kozini – Arheološko najdišče Brgodec
cestni odsek	SK 19 KOZINA–KLANEC
zemljepisne koordinate	x 416862 y 49870 z 467m
temeljna topografska karta TTN5	Kozina 14
kataster	k. o. Ocizla parc. št. 3592/1
vrsta najdišča	stavba
čas	bronasta doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1998, Bojan Djurić, Ildikó Pintér
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1999
vodja raziskav	Bojan Djurić, Tina Žerjal
obseg raziskanega prostora	120 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Na 467 m visokem grebenu med vasjo Klanec in zaselkom Brgod, tik nad magistralno cesto Kozina–Koper smo raziskali večjo kamnito grobljo, zadnje ostanke bronastodobne arhitekture. Raziskali smo njeno severno polovico. Ležala je na ozkem apnenčastem grebenu s strmimi pobočji, ki poteka v smeri sever–jug. Ledinsko ime grebena je Hrib nad Frnažo ali Brgodec, v franciscejskem katastru pa je zanj izpričan toponim Na Brgozi. Na severnem delu izkopnega polja sta bila ugotovljena dva zidova v suhozidni tehniki, ki sta sestavljala severovzhodni vogal arhitekture na slemenu. Ob straneh so se pokazale slabše ohranjene linije večjih kamnov, ki so sledili robovom stopničaste kamnite geološke osnove. Za tlak je bila verjetno izkoriščena apnenčasta kamnita osnova, katere nepravilnosti so bile zadelane s kamnitim drobirjem. Tako se je obliki geološke osnove prilagodila struktura dvigovala v vsaj dveh nivojih proti slemenu grebena. Prostor je bil morda pokrit ali dograjen z leseno konstrukcijo, na kar kaže v geološko osnovo vkopana jama za kol z dvema podpornima kamnoma ob

notranji strani severnega zidu. Fragmentiranost keramičnih najdb dopušča le široko datacijo v obdobje bronzaste dobe.

Zaradi zelo slabe ohranjenosti in skromnih najdb je funkcija objekta težko določljiva, vendar ga lahko povežemo z njegovim dominantnim položajem v pokrajini. Na zahodu se namreč pod grebenom razprostira flišna dolina, kjer izvira eden izmed dveh izvirov potoka Glinščice, vzhodno pa se nad manjšo dolinico že začenjajo masivi Slavniškega pogorja. To je območje stika med apnencem in flišem. Glinščica nato teče naprej po soteski pod Mihelami, čez mejo proti Botaču in mimo Boljunca v Tržaški zaliv. Čeprav je dolina Glinščice zelo ozka in težko prehodna, je bila že od nekdaj naravna povezava med planoto in morjem. V srednjem veku je skozi Klanec potekala ena izmed glavnih cest, ki je povezovala notranjost z Istro. Od Divače je vodila skozi Kači-

če do Kozine, kjer se je začelo gospostvo tržaške škofije. Sledil je spust do Klanca, kjer je bila postavljena tržaška mitnica in kjer so se po različnih poteh začenjali neposredni dostopi do beneških mest. Glavna cesta je proti Kopru vodila preko Podgorskega krasa in Črnega Kala v dolino Rižane. Pod Hribom je proti jugovzhodu nedvomno tekla pot proti Prešnici in Podgorju ter naprej v Čičarijo. V antiki je po Matarskem podolju nedaleč stran vodila glavna prometnica med

Trstom oziroma Akvilejo in Tarsatiko. Kako so potekale lokalne poti na tem ožjem območju, ni znano, nedvomno pa se glede na težko prehodnost terena (Kraški rob) njihov potek od prazgodovine ni bistveno spremenil.

Pogled s Hriba nad Frnažo obvladuje obe rodovitni flišni dolinici pod njim. Predvsem je pomembna zahodna, kjer je neusahljiv izvir potoka in kjer so potekale cestne komunikacije.

Na istem grebenu je ugotovljena še vsaj ena kamnita antropogena struktura (najverjetneje gomila), ki potrjuje pomembnost grebena v prostoru in s tem domnevo o nadzorno-opazovalni funkciji objekta na meji dveh geografsko različnih pokrajin.

TINA ŽERJAL

fragment ročaja in ustja dveh
zgodnjebronastodobnih
posod

Cediljeki

EŠD 15552	Spodnja Gorica – Arheološko najdišče Cediljeki
cestni odsek	OBVOZNICA PRAGERSKO
zemljepisne koordinate	x 552782 y 141052 z 249
temeljna topografska karta TTNS	Ptuj 14
kataster	k. o. Gorica parc. št. 309/1, 2, 3, 6, 313/1, 2, 316/1, 2, 317/1, 2, 322/1, 2, 324/1, 2, 261/1, 262/3
vrsta najdišča	naselbina
čas	bronasta doba, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	Marija Lubšina Tušek
obseg raziskanega prostora	4150 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Maribor

Arheološko najdišče Cediljeki se nahaja na Dravskem polju severozahodno od vasi Stražgonjca med potokom Črnc (Framski potok) in nizko teraso Gmajne za vasjo Spodnja Gorica.

Geološka podlaga arheološkega najdišča iz prazgodovinske in rimske dobe sta pleistocenski dravski prod in pesek, prekrita z mlajšimi aluvialnimi sedimenti številnih majhnih vodotokov in njihovih krakov z vmesnimi poplavnimi ravninami, ki so bile velikokrat zamočvirjene.

Material za te sedimente so prinesli potoki iz severozahodne smeri, izpod Pohorja ter odlagali predvsem peščen prod in pesek, na poplavnih ravninah in spremljajočih močvirjih pa so se usedale predvsem peš-

del bronastodobne keramične posode z držajem

čeno muljaste usedline. Na tem območju so bili nekdanj številni naravni vodotoki (skupno ime zanje je bilo Reka), ki so redno poplavljali večje površine. Današnji potok z imenom Črnc je bolj ali manj umeten kanal, izrazito poglobljen in ima predvsem funkcijo hitrega odvodnjavanja terena. Z namenom odvodnjavanja in izsuševanja je bila v začetku osemdesetih let 20. stoletja izvedena melioracija, ki je povsem spremenila nekdanji originalni naravni geotop in biotop, arheološko najdišče, ležeče na rahlo dvignjenem terenu med Črncem in terasno ježo, pa močno poškodovala.

Površine na najdišču so meliorirane kmetijske površine – njive. Stratigrafija najdišča je dokaj enotna. Pod orno površino (do 30 cm) je delno še ohranjena sivorjava, od 0,5 do 10 cm debela kulturna plast z drobci žganine in redko, predvsem rimsko keramiko, pod njo pa, predvsem v osrednjem delu najdišča, rjavorumena kulturna plast z ostanki prazgodovinske keramike. Na geološki osnovi so dobro razpoznavni sledovi vkopanih stojk lesenih objektov različnih velikosti in vkopi kulturnih jam. V njih so koncentracije dokaj maloštevilnih odlomkov keramičnih posod iz bronaste in rimske dobe.

dela dveh rimskodobnih keramičnih posod

MARIJA LUBŠINA TUŠEK

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Končno poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Cediljeki*, Ljubljana 2001.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Poročilo o geološkem ogledu arheoloških izkopavanj na Cediljekih pri Pragerskem*, Ljubljana 2003.

Col

EŠD 10599	Podgračeno – Naselbina Col
cestni odsek	KO 19 KRŠKA VAS–OBREŽJE
zemljepisne koordinate	x 549805 y 81711 z 147
temeljna topografska karta TTN5	Samobor 13
kataster	k. o. Velika dolina parc. št. 1128/2, 1130/1
vrsta najdišča	naselbina
čas	neolitik in pozna bronasta doba, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Gojko Tica, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2001–2002
vodja raziskav	Milena Horvat
obseg raziskanega prostora	2400 m ²
arhiv najdišča hrani	Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana

Najdišče Col je multiperiodno najdišče z močnimi naselbinskimi ostalinami iz srednjega neolitika in mlajše bronaste dobe. V ornici so bili odkriti tudi artefakti mlajše železne in rimske dobe. Najdišče leži na skrajnem jugu prostrane Krške ravnine, na obrobju velikega Brežiškega polja, med krajema Prilipe in Podgračeno. Leži na morfološko izrazitem proluvialnem vršaju potoka Veliki Drnovec, širokem približno 150 m, ki se razteza nad holocensko poplavno ravnino reke Save. Ena izmed starih savskih strug, danes mrtvica, poteka prav pod vršajem severno od naselbine. S stališča naravnih danosti je bila izbrana za poselitev izredno ugodna in varna lega pod južnim pobočjem Cirnika na sotočju potoka z reko.

Sledovi neolitske poselitve na površini okoli 550 m² so bili odkriti na skrajnem vzhodnem delu raziskanega prostora v obsegu 1680 m², medtem ko celoten obseg naselbine ni bil ugotovljen. Ugotovljen je bil z raziskavami njen vzhodni rob, njegova južna meja pa je meja savske terase.

Razporeditev stavbnih ostalin kaže, da gre za naselje, ki ga sestavljajo skupine objektov, v sklopu katerih se nahajata vedno najmanj dva stavbna objekta. Različna velikost in oblika stavb kaže njihovo različno namembnost. Dokazani sta dve zaključeni stano-

del neolitske keramične posode

vanjsko-gospodarski enoti. Vsaka od enot ima svoje lastno dvorišče in urejen dohod. Hiše so stale tesno druga ob drugi. Prehodi med njimi so ozki. Raziskana bivalna hiša je dvoprostorna (velika 7,5 x 5,5 m) in ima posebej urejen vhodni prostor oziroma nadstrešek nad glavnim vhodom (velik 3,30 x 2,10 m). Objekt je bil pokrit z dvokapno streho. Ker gre za večji objekt, je slemenska gred (lega) počivala na dveh vrstah kolov. Stavba je obrnjena v smeri jz–sz. Pripadajoče gospodarsko poslopje je manjših dimenzij (velikosti 2,8 m) in od stanovanjske stavbe oddaljeno 5 m. Na podlagi številnih v njem odkritih kamenih artefaktov – odbitkov, jeder in orodja – lahko ta objekt z veliko verjetnostjo povežemo z izdelavo kamenih orodij. Stavbe so grajene v tehniki stojkaste gradnje. Za stanovanjski objekt je dokazano, da so stene grajene s stebri, med katerimi je bil z ilovico zadelan preplet. Za gospodarsko poslopje predvidevamo, da je bilo odprtega tipa, pokrito le z zavarovalno streho, ki so jo nosili štirje stebri. Da ne gre za osamljeno kmetijo, nam dokazuje koncentracija keramike, odkrita ob južnem robu izkopnega polja, ki nakazuje obstoj še ene podobne stanovanjsko-gospodarske enote.

Odkrite odlomke keramičnih posod lahko na podlagi oblikovnih značilnosti, ornamentalnih tehnik, značilne motivike (snopi poševnih linij) in njene razporeditve po vsej površini vratu in ramenu posode zanesljivo uvrstimo v čas srednjega neolitika. Tipološko določljiva kamnita orodja sodijo v čas neolitika, kar delno potrjuje tudi tehnika odbijanja. Med kamenim gradivom prevladujejo jedra, malo uporabljeni ali neuporabljeni odbitki in orodja. Na podlagi arheoloških raziskav in geološkega pregleda neposredne in bližnje okolice najdišča predvidevamo, da so pri izdelavi kamenega orodja uporabljali rožence, pobrane na območju naselbine oziroma v njenem zaledju.

Na skrajnem severnem robu izkopnega polja so bili odkriti ostanki dveh stavb poznobronastodobne naselbine. V eni od stavb je bilo odkrito kurišče.

V ornici odkriti artefakti dokazujejo poselitev še v latenskem in rimskem obdobju. Najdba antičnih ostalin ne preseneča, saj je bila ob gradnji ceste Ljubljana–Zagreb leta 1958 na parcelah št. 1129 in 1130 uničena antična stavba.

MILENA HORVAT

Literatura in viri

- DJURIĆ, BOJAN; TICA, GOJKO. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Col 1*, Ljubljana 2000.
- HORVAT, MILENA. *Poročilo o arheološkem zaščitnem izkopavanju na arheološkem najdišču Col na trasi Krška vas–Obrežje*, Ljubljana 2003.
- HORVAT, MILENA. Podgračeno – Naselbina Col, Vitrina meseca (19. 6.– 9. 7. 2003), *Informativni list* 8, Novo mesto 2003.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Poročilo o geološkem pregledu arheološkega najdišča Col in okolice*, Ljubljana 2001.

ustje poznobronastodobne skodelice

trn bronaste pasne spona, rimska doba

Čateški grič

EŠD 11434	Čatež ob Savi – Arheološko najdišče Čateški grič
cestni odsek	KO 19 KRŠKA VAS–OBREŽJE
zemljepisne koordinate	x 546560 y 83377 z 187
temeljna topografska karta TTN5	Samobor 1
kataster	k. o. Čatež parc. št. 71/6
vrsta najdišča	naselbina
čas	bakrena doba, starejša in mlajša železna doba, rimska doba, srednji vek
vrsta in čas raziskav, vodja raziskav	izkopavanje 2000: Alenka Jovanović; izkopavanje 2002: Mitja Guštin; izkopavanje 2003: Uroš Bavec
obseg raziskanega prostora	84 m ² + 158 m ² + 250 m ²
arhiv najdišča hrani	Posavski muzej Brežice; Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana

Najdišče leži na skalnem izrastku Gorjancev pod Šentviško goro, nad sotočjem reke Krke s Savo. Apnenčasti grebeni, ki ležijo v smeri s–j, dajejo pobočju valovito obliko in določajo lego kulturnih plasti.

Čeprav je Čateški grič kot arheološko najdišče znan že dolgo časa, so bile prve večje arheološke raziskave narejene šele med pripravljalnimi deli za gradnjo AC Krška vas–Obrežje (ekstenzivni pregled leta 1998, intenzivni pregled leta 2000, izdelava mikroreliefa, georadarske meritve, poskusno arheološko sondiranje – 2 sondi velikosti 3 x 13 in 3 x 15 m na južnem pobočju, arheološka izkopavanja spodnjega dela južnega pobočja in dodatna arheološka izkopavanja na jugovzhodnem pobočju).

Terenski pregledi in sondiranje leta 2000 so pokazali, da so na griču naselbinske in utrdbene ostaline iz prazgo-

dovinskih obdobj (bakrene dobe, bronaste dobe, starejše in mlajše železne dobe), rimskega časa in srednjega veka. V sondi 1 so bili ugotovljeni sledovi izravnave terena oziroma nekdanje utrjene hodne površine, ostanki suhozidnih kamnitih struktur in ruševinske plasti. V sondi 2 so odkrili ostanke 5,5 m širokega kamnitega obrambnega obzidja, ostanke zemljenega nasipa, ki je dodatno utrjeval zunanjo fronto zidu, suhozidno kamnito strukturo, ki je omejevala zemljeni nasip, in pravokotno kamnito strukturo.

latenskodobni skeletni grob

Izkopavanja leta 2002 so izpričala gradbeno dejavnost pod nekdanjim pre zgodovinskim gradiščem. Na vzhodnem delu izkopenega območja so med naravnimi grebeni ležale ruševinske plasti, nastale v poznolatenškem obdobju 1. stoletja pr. n. š. Vrh teh plasti je pokrival kamniti drobir, kakršnega najdemo v tem času pri namernem utrjevanju pobočij pod gradišči. V rumeni sterilni plasti je bil odkriti skeletni pokop v skrčeni legi brez pridatkov, ki ga na podlagi lege in radiokarbonske datacije uvrščamo v latenski čas. Na zahodnem delu izkopenega območja je bilo odkrito 10 kvadratnih metrov obsežno izravnalno nasutje, katerega namena in datacije trenutno ne moremo določiti.

Večje število odkritih kamnitih artefaktov povezuje mo z erozijo plasti z vrha gradišča in po vsej verjetnosti sodijo v mlajšo kameno dobo. Odlomki lončenine so zelo majhni in sodijo v čas starejše in mlajše železne dobe, nekaj pa je tudi rimskodobnih, najverjetneje iz zadnjih desetletij 1. stoletja pr. n. š.

Na zgornjem robu zahodnega dela leta 2003 izkopenega območja je bila odkrita kamnita struktura polkrožne oblike, interpretirana kot sestavni del utrdbe, ki se je nahajala na Čateškem griču. Položena je bila na naravno skalnato osnovo, ki je na tem mestu izrazito dvignjena. Na vzhodnem delu najdišča pa so odkrili naravni kamniti

del bakrenodobne keramične posode

greben z vidnimi sledovi človeške aktivnosti – navpično obsekanimi pobočji, verjetno sestavni del fortifikacije. V višjem delu tega grebena je bila odkrita manjša jama, zapolnjena tako z geološkimi kot kulturnimi plastmi.

MITJA GUŠTIN in SLOBODAN OLIČ

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na najdišču Čateški grič 1*, Ljubljana 2000.
- JOVANOVIČ, ALENKA; OLIČ, SLOBODAN. *Poročilo o arheološkem sondiranju na trasi AC Krška vas–Obrežje na lokaciji Čateški grič*, Brežice 2000.
- MUŠIČ, BRANKO; BERIČ, BOŽO. *Poročilo o geofizikalnih raziskavah na lokaciji Obrežje–Krška vas*, Ljubljana 2000.

Čateški grič – jug

EŠD 11069	Drnovo – Antična cesta Neviodunum–Siscia
cestni odsek	KO 19 KRŠKA VAS–OBREŽJE
zemljepisne koordinate	x 546530 y 83276 z 183
temeljna topografska karta TTNS	Samobor 1
kataster	k. o. Čatež parc. št. 1882/2, 1897
vrsta najdišča	via publica Siscia–Neviodunum, cesta Čatež–Krška vas
čas	rimska doba, novi vek
način odkritja	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	Uroš Bavec, Primož Predan
obseg raziskanega prostora	46 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Novo mesto

presek skozi cesto

Pri gradbenih delih na območju lokalne ceste Čatež–Krška vas, ki teče ob južni strani magistralne ceste Ljubljana–Zagreb, sta bili prečno na cestišče izkopani dve sondi, ki sta odkrili vrsto cestišč. Najnižje cestišče, ki ga določamo kot rimskega, je izdelano iz drobnega peska s prodniki in pokriva osnovo, sestavljeno iz večjih lomljenih kamnov. Vzporedno s cestiščem potekajočih kanalov za odvodnjavanje nismo odkrili, ker so bili robovi ceste s poznejšimi gradbenimi posegi uničeni. Ohranjena širina cestišča znaša 4,6 m.

Na rimsko cestišče so bila nasuta vsa poznejša cestišča, katerih debelina presega 50 cm.

PRIMOŽ PREDAN

Čatež – sv. Jurij

EŠD 15570	Čatež ob Savi – Arheološko najdišče sv. Jurij
cestni odsek	KO 19 KRŠKA VAS–OBREŽJE
zemljepisne koordinate	x 546926 y 83333 z 166
temeljna topografska karta TTNS	Samobor 1
kataster	k. o. Čatež parc. št. 23/1, 70/4, 6, 8
vrsta najdišča	naselje
čas	prazgodovina, rimska doba, srednji vek
način odkritja	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	Uroš Bavec
obseg raziskanega prostora	460 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Novo mesto

Arheološko najdišče Čatež – sv. Jurij leži južno od Brežic, ob sotočju Save in Krke, v ozkem pasu med regionalno cesto Ljubljana–Zagreb in Krko. Najdišče je bilo pred začetkom izkopavanja poškodovano z vzdolžnim strojnim izkopom, ki je najdišče presekal na dve pravokotni površini. Na dokaj majhnem območju izkopa smo odkrili ostanke arheoloških struktur iz več različnih kulturnih obdobj.

Na severnem robu izkopavanega območja je bilo v geološko osnovo vkopanih več srednjeveških jam, ki so vsebovale srednjeveško in nekaj antične lončenine, gradbenega materiala ter živalskih kosti. Verjetno gre za odpadne jame, morda v zvezi z objektom, katerega temelj zidu je bil raziskan v vzhodnem delu sonde in je, v skupni dolžini 10 m, potekal v smeri sever–jug. Temelj je bil grajen iz večjih grobo obdelanih kamnov, ki medsebojno niso bili povezani z

odlomek prazgodovinske keramične posode

malto. Na okoli tretjini ohranjene dolžine je bil zid presekan in uničen. Ob jugovzhodnem delu zidu smo odkrili ostanke zelo poškodovanega tlakovanja ali ruševine. Plast, v katero je bil temelj vkopan, je vsebovala predvsem antično lončenino, vendar je, zaradi recentnega uničenja, časovno ni bilo mogoče natančneje opredeliti.

Pomemben in zanimiv rezultat raziskav na tem najdišču so ostanke prazgodovinskega objekta, odkriti v osrednjem delu izkopavanega območja. Objekt je ležal v smeri severozahod–jugovzhod, ohranjen pa je bil v obliki jam za stojke, vkopanih v plast nanosa, ki je v zgornjem delu vsebovala večjo količino ožgane gline ter kose grobe prazgodovinske lončenine. Jame za stojke so oblikovale pravokoten tloris objekta lesene konstrukcije. Ostaline so bile s strojnim izkopom precej poškodovane, zato celotnega tlorisa ni bilo mogoče določiti.

Razen ožgane gline, ki je bila odkrita v naselbinski plasti, je bilo odkritih nekaj kosov zelo grobe, prostoročno izdelane porozne lončenine ter nekaj ostankov dna posode nedoločljivih oblik.

odlomek antične keramike

SAŠA BUGAR

Čatež – Na vrtilih

EŠD 15569	Čatež ob Savi – Arheološko najdišče Na vrtilih
cestni odsek	KO 19 KRŠKA VAS–OBREŽJE
zemljepisne koordinate	X 547307 Y 83230 Z 147
temeljna topografska karta TTN5	Samobor 2
kataster	k. o. Čatež parc. št. 52/7, 1883/7
vrsta najdišča	cesta
čas	novi vek
način odkritja	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Uroš Bavec
obseg raziskanega prostora	49 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Novo mesto

del raziskane poti na brod

Severno ob nasipu ceste Ljubljana–Zagreb je bil odkrit in raziskan del močno utrjenega cestišča, grajenega iz večjih prodnikov (t. i. mačje glave). Zahodni rob cestišča pokriva sedanja cesta, v smeri proti vzhodu pa se cestišče z ostrim zavojem (pribl. 85°) obrne proti reki Savi. Pod cestiščem je ohranjen zidan odtočni jarek, ki poteka v smeri s–j. Zgrajen je iz večjih apnenčevih lomljencev. Po pričevanju domačinov naj bi cestišče vodilo proti brodu na Čatežu.

UROŠ BAVEC

Dolenje Kronovo

EŠD 15537	Dolenje Kronovo – Arheološko najdišče
cestni odsek	KO 16 HRASTJE–KRONOVO
zemljepisne koordinate	x 519753 y 79221 z 165
temeljna topografska karta TTN5	Novo mesto 19
kataster	k. o. Družinska vas parc. št. 300/2, 301, 311, 313/1
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	prazgodovina
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2001, Ildikó Pintér, Bojan Djurić
obseg raziskanega prostora	2800 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Najdišče leži ob vznožju severnega pobočja dolinice, ki leži zahodno ob potoku Toplica. Odlomki prazgodovinskih keramičnih posod kažejo, da gre najverjetneje za naselbinske ostaline.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

■ prazgodovinska keramika

DJURIĆ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Dolenje Kronovo, Ljubljana 2003.*

Dolenje Karteljevo

EŠD 15558	Dolenje Karteljevo – Prazgodovinska naselbina
cestni odsek	KO 16 HRASTJE–KRONOVO
zemljepisne koordinate	X 510886 Y 79982 Z 235
temeljna topografska karta TTN5	Novo mesto 15
kataster	k. o. Zagorica (NM) parc. št. 924, 925, 926/2, 928/2, 935/1, 936/1
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	prazgodovina
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2001, Ildikó Pintér, Bojan Djurić
obseg raziskanega prostora	11.200 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Najdišče leži v severnem delu kraške doline z vrtačo, tik pod cesto Ljubljana–Zagreb. Določajo ga ostanki prazgodovinskih keramičnih posod.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

- prazgodovinska keramika
- antična keramika
- ožgana glina

DJURIĆ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Dolenje Karteljevo*, Ljubljana 2003.

Dolge njive pri Beli cerkvi

EŠD 15515	Bela Cerkev – Arheološko najdišče Dolge njive
cestni odsek	KO 17 KRONOVO–SMEDNIK
zemljepisne koordinate	x 522130 y 80422 z 156
temeljna topografska karta TTN5	Novo mesto 20
kataster	k. o. Bela cerkev parc. št. 2604, 2605/1, 2622, 2623, 2630/1, 2631, 2973
vrsta najdišča	obredne ploščadi, gomilno grobišče, naselbina, cesta
čas	bronasta, starejša železna in rimska doba, srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000–2001, Ildikó Pintér, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Phil Mason
obseg raziskanega prostora	4450 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKD, Območna enota Novo mesto

Najdišče leži severno od današnje ceste Ljubljana–Zagreb, zamejeno z visokim skalnim pobočjem vasi Bela Cerkev na zahodu in vzpetino med Drago in Dolgimi njivami na vzhodu.

Najstarejšo fazo najdišča predstavlja paleostruga v vzhodnem delu izkopnega polja, ki teče iz smeri vidne kotanje domnevnega izsušenega izvira v pobočju. V prerezu se kažeeta dve strugi, starejša proti vzhodu, mlajša nekako sredi izkopnega polja. Obe strugi sta bili s kolvialnimi nanosi zapolnjeni v bronasti dobi.

Po zapolnitvi strug je na sredini vzhodnega dela izkopnega polja ostala zamočvirjena depresija, zamejena

z nekoliko dvignjenim zahodnim in vzhodnim bregom ter nizkim sredinskim vrhom. Te naravne tvorbe so uporabljali za gradnjo dveh kamnitih ploščadi v pozni bronasti dobi. Zahodna ploščad je bila sestavljena iz večjih balvanov, vzhodna pa iz kamnitega drobirja z večjo količino fragmentov ožganih človeških kosti in lončenine. En krak utrjene poti je vodil od zahodne do vzhodne ploščadi, drugi krak pa se je odcepil od glavne poti in je vodil proti jugu. Poznobronastodobne strukture so verjetno povezane z doslej še neznanim poznobronastodobnim grobiščem v neposredni bližini.

V starejši železni dobi so bile na mesta poznobronastodobnih struktur, stoječih na nekoliko dvignjenih naravnih tvorbah, postavljene tri gomile. Vzhodna gomila je zamejena z velikimi kamni oziroma vencem. Na tem mestu smo raziskali poškodovan skeletni grob, ki je vseboval železno sulico in keramično posodo. Srednja gomila je bila vidna kot rahlo napeta zemljena struktura z delno poškodovanim skeletnim grobom, ki je vseboval skelet brez lobanje, kot prdatke pa lončene posode in železne sulice.

Zahodna gomila je stala jugovzhodno od poznobronastodobne kamnite ploščadi. Tu smo raziskali šest grobov z ohranjenimi skeleti. Skelet v grobu 1 je imel tri vijčke, tri keramične posode, ogrlico iz jantarnih jagod, bronasto čolničasto fibulo, železno fibulo in kovinski zapestnici. Skelet v grobu 2 je imel čolničasti fibuli, ogrlico iz jantarnih jagod, dve bronasti zapestnici in obroček. Grob 3 je bil dvojni skeletni pokop, ki je vseboval pet keramičnih posod, pasno garnituro iz bronastih obročkov ter železna noža. Grob 4 je vseboval skelet z železnima sulicama. Skeleta v zadnjih dveh grobovih sta imela kot prdatke le lončene posode.

Naslednjo fazo na najdišču predstavlja skrajni zahodni del rimske naselbine obcestnega značaja, ki je imela jedro na območju arheološkega najdišča Draga. V vzhodnem delu izkopnega polja smo odkrili ostanke dveh iz lesa grajenih objektov – jame za kole in tramove. Objekta sta bila zgrajena na pobočnem erozijskem nanosu ob vznožju vzhodne vzpetine. Znotraj objekta je bilo raziskanih več jam za stojke, jarkov in odpadnih jam z večjo količino antične lončenine, strešnikov in drugih drobnih najdb. Odkrita je bila peč, povezana z vzhodnim objektom. V osrednjem delu izkopnega polja je bila raziskana tudi peč ali ognjišče iz ožgane gline, povezana z jamami za stojke ob severnem robu izkopnega polja.

V jugozahodnem delu izkopnega polja so bile raziskane antične plasti, ki bi lahko pripadale isti antični naselbini. Plasti so nastale ob vznožju manjše vzpetine, ločene od

poznobronastodobno
kremeno orodje

bronasti čolničasti sponki iz
starejše železne dobe

omenjenih struktur s srednjeveško poljsko potjo. Del antičnih plasti je poškodovan z izkopom obcestne dre-naže današnje magistralne ceste. Tri močne temne pla-sti v teh sektorjih vsebujejo ožgane kamne, živalske ko-sti in kose grobe hišne lončenine, fragmente fine na-mizne keramike (*terra sigillata*), amfore in del koščene-ga glavnika. Te temne plasti bi lahko bile deponija večje količine odpadnega materiala organskega izvora ali os-tanki objektov, zgrajenih iz ruše in ilovice. V plasti pod njimi so vidne jame za stojke, ki bi lahko pripadale tem objektom. Prva ocena datacije najdb iz rimske faze na našem najdišču kaže na 4. stoletje n. š.

Zadnjo fazo predstavlja srednjeveška uporaba prosto-ra. Poljska pot v plitvem žlebu v osrednjem delu izkop-nega polja je bila zamejena z dvema vzporednima jarko-ma. To je bila glavna os razdelitve terena na zahodni in vzhodni del. Cesta na zahodnem robu izkopnega polja je bila glavna srednje-veška in novodobna komunikacija. Potek ceste je viden v franciscejskem katastru. Cesta, tlako-vana z drobnimi kamni in prodniki, je vodila iz vasi Bela Cerkev po vzhodnem bregu današnjega potoka do reke Krke. Gradnja sedanje magistralne ceste je to cesto pre-sekala, zato je bila zapuščena.

bronast rimski ključ

PHIL MASON

Literatura in viri

- DJURIĆ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pre-gleda na potencialnem najdišču Dolge njive*, Ljubljana 2001.
 MASON, PHIL. *Bela Cerkev – arheološko najdišče Dolge njive*, Vitrina mese-
 ca (28. maj–19. junij 2003), *Informativni list* 7, Novo mesto 2003.

Dolge njive pri Šikolah

EŠD 15556
cestni odsek
zemljepisne koordinate
temeljna topografska karta TTN5

Stražgonjca – Arheološko najdišče Dolge njive

OBVOZNIKA PRAGERSKO

X 554133 Y 140794 Z 246

Ptuj 15

k. o. Stražgojnca parc. št. 144/1, 5, 6, 148/2, 4, 150/8, 17, 7, 14,
157/3, 4, 158/3, 4, 164/1, 2, 165/1, 2, 167/1, 3, 177/1, 180/1, 2, 185/1,
2, 186/1, 2, 187/1, 2, 189/1, 2, 3, 168/2, 196/1, 2, 197/1

vrsta najdišča

naselbina

čas

bronasta doba, starejša železna doba, rimska doba

način in čas odkritja, odkritelj

arheološki pregled 2000, Bojan Djurič

vrsta in čas raziskav

izkopavanje 2002

vodja raziskav

Marija Lubšina Tušek

obseg raziskanega prostora

15.750 m²

arhiv najdišča hrani

ZVKDS, Območna enota Maribor

deli prazgodovinskih
keramičnih posod

Najdišče leži vzhodno od vasi Stražgonjca. Na zahodu meji na krajevno pot med Sp. Goričo in Šikolami ter na najdišče Lavše, na vzhodu pa na krajevno cesto Rače–Šikole in najdišče Med cestami.

Geološko podlago najdišča predstavlja pleistocenski dravski peščen prod z lečami in plastmi peska, delno zaglinjenega. Ponekod ti sedimenti sežejo neposredno pod ornico, ponekod pa so prekrti z mlajšimi potočnimi, pretežno peščenimi naplavinami. Takšna situacija se kaže predvsem na skrajnem vzhodnem delu najdišča, kjer se prodna sipina spusti več kot 1,5 metra pod površino. Rob sipine je bil antropogeno oblikovan oziroma predstavlja rob prazgodovinskega, bronastodobnega vkopanega objekta, ki je

bil s procesi izpiranja in resedimentacije (premeščanja materiala iz neposredne bližine, tudi kot rezultat aluvialnih procesov) zasut in prekrit z mlajšimi naplavinskimi plastmi tik pod ornico.

Na ostali površini je stratigrafija dokaj enotna, kulturna plast je ohranjena v debelini od 15 do 20 cm in sega do 0,40, ponekod pa tudi do 0,50 metra globoko do kulturno sterilne geološke podlage, v zgornjem delu pa je poškodovana in premešana zaradi kmetijske obdelave.

Na geološki podlagi so bili dobro razpoznavni sledovi lesene arhitekture – navpično zabitih stojk lesenih hiš in drugih manjših objektov – ter sledovi ognjišč, ki jih datirajo koncentracije keramičnih artefaktov iz starejše železne ali rimske dobe.

Zaenkrat ostajajo nepojasnjeni vkopi v prodnato osnovo okrogle oblike premera do 3,50 m in globine do 3,20 metra. Ti vkopi so bili zapolnjeni s temnorjavo ilovnato zemljo z drobci žganine in nekaj fragmenti keramičnih posod. Sledov lesene konstrukcije ni bilo opaziti. Namembnost teh objektov, ki segajo do talne vode, še ni pojasnjena.

del rimskodobnega lonca

MARIJA LUBŠINA TUŠEK

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Končno poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Dolge njive*, Ljubljana 2001.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Poročilo o geološkem ogledu arheoloških izkopavanj na najdišču Dolge njive 1 in 2*, Ljubljana 2002.

Draga pri Beli Cerkvi

EŠD 15516	Draga pri Beli Cerkvi – Arheološko najdišče Draga
cestni odsek	KO 17 KRONOVO–SMEDNIK
zemljepisne koordinate	x 522464 y 80620 z 157
temeljna topografska karta TTNS	Novo mesto 20
kataster	k. o. Bela Cerkev parc. št. 2369/1, 2535, 2536/1, 2, 2540/1, 2570, 2573, 2973
vrsta najdišča	naselbina z grobiščem
čas	neolitik, rimska doba, srednji in novi vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000–2001 Ildikó Pintér, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002–2003
vodja raziskav	Borut Križ, Primož Predan, Phil Mason
obseg raziskanega prostora	10.000 m ²
arhiv najdišča hrani	Dolenjski muzej Novo mesto

Arheološko najdišče je bilo delno odkrito že ob gradnji ceste Ljubljana–Zagreb leta 1959. Nekaj tedaj odkritih žganih grobov je nakazovalo poselitev v antičnem času.

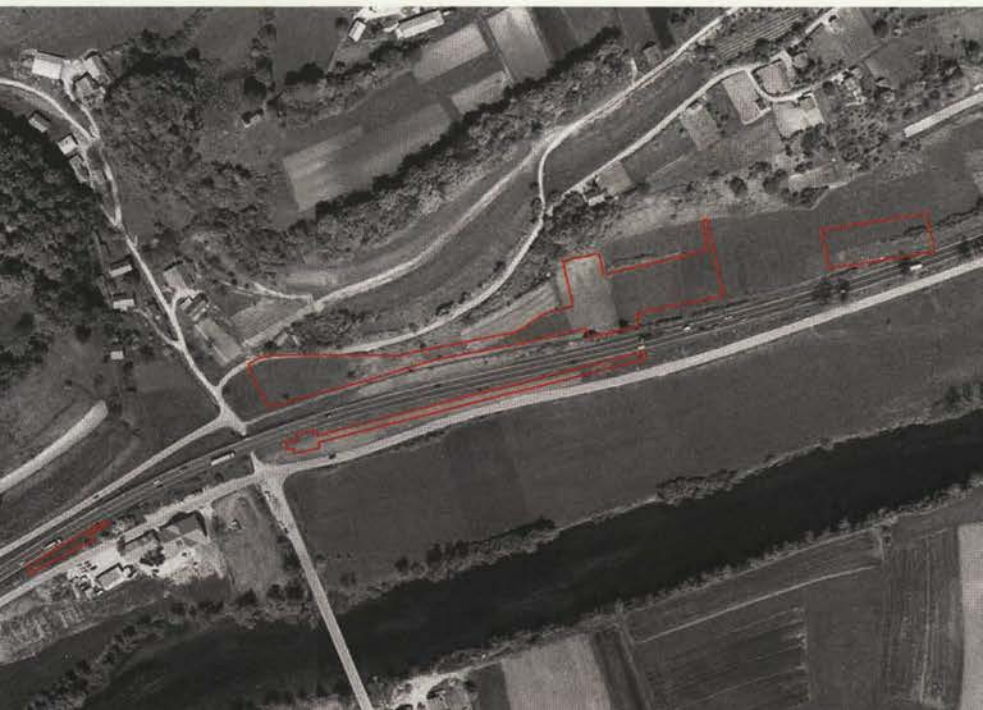
Nove raziskave so pokazale, da je to arheološko najdišče kompleksnega tipa, saj je bil ta prostor dokaj strnjeno poseljen od mlajše kamene dobe prek bronaste in železne dobe ter skozi vse antično obdobje in srednji vek do danes.

Prisojna lega rahlega pobočja, ki je dvignjeno nad poplavno ravnico reke Krke, in manjši potoček, ki se pri Dragi izliva v Krko, sta nudila ugodno lego za poselitev v 5. tisočletju pr. n. š. Odkriti so bili stavbni ostanki, kamena orodja in odbitki ter deli keramičnih posod.

Na istem mestu se je razvila tudi antična poselitev, kjer je jedro predstavljala solidno, z malto in kamenjem grajena ter s tegulami in imbreksi krita stavba, z dvema gradbenima fazama, ki je stala tik ob pomembni antični cesti *Emona–Siscia*, okoli 300 m vzhodno in zahodno od tega centra ob cesti pa so stale še druge stavbe. Nekatere so bile grajene iz kamnja, vezanega z apneno malto, a gradnja ni bila tako skrbna kot pri centralnem delu. Večina stavb pa je bila lesenih, s pokončnimi bruni, na

antična bronasta glavica
Merkurja

prelomljena eneolitska
kamena sekira

rimska hišasta žara s
petelinčkom na »slemenu«

srednjeveška železna
štiroroba pušična ost

katerih je slonela streha. Drobne najdbe postavljajo obstoj naselja v čas med 1. in 4. stoletjem n. š.

Na vzhodnem delu najdišča je ležalo manjše grobišče z 28 grobovi, ležečimi okoli osrednje 8 x 6 m velike pravokotne grobne parcele, ki so jo omejevali večji 150 x 60 x 30 cm veliki klesani apnenčasti bloki. Ležali so na temeljnem zidcu. Kamniti bloki, ki izvirajo iz manjšega kamnoloma v Nemški vasi pri Trebnjem, so bili dokončno izklesani na mestu, kjer so jih postavili in med seboj povezali z železnimi sponami, ki so bile v kamen zalite s svincem. Klesarsko izdelani utori na zgornji ploskvi ohranjene grobne parcele pa nakazujejo obstoj pokončnih stebričkov, med katerimi so bile postavljene kamnite plošče, vendar pa se to žal ni ohranilo.

Med 23 žganimi grobovi jih je bilo 7 brez grobne konstrukcije. V grobne jame so bile položene lončene žare, ali pa so bile prežgane kosti in žganina preprosto stresene na dno jame. Devet grobov je bilo pravokotne oblike, s stranicami iz kamnitih plošč, antičnih opek ali iz lesenih desk. Sedem grobov pa je imelo v tlorisu okrogle, iz kamnja in malte zgrajene kupolaste grobnice z vhodi, ki so imeli pragove in podboje in so bili zaprti z večjimi kamnitimi ploščami. Ob straneh pa so bile zgrajene kamnite police, na katerih so stale lončene posode z žganimi ostanki pokojnikov. V teh grobnicah se pojavlja več pokopov. Ostanki pokojnikov so shranjeni v večjih lončenih skledah ali pa v lončenih hišastih žarah. Pet grobov tega grobišča je imelo skeletni pokop s sledovi lesenih krst. Sodijo v 3. in 4. stoletje n. š.

Pridatki v grobovih so po večini lončeni, sklede in lonci so pogosto okrašeni. Značilen pridelek grobov tega grobišča je lončena hišasta žara. Odkritih je bilo 13 hišastih žar, med njimi se tri zaključujejo s plastično upodobitvijo petelina. Grobišče je bilo v uporabi od 1. do 4. stoletja n. š.

BORUT KRIŽ

Literatura in viri

- PETRU, PETER; URLEB, MEHTILDA. *Bela Cerkev, Varstvo spomenikov*, 7, Ljubljana 1960, 298-299.
- BAVEC, UROŠ; PREDAN, PRIMOŽ. *Poročilo o zaščitnih izkopavanjih na lokaciji Draga 3*, Novo mesto 2003.
- DJURIČ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Draga*, Ljubljana 2001.
- URLEB, MEHTILDA. *Draga, Varstvo spomenikov*, 7, Ljubljana 1960, 302.
- KRIŽ, BORUT. *Poročilo o zaščitnih arheoloških raziskavah na trasi AC Kronovo – Smednik na arheološkem najdišču Draga*, Novo mesto 2002.
- KRIŽ, BORUT. *Draga pri Beli Cerkvi, arheološko najdišče Draga, Vitrina meseca (27. marec–16. april 2003)*, *Informativni list 4*, Novo mesto 2003.

Dragomelj

EŠD 13727
cestni odsek
zemljepisne koordinate
temeljna topografska karta TTNS
kataster

vrsta najdišča
čas
način in čas odkritja, odkritelj
vrsta in čas raziskav
vodja raziskav
obseg raziskanega prostora
arhiv najdišča hrani

Dragomelj – Arheološko najdišče Pri kozolcu

SK O8 BLAGOVICA–ŠENTJAKOB

x 469313 y 106855 z 285

Ljubljana–S 27

k. o. Dragomelj parc. št. 91, 92, 93, 99, 101/2, 103/1, 2, 104/1, 2, 105, 106, 107, 108/1, 2, 109, 134/1, 2, 137, 138/1, 160, 161/1, 2
naselbina

neolitik, pozna bronasta doba, rimska doba, zgodnji srednji vek
arheološki pregled 1995, Mija Mertelj, Ildikó Pintér
izkopavanje 1997, 2001–2002

Peter Turk

12.500 m²

Narodni muzej Slovenije

V Dragomlju gre za nižinsko najdišče, v katerem so zastopani naselbinski ostanki iz različnih obdobj.

Najstarejše sledove naselitve v Dragomlju uvrščamo v mlajšo kameno dobo. Na južnem obrobju

izkopa je bila na površini dobrih 1200 m² ohranjena značilna temna plast s številnimi večjimi jamami nepravilne oblike. V njih so bili ostanki prostoročno izdelanih keramičnih posod – loncev, skled, zajemalk – in kamenih orodij, kremenih strgal, klin, puščic in glajenih kamenih sekir. Oblike keramičnega posodja in njegov okras povezujejo

najdišče z najstarejšimi kolišči na Ljubljanskem barju, z

kamnite sekire iz mlajše
kamene dobe
(5. tisočletje pr.n.š.)

naselbino Drulovko pri Kranju in novo odkritim najdiščem Sredno polje pri Čatežu. Z naravoslovnimi datacijami so ta najdišča uvrščena v prvo polovico 5. tisočletja pr. n. š. V ta čas umeščamo najstarejšo stalno naselitev Gorenjskih ravnin, ob kateri so se tedanji prebivalci že okoriščali s tehnološkimi in pridelovalnimi novostmi, kot so lončarstvo, poljedelstvo in živinoreja.

Naključno odkritje dveh depojev z bronastimi polizdelki, ingoti in razlomljenimi končnimi izdelki sodi že v leto 1995. Skupna teža njunih predmetov presega 90 kg, kar v pozni bronasti dobi predstavlja nedvomno bogastvo. Depoja iz Dragomlja sta po obsegu in ob povezavah, ki jih nakazujejo njuni predmeti, odsev širokih izmenjalnih stikov z oddaljenimi regijami, predvsem s

prostorom severne in osrednje Italije. Zanju se je ob različnih izkopavanjih med letoma 1997 in 2001 izkazalo, da sta bila zakopana znotraj

keramična lončka iz pozne bronaste dobe (11.-10. st. pr. n. š.)

obsežne naselbine iz pozne bronaste dobe. Izkopavanja nakazujejo, da gre za mnogo večje naselje od tistega neolitskega, saj se keramične najdbe in raziskane naselbinske strukture iz pozne bronaste dobe razprostirajo na površini najmanj 4 ha, od katerih je bilo z izkopavanji raziskano območje okoli 1 ha. Podobno kot v primeru mlajšekamenodobne naselbine tudi pri poznobronastodobni nismo uspeli ugotoviti obrambnih jarkov ali nasipov in sklepamo, da gre za t. i. odprto vaško naselje. Poleg številnih lukenj za kole, ki so sestavljali lesena ogrodja ostenij z glino ometanih hiš in gospodarskih poslopij, so tudi številne odpadne in shrambene jame. V teh so se ohranili predmeti, ki odsevajo vsakdanje dejavnosti: po velikosti in kvaliteti izdelave raznoliko keramično posodje (trebušasti in bikonični lonci, velike shrambene posode, vrči, skledje in latvice), glineni svitki – podstavki za posodje, uteži za statve in vretenca – obtežilniki preslic, ostanki hišnega lepa – glinenega ometa hiš, kamnite žrmlje – ročni mlini, itn. Primerjave keramičnega inventarja s sočasnimi naselbinami in grobišči nakazujejo čas obstoja naselja med 12. in 10. stol. pr. n. š. Sporadični ostanki poselitve iz starejše železne dobe so bili ugotovljeni na omejeni površini 200–300 m². Odkrita so bila obširna kamnita tlakovanja in nekaj jam. V eni od njih se je nahajal fragment loka kačaste fibule iz 6. stol. pr. n. š.

fragmentirani lonec iz zgodnjega srednjega veka (7.-8. st. n. š.)

Ostanke ponovne poselitve ugotavljamo morda v poznoantičnem, jasneje pa v zgodnesrednjeveškem času. Predeli z drobnimi najdbami in ostanki hiš iz tega obdobja so na območju izkopavanj omejeni na okoli 1000 m² površine, vendar se širijo tudi zunaj raziskanih območij. V ta čas uvrščamo tri manjše hiše ali gospodarska poslopja (velikosti do 3 × 3 m), zamejene z luknjami za kole, ter ostanke četrte, določene s sledovi kamnitega tlakovanja. Poleg teh so številne odpadne jame z zgodnesrednjeveško keramiko. Dve od omenjenih hiš predstavljata ostanke poselitve nekako iz 9. stol. n.š.

PETER TURK

Literatura in viri

- BORGNA, ELISABETTA; TURK, PETER. Metal Exchange and the Circulation of Bronze Objects between Central Italy and the Caput Adriae (XI–VIII cent. BC): Implications for Community Organisation. *XIII U.I.S.P.P. Congress Proceedings*, 4, 1996 (1998), 351-364.
- MUŠIČ, BRANKO. *Dragomelj, Poročilo o geofizikalnem kartiranju*, Ljubljana 1997.
- TURK, PETER. *Poročilo o opravljenem intenzivnem površinskem pregledu na odseku avtoceste Šentjakob–Blagovica (lokacija Dragomelj)*, Ljubljana 1995.
- TURK, PETER. *Dragomelj, Poročilo o arheološkem intrasite pregledu in izkopu testnih jarkov*, Ljubljana 1997.
- TURK, PETER. *Dragomelj, Poročilo o intenzivnih in ekstenzivnih terenskih pregledih*, Ljubljana 1998.
- TURK, PETER. Das Depot eines Bronzegießers aus Slowenien - Opfer oder Materiallager?, v: A. & B. HÄNSEL (ur.), *Gaben an die Götter - Schätze der Bronzezeit Europas*, Berlin 1997, 49-52.
- TURK, PETER. Dragomelj, v: ŽELEZNIKAR, J. (ur.), *Poselitvena podoba Mengeša in okolice: od prazgodovine do srednjega veka*, Mengeš 1999, 26-29.
- TURK, PETER. Some aspects of new Late Bronze Age and Early Iron Age Hoard-finds from Central Slovenia, v: LIPPERT, A. (ur.), *Die Drau-, Mur- und Raab-Region im 1. vorchristlichen Jahrtausend. Akten des internationalen Symposiums vom 26. bis 29. April in Bad Radkersburg, Universität Forschungen zur Prähistorischen Archäologie*, 78, 2001, 155-164.
- TURK, PETER. Dragomelj – zgodnesrednjeveška naselbina, v: GUŠTIN, M. (ur.), *Zgodnji Slovani*, Ljubljana 2002, 79-88.
- TURK, PETER. Dragomelj – arheologija, *Enciklopedija Slovenije*, 16, 2002, 46.
- TURK, PETER. Late Bronze Age lowland settlements in Central Slovenia - hamlets, villages or protourban centres?, v: THRANE, H. (ur.), *Diachronic Settlement Studies in the Metal Ages in Europe*, Aarhus 2003 (v tisku).

Drново

EŠD 128
cestni odsek
zemljepisne koordinate
temeljna topografska karta TTNS
kataster

Drново – Arheološko najdišče Drново

KO 18 SMEDNIK-KRŠKA VAS

x 538339 y 85250 z 158

Krško 48

k. o. Veliki Podlog parc. št. 876, 877/1, 2, 878/1, 879/1, 2, 880/1, 881/1, 2, 882/1, 883/1, 2, 884/1, 885/1, 886/2, 887/1, 2, 888/2, 890/2, 891/1, 892, 919/1, 2, 920/1, 2, 1386/1, 1389/1, 1390/1, 1393/1, 1395/1, 1399/1, 1499/1, 1403/1, 1405/1, 1406/1, 1407/1, 1408/1, 1409/1, 1410/1, 1443/1, 1444/1, 1445/1, 1446/1, 1447/1, 1448/1, 1449/1, 1455/1, 1456/1, 1457/1, 1458/1, 1459/1, 1460/1, 1461/1, 1462/1, 1463/1, 1465/1, 1466/1, 1467/1, 1468/1, 1469/1, 1470/1, 1471/1, 1472/1, 1473/1, 1474/1, 1475/1, 1476/1, 1477/1, 1478/1, 1479/1, 1480/1, 1481/1, 1482, 1483/1, 2, 1484/1, 1485/1, 1486/1, 1487/1, 2, 1488/1, 1489/1, 1491/1, 1492/1, 2, 1493/1, 2, 1494/1, 2, 1495/1, 1496/1, 1497/1, 2, 1498/1, 2, 1499/1, 2, 1500/1, 1501/2, 1502/1, 1503/1, 2, 1504/1, 2, 1505/1, 2, 1506/1, 1507/1, 1508/1, 1509/1, 1510/1, 1511/1, 2, 1512/1, 2, 1513, 1638

vrsta najdišča

arheološko najdišče

čas

rimska doba

način in čas odkritja, odkritelj

arheološki pregled 1999-2000, Gojko Tica, Bojan Djurić

obseg raziskanega prostora

54.300 m²

arhiv najdišča hrani

SAAS

V ravnini Krškega polja, na severni strani ob cesti Ljubljana–Zagreb in južno od vasi Drново (*Neviodunum*), so bili odkriti številni odlomki antičnega gradbenega materiala in keramičnih posod. Izkopavanja v letu 2003 so pokazala, da gre za ostanke antičnih grobišč ob neviodunskih cestah.

BOJAN DJURIĆ

lonček iz grobnice, rimska doba

Literatura in viri

DJURIĆ, BOJAN; TICA, GOJKO. Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Drново 1–3, Ljubljana 2000.

5

1:50000

■ antična keramika

● ožigana glina

.....

Gabrovica

EŠD 15549	Gabrovica pri Črnem Kalu – Arheološko najdišče Šturke
cestni odsek	SK 20 KLANEC-ANKARAN
zemljepisne koordinate	X 412137 Y 46377 Z 135
temeljna topografska karta TTN5	Kozina 21
kataster	k. o. Gabrovica parc. št. 45/3, 47/2, 3, 48/3, 4, 5, 6
vrsta najdišča	naselbina (?), poljski drenažni sistem
čas	rimska doba, novi vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Gojko Tica, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2001
vodja raziskav	Draško Josipovič
obseg raziskanega prostora	2700 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Piran

Najdišče je že od nekdaj kultivirana površina: do leta 1944, ko je bila Stara Gabrovica požgana, je bilo tu središče vrtov tega zaselka. Pozneje je bil teren več deset let opuščen in se je zarastel; šele v novejšem času je bil obnovljen in urejen v terasast vinograd. Teraso vinograda so visoke do 2 m in široke do 4 m. Na njih je do 1,6 m visoko nanesenega materiala, ki je bil preložen strojno ob zadnjem terasiranju. Podlaga teras je flišna.

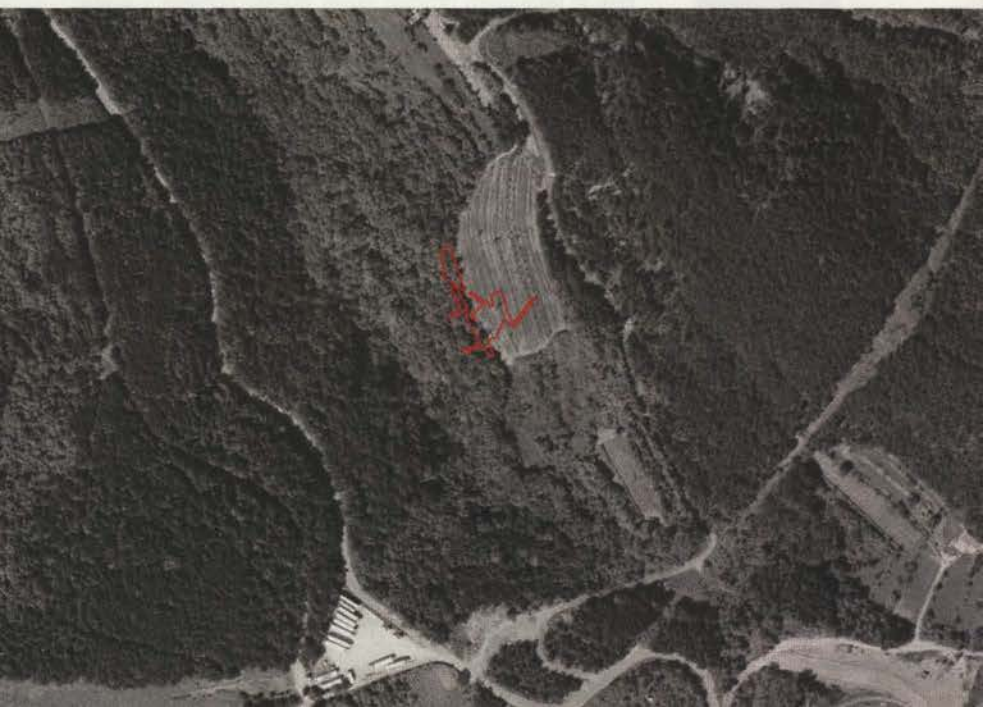
Teraso so bile orientirane v smeri JV-SZ neposredno pod kraškim robom med dvema obronkoma borovega gozda in nad kanjonom občasnega vodotoka Osapske reke. V kanjonu v času izkopavanj ni bilo tekoče vode. Po nekaterih podatkih, ki so jih potrdili tudi domačini, je Osapska reka v začetku 20. stoletja ob nenadnih povodnjih poplavljala po dolini med Gabrovico in Ospom.

Pri raziskavah so bili odkriti prazgodovinski artefakti (sileksi), za katere lahko domnevamo, da so bili odkriti *in situ*.

Ostanki rimskodobne poselitve – fragmentov keramičnih posod, gradbenega materiala (opeke, tegule in imbreksi) – in drobnih najdb – bronasti novci

kamena orodja in odbitki

avstrijski soldo

(Valentinianus I., Valens ali Gratianus, Gallienus, Antoninus Pius, Constans, Constantius II., Constantius Gallus ali Iulianus), fragment bronastega kipca, keramični prevrtani uteži, fragment žrnelj – naj bi bili po mnenju izkopavalca deponirani v sekundarni legi. Izkopavalec domneva, da so bile rimskodobne najdbe prinesene na teren ob melioracijskih delih v začetku 20. stoletja (nepreverjena informacija), morda z znane rimskodobne lokacije Grubelce v neposredni bližini Ospa. Po mnenju

okostje osla

geologa naj bi bile vse arheološke najdbe kolumialne narave, na današnjo lokacijo naj bi bile naplavljene oziroma naj bi tja prišle z drsenjem tal z mesta nad najdiščem.

Analiza distribucije najdb in njihovih stratigrafskih odnosov, ki še ni opravljena, bo tezo o sekundarni legi antičnih najdb na najdišču dokončno potrdila ali ovrgla. Podobna popolna uničenost antičnih (in drugih) najdišč, katere razlog so intenzivna poljska dela, je na območju Primorske sicer znana.

Novoveški so po nastanku odkriti pokriti kanali za odvodnjavanje. Glede na spremno gradivo (v enem od njih je bil najden bronast novc Marije Terezije – soldo iz leta 1768) bi lahko nastanek kanalov datirali v čas poznega baroka. Ostali trije novodobni novci (vsi so krajcarji – Kreuzer, kovani za časa Franca Jožefa I., z letnicami kovanja 1858, 1861 in 1881) dokazujejo in časovno opredeljujejo predvsem različna terasirana nasutja, ki so lepo vidna predvsem v presekih.

Vzporedno s terasami je bil ob nekdanji poti izkopan skoraj v celoti ohranjen skelet osla (mule?).

antična utež

ALFRED TRENZ

Literatura in viri

DJURIČ, BOJAN; TICA, GOJKO. Poročilo o arheološkem intrasite pregledu na najdišču Gabrovica, Ljubljana 2001.

JOSIPOVIČ, DRAŠKO. Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Gabrovica na trasi AC Klanec–Ankaran, Piran 2002.

Gmajna pri Sp. Gorici

EŠD 15554	Stražgonjca – Arheološko najdišče Lavše
cestni odsek	OBVOZNICA PRAGERSKO
zemljepisne koordinate	X 553367 Y 141035 Z 251
temeljna topografska karta TTN5	Ptuj 14
kataster	k. o. Staržojnca parc. št. 411/6, 8, 9, 10, 13, 14, 15, 18, 19, 23, 24, 27, 28, 31, 32, 34
vrsta najdišča	naselbina
čas	bronasta doba, mlajša železna doba, rimska doba, novi vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Marija Lubšina Tušek
obseg raziskanega prostora	4300 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Maribor

Arheološko najdišče leži na jugovzhodnem robu nizke terase, na zahodu zamejeno z vodnim kanalom, na jugovzhodu pa s kolovozom med Stražgonjco in Sp. Gorico, le približno 150 metrov severno od znanega poteka trase rimske ceste *Celeia–Poetovio*.

Na območju najdišča so večinoma meliorirane kmetijske površine – njive. Geološko osnovo nizke terase nad Dravskim poljem sestavljajo horizonti psevdogleja (pedogenetsko spremenjen peščen mulj) s temnejšimi plastmi mulja (paleotla), ki so nastali z nasutjem in odlaganjem sedimentov paleopotokov izpod Pohorja (ne pa Drave). Po oceni geologa je, glede na intenzivnost pedogeneze, starost teh sedimentov več kot 500.000 let. V njih ni mogoče pričakovati arheoloških najdb, razen v vkopih vanje.

Raziskave so pokazale, da je bila površina najdišča z oranjem do globine 0,35 m močno poškodovana. Kulturna plast pod ornico je bila ohranjena le še na nekate-

del bronastodobne posode

rih mestih v debelini 0,03 do 0,20 metra, predvsem v osrednjem in vzhodnem delu najdišča, kjer je bilo mogoče pod tanko sivorjavo plastjo dokumentirati dokaj izrazit prazgodovinski, predrimski horizont z močnejšimi ostanki lesne žganine in koncentracije odlomkov keramičnega posodja. Kljub sorazmerno majhni količini najdenih in časovno opredeljivih arheoloških artefaktov v ornici in v ostankih kulturne plasti so bili sledovi pripada-

jočih lesenih struktur in objektov na oziroma v geološki podlagi (sivorumena ilovica) dokaj dobro prepoznavni. Zaradi prekrivanja z mlajšimi sledovi so bili starejši prostorsko težje opredeljivi.

Tlorisi bronastodobnih objektov so manjši, velikosti približno 3 x 4 metre s poglobljenimi temi; leseni objekti iz mlajše železne (latenske) dobe so večjih dimenzij, pravokotne oblike, velikosti približno 6 x 8 ali 8 x 10–12 metrov z dvema ali več prečnimi ali vzdolžnimi vrstami notranjih podpornikov, s sledovi poglobljenih ognjišč ali poglobitev drugih namembnosti. Odsotnost delcev glinenega ometa, strnjjenost navpično zabitih soh ter večja koncentracija drobcev lesne žganine v ruševini kažejo na obstoj brunaric, glede na dobro izkoriščen prostor na robu terase pa na strnjeno naselje. Maloštevilni rimskodobni artefakti pričajo, da je naselje v neposredni bližini pomembne rimske komunikacije v skromnem obsegu funkcioniralo v podobnih, zaradi dotrajanosti popravljenih ali zaradi drugih okoliščin v na novo zgrajenih lesenih objektih. V vseh obdobjih je bil prostor med bivalnimi in drugimi objekti prepreden s plitvimi ali globljimi drenažnimi jarki, ki so odvajali vodo z malo propustnih tal v bližnje nižje ležeče potoke.

Na skrajnem robu najdišča pod kolovozno potjo je bila raziskana tudi starejša novodobna peč za žganje opeke, glino za opekarske izdelke pa so črpali v neposredni bližini, kjer je še vidna poglobljena zajeda v rob terase.

MARIJA LUBŠINA TUŠEK

deli rimskih posod

dela mlajšeželeznodobnega lonca

Literatura in viri

DJURIČ, BOJAN. *Končno poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Gmajna*, Ljubljana 2001.

VERBIČ, TOMAŽ. *Poročilo o terenskem geološkem ogledu arheoloških izkopavanj na najdišču Gmajna*, Ljubljana 2002.

Gornje njive pri Dolgi vasi

EŠD 15532	Dolga vas pri Lendavi – Arheološko najdišče Gornje njive
cestni odsek	OBVOZNICA LENDAVA
zemljepisne koordinate	x 610482 y 161941 z 163
temeljna topografska karta TTNS	Turnišče 50
kataster	k. o. Dolga vas parc. št. 5508
vrsta najdišča	naselbina
čas	bronasta doba, rimska doba, srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1997, Bojan Djurić, Irena Šavel, Branko Ker- man
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1997–1998
vodja raziskav	Irena Šavel, Branko Kerman
obseg raziskanega prostora	4400 m ²
arhiv najdišča hrani	Pokrajinski muzej Murska Sobota

Najdišče leži v ravninskem predelu pod obronki dolgovaških goric in v trikotniku Kobiljanskega in Bukovniškega potoka. Na vojaški karti iz leta 1784 je ta predel označen kot rahla vzpetina, ki pa je danes zaradi intenzivnega kmetijskega obdelovanja in melioracijskih posegov izravnana z okolico.

Primeren, rahlo dvignjen prostor v bližini vodotokov je privabil prve prebivalce že v času bronaste dobe. Sledovi njihovega naselja so se ohranili kot vkopani objekti, večje in manjše jame s prazgodovinsko lončenino in kamnitim orodjem ter sledovi lesenih objektov v obliki jam za stojke.

Najdišče je bilo ponovno poseljeno v času rimske zasedbe, v 2. in v začetku 3. stoletja. Odkriti so bili različni objekti: peči, ognjišča, peč za taljenje rude, spodnji del vodnjaka in deli stavbnih arhitektur, ki jih dopolnjujejo rimska domača in uvožena lončenina, rimska opeka, novci in okrasni predmeti. Iz predhodnih raziskovanj vemo, da je glavna rimska cesta *Poetovio-*

bronastodobna keramična posoda

rimska gema s podobo
Jupitra na prestolu

Savaria potekala v bližini Gornjih njiv, vemo pa tudi, da je bil leta 1852 v bližini najden rimski nagrobnik iz 1. stoletja, leta 1868 pa pri oranju odkrita skleda z rimskimi novci in okrasjem. Na podlagi najdenega domnevamo, da je bila na območju Gornjih njiv večja kmetija z obrtno produkcijsko dejavnostjo.

Prostor Gornjih njiv pa je bil zanimiv tudi v času srednjega veka (13. do 15. stoletje), saj iz tega časa izvirajo ognjišča in jame z lončenino in kovinskimi izdelki.

IRENA ŠAVEL

srednjeveški lonci

Literatura in viri

- DJURIĆ, BOJAN. *Gornje njive pri Dolgi vasi, Gornje njive pri Dolgi vasi 2, Ivankovci, Ivankovci 2, Poročilo o intrasite pregledu*, Ljubljana 1997.
- ŠAVEL, IRENA. *Poročilo o arheološkem zaščitnem izkopavanju na najdišču Gornje njive pri Dolgi vasi na trasi lendavske obvoznice*, Maribor 1998.
- ŠAVEL, IRENA. *Poročilo o obdelavi arheološkega gradiva z arheološkega najdišča Gornje njive pri Dolgi vasi na trasi obvoznice Lendava*, Maribor 2000.
- ŠAVEL, IRENA. Gornje njive, *Enciklopedija Slovenije* 16, Ljubljana 2002, 70.
- TUŠEK, IVAN. Rimskodobni poljedelci in železarji na robu Panonije, *Odkopane kulture Prekmurja, Delo, priloga* (4. 12. 2002).

Gošča

EŠD 15544
 cestni odsek
 zemljepisne koordinate
 temeljna topografska karta TTN5
 kataster
 vrsta najdišča
 čas
 način in čas odkritja, odkritelj
 vrsta in čas raziskav
 vodja raziskav
 obseg raziskanega prostora
 arhiv najdišča hrani

Dule – Arheološko najdišče Gošča
 KO 17 KRONOVO–SMEDNIK
 x 526309 y 84289 z 157
 Kostanjevica 2
 k. o. Bučka parc. št. 3336/57
 opekarna
 novi vek
 arheološki pregled 2000, Gojko Tica, Bojan Djurić
 izkopavanje 2002
 Ivan Žižek
 996 m²
 ZVKDS, Območna enota Novo mesto

Najdišče novoveške opekarnice se nahaja na dokaj zamokvirjenem območju ob potoku Čolnišček. Geološka osnova je na tem mestu rumena ilovica, ki je služila kot surovina za izdelovanje opeke. V bližini izkopišča, severno od raziskanega objekta, so v gozdu ohranjene še dve podobni peči ter podolgovate jame, globoke do 1,50 m, v katerih so kopali glino.

Ostanki arhitekture pripadajo pravokotni peči za žganje opeke velikosti 7,90 x 6,80 m. Severna in vzhodna stranica sta bili vkopani v geološko osnovo, zahodna pa je bila nasuta z ilovico, ki je služila kot toplotni izolator. Stranica na južni strani je bila grajena iz slabo žganih zidakov. V peč so vodili štirje kanali, široki 0,43–0,52 m, ohranjeni do višine 0,45 m. Na začetku so bili ti kanali zaradi kurjenja močno prežgani. Notranjost je bila slabo ohranjena, zunanji zidovi pa so se ohranili do višine 0,72 m. Na opečni osnovi med kanaloma 3 in 4 smo našli delno ohranjen stebri-

del strešne opeke

ček, ki je nosil konstrukcijo nadgradnje peči (rešeta), na katero je opekar zložil surove opeke in jih nato žgal.

Vzhodno od peči je bil raziskan del slabo ohranjene- ga manjšega, morda bivalnega objekta, velikega 5,60 x 1,35 m. V njegovi notranjosti je bilo na hodni površini odkrito ognjišče.

Severozahodno od peči je bila raziskana delno ohranjena jama, ki je služila za shranjevanje apnenca in žganega apna. Ta apnenec so dodajali glini, iz katere so izdelovali opeke.

Pred pečjo je bil ohranjen večji zravnani prostor, ki je služil za delovno površino, morda za izdelovanje opeke v kalupih ali njeno sušenje. Severozahodno in južno od peči sta bila podolgovata nasipa ilovice, v katero so bili primešani drobci ožgane ilovice in zdrobljenih opek, material, iz katerega so izdelovali opeke. Na ploščadi pred pečjo pa so bile zložene žgane strešne opeke – bobrovec, ki so bile izdelane v tej peči. Časovno lahko objekt in gradivo, ki smo ga pridobili pri izkopavanju, opredelimo v čas od sredine 19. stoletja naprej.

IVAN ŽIŽEK

Literatura in viri

DJURIČ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Gošča*, Ljubljana 2001.

Gradišče nad Hraščami

EŠD 539	Podnanos – Arheološko najdišče Gradišče nad Hraščami
cestni odsek	HC RAZDRTO–VIPAVA
zemljepisne koordinate	x 421973 y 72937 z 368
temeljna topografska karta TTN5	Ajdovščina 46
kataster	k. o. Šentvid pod Nanosom
vrsta najdišča	naselbina, gomila
čas	bronasta doba, starejša železna doba, rimska doba
vrsta in čas raziskav	arheološki pregled 1998
vodja raziskav	Božidar Slapšak
obseg raziskanega prostora	260 ha
arhiv najdišča hrani	Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana

Prazgodovinsko utrjeno naselje na lokaciji Podnanos – Gradišče nad Hraščami je lociral Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine v Novi Gorici v okviru svoje redne dejavnosti ob topografskih pregledih v sezoni 1974/75 (Osmuk, 1977). Na podlagi valorizacije in ocene predloženih variant trase hitre ceste M 10-7 (odsek 0374 Razdrto–Selo), ki ju je za to območje leta 1995 opravil Zavod, je bila usklajena in lokacijsko potrjena varianta LN, ki se z dolgim predorom v območju Barnic izogne zaščitenemu območju kulturne in naravne dediščine. Leta 1997 je bila predložena racionalizacija trase: ponujene so bile tri nove variante (Barnice, Barnice 1 in Barnice 2), ki vse posegajo v robni del zaščitenega arheološkega območja. Uprava za kulturno dediščino R Slovenije je investitorju predlagala izvedbo dodatnih arheoloških raziskav.

Naloga je obsegala dopolnilno oceno najdišča kot arheološke in krajinske dediščine (presoja narave, ohranjenosti, površinske prepoznavnosti in krajinske vpetosti arheoloških ostalin), oceno informacijskega potenciala ohranjenega arheološkega zapisa (presoja vrednosti najdišča kot arhiva arheoloških virov), predvsem pa natančno zamejitev najdišča znotraj zavarovanega območja. Slednje je bilo glede na predloge racionaliziranih tras s stališča investitorja očitna prioriteta, zadeva pa delikatno vprašanje metodologije določanja meja zaščitenih območij z naslonitvijo na sodobne parcelne enote oziroma meje.

Izvedena je bila prva faza stopenjsko zasnovane raziskave (pregled in dokumentiranje fizičnih struktur arheološkega najdišča, nekvantitativni pregled površinske distribucije arheološkega gradiva, arheološka aerofotointerpretacija, vzpostavitev GIS obravnavanega območja, analiza parcelacije, analiza komunikacij). Po oceni investitorja je ta faza dala zadostne podatke za odločanje o variantah trase in tako nadaljnje raziskave (kvantitativni površinski in podpovršinski pregledi, geodetske izmere strukturnih ostalin, geofizikalne prospekcije, stratigrafske preverbe) niso bile potrebne.

Ekipa je dokumentirala prazgodovinsko utrjeno naselje na lokaciji Podnanos – Gradišče nad Hraščami in je lahko s kombinacijo aerofotointerpretacije in terenskega pregleda s precejšnjo mero zanesljivosti določila

1:10,000

njegove skrajne zunanje meje (skupna površina 10 ha), možne etape širitve in nekatere druge elemente notranje urejenosti (II sektorjev). Zunaj oboda utrjenega naselja je aerofotointerpretacija razkrila sledove izrabe, ki niso razločljivi iz dokumentirane recentne agrarne rabe in jih moramo obravnavati kot potencialne arheološke lokacije. Gre bodisi za krajinske strukture (parcelacijo, komunikacije ipd.), katerih organizacija odstopa od dokumentiranih (franciscejski in sodobni kataster), ali za sledi, ki kažejo na intenzivnejše oblike izrabe (ograde, naselbinski sledovi). Nekateri sledi je mogoče povezati tudi z recentnimi vojaškimi dejavnostmi (vkopi, rovi, steze čez parcele).

S stališča krajinske dediščine je bilo mogoče ugotoviti značilno stratificiran krajinski kompleks z zanimivo prilagoditvijo starejši intenzivni rabi na ožjem območju prazgodovinskega naselja in njegove neposredne okolice. Dokumentirana je bila dinamika agrarne izrabe in razvoja komunikacij – lokalnih (razvoj poljskih poti v zvezi z intenzifikacijo agrarne izrabe), regionalnih (poti na Nanos) in nadregionalnih (»rimska cesta«, »poštna« oziroma magistralna cesta), v širšem zaledju v zadnjih 200 letih.

Prazgodovinsko utrjeno naselje na Gradišču nad Hraščami spada v kategorijo »temeljnih gradišč«, ki imajo funkcijo osrednjih naselij na mikroregionalni ravni in so osnovne celice regionalnih poselitvenih sistemov pozne prazgodovine (bronaste in železne dobe). Površinske najdbe potrjujejo časovno umestitev v železno dobo, nekaj gradiva kaže na začetek poselitve že v bronasti dobi, antični kosi pa kažejo na značilno kontinuiteto poselitve gradišč v prvi okupacijski fazi pod rimsko oblastjo. Gre torej za naselje z znatno kontinuiteto poselitve, časovni razpon je vsaj 1000, morda 1500 let. S svojimi 10 ha utrjene površine spada med večja naselja in tako ustreza kriteriju osrednjega naselja znotraj mikroregije, ki obsega Gornjo Vipavsko dolino med grebenom Slatne (Tabor) in povirjem Močilnika pod Razdrtim. Poseben položaj v regionalnem sistemu mu zagotavlja nadregionalna komunikacija iz Vipavske doline proti Razdrtemu (Okra), ki je znana kot »rimska cesta« in poteka iz smeri Vipave (Gradišča pri Vipavi) oziroma Ajdovščine čez greben Slatne (sedlo 348 m med vrhom Tabor 364 m in Šentviškim zatrepom 420 m) prek Barnice in po pobočju Nanosa proti Gradišču nad Razdrtim. Ta položaj je primerljiv s položajem kasnejšega trga Šentvid (Podnanos) kot mikroregionalnega tržnega centra in obenem preprežne točke na začetku vzpona magistralne »poštne« ceste proti Razdrtemu.

Kot krajinski spomenik gradišče značilno obvladuje nekdanji gospodarski prostor oziroma mikroregijo; vizualno komunicira s sosednjimi gradišči na Razdrtem (Gradišče nad Razdrtim in Goli vrh) in v Vrheh (Tabor

pri Vrabčah, Gradišče pri Štjaku), v Vipavski dolini pa le z dominantnim Sv. Pavlom pri Planini, saj pogled proti zahodu sicer zastira greben Slatne. Oblike recentne agrarne izrabe in lokalne komunikacije se pomenljivo prilagajajo osi Gradišča in arheološkim strukturam na pobočjih. Vojaški kompleks na Barnicah kot člen t. i. »Mussolinijeve črte« v zaledju meje z Jugoslavijo je v dvajsetih letih prejšnjega stoletja na zanimiv način oživil nekatere prvotne funkcije Gradišča, in v spremenjenem kontekstu so te funkcije ostale aktualne do danes.

Na regionalni ravni prazgodovinsko Gradišče nad Hraščami razumemo kot del vsakokratnega sistema, ki je obvladoval prehode prek Okre kot ključne točke na transkontinentalnih poteh med Sredozemjem oziroma Italijo in Podonavjem. Sklenemo lahko, da spada Gradišče nad Hraščami med arheološko dediščino, ki ji gre najvišja stopnja zaščite. Analiza morfologije najdišča je pokazala zanimivo razčlenjenost naselbinskega prostora. Ob vseh omejitvah zaradi nestabilnosti geološke osnove, močne erozije in neenakomernega nalaganja arheoloških plasti smo lahko v znatnih delih najdišča ugotovili potencialno dobre razmere za pridobivanje arheoloških informacij z izkopavanjem. Zunaj območja utrjenega naselja s postopki, predvidenimi s prvo fazo raziskav, arheoloških sledov nismo mogli zanesljivo opredeliti. S fotointerpretacijo indicirana območja prav tako zahtevajo preverbe z intenzivnejšimi oblikami arheoloških raziskav (sistematični podpovršinski pregled, geofizika, sondiranja). Ni znana lokacija naselju pripadajočega grobišča.

Tehtanje vseh omenjenih vidikov – informativnega potenciala (precizno zamejenega) najdišča kot arhiva arheoloških virov, prepoznavnosti površinskih ostalin kot spomeniške dediščine, najdišča kot krajinske dominante, z najdiščem povezane dokumentirane krajinske dinamike, pa položaja najdišča v regionalnem kontekstu – šele omogoča celovito valorizacijo lokacije v »spominu prostora« in oceno vpliva načrtovanih intervencij. Naloga je skušala iskati v tej smeri.

BOŽIDAR SLAPŠAK

Literatura in viri

OSMUK, NADA. Gradišče nad Hraščami (Podnanos), *Varstvo spomenikov*, 21, Ljubljana 1977, 190.

SLAPŠAK, BOŽIDAR. *Poročilo o dodatnih arheoloških raziskavah za odločanje o morebitni racionalizaciji trase hitre ceste M 10-7, odsek 0374 Razdrto-Selo na širšem območju varovanega območja kulturne in naravne dediščine Podnanos – Gradišče nad Hraščami*, Ljubljana 1998.

Grofove njive pri Veliki vasi

ESH 9815	Velika vas pri Krškem – Arheološko območje
cestni odsek	KO 18 SMEDNIK–KRŠKA VAS
zemljepisne koordinate	x 536783 y 85735 z 157
temeljna topografska karta TTN5	Krško 47
kataster	k. o. Senuša parc. št. 1748, 1769/1, 2, 1785, 1786/2, 1787/2, 1788/5, 6, 1790, 1791, 1793/3, 1794/2, 4, 7, 1796/1, 2, 1797, 1798, 1799/1, 2, 18000
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	prazgodovina, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1999–2000, Gojko Tica, Bojan Djurić
obseg raziskanega prostora	32.600 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Najdišče leži jugovzhodno od Velike vasi, južno od rimske ceste *Neviodunum–Emona*, v bližini zahodnega neviodunskega grobišča. Odlomki keramičnih posod, gradbenega materiala in ožgane gline kažejo, da gre na tem mestu najverjetneje za naselbinske ostaline.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

- prazgodovinska keramika
- antična keramika
- ožgana glina

DJURIĆ, BOJAN; TICA, GOJKO. Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Grofove njive pri Dmrovem, Ljubljana 2000.

Grofovsko pri Murski Soboti 1

EŠD 15541	Murska Sobota – Arheološko najdišče Grofovsko I
cestni odsek	OBVOZNIKA MURSKA SOBOTA
zemljepisne koordinate	x 588048 y 167744 z 189
temeljna topografska karta TTN5	Radgona 30
kataster	k. o. Krog parc. št. 4214/1, 2, 3, 4, 4217, 4220/1, 2, 4222, 4223, 4225, 4229, 4231/1, 2, 4232, 4233, 4234, 4235, 4236, 4237, 4238, 4239, 4240, 4241, 4245, 4246/1
vrsta najdišča	naselbina
čas	zgodnja bronasta doba, zgodnji srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Branko Kerman, Bojan Djurič
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Matjaž Novšak
obseg raziskanega prostora	18.000 m ²
arhiv najdišča hrani	Arhej, d.o.o.

Najdišče leži na obdelovalni ravnici neposredno ob južnem robu Murske Sobotice. Njegova geološka podlaga je prodnata z neizrazitimi valovi, plitve kotanje med njimi pa so zapolnjene s peščenimi nanosi, ki ne presegajo debeline 10 cm. Izjema je le muljasta depresija ob severnem delu izkopa, preostanek nekdanjega paleokorita, ki je pred poselitvijo meandriralo vzdolžno v severnem delu, pozneje pa se je postopoma premikalo proti severu.

Arheološke strukture – gre izključno za vkope – so bile vkopane v geološko osnovo. V celoti so bili ohranjeni le vkopi v nižji muljasti depresiji, medtem ko so strukture v višje ležečih prodnatih predelih (teh je največ) zaradi oranja poškodovane, hodna površina med njimi pa je uničena. Odkritih je bilo 54 struktur, od tega 40 shrambenih oziroma bivalnih jam, 11 jam za kole ter 3 kurišča. Petnajst vkopanih objektov, 11 stojk in 2 kurišči so z najdbami opredeljeni v zgodnjo bronasto dobo, 25 vkopanih objektov in 1 kurišče pa v zgodnji srednji vek. Prostorsko se obe naselitveni fazi v osrednjem delu raziskanega terena delno prekrivata, zahodni del je bil poseljen pretežno v prazgodovinski fazi, koncentracija objektov v vzhodnem delu pa je izključno zgodnjersrednjeveška.

bronasta karolinška falera
.....

Prazgodovinski objekti so bili razporejeni posamično in obdani z jamami za nosilne tramove lesenih stavb. V nekaterih jamah so se ob robovih ohranile kamnite zagozde za utrditev tramov. Najdbe so vse, razen enega kosa kamnitih žrmelj, kosi keramičnih posod, med njimi številni odlomki finejšega posodja z vrvičastim ravnolinijским in valovitim okrasom. Poleg definiranih stanovanjskih sklopov se kot posebnost kaže linija petih vertikalnih krožnih vkopov v depresiji paleostruge ob severnem robu izkopa. Vsi vkopi so imeli večji premer (do 60 cm) od običajnih. V enem od njih je bila na dno položena skleda, sicer pa so vsi vsebovali organske ostanke in odlomke lončenine. Na hodni površini med vkopi je imela plast okoli edinega odkritega ognjišča številne odlomke vrvičasto okrašene lončenine.

Zgodnesrednjeveški objekti so večkrat postavljeni v prostorsko razpršenih skupinah, nobeden od njih pa ne kaže jam za nosilne tramove.

V objektih iz zgodnjega srednjega veka smo poleg številne lončenine našli okrasno ploščo konjske opreme, 2 glinena vijčka in 3 steklene jagode, z izpiranjem zemlje pa še koščke živalskih kosti, številne drobce oglja in druge organske ostanke hrane.

Odkrito glineno posodje je izdelano prostoročno, brez opaznih sledov dodelave na vretenu, okrašeno z žlebljenjem, v nekaj primerih tudi z glavnikom. Najpogostejši motiv okrasa je valovnica, izvedena v nizu ali posamič, poleg nje pa še snopi horizontalnih linij v kombinaciji z valovnico ter vbodi z glavnikom v kombinaciji z valovnico. Valovnice so izvedene z visoko amplitudo. Faktura gline ne daje enotnega videza. V

istih objektih se pojavljajo posode iz gline z grobozrnato peščeno primesjo, ki daje tudi intenzivno hrpavo površino, skupaj s tistimi, kjer je imela glina dodana pustila. Pri teh je površina po pečenju ostala luknjičava.

Radiokarbonski dataciji opredeljujeta dva zgodnesrednjeveška objekta v drugo polovico 7. oziroma na začetek 8. stoletja n. š.

MATJAŽ NOVŠAK

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Grofovsko 1, Ljubljana 2000.*
- MUŠIČ, BRANKO. *Poročilo o geofizikalnih raziskavah na lokaciji Grofovsko pri Murski Soboti, Ljubljana 2000.*
- NOVŠAK, MATJAŽ. *Zgodnesrednjeveške najdbe z najdišča Grofovsko pri Murski Soboti, v: CUŠTIN, M. (ur.), Zgodnji Slovani, Ljubljana 2002, 27-32.*

zgodnebronzastodobni lonec

Grofovsko pri Murski Soboti 2

EŠD 15540	Murska Sobotica – Arheološko najdišče Grofovsko II
cestni odsek	OBVOZNICA MURSKA SOBOTA
zemljepisne koordinate	x 588717 y 167784 z 189
temeljna topografska karta TTN5	Radgona 30
kataster	k. o. Murska Sobotica parc. št. 3152, 3153, 3154, 4510, 4511, 4553/1, 5154
vrsta najdišča	naselbina
čas	rimsko doba, zgodnji srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1998, Bojan Djurić, Jože Varga
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Branko Kerman
obseg raziskanega prostora	7000 m ²
arhiv najdišča hrani	Pokrajinski muzej Murska Sobotica

Najdišče je bilo odkrito pri terenskih pregledih leta 1998. Med arheološkimi izkopavanji in nadzorom nad gradbenimi deli je bilo na tem območju raziskanih 66 struktur oziroma objektov, ki jih je časovno mogoče določiti v tri faze, opredeljive tudi prostorsko.

Izkopane strukture so v celoti naselbinske narave. To so različno velike odpadne jame, kurišča, ognjišča, jarki ter skupine manjših jam za navpična nosilna bruna nekdanjih bivališč. V polnilu odpadnih jam je bilo odkritih veliko odlomkov keramičnih posod, predvsem iz antičnega in slovanskega obdobja.

Antična poselitev zajema južni del najdišča. Osrednji del je preprosta hiša pravokotnega tlorisa (velikosti 2,60 x 2,10 m), plitvo vkopana v prodnato geološko osnovo. Dve jami – stojki, ena vkopana na njenem zahodnem zunanem robu in

dela kamnitih žrmelj

druga na njenem vzhodnem, sta del preproste stavbne konstrukcije. V polnilu plitvega vkopa so bili odkriti odlomki antične lončenine.

Vzhodno od hiše smo našli sledove manjšega kurišča, okoli katerega je bilo vkopanih več manjših jam. V polnilu nekaterih od njih so bili najdeni fragmenti antične keramike.

Največja in tudi po materialu najbogatejša odpadna jama majhne antične kmetije je bila vkopana severno od hiše. Jama ovalne oblike (velika 4,30 x 4,60 m), globoka 1,40 m, je bila zapolnjena z veliko količino odlomkov keramičnih posod, med njimi pa so bile tudi žrmlje, železen okov ter množica ožgane gline – hišnega lepa in oglja.

Na zahodnem delu najdišča je bila odkrita skupina jam – stojk manjše hiše oziroma bivališča. Hiša leži ob dolgem podolgovatem jarku v obliki črke L, ki poteka v smeri vzhod–zahod in se na vzhodni strani pravokotno zaključuje. Odlomki keramičnih posod so bili zelo redki in težko opredeljivi. Po oblikah jih je mogoče primerjati z antično in srednjeveško keramiko.

Tretje poselitveno območje leži na južni strani najdišča, predstavlja pa večja slovanska jama velikosti 3 x 2,20 m. V njej je bilo odkritih veliko ornamentiranih odlomkov lončenine raz-

nih tipov posod, značilnih za 7. stoletje. V

temno sivem mastnem ilovnatem polnilu so bili najdeni fragmenti živalskih kosti, veliko oglja, hišnega lepa in razbitega kamenja – oblic.

deli zgodnj srednjeveških posod

BRANKO KERMAN

Literatura in viri

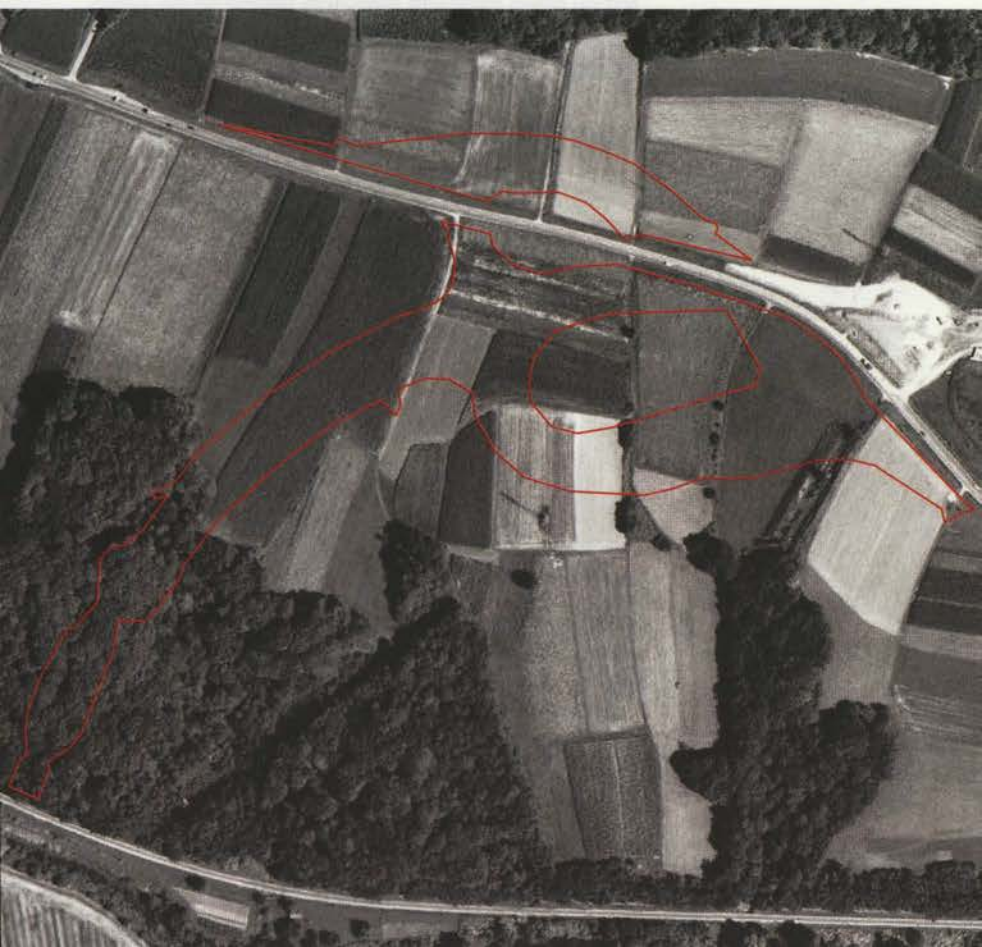
- DJURIĆ, BOJAN. *Zbirna cesta Murska Sobota. Poročilo o rezultatih ekstenzivnega arheološkega pregleda*, Ljubljana 1999.
- KERMAN, BRANKO. *Poročilo o arheološkem zaščitnem izkopavanju na arheološkem najdišču Grofovsko 11 na trasi AC Vučja vas – Beltinci*, Maribor 2002.

Hajndl pri Ormožu

EŠD 6033	Hajndl – Arheološko najdišče
cestni odsek	HC ORMOŽ–GORIČNICA
zemljepisne koordinate	x 587105 y 141116 z 225
temeljna topografska karta TTN5	Ormož 19
kataster	k. o. Velika Nedelja, parc. št. 700/1, 2, 4, 5, 6, 706/1, 2, 707/1, 710/1, 827, 828/1, 2, 830, 832/1, 833/1, 2, 3, 4, 5, 834, 835, 839, 840, 841, 842, 848/4, 849/1 k. o. Ormož, parc. št. 840, 841, 843, 844/1, 2, 845/1, 2, 3, 851, 852, 855, 856 k. o. Hardek, parc. št. 367, 369
vrsta najdišča	naselbina, cesta
čas	eneolitik, bronasta doba, starejša železna doba, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1999, Branko Kermač, Ivan Žižek, Bojan Djurič
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2000
vodja raziskav	Ivan Žižek
obseg raziskanega prostora	53.333 m ²
arhiv najdišča hrani	Pokrajinski muzej Ptuj

Arheološko najdišče se prvič omenja leta 1936 v Arheološki karti Jugoslavije, kjer sta v gozdu omenjeni dve gomili. V šestdesetih letih prejšnjega stoletja je tu sondiral rimsko cesto Stanko Pahič. V tem času je Bernarda Perc pri izkopu jarka za vodovod ugotovila prazgodovinsko kulturno plast. Na zahodnem delu ormoške obvoznice pa je Marija Lubšina Tušek ugotovila arhitekturo iz starejše železne dobe.

Raziskano najdišče leži na terasi, ki blago pada proti jugu in je na vzhodu omejena s potokom Lešnica, na južnem in jugozahodnem delu pa s strmim pobočjem, ki se zaključuje s prvo dravsko teraso. Na severnem delu se dviga

pobočje Slovenskih goric. Površina najdišča je močno razčlenjena z naravnimi strugami manjših potokov, ki danes nimajo vode. V teh strugah lahko opazujemo litološko sestavo terase, ki je nastala pred več kot 130.000 leti, v času zadnje ledene dobe. Spodnji sloj predstavlja miocenski laporovec, sledijo laporni apnenec, apnenast peščenjak ter litotamnijski apnenec. Geološko osnovo nam danes predstavlja rumena ilovica, ki se pojavlja kot sediment in prekriva zgoraj navedene sloje.

rimska cesta *Poetovio - Savaria*

V času izkopavanja smo raziskali več kot sedemdeset objektov iz različnih arheoloških obdobij. Prva ugotovljena poselitev na tem območju je bila v času pozne kamene in zgodnje bakrene dobe. Raziskani sta bili dve zemljanki, v katerih smo našli veliko keramičnega in kamnega gradiva, ki ga lahko pripisujemo lasinjski kulturi.

Nekaj gradiva je iz pozne bronaste dobe, največ pa iz starejše železne dobe. Iz tega časa imamo ohranjene štiri pravokotne stavbe, polzemljanke in zemljanke ter sedem vodnjakov. Eden od njih je imel ohranjeno kvadratno leseno konstrukcijo, narejeno iz hrastovine. Radiokarbonska analiza določa les v čas od 750 do 600 pr. n. š.

Pravokotne stavbe so večjih dimenzij. V njih smo našli jame za kole, ki so nosili strešno konstrukcijo. V njih in ob njih smo našli delno ohranjena ognjišča in večje okrogle jame, v katerih je bilo veliko keramičnega gradiva. Prevladujejo pekve, ognjiščne koze, ki imajo na vrhu zaključke v obliki zoomorfne plastike, latvice, lonci različnih oblik, skodele in velike shrambene posode.

Zemljank (ena je bila dvojna) in polzemljank smo raziskali več kot 30. Hodna površina v njih je bila tlakovana s celimi ali lomljenimi prodniki. Na tlaku smo našli fragmente keramičnih posod za vsakdanjo rabo ter žrnje za mletje žita. Velikost teh objektov je bila 5–12 m. V eni od zemljank smo našli tudi kamnito podolgovato ploščico, ki je lahko služila kot ščitnik roke pri napenjanju loka. Številna keramična vretenca kažejo, da so takrat-

bakrenodobna keramična
zajemalka

ni prebivalci v stavbah tkali in pridobivali prejo.

Raziskali smo tudi okoli 200 m rimske državne ceste, ki je povezovala *Poetovio* in *Halicinum*.

Južno od ceste smo raziskali sedem okroglih peči za žganje apna. Peči 2–7 so sestavljale enoten kompleks. Peč št. 1, ki je okrogle oblike, je bila vkopana v rumeno ilovico zahodno od kompleksa peči. Stena je bila močno sivo žgana. V peč je vodil obokan kanal, na začetku zidan z opekami. Pred pečjo je bil večji manipulativni prostor, ki je bil na severni strani utrjen s suhograjenim zidom iz kamnja. Druge peči so imele po dve skupni manipulativni prostor, iz katerega se je kurilo. Vhodi v

peči so bili grajeni z opekami z žigom petovijskega opekarja

L.VAL.ROM. Peč št. 7 ni nikoli delovala, služila pa je kot delovni prostor za peči 2 in 3.

Stene v notranjosti so bile zamazane z

glino, kanali v pečeh so služili za

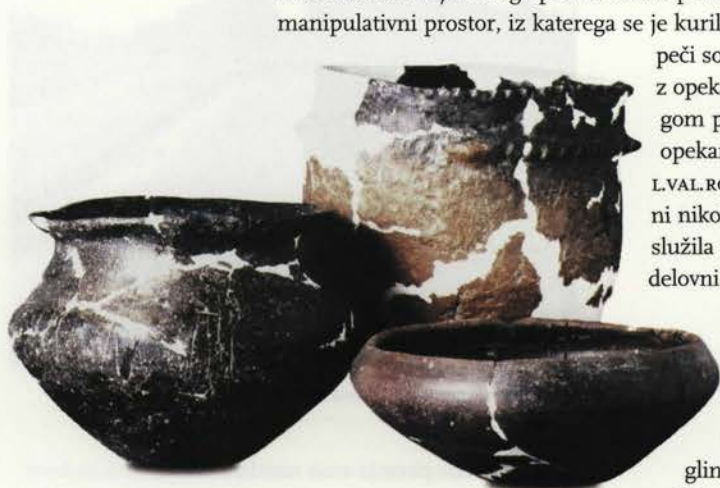
kurišče, predprostori pred pečmi pa so bili poglobljeni. V peči št. 3 in 5 smo našli večjo količino žganega apnenca, ki se je delno spremenil v apno.

Za surovino, ki so jo žgali, so uporabili rečne prodnike in peščenec, ki so ga lomili v bližnjih kamnolomih Huma. Les za kurjavo so našli v bližnjih gozdovih, žgan apnenec pa so lahko vozili po reki Dravi in cestah.

IVAN ŽIŽEK

bronastodobna puščična ost iz kremena

keramične posode iz starejše železne dobe

Literatura in viri

DJURIČ, BOJAN; ŽIŽEK, IVAN. *Poročilo o arheoloških raziskavah na najdišču Hajndl*, Ljubljana 1999.

TUŠEK, IVAN. Hajndl, *Varstvo spomenikov*, 38, 2001, 35.

ŽIŽEK, IVAN. *Poročilo o zaščitnih arheoloških izkopavanjih na arheološkem najdišču Hajndl na trasi AC Gorišnica–Ormož*, Maribor 2000.

ŽIŽEK, IVAN. Hajndl, *Enciklopedija Slovenije*, 16, Ljubljana 2002, 75.

Hardek pri Ormožu

EŠD 6049	Hardek – Arheološko najdišče Na bregu
cestni odsek	OBVOZNIČNA ORMOŽ
zemljepisne koordinate	x 589372 y 141966 z 240
temeljna topografska karta TTN5	Ormož 20
kataster	k. o. Hardek parc. št. 608, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 707
vrsta najdišča	naselbina
čas	bakrena doba, starejša železna doba
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1997
vodja raziskav	Ivan Žižek, Ivan Tušek
obseg raziskanega prostora	7100 m ²
arhiv najdišča hrani	Pokrajinski muzej Ptuj

Neolitska naselbina na Hardeku, v neposredni bližini Ormoža, leži na skrajnem južnem obronku Slovenskih goric. Poleg naselbine je bila na tem mestu zgrajena tudi večja grobna gomila iz starejše železne dobe, ki jo je v veliki meri raziskal že profesor Franc Ferik leta 1899. Arheologi so že pred našim izkopavanjem najdišče večkrat obiskali, kartirali posamezne površinske najdbe, sondirali in ugotovili približno velikost naselbine, ki je bila v zadnjem času močno poškodovana tudi zaradi širjenja glinokopa opekarne Ormož, predvsem na njenem vzhodnem in severnem delu.

Med zaščitnim arheološkim izkopavanjem smo ugotovili vsaj sedem stavb, štiri ognjišča, večje število večjih vkopov ter ostanke ograje, ki je obdajala te bivalne objekte. Utrjen vhod v naselbino se je nahajal na njenem severozahodnem delu. Od najdb izstopajo deli gro-

bakrenodobne keramične
zajemalke

bih keramičnih loncev za vsakdanjo rabo v kuhinji in globoke skledе. Od finejših posod je treba omeniti posode na trebušastih nogah in skodele, ki so narejene iz dobro prečiščene gline, na zunanji strani pa so navadno črno barvane. Našli smo tudi večjo količino kamenih glajenih in klesanih orodij. Keramične in kamene predmete pripisujemo lasinjski kulturi (po Dimitrijeviću). Radiokarbonske analize oglja so pokazale starost 5800–5300 let. Ti vzorci oglja so pripadali naslednjim dreve-

snim vrstam: hrast, bor, beli gaber, topol, vrba, jesen, javor, bukev in lipa.

Tik ob stavbah, na vzhodni strani, smo raziskali danes presušeno strugo manjšega potoka, pomembnega za življenje naselbine.

Ostanek železnodobne gomile, ki smo jo raziskali kot samostojni segment znotraj trase obvoznice, nam razen nekaj keramičnih fragmentov večjega pitosa, ki

je imel ročaje v obliki živalskih protomov, in ovalnega lonca ni dal drugih rezultatov. Iz Ferkovega terenskega dnevnika pa izvemo, da je bilo v grobu gomile različno železno in bronasto orožje, zlato ter večja količina bronastih predmetov in keramičnih posod. Žal so ti predmeti danes v glavnem izgubljeni ali pa založeni.

Iz časa mlajše železne dobe imamo ohranjenih samo nekaj fragmentov grafitirane keramike, pripadajoče arhitekture pa nismo zasledili.

Na zahodnem delu izkopišča smo v naplavini našli dva posrebrena gumba v obliki škržata ter okroglo stekleno ploščico. Trup imata trikotno oblikovan in ornamentiran z vzporednimi poševnimi vrezji. Prostor med njimi je zapolnjen z nizom kratkih vrezov. Glava je stilizirano nakazana. Te predmete lahko datiramo v 5. stoletje, mogoče še do sredine 6. stoletja n. š.

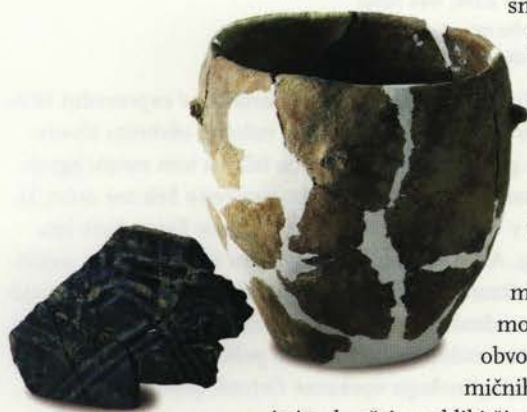
IVAN ŽIŽEK

Literatura in viri

TUŠEK, IVAN. Poročilo o arheološkem nadzoru, ročnem in strojnem sondiranju na območju ormoške obvoznice, Ptuj 1998.

TUŠEK, IVAN. Hardek. Obvoznica Ormož, *Varstvo spomenikov* 38, 2001, 35-46.

ŽIŽEK, IVAN. Poročilo o zaščitnih izkopavanjih eneolitike naselbine in halštatske gomile na Hardeku, Ormož 1997.

posodi iz ostankov grobne gomile

Ilovica pri Vranskem

EŠD 10406	Vransko – Antični opekarski obrat Na Ilovci
cestni odsek	SK 06 ARJA VAS–VRANSKO
zemljepisne koordinate	x 496779 y 121741 z 343
temeljna topografska karta TTN5	Gornji Grad 29
kataster	k. o. Vransko parc. št. 794/29, 30
vrsta najdišča	opekarna
čas	rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1994, Ildikó Pintér, Slobodan Olič
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1995
vodja raziskav	Irena Lazar
obseg raziskanega prostora	2074 m ²
arhiv najdišča hrani	Pokrajinski muzej Celje

Ob gradnji avtocestnega odseka Arja vas–Vransko so bila na ledini Ilovca pri Vranskem izvedena zaščitna arheološka izkopavanja. V neposredni bližini potoka Bolska so bili odkriti ostanki rimske opekarnice. V osrednjem delu sta bili zgrajeni pravokotni zidani peči za žganje opeke, obdani z en meter širokimi zidovi. Vzhodno od njih so bili odkriti ostanki velike lope, verjetno skladišča. Slabo ohranjeni zidovi in opečnati kanal na zahodu so verjetno pripadali delavnicam in bivalnim prostorom. Ostanki opek (strešniki, tlakovci, opeke za centralno kurjavo, opeke za oboke), ki so bili odkriti v pečeh in v odpadni jami severno od peči, so bili žigosani z žigi Druge italške legije (LEG II ITA). Najdbe kažejo, da je opekarna delovala od konca 1. do začetka 3. stoletja. Vrhunec proizvodnje je, sodeč po novčnikih najdbah, obrat dosegel v drugi polovici 2. stoletja.

opeka z žigom

V tem času je bil zaradi vpadov germanskih plemen v rimski imperij v Ločici pri Polzeli postavljen vojaški tabor Druge italske legije in vojska je bila najverjetneje organizator in glavni odjemalec opekarne. Lega obrata ob glavni prometni povezavi (*Emona–Atrans–Celeia–Poetovio*) je omogočala hiter in nemoten transport izdelkov. Legijo so kmalu premestili na sever v Albing in nato v *Lavriacum* (Enns) v današnji Avstriji. Tabor v Ločici je bil podrt, glavni odjemalec izdelkov opekarne na Ilovci se je odselil. Domneva-

mo, da je zato proizvodnja najprej močno upadla, nato pa je bil obrat v 3. stoletju dokončno opuščen.

IRENA LAZAR

Literatura in viri

- LAZAR, IRENA. Rimska opekarna na Vranskem, *Gea*, VI/1, Ljubljana 1996, 63.
- LAZAR, IRENA. Vransko – rimska opekarna, *Lucas*, VI/1, Ljubljana 1996, 11-12.
- LAZAR, IRENA. The Roman Tile Factory at Vransko near Celeia (Noricum), Part One: Excavation Report, *Rei Cretariae Romanae Favtorvm Acta*, 35, 1997, 165-172.
- LAZAR, IRENA. Un atelier de tuilier romain près de Vransko en Slovénie, *Instrumentum*, 7, Montagnac 1998, 19.
- LAZAR, IRENA. Vransko, *Varstvo spomenikov*, 37, Ljubljana 1998, 143-145.
- LAZAR, IRENA. The Roman Tile Factory at Vransko near Celeia (Noricum), *Life of the Average Roman - A Symposium* (eds. M. R. DeMaiane, R. M. Taylor), White Bear Lake 1999, 23-34.
- LAZAR, IRENA. Vransko – Arheologija, *Enciklopedija Slovenije* 14, Ljubljana 2000, 370.
- LAZAR, IRENA. *Rimska opekarna Ilovca na Vranskem* (AAS), (v tisku).
- OLIČ, SLOBODAN. Poročilo o intenzivnem arheološkem pregledu na trasi avtoceste Arja vas – Vransko, Celje 1995.
- VIDRIH PERKO, VERENA. The Roman Tile Factory at Vransko near Celeia (Noricum). Part two: Ceramic Finds, *Rei Creatariae Romanae Favtorvm Acta*, 35, 1997, 165-172.
- VOGRIN, ALENKA. Poročilo o arheoloških izkopavanjih na AC-odseku Arja vas–Vransko, Celje 1996.

Ivančna gorica

EŠD 192	Ivančna Gorica – Arheološko najdišče
cestni odsek	KO 13 VIŠNJA GORA–BIČ
zemljepisne koordinate	x 485336 y 87932 z 324
temeljna topografska karta TTN5	Višnja Gora 44
kataster	k. o. Radohova vas parc. št. 64/5, 8
vrsta najdišča	via publica Emona–Praetorium Latobiorum z grobiščem
čas	rimski doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1996, Paolo Cattaneo
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1998
vodja raziskav	Drago Svoljšak, Janka Istenič
obseg raziskanega prostora	96 m ²
arhiv najdišča hrani	Narodni muzej Slovenije

V Ivančni Gorici smo izvedli sondiranje s preiskovalnim jarkom velikosti 32 x 3 m, usmerjenim približno v smeri sever–jug. Izkopen je bil pravokotno na domnevni potek rimske ceste.

V osrednjem delu sonde je bila pod izrazitimi naplavinскими plastmi materiala kraškega izvora in pod ornico odkrita cesta, zgrajena iz enotnega nasutja oblic in kamnov na geološki osnovi, tj. mulju. Na cesti najdeni predmeti, predvsem novci, kovani v drugi polovici 3. in 4. stoletja, kažejo, da so cesto uporabljali v rimski dobi.

Poglobitev 1 m širokega pasu vzdolž vzhodnega roba sonde je pokazala, da je južni rob ceste ležal na robu približno 0,6 m visoke terase, ki je bila po rimski dobi zasuta z naplavinami. Zdi se, da je del južnega roba ceste ohranjen ob vzhodnem

antična železna sekira,
bronast ključ in bronasta
sponka – fibula

profilu sonde, kjer nanjo meji domnevna odplaka, tj. sivkastorumen plast dolomitnega drobirja in mulja. V njej ni bilo najdb. Drugje potek roba ceste ni bil jasno ugotovljen. Domnevamo, da je bila širina ceste okoli 4,5 m.

Severno od ceste je ležala pod ornico približno 10 cm debela plast zemlje, mešane z dolomitnim drobirjem, ki je vsebovala precej najdb, vse rimskodobne: sekiro in od nje 10 cm oddaljen novc Konstancija I. (334–335), fibulo in od nje le 5 cm oddaljen novc Konstancija II. (355–

ostanki rimske ceste *Emona – Neviodunum*

361), železen koničast predmet, dve fibuli, odlomke grobih loncev, posode iz navadne keramike, odlomek trinožnika in melnice ter precej zob in malo kosti. Sekira in koničasti predmet sta v spodnjem delu ležala že v geološki osnovi.

JANKA ISTENIČ

Literatura in viri

- CATTANEO, PAOLO. *Ivančna Gorica, Poročilo o delnem izkopu testnih jarkov*, Ljubljana 1996.
- MUŠIČ, BRANKO. *Poročilo o georadarski raziskavi na lokaciji Ivančna Gorica*, Ljubljana 1998.
- SVOLJŠAK, DRAGO *et alii*. *Avtocesta Višnja Gora–Bič, Poročilo o zaščitnih arheoloških izkopavanjih, Lokacije Mrzlo Polje, Rogovila, Ivančna Gorica*, Ljubljana 1999.

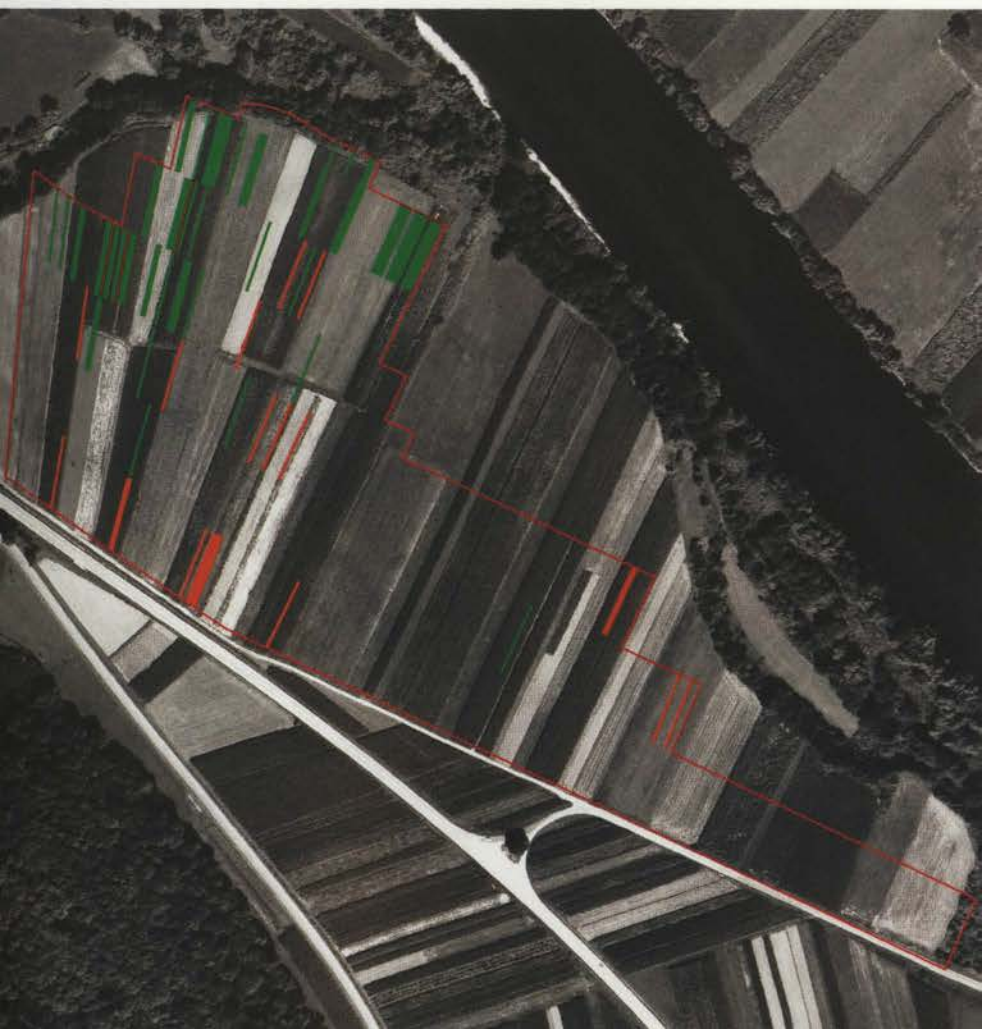
Jaušina pri Ribnici na Dolenjskem

<i>ESH</i> 10567	KO 19 KRŠKA VAS–OBREŽJE
<i>cestni odsek</i>	x 5552851 y 80469 z 149 m
<i>zemljepisne koordinate</i>	Samobor 14
<i>temeljna topografska karta TTN5</i>	k. o. Velika dolina parc. št. 300/4, 5, 11, 12, 20, 21, 22, 23, 25, 28, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 48, 63, 64, 65, 66, 73, 74, 76, 77, 80, 83, 85, 118, 301/15, 19, 21, 29, 38, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 49, 56, 57, 1006/2, 1010/14, 17, 21, 1013/1
<i>kataster</i>	naselbina
<i>vrsta najdišča</i>	mlajši neolitik, zgodnja bakrena in rimska doba
<i>čas</i>	arheološki pregled 1998, Ildikó Pintér
<i>način in čas odkritja, odkritelj</i>	117.500 m ²
<i>obseg raziskanega prostora</i>	SAAS
<i>arhiv najdišča hrani</i>	

Najdišče je bilo odkrito med ekstenzivnim sistematičnim terenskim pregledom pred gradnjo novega avtocestnega odseka Krška vas–Obrežje. Najdišče se razteza na gramozni pleistocenski terasi reke Save, nad poplavno ravnico in vzhodno od vasi Ribnica na Dolenjskem.

Na podlagi 171 najdenih prazgodovinskih keramičnih fragmentov najdišče opredeljujemo v pozni neolitik (lengyelska kultura) in zgodnji eneolitik (lasinjska kultura). V ta skupek najdb sodi še 478 kosov kamnitih predmetov. Zastopana so orodja iz roženca in kremena: 22 retuširanih odbitkov, 21 strgal, 17 orodij z ujedo, 4 svetri in 15 drugih orodij, 131 jeder, 115 kosov debutaj in

-
- prazgodovinska keramika
 - antična keramika

del poznoneolitske –
zgodnjeeneolitske
keramične posode

78 kosov odpadnega materiala, iz metamorfičnega kamna izdelana glajena kamnita sekira ter druga orodja iz peščenjaka in prodnikov. Na podlagi teh najdb domnevamo, da je najdišče naselbinske narave.

Na antično poselitev kaže 60 fragmentov antične keramike, 21 kosov opek in 11 kosov ožgane gline. K tej podeželski poselitvi sodi verjetno še rimska cesta, ki je na najdišču vidna kot jasno zamejen pas proda sredi njivskih površin.

ILDIKÓ PINTÉR IN STAŠO FORENBAHER

del rimske posode – terra
sigillata

Literatura in viri

FORENBAHER, STAŠO. *The Jaušina Surface Collection*, Zagreb 2000.

PINTÉR, ILDIKÓ. *Krška vas-Bregana. Poročilo o ekstenzivnem arheološkem pregledu*, Novo mesto 1998.

Kamna gorica

EŠD 15571	Ljubljana – Arheološko najdišče Brecenkova njiva
cestni odsek	KO O8 ŠENTVID–KOSEZE
zemljepisne koordinate	x 458644 y 104516 z 323
temeljna topografska karta TTN5	Ljubljana–S 32
kataster	k. o. Šentvid parc. št. 1112/1, 1115
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	prazgodovina
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2003, Bojan Djurić
obseg raziskanega prostora	400 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Najdišče leži na rahlo valovitem in padajočem terenu južno od hriba Gradišče. Območje je precej vodnato, lega pa prisojna. Površinske najdbe na obdelovalnih površinah, odlomki keramičnih posod, kažejo prazgodovinsko, ožje bronastodobno starost. Najdišče še ni bilo izkopano.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

■ prazgodovinska keramika

DJURIĆ, BOJAN. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Kamna Gorica*, Ljubljana 2003.

Kotare pri Murski Soboti

EŠD 15514	Bakovci – Arheološko najdišče Kotare
cestni odsek	MP 03/2 VUČJA VAS–BELTINCI
zemljepisne koordinate	x 588966 y 166120 z 187
temeljna topografska karta TTNS	Radgona 30
kataster	k. o. Murska Sobota parc. št. 5098/1, 4 k. o. Bakovci parc. št. 1821/1, 2, 1822/1, 2, 1824, 1825, 1826/1, 4, 1827/1
vrsta najdišča	naselbina, grobišče in gomilno grobišče
čas	starejša bronasta doba, starejša in mlajša železna doba, zgodnji srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1998-99, Bojan Djurić, Branko Kerman, Irena Šavel
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2001–2002
vodja raziskav	Branko Kerman
obseg raziskanega prostora	45.250 m ²
arhiv najdišča hrani	Pokrajinski muzej Murska Sobota

Najdišče Kotare – baza leži ob strugi potoka Dobel, ob katerem se je osredotočila poselitev tega prostora v različnih arheoloških obdobjih. Najdišče so pred arheološkim posegom prekrivale obdelovalne površine. Intenzivna obdelava polj je močno poškodovala plitve arheološke plasti, predvsem na zahodnem in južnem delu najdišča.

Geološka osnova najdišča je silikaten peščen prod, pleistocenska naplavinna Mure. Delovanje potoka Dobel, v katerega okljuku leži najdišče, je razpoznavno do okrog 50 m od današnje struge. Ko je nekdanji Dobel prestopal bregove, je s svojimi nanosi izravnal prodnato površino; v tej plasti so bili odkriti številni presedimentirani keramični odlomki.

Na zahodnem in severnem delu najdišča je plast hu-

zgodnjebronastodobni lonec (baza)

musa zelo tanka in deloma že pomešana s prodom. Arheološke ostaline so zelo uničene in razpršene, ohranjeni so le spodnji deli različnih vkopov v osnovo.

Raziskane strukture so naselbinske narave, večinoma objekti, odpadne jame, kurišča, vodnjaki in shrambene jame.

Med najstarejše raziskane strukture sodijo odpadne jame s konca zgodnje bronaste dobe. V polnilu jam prevladuje keramično gradivo z vrvičastim okrasom, značilnim za litzensko kulturo.

Starejše železnodobne strukture (bivališča, kurišča, odpadne jame, stojke) so številne. Naselbinske ostaline tega časa so koncentrirane predvsem na jugovzhodnem in deloma osrednjem delu najdišča. Med bogatim kulturnim inventarjem se poleg hišnega lepa pojavlja keramično posodje različnih oblik: plitve sklede, lonci z izvihanim ustjem in poševno vrezanim ornamentom, manjši lonci s trakastimi ročaji, večji lonci s stožčastim vratom in okrasom vodoravnih kanelur ter majhne čaše. Ob njih se pojavljajo piramidalne uteži, kozice z reliefnimi antropomorfnimi podobami in ostanki okrašenega ometa.

Na blagem hrbtu v zahodnem delu najdišča je bila raziskana večja jama pravokotne oblike z zaobljenimi vogali in tremi stojkami v notranjosti vkopa s stopnico. Objekt lahko opredelimo kot stavbo z dvokapno streho, ki jo na podlagi keramičnih najdb datiramo v konec srednjelatenskega ali v začetek poznolatenskega obdobja. Na robu razbremenilnega kanala Ledave je bila odkrita ovalna dvodelna latenska peč za žganje keramike z dvema kanaloma za dovod toplega zraka. Vsak od njiju je bil speljan v jamo, v kateri je bila naložena nežgana keramika. Kanala sta bila do peči speljana iz objekta, ki je stal v neposredni bližini peči.

Na najdišču je bilo odkritih tudi 39 slovanskih objektov. Večinoma gre za plitve vkope s številnimi ostanki okrašenih in gladkih trebušastih loncev.

Staroslovanski naselbinski objekti se razprostirajo po celotnem najdišču in grupirajo predvsem na njegovem zahodnem in severnem delu. Naselbina se na južni strani razširi tako, da se objekti pojavljajo tudi na desnem bregu potoka Dobel. Naselbino je na njeni zahodni strani presekala kanal Ledave.

staroslovanski lonček (baza)

okrašena bikonična posoda, starejša železna doba (baza)

lonec iz grafitne gline,
mlajša železna doba (krogi)

skodelica iz groba, starejša
železna doba (krogi)

zgodnjebronastodobni vrček
z vrvičastim okrasom (krogi)

Najdišče Kotare – krogi leži 2 kilometra južno od Murske Sobote, ob cesti Murska Sobota–Bakovci. Najdišče se je oblikovalo na levem bregu nekdanjega vodotoka, na predelu z ledinskim imenom Grofovsko.

Odkrito je bilo z zračnim arheološkim rekognosciranjem leta 1997 in bilo na podlagi terenskih pregledov v letih 1998 in 1999 potrjeno tudi z arheološkimi najdbami.

Na najdišču ugotovljena naselbinska plast in nekaj jam, v katerih je bila odkrita litzenska keramika, opredeljujejo naselje v konec zgodnje bronaste dobe.

Najdišče je bilo ponovno v rabi v starejši železni dobi, ko so nekaj dlje proti severu, stran od vodotoka, izkopali štiri krožne, verjetno pokopališke jarke okoli majhnih grobnih gomil. Južno ob njih je bil odkrit grob iz istega časa.

Prostor ob potoku Dobel so ponovno poselili keltski prebivalci. Največ latenskodobnih vkopov je bilo raziskanih predvsem ob krožnih jarkih, katerih del so uporabili kot nekakšen manjši bivalni prostor. V njem je bila med keramičnimi najdbami tudi železna latenska fibula.

BRANKO KERMAN

Literatura in viri

- DJURIĆ, BOJAN. Poročilo o arheoloških raziskavah na najdišču Kotare (Kotare – krogi, Kotare – baza, Kotare – kanal), Ljubljana 1999.
- KERMAN, BRANKO. Poročilo o arheološkem zaščitnem izkopavanju na najdišču Kotare – krogi na trasi AC Vučja vas – Beltinci, Maribor 2000.
- VERBIČ, TOMAŽ. Geološka spremljava arheoloških izkopavanj na najdišču Kotare – baza, Ljubljana 2001.
- KERMAN, BRANKO. Poročilo o arheološkem zaščitnem izkopavanju na arheološkem najdišču Kotare – baza na trasi AC Vučja vas – Beltinci, Maribor 2001.
- KERMAN, BRANKO. Kotare krogi, *Enciklopedija Slovenije* 16, Ljubljana 2002, 109.
- KERMAN, BRANKO. Staroslovanska naselbina Kotare – baza pri Murski Soboti, v: GUŠTIN, M. (ur.). *Zgodnji Slovani*, Ljubljana 2002, 17-26.

Kračine

EŠD 15566	Dragotinci – Rimska naselbina
cestni odsek	MP 03/1 COGETINCI–VUČJA VAS
zemljepisne koordinate	x 580139 y 160232 z 208
temeljna topografska karta TTNS	Radgona 46
kataster	k. o. Dragotinci parc. št. 969, 973
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Bojan Djurić
obseg raziskanega prostora	8800 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Najdišče leži na vzhodnem robu doline Ščavnice, na dvignjeni terasi pod hribom Strmec. Na njivski površini so bili odkriti rimskodobni ostanki manjše naselbinske enote, morda povezane z malim gomilnim grobiščem Dragotinci (EŠD 932).

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

■ antična keramika

DJURIĆ, BOJAN. *Zaključno poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Kračine*, Ljubljana 2001.

Kraje

EŠD 15542
cestni odsek
zemljepisne koordinate
temeljna topografska karta TTN5
kataster
vrsta najdišča
čas
način in čas odkritja, odkritelj
vrsta in čas raziskav
vodja raziskav
arhiv najdišča hrani

Petrinje – Arheološko najdišče Kraje
SK 20 KLANEC–ANKARAN
X 414614 Y 49451 Z 387
Kozina 13
k. o. Ocizla parc. št. 2064, 2065/1, 2
arheološko najdišče
bronasta doba
arheološki pregled 2000, Bojan Djurić, Gojko Tica
izkopavanje 2001
Alma Bavdek
Notranjski muzej Postojna

obojestransko retuširana
kremenova klina

Vrtača, poimenovana po ledini Kraje, je ležala 300 m zahodno od Brgoda, apnenčastega hriba na robu Petrinjskega krasa. Ob gradnji AC Klanec–Ankaran je bilo v vrtači opravljeno arheološko sondiranje. Po uveljavljeni metodi za delo v vrtačah je bila tudi v vrtači Kraje izkopana prečna sonda, ki je na najglobljem, sredinskem delu segala 4 m globoko. Eden od profilov je bil arheološko dokumentiran. Vrtača je bila tudi geološko in geomorfološko interpretirana.

Ugotovljeno je bilo, da se v profilu na globini 1,10 do 2,20 m pod površjem pojavljajo fragmenti keramičnih posod in kremenove luske ter en kremenov artefakt. Odlomki keramičnih posod so primerljivi z odlomki iz bližnjega Brgoda in prav tako sodijo v bronasto dobo.

ALMA BAVDEK

Literatura in viri

- BAVDEK, ALMA. *Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Kraje na trasi AC Klanec – Ankaran*, Piran 2002.
DJURIĆ, BOJAN; TICA, GOJKO. *Poročilo o arheološkem intrasite pregledu na najdišču Kraje*, Ljubljana 2001.

Križišče pri Sp. Škofijah

ESH 15565	Spodnje Škofije – Arheološko najdišče Križišče
cestni odsek	SK 20 KLANEC–ANKARAN
zemljepisne koordinate	x 405628 y 46925 z 10
temeljna topografska karta TTN5	Koper 29
kataster	k. o. Škofije parc. št. 701/1, 702/11, 18, 19, 1727/1
vrsta najdišča	via publica Pola-Tergeste z grobiščem
čas	rimska doba
način odkritja	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002–2003
vodja raziskav	Alfred Trenz, Matjaž Novšak
obseg raziskanega prostora	6000 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Piran; Arhej, d.o.o.

Ob vznožju pobočja hriba Bečajevec med Dekani in Srminom, na katerem je bila odkrita rimska vila Školari-
ce, smo raziskali del grobišča, javno cesto s cestnima
priključkoma v smeri proti vili in proti Srminu ter večjo
peč za žganje apna.

Velika *via publica*, odkrita ob vznožju pobočja, je tekla
v smeri sever–jug in jo glede na znana zgodovinska dejstva
lahko povezujemo z *via Flavia (Tergeste–Pola)*, ki je v
neposredni bližini prečila reko Rižano (antični *Formio*).
Reka je skozi stoletja, posebno v svojem spodnjem toku,
redno poplavljala in odlagala preperene flišne sedimente.
Z odloženimi sedimenti je oblikovala obsežno zamočvirje-
no ravnico, ki jo je prečkala cesta. Potek ceste sledimo v
smeri s–j v dolžini 300 m. V osrednjem delu raziskanega
terena leži na vzhodni strani areal grobišča v dolžini 170
m, in v tem predelu je cestni tlak večkratno preplasten s
prodrom in povezan s tlakovanim grobiščnim prostorom.
Na severnem vogalu grobišča se na cesto priključita cestni
povezavi proti vili in v smeri Srmina. Križišče teh cest je v
sklenjenem obsegu 400 m² večplastno nasuto. Glavna
cesta je bila uporabljana še v porimskem času, oba pri-
ključka, na katerih smo izkopali tri skeletne grobove, pa
nedvomno ne več. Dva pokopa sta bila na cesti proti vili,
eden pa na cesti za Srmin. Grobovi so bili brez pridakov
in usmerjeni v osi v–z s pogledom proti vzhodu.

Ob vzhodnem robu ceste je bilo odkrito in deloma razi-
skano urbanizirano antično grobišče s tlakovanimi grobni-
mi parcelami, z vzhodne strani zamejeno s približno 2 m

visokim, kvalitetno grajenim zidom iz obdelanega peščenjaka. Raziskave so zajele tri grobne parcele, na neizkopanem terenu lahko predvidimo vsaj še nadaljnje tri.

Skrajno severna parcela izstopa, saj je bila v nasprotju z drugimi obzidana v kvadrat (s stranico 16 m). Severno polovico parcele so delno uničila gradbena dela tik pred začetkom izkopavanj. Tlorisna razporeditev ne kaže težnje po sistematični prostorski ureditvi. Grobovi v njej se tako po arhitekturi kot po načinu pokopa in pridatkih med seboj razlikujejo. Zastopane so grobne komore, grajene z bloki peščenjaka ali z opeko, ali pa z neobdelanimi kamni obloženi grobovi. Pokriti so bili s kamnitimi ploščami oziroma v enem primeru z opeko. Večina grobov je žganih, prevladuje pokop tipa *bustum*, torej s sežiganjem pokojnika neposredno nad izkopano jamo. Sodeč po kvaliteti pridatkov je tu pokopanih nekaj pokojnikov, ki so po socialnem položaju presegali povprečje preostalega grobišča. Lega grobne parcele neposredno na križišču odcepa ceste proti vili nakazuje možnost, da bi bila lahko vsaj v zgodnejši fazi (1. stoletje) v posesti lastnikov vile, katerih identitete sicer še ne poznamo, saj so bili vsi nagrobniki oziroma posvetilni kamni odneseni ali uničeni. Razbitine ene ali več marmornih spolij smo našli neposredno za zahodnim parcelnim zidom vložene v cestni tlak.

Drugi dve raziskani grobni parceli v smeri proti jugu sta enakih dimenzij. Grobovi so postavljeni v vrstah. Pretežno gre za preproste vkopane jame z razsutimi ostanki pokojnika in pridatki. Izjema so trije skeletni grobovi v dobro grajenih skrinjah iz kamnitih plošč. Parceli sta medsebojno ločeni s potjo, tlakovano s prodrom, prav tako pa so tudi znotraj parcele med nekaterimi grobovi tlakovali poti.

Skupaj smo izkopali 16 skeletnih in 27 žganih pokopov odraslih pokojnikov ter 6 grobov novorojenčkov. Parcele, ki se nadaljujejo proti jugu, smo ohranili neraziskane. Med potekom izkopavanj je namreč investitor, na osnovi kulturnovarstvenega vrednotenja najdišča z odlično ohranjenim zapisom urbanizacije posmrtnega prostora skozi celotno imperialno obdobje (1. do 5. stoletje), spremenil projekt ter se s tem izognil gradnji objektov na tem mestu.

MATJAŽ NOVŠAK

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN; TICA, GOJKO. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Križišče*, Ljubljana 2001.
- PLESTENJAK, ANA; STOKIN, MARKO; TRENZ, ALFRED. *Poročilo o testnih arheoloških izkopih na lokaciji Križišče na trasi AC Klanec–Ankaran*, Piran 2002.
- TRENZ, ALFRED; NOVŠAK, MATJAŽ. *Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Križišče na trasi AC Klanec–Ankaran; Srmin–Socerb*, Piran 2003.

rimska oljenka z gledališko masko

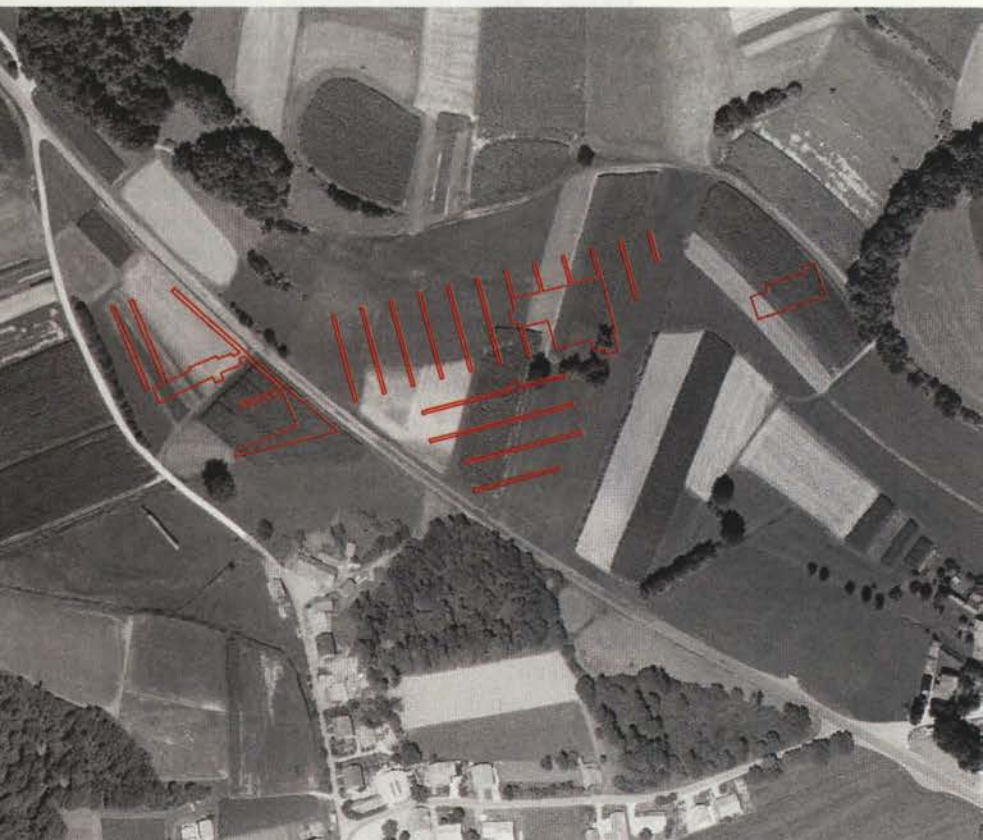
Krtina

EŠD 10621	Krtina pri Domžalah – Arheološko območje
cestni odsek	SK O8 BLAGOVICA–ŠENTJAKOB
zemljepisne koordinate	x 473528 y 112282 z 315
temeljna topografska karta TTN5	Ljubljana–S 9
kataster	k. o. Krtina parc. št. 309, 310, 312, 313, 314, 964/1, 964/2, 965/2, 1194/4, 1194/5, 1194/6, 1195/2, 1195/3, 1196/2, 1196/3, 1197/2, 1198/2
vrsta najdišča	naselbina
čas	zgodnja bronasta doba, rimska doba
način in čas odkritja	arheološki pregled 1996, Marija Mertelj
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1998–1999
vodja raziskav	Damjan Snoj, Draško Josipovič
obseg raziskanega prostora	7224m ²
arhiv najdišča hrani	Zorty, d.o.o.; ZVKDS, Območna enota Kranj

Najdišče leži ob vznožju Krtinskega hriba in na njegovem jugovzhodnem pobočju. Vzpetina Krtinski hrib se za približno petdeset metrov dviguje nad aluvialne doline, ki jo omejujejo z vseh strani. Celotna okolica se s pritoki drenira v Radomljo, ki sicer izvira pod Trojani. Krtinski hrib je zgrajen iz pliocensko kvartarne ilovice z gruščem in rožencem. Dolga peč, kakor so hrib nekdaj imenovali zaradi Blekarjeve opekarne na njem, leži v neposredni bližini križišča glavne ceste Ljubljana–Celje in ceste, ki povezuje Zasavje s Kamnikom od prazgodovine do danes. Ravnina med Krtino in Dobom je bila delno zamočvirjena in občasno poplavljena vsaj zadnjih dvesto let, kar je razvidno že iz franciscejskega katastra. Prizadevanja domačinov za regulacijo potokov in izsuševanje zamočvirjene zemlje segajo že v sredino 19. stoletja, melioracija omenjenega območja pa je bila izvedena šele med letoma 1983 in 1987.

bronastodobna kamena orodja

Na območju Krtine 1 smo raziskali 24 majhnih jam za navpično leseno konstrukcijo, ki jo s pomočjo odlomkov keramike datiramo v čas od 2. do 4. stoletja. Pod rimsko plastjo smo v sivi plasti odkrili razpršene odlomke prazgodovinske keramike. Med prazgodovinskimi najdbami izstopa odlomek oboda črno loščene posode, ki je skupaj s stekleno jagodo s spiralnimi očesci najstarejša časovno opredeljiva najdba.

Na lokaciji Krtina 2 smo poleg nekaj fragmentov prazgodovinske keramike našli še kamnito pušično ost, ki pa je kronološko ne moremo natančneje opredeliti.

Mnogo številnejši so na najdišču rimskodobni ostanki. V uničenem delu tega naselja so bili odkriti ostanki vsaj desetih hiš s kamnitim tlakom, prevlečenim s stepano glino, na njegovem južnem robu pa ostanki vsaj dveh hiš z verjetno le zemljenim podom. Kamnit tlak, ki je bil zagotovo prinesen, je v hiši s7 sestavljen iz kosov temno sivega, lapornatega apnenca (70 %), rdečkastega kremenovega peščenjaka, žilnega kremenca in zelenkastega skrilavega litičnega peščenjaka. Poleg omenjenih kamnin je bila najdena še plast proda, debela do 8 cm, ki je prekrivala nekaj kvadratnih metrov izravnave. Ta plast je na najdišču nedvomno prinesena, saj je v rdečkastem mulju izrazil tujek. Sestava kamnin v tlaku hiše s8 se bistveno razlikuje od tiste v hiši s7. Tukaj nismo našli prav nobenega apnenca ali dolomita. Tlak je bil sestavljen iz kremenovega peščenjaka in konglomerata, litičnega peščenjaka in konglomerata ter žilnega kremenca. V hiši s7 so v tlaku pogostejše zgoščitve karbonatnih kot silikatnih kosov. Močno prevladuje temno siv do črn lapornat apnenec. Ker so številni kosi odpornih silikatnih kamnin v tlakovih izrazito zaobljeni, sklepamo, da jih je človek na današnje mesto prinesel iz struge potoka.

Posebnost tega rimskodobnega naselja, ki nam odpira povsem novo podobo podeželja v tem času, je njegova arhitektura. Lesena konstrukcija hiš iz navpičnih brun v zemljo ni bila vkopana, ampak so bruna preprosto stala na posebej pripravljenih kamnitih ležiščih. V enem primeru so za ležišče sekundarno uporabili dva poškodovana kosa žrnelj. Glede na veliko količino odkopanega hišnega glinenega ometa sklepamo, da so bile stene zgrajene iz prepleta in ometane z glino. Hiše v središču naselja so bile enako orientirane in so se druga za drugo vrstile po rahlo padajočem pobočju. Le na južnem robu naselja so bili odkriti ostanki arhitekture, katere lesena konstrukcija je bila vkopana v zemljo.

Med izkopanimi najdbami so seveda najštevilnejši odlomki lončenine, med katerimi velja posebej izpostaviti odlomek ustja skodele egejske proizvodnje, ki sodi k poznim oblikam vzhodne sigilate. Pri nas jo najdemo med emonskim gradivom iz 2. stoletja, sicer

rimskodobni bronasti
zvonček

pa je pogosta med gradivom jadranskih najdišč, posebej v Akvileji. K obliki mavretanske amfore Keay 1B sodijo številni odlomki lijakastih ustij in trakastih ročajev. Te amfore so bile transportno posodje za prehrabne izdelke iz Mavretanije, po vsej verjetnosti za vino ali olje. Tovrstno posodje poznamo iz številnih mediteranskih najdišč iz 3. in 4. stoletja, pri nas pa se pojavlja predvsem na Hrušici in v Ajdovščini. En odlomek ustja in votel zatič sodita po vsej verjetnosti k španskim amforam za ribje omake, morda pa tudi za vino, znane so iz kontekstov 4. stoletja, neredko pa jih najdemo tudi še v plasteh zgodnjega 5. stoletja. Eno ustje amfore prištevamo k afriškimi amforam, imenovanim piccolo, v katerih so prevažali olivno olje iz Tunizije. Pojavljajo se v kontekstih 3. in 5. stoletja.

Tudi med oblikami namizne in kuhinjske keramike prevladujejo oblike poznega obdobja. Med njimi izstopajo oblike glaziranega posodja, ki se je pojavilo konec 3. stoletja in je značilno za vse 4. in začetek 5. stoletja. Enake oblike pa se pojavljajo tudi med neglazirano proizvodnjo. Prevladujejo skleda, krožniki in skodelice. Med sivo hišno keramiko srečamo številne lonce z značilno izvihanim ustjem, ki jih postavljamo v pozno 4. stoletje ali še pozneje.

Izbor keramičnega gradiva kaže na poselitev v 2. stoletju, tej pa sledi močnejša naselbina v 4. stoletju, ki je skoraj gotovo doživela še začetek 5. stoletja. Prebivalci so posebej v pozni fazi poselitve uporabljali (v primerjavi z drugimi podeželskimi vilami v Sloveniji) relativno veliko importov, posebej omak, olja in vina, kar je razvidno iz amforičnega gradiva.

Na območju Krtina 3 ob vznožju Krtinskega hriba v smeri proti Krtini so bile odkrite jame in jame za kole prazgodovinskega naselja, ki sodi v zgodnjo bronasto dobo.

DAMJAN SNOJ

Literatura in viri

- KOKEZA, NIVES. *Bronastodobna keramika iz naselbine Krtina pri Moravčah*, 2003 (FF Ljubljana, dipl. naloga).
- MUŠIČ, BRANKO. *Krtina, Poročilo o geofizikalnem kartiranju*, Ljubljana 1998.
- OGRIN, MARIJA. *Krtina, Poročilo o arheološkem intrasite pregledu in izkopu testnih jarkov*, Ljubljana 1996.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Geološka spremljava arheoloških izkopavanj pri Krtini v letu 1999*, Ljubljana 1999.

Lavše pri Šikolah

EŠD 15554	Stražgonjca – Arheološko najdišče Lavše
cestni odsek	OBVOZNICA PRAGERSKO
zemljepisne koordinate	x 553667 y 140946 z 247
temeljna topografska karta TTN5	Ptuj 14
kataster	k. o. Stražgonjca parc. št. 365/2, 3, 5, 6, 9, 368/1, 2, 369/1, 2, 370/1, 3, 386/1, 2, 3, 387, 388/1, 2, 3, 4
vrsta najdišča	naselbina
čas	bakrena doba, bronasta doba, starejša in mlajša železna doba, rimska doba
način in čas odkritja	arheološki pregled 2000, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Marija Lubšina Tušek
obseg raziskanega prostora	4555 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKOS, Območna enota Maribor

del okrašene
zgodnjebronastodobne
posode

Najdišče leži severovzhodno od vasi Stražgonjca na obeh straneh potoka Rakitovec. Na zahodu je zamejeno s kolovozom med Sp. Gorico in Stražgonjco ter ledino Gmajna, na vzhodu pa s krajevno potjo med Gorico in Šikolami ter ledino Dolge njive. Leži na blagem pobočju dvignjene terase geološko najstarejšega sedimenta peščenega mulja (ilovice), naplavljenega od pohorskih paleopotokov in med pedogenezo spremenjenega v psevdoglej, ter na obeh obrežjih nižje ležečega potoka Rakitovca, ki je z muljasto peščenim sedimentom dodatno naplavljal in izravnaval valovito površino dravskega proda in peska.

Ostanki najstarejše poselitve so bili odkriti na vzhodnem obrežju potoka Rakitovec v globini 0,60 do 1 m, in

sicer pod mlajšimi naplavinскими plastmi z razpršenimi fragmenti prazgodovinske in rimske keramike, ki jih je naplavlil potok. Med množico ostankov stojk lesenih objektov je razbrati večinoma pravokotne tlorise različnih velikosti (pribl. 3 x 3, 3 x 5, 4 x 6 m). Ti objekti so bili večkrat popravljani in dograjevani. Ognjišča so večinoma znotraj objektov in poglobljena približno 0,2 m v ilovnata tla. V pripadajoči kulturni plasti in v ruševini ognjišč je bilo najdenih precej fragmentov keramičnega posodja, ki sodi v poznoeneolitski in v zgodnjebronastodobni čas.

Radiokarbonska analiza lesnega oglja iz ognjišča (SE 3) v objektu tik vzhodno ob potoku Rakitovec je pokazala čas 3020–2850 cal BC, iz kulturne jame (SE 11) znotraj nekoliko vzhodneje postavljene ga objekta čas 2500–2280 cal BC in iz kulturne jame (SE 920) še približno 20 metrov vzhodneje čas 1920–1680 cal BC.

Kulturna plast se proti vzhodu skladno z geološko osnovo dvigne in jo zasledimo že od 0,30 do 0,50 metra pod površino. Zgornji del kulturne plasti je s kmetijsko obdelavo poškodovan. V skrajnem vzhodnem delu najdišča je najdenih tudi nekaj keramičnih artefaktov ter ognjišče iz rimske dobe.

Podobna stratigrafija se ponovi na zahodnem obrežju Rakitovca, kar je pokazal izkop v geoloških sondah 3 in 4. Tudi na tem predelu so najstarejšo kulturno plast na globini od 0,90 do 1,30 metra preplavili naplavinški sedimenti Rakitovca (debeli 0,50 m), kjer se šele v zgornjih stratigrafskih plasteh do 0,60 metra pod rušo spet pojavijo razpršeni fragmenti mlajših prazgodovinskih obdobj.

Zahodneje, od 100 do 65 metrov proti sedanjemu robu nizke terase na Gmajni, smo odkrili nekdanji rob nizke terase iz psevdogleja z vkopanimi ostanki lesene arhitekture in ognjišči ter pripadajočimi keramičnimi artefakti iz mlajše železne dobe. Tik severno ob robu ostankov lesenih objektov iz mlajše železne dobe je bila plitvo vkopana skupina keramičnih posod, delno fragmentiranih, iz starejše železne dobe. Zaključene najdbe dajo slutiti na gomilni pokop.

Tik pod robom terase in nekdanjega latenskodobnega naselja smo dokumentirali strugo nekdanjega potoka, sekundarno zaplavljenega s sedimenti in precejšnjo količino keramičnih fragmentov, pripadajočih različnim prazgodovinskim obdobjem. Zahodni del najdišča je bil zaradi eksploatacije gline ter aktivnosti v zvezi z žganjem opeke in vkopom peči pred dobrim stoletjem

del
zgodnjebronastodobnega
lonca

del starejšeželeznodobne
plitve posodice

popolnoma uničen (tu je nastal manjši ribnik in odlagališče smeti).

Odkrita stratigrafija je značilna za najdišča ob večjih vodotokih na stiku starejših in mlajših geoloških podlag in močnih aluvialnih delovanj, kjer so starejše, velikokrat tudi najstarejše antropogene ostaline prekrite z močnimi naplavinскими sedimenti. Prav te ostaline pa so za poznavanje poselitvene in kulturne fiziognomije krajine nadvse pomembne.

MARIJA LUBŠINA TUŠEK

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Končno poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Lavše*, Ljubljana 2001.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Poročilo o geološkem ogledu arheoloških izkopavanj na najdiščih Lavše 1 in 2*, Ljubljana 2002.

Ledine pri Radovljici

EŠD 15545	Radovljica – Arheološko najdišče Ledine
cestni odsek	KO 03 VRBA-ČRNIVEC
zemljepisne koordinate	X 437050 Y 134463 Z 500
temeljna topografska karta TTN5	Radovljica 33
kataster	k. o. Predtrg parc. št. 190, 201, 204/1
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	rimsko doba
način in čas odkritja	arheološki pregled 2000, Marija Mertelj Ogrin
obseg raziskanega prostora	2600 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Rimskodobno najdišče, ki leži na njivskih površinah severno ob cesti Kranj–Jesenice, v bližini odcepa lokalne ceste proti Begunjam, je bilo določeno s površinskimi najdbami in testnimi jarki. Celotna definirana površina najdišča znotraj načrtovanega gradbenega posega znaša 1000 m², izkopano še ni bilo. Med antičnim gradivom, ki definira s poljskimi deli sicer precej poškodovano najdišče, so železen ključ, odlomek antičnega stekla in odlomki keramičnih posod.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

■ antična keramika

OGRIN, MARIJA. *Končno poročilo o arheološkem pregledu na potencialnem najdišču Ledine*, Ljubljana 2001.

Ločica pri Polzeli

EŠD 15567
 cestni odsek
 zemljepisne koordinate
 temeljna topografska karta TTNS
 kataster
 vrsta najdišča
 čas
 način in čas odkritja
 obseg raziskanega prostora
 arhiv najdišča hrani

Šempeter v Savinjski dolini – Arheološko najdišče Kračica
 SK 06 ARJA VAS–VRANSKO
 x 508564 y 124225 z 277
 Celje 14
 k. o. Polzela parc. št. 180/2, 83/1, 2
 arheološko najdišče
 rimska doba
 arheološki pregled 1995, Slobodan Olič, Alenka Vogrin
 neraziskano in uničeno
 SAAS

Rimskodobno najdišče je bilo prepoznano šele pri ponovnem pregledu gradiva leta 2001, ko je bilo najdišče na terenu že uničeno. Sodeč po tipu gradiva – odlomkih keramičnih posod in gradbenega materiala ter novc iz 3. stoletja, je šlo za naselbinske ostanke.

BOJAN DJURIĆ

bronasti novc cesarja
 Klavdija II. Gotika, 268 - 270

Literatura in viri

OLIĆ, SLOBODAN. Poročilo o intenzivnem arheološkem pregledu na trasi avtoceste Arja vas–Vransko, Celje 1995.

Log pri Vipavi

EŠD 15523	Dolga Poljana – Prazgodovinska naselbina
cestni odsek	HC VIPAVA–SELO
zemljepisne koordinate	x 417346 y 81001 z 99
temeljna topografska karta TTN5	Ajdovščina 14
kataster	k. o. Budanje parc. št. 2659, 2660, 2661, 2662, 2663, 2664, 2665, 2666, 2667, 2668
vrsta najdišča	naselbina
čas	bronasta doba
način in čas odkritja	arheološki pregled 1997–1998, Gojko Tica, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1998
vodja raziskav	Patricija Bratina
obseg raziskanega prostora	6528 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKD, Območna enota Nova Gorica

kamena pušična konica

Najdišče leži sredi Vipavske doline, južno od magistralne ceste Vipava–Ajdovščina, med zaselkom Log in cestarsko hišo. Z zaščitnim arheološkim izkopavanjem je bilo raziskano dokaj poškodovano bronastodobno naselje na aluvialni ravnici Vipavske doline.

Žal je bila prazgodovinska kulturna plast na večjem delu izkopane površine zaradi intezivne agrarne rabe in vodnega delovanja že povsem uničena. Največje poškodbe pa so najdišču povzročile prav obsežne melioracije v osemdesetih letih preteklega stoletja, delno tudi gradnja zidov (temeljev), odkritih v osrednjem delu najdišča. Glede na predmete, najdene na območju zi-

odlomki bronastodobnih
keramičnih posod

dov, in zlasti glede na način gradnje povezujemo te mlajše strukture z vojaško dejavnostjo v času prve svetovne vojne.

Poleg številnih odlomkov prazgodovinske keramike (351) in kamnitih artefaktov (34) sta nedvoumen dokaz obstoja naselbine dve prazgodovinski strukturi, odkriti na robu arheološkega izkopa.

Prva je struga (jarek), katere brežino je sestavljala plast z bogatim prazgodovinskim gradivom. Druga je vkop v plast ilovice ter grušča, ki je bil v naselbini najverjetneje odpadna jama. Polnilo vkopa so sestavljali odlomki prazgodovinske keramike, kamniti artefakti, drobci oglja, živalske kosti ter zloženi večji in manjši kamni. Dokumentirana prazgodovinska keramika kaže na kontinuiteto najdišča Log pri Vipavi od srednje pa vse do pozne bronzaste dobe oziroma na občasne poselitve tega prostora v obdobju bronaste dobe. V bronasto dobo sodijo tudi izkopana kamnita orodja.

PATRICIJA BRATINA

del bajoneta in ostroga iz
prve svetovne vojne

Literatura in viri

- BRATINA, PATRICIJA. *Poročilo o intenzivnem arheološkem pregledu na lokaciji Log pri Vipavi*, Nova Gorica 1996.
- BRATINA, PATRICIJA. *Poročilo o testnih izkopih – podpovršinskih pregledih na lokaciji Log pri Vipavi*, Nova Gorica 1997.
- BRATINA, PATRICIJA. *Poročilo o arheološkem izkopavanju Log pri Vipavi 1*, Nova Gorica 1998.
- BRATINA, PATRICIJA. *Log pri Vipavi, Varstvo spomenikov* (v tisku).
- MUŠIČ, BRANKO. *Log pri Vipavi, Poročilo o geofizikalnem kartiranju*, Ljubljana 1997.

Loka

EŠD 15511	Ruhna vas – Arheološko najdišče Loke
cestni odsek	KO 17 KRONOVO–SMEDNIK
zemljepisne koordinate	X 523251 Y 80698 Z 153
temeljna topografska karta TTN5	Kostanjevica 11
kataster	k. o. Tomažja vas parc. št. 927/2, 3, 4, 5, 6, 934, 937, 954, 972, 973
vrsta najdišča	naselbina, drenažni jarki
čas	zgodnja bronasta doba, rimska doba
način in čas odkritja	arheološki pregled 2000–2001, Ildikó Pintér, Bojan Djurič
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Milena Horvat
obseg raziskanega prostora	12.000 m ²
arhiv najdišča hrani	Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana

del okrašene keramične
posode, zgodnja bronasta
doba
.....

Najdišče leži na njivskih površinah med lokalno cesto Otočec–Ruhna vas in reko Krko. Za poselitev so prebivalci izkoristili malo dolino Cedilnika s stalnim izvrom vode, izdolbeno v koluvialno pobočje nizkih hribov na severni strani doline Krke. Njena oblika kaže, da je nastala zaradi delovanja zadnje erozije kraškega izvira, ki je bistveno vplival na nastanek aluvialno-koluvialnega vršaja (n. v. 153 m), segajočega do obal reke. Vršaj je bil namreč v zahodnem delu, kljub neposredni bližini reke, še vedno varen pred poplavami Krke.

Bronastodobna naselbina zavzema površino 9600 m². Ugotovljena je gosta poselitev celotnega območja južnega dela dolinice Cedilnik v neposredni bližini reke Krke. Naselbina je locirana na nekoliko dvignjenem svetu. Nenaseljen je ostal le predel, ki je z geološko-morfo-

loškega stališča manj primeren za poselitev. Naselje je odprtega tipa s posameznimi kmetijami. Gre torej za zaključene stanovanjsko-gospodarske enote, v sklopu katerih se nahajata najmanj po dva stanovanjska in gospodarska objekta. Stavbe so gručasto razporejene vzdolž vaških poti oziroma okoli večjih vaških trgov. Poti so bile speljane po prodnatih lečah (aluvialno-koluvialnega vršaja potoka Cedilnik), tako da so bile vedno suhe. Vsaka od kmetij je imela svoje lastno notranje dvorišče, povezano s potjo z osrednjim trgom. Bivalne stanovanjske hiše so eno- ali triprostorne in imajo vedno posebej urejen vhodni prostor oziroma nadstrešek nad glavnim vhodom. Pripadajoča gospodarska poslopja so manjših dimenzij, so ožja in bolj podolgovata. Stavbe so grajene v tehniki stojkaste gradnje. Obrnjene so v smeri JV–SZ. Časovno uvrščamo naselbino v zgodnjo bronasto dobo – to je v čas okrog let 1700 do 1500 pr. n. š.

Z rimskim obdobjem lahko povežemo drenažne jarko, odkrite v sektorjih F in G. Jarki predstavljajo rimskodobni drenažni sistem, uporabljen za odvajanje meteorne vode, ki se je stekala s pobočja severno od najdišča (iz dolinice Cedilnik). Geološke in geomorfološke razmere na najdišču in okolici nakazujejo možnost, da je bilo območje aluvialno-proluvialnega vršaja Cedilnika v rimskem času načrtno vzdrževano kot kmetijsko zemljišče. To nam dokazujejo prav odkriti drenažni jarki. Za kmetijsko obdelavo so druge lokacije na tem območju manj primerne.

bronasta pasna spona,
rimska doba

MILENA HORVAT

Literatura in viri

- DJURIĆ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Loka*, Ljubljana 2001.
- HORVAT, MILENA. *Poročilo o arheološkem zaščitnem izkopavanju na arheološkem najdišču Loka na trasi Smednik–Kronovo*, Ljubljana 2003.

Loke

EŠD 15517	Družinska vas – Arheološko najdišče Loke
cestni odsek	KO 17 KRONOVO–SMEDNIK
zemljepisne koordinate	x 520996 y 79921 z 163
temeljna topografska karta TTN5	Novo mesto 20
kataster	k. o. Družinska vas parc. št. 792/1, 793/1
vrsta najdišča	naselbina
čas	zgodnja bronasta doba
način in čas odkritja	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	Ana Kruh
obseg raziskanega prostora	750 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Novo mesto

Najdišče leži na pobočju severno od reke Krke in zahodno od vasi Bela Cerkev. Raziskan je bil del zgodnjebronastodobnega naselja, ki se nadaljuje še proti severozahodu. Obseg naselbinskih struktur je bil ugotovljen na podlagi številnih jam, ki so bile vkopane v geološko osnovo. Gre za tip zemljank, pri katerih so se ohranile tudi jame za stojke oziroma za lesene nosilce strešne konstrukcije.

Za časovno opredelitev raziskanih ostalin naselbinskih objektov so pomembni predvsem številni fragmenti pramenaste, t. i. licenske keramike z značilnim vrvičastim okrasom. Tovrstna keramika sodi v konec zgodnje bronaste dobe (bd A2) oziroma v čas okrog 1700–1550 pr. n. š. Dodatno časovno določitev najdišča bodo omogočile tudi radiokarbonske datacije vzorcev oglja, odkritega v zasipu jam.

deli dveh
zgodnjebronastodobnih
posod, kultura Litzen

Najdišča s pramenasto keramiko so bila doslej znana predvsem v savsko-dravskem medrečju na Hrvaškem, nekaj najdišč poznamo še v Avstriji in na Madžarskem. V Sloveniji so nova spoznanja omogočila prav zaščitna izkopavanja na trasah bodočih avtocest, saj so bila prvič doslej odkrita nižinska naselja s pramenasto keramiko, ki jih prej nismo poznali (najdišča Slivnica pri Mariboru, Kotare, Nova tabla, Krtina). Pred tem so bili iz slovenskih najdišč znani le posamezni kosi tovrstne keramike z najdišč na Ljubljanskem barju (Maharski prekop, Notranje Gorice in Blatna Brezovica), z višinske naselbine na Brinjevi gori in sporadična najdba iz Maribora. Pomen najdišča Loke je tudi v tem, da predstavlja poleg sosednjega, vzhodno od Bele Cerkve ležečega novoraziskanega najdišča doslej edino nižinsko naselje s pramenasto keramiko na Dolenjskem.

ANA KRUH

Malečnik pri Mariboru

EŠD 15528 Malečnik – Arheološko najdišče pod Meljskim hribom

cestni odsek SK O3 PESNICA–MIKLAVŠ

zemljepisne koordinate X 553127 Y 157187 Z 253

temeljna topografska karta TTN5 Maribor 4

kataster k. o. Orešje parc. št. 140, 145/2, 270/2

vrsta najdišča naselbina, cesta

čas neolitik, bakrena doba, bronasta doba, mlajša železna doba, srednji vek

način in čas odkritja ugotovljeno med nadzorom

vrsta in čas raziskav izkopavanje 2002

vodja raziskav Mira Strmčnik Gulič

obseg raziskanega prostora 284 m²

arhiv najdišča hrani ZVKDŠ, Območna enota Maribor

del neolitske posode

okrašena eneolitska skledica
s presegajočim ročajem

Multiperiodno naselbinsko najdišče je bilo odkrito na levem bregu Drave pod Meljskim hribom, zahodno od izliva Vodolskega potoka v Dravo, na rečnem okljuku pod 5–7 m debelimi pobočnimi nanosi. Odkrito je bilo ob gradnji podpornega zidu za lokalno cesto.

Ugotovljene in raziskane so bile ostaline petih poselitvenih obdobij, kakor tudi cesta s tremi nivoji cestišča, grajena iz različnih manjših razbitih prodnikov. Nastanka ceste, na kateri so se ohranile kolesnice (nivoja 1 in 3) in ob njej obcestna jarka, časovno ne moremo zanesljivo določiti.

Najvišje ležečo, 10 do 60 cm debelo kulturno plast, ugotovljeno na celotni raziskani površini, smo opredelili kot zgodnesrednjeveško.

Močno jo je uničila trasa omenjene ceste. Raziskanih je bilo 14 kulturnih jam, v njih pa odkriti deli lončenih posod, živalske kosti in močna žganina.

Pod zgodnesrednjeveško plastjo je povsod, razen na mestih, kjer je to plast uničila trasa ceste, ležala latenska

del mlajšeželeznodobne
sklede

kulturna plast in v njej 25 jam. Debelina te plasti meri od 10 do največ 75 cm v sondi iv, vsebovala pa je redke keramične fragmente in oglje.

Na zahodnem delu raziskanega območja smo ugotovili ostanke iz poznega obdobja srednje bronzne dobe. Na istem območju smo odkrili kulturno jamo (jama 19) s skoraj povsem ohranjenimi različnimi oblikami keramičnih posod, pripadajočih kulturni skupini Retz Gayari iz časa okoli 3700 pr. n. š.

pogled na ostanke srednjeveške ceste

del staroslovanskega
lončenega pladnja

Pri poglobljanju terena smo pod plastmi sedimentov v globini 6,20 m pod današnjo površino odkrili tri večje jame (jame 20–22) z odlomki keramičnih posod, pripadajočih lasinjski kulturni skupini.

MIRA STRMČNIK GULIČ

bronastodobni lonec

Literatura in viri

STRMČNIK GULIČ, MIRA. Malečnik, *Letno poročilo* 2002 (v tisku).

Med cestami pri Šikolah

EŠD 15557	Šikole – Arheološko najdišče Med cestami
cestni odsek	OBVOZNICA PRAGERSKO
zemljepisne koordinate	x 554561 y 140726 z 246
temeljna topografska karta TTN5	Ptuj 15
kataster	k. o. Šikole parc. št. 153, 154, 162, 163, 164/1, 165/1, 167, 168/2, 169, 171, 172, 174/2, 177
vrsta najdišča	naselbina, <i>via publica Celeia–Poetovio</i> , grobišča
čas	bronasta doba, mlajša železna doba, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Bojan Djurič
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002–2003
vodja raziskav	Marija Lubšina Tušek
obseg raziskanega prostora	12.000 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Maribor

Najdišče leži na Dravskem polju vzhodno od vasi Šikole. Na jugovzhodu je zamejeno s cesto Pragersko–Ptuj, na severovzhodu s krajevno cesto Ptuj–Rače in na severozahodu s cesto Rače–Šikole, kjer se navezuje na arheološko najdišče Dolge njive. Na območju je bil znan potek rimske itinerarske ceste *Celeia–Poetovio*.

Geološka osnova najdišča je peščen prod, ki ga je Drava nasula v pleistocenu, prekrit s fluvialnimi sedimenti številnih vodotokov izpod Pohorja. Površina najdišča so v večini njive, zato je najdišče poškodovano z oranjem do globine 0,30 m. Dodatno je poškodovano tudi s pravokotnimi vkopi jam velikosti 2 x 1,5 metra, ki se nizajo v liniji prečno čez najdišče, pripadajo pa verjetno vrsti vojaškega obrambnega sistema iz druge svetovne vojne oziroma prve polovice 20. stoletja.

Pod ornico, v kateri so najdeni novoveški, rimskodobni in prazgodovinski keramični fragmenti, so bile do različnih globin (med 0,6–0,8 m in 1,1–1,5 m) dokumentirane kulturne plasti s pripadajočimi artefakti iz rimske, mlajše železne in bronaste dobe, kakor tudi vkopi različnih struktur – lesenih objektov s pripadajočo opremo (ognjišči, pečmi, vodnjaki, zbiralniki, shrambnimi in odpadnimi jamami, drenažnimi – odvodnimi jarki ipd.) – v geološko podlago.

rimski srebrni prstan s
stakleno gemo

žgani keltski bojevniki grob 2

Predvsem v skrajno zahodnem in vzhodnem delu večplastnega in večperiodnega najdišča ločujejo kulturne plasti opazni aluvialni peščeni sedimenti. V teh območjih so tla prodnatih sipin širša in antropogeno preoblikovana tako v prazgodovinskem kot v rimskem času z vkopi objektov različnih namembnosti tudi do 2 metra globine, dodatno zasipanih in zaplavljenih (reosidimenti), zato so bile tudi raziskave težje in zahtevnejše. Gre za kompleksno in z ostalinami bogato naselbinsko najdišče s skoraj neprekinjeno poselitvijo od bronaste do rimske dobe, nastalo neposredno ob jantarni in poznejši itinerarski cesti. Ob njej smo odkrili tudi

žgani keltski grob 11

dele grobišč iz mlajše železne in rimske dobe. Odkritih je bilo skupno 21 žganih, prosto vkopanih grobov na globini od 0,50 do 0,90 m. Med 6 latenskimi (keltskimi) grobovi omenjam poškodovani bojevniki grob z železnimi, močno korodiranimi deli meča, verige, zakovic, ščitno grbo, deli fibul in fragmenti tipičnih keramičnih posod. Med rimskodobnim gradivom izstopajo najdbe srebrnega prstana z gemo in novčne najdbe iz sredine 2. stoletja, kakor tudi najdbe s površine rimske ceste: deli bronaste konjske opreme, voza in bronasta utež.

Zaradi nenehnega oranja je rimska cesta z občestnimi jarki ohranjena le še v dveh do treh plasteh v širini do 8 metrov. Nasip cestišča je narejen neposredno na nekdanjo hodno površino ali na utrjeno ilovnato podlago, brez dodatne konstrukcije.

MARIJA LUBŠINA TUŠEK

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Končno poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Med cestami*, Ljubljana 2001.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Poročilo o geološkem ogledu arheoloških izkopavanj na najdišču Med cestami*, Ljubljana 2002.

Medlog

EŠD 15520	Medlog – Ruševine pristave dvorca Forsthof
cestni odsek	LOPATA–MEDLOG
zemljepisne koordinate	x 518067 y 121682 z 241
temeljna topografska karta TTN5	Celje 29
kataster	k. o. Medlog parc. št. 1304/1, 27, 28, 1305, 1306, 1308
vrsta najdišča	stavba
čas	novi vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1999, Bojan Djurič
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2001
vodja raziskav	Matjaž Novšak, Simona Tomažič
obseg raziskanega prostora	2.078 m ²
arhiv najdišča hrani	Arhej, d.o.o.; ZVKDS, Območna enota Celje

Na najdišču je nekoč stala hiša, morda pristava bližnjega dvorca Forsthof, ki je izpričana v franciscejskem katastru iz leta 1825. Ostanke te arhitekture je intenzivna obdelava polj z leti popolnoma uničila. Ostali so ohranjeni sledovi poselitve, ruševina stavbe, drobne najdbe, na primer novci (dva srebrna novca z začetka 18. stoletja), in večja količina keramike, datirana večinoma od 16. do 19. stoletja. Skoraj vsa keramika je iz »odpadne jame«, v kateri je bila tudi znatna količina živalskih kosti.

Za interpretacijo arheoloških izsledkov je pomemben kratek zgodovinski pregled območja naših raziskav. Kot je zarisano v franciscejskem katastru iz leta 1825, je severovzhodno od raziskanega območja stal dvor *Forsthof* (imenovan tudi Gozdni dvor; del stoji in je v rabi še danes), v neposredni bližini severozahodno pa *Tiergarten* (omenjan tudi kot Zverinjak; danes ledinsko ime Tirtgut). Gozdni dvor je v virih prvič omenjen leta 1469, ko ga je dobil v najem poveljnik celjske vojaške posadke Wenko von Lustthal. Med Gozdnim dvorom in Zverinjakom je bil ob Ložnici mlin, ki je pripadal dvorni po-

sesti. Gozdovom so v srednjem veku posvečali veliko pozornost, ne samo zaradi lesa za kurjavo in gradnjo, ampak predvsem zaradi lova. Cesar Maksimilijan I. se je menda še posebej zanimal za Zverinjak, ki je bil ograjen in v katerem so po njegovem naročilu gojili divjačino. Leta 1682 so gozdove prodali, nekaj lastnikov gozda ob Gozdnem dvoru je celo znanih, med njimi tudi baron Moscon (med letoma 1754 in 1850).

Vsi ti podatki kažejo, da so bile stavbe v okolici najdišča, razen Zverinjaka, v rabi vsaj 400 let, nekateri objekti pa svojemu namenu služijo še danes. V kompleks dvornih objektov je gotovo sodila tudi stavba, ki bi jo morda lahko interpretirali kot pristavo in v kateri so bivali bodisi oskrbovalci Zverinjaka bodisi "mlinarji". Stavba je nekoč stala natančno na prostoru naših raziskav, žal pa so se njeni temelji z leti popolnoma uničili. Temu sta botrovala vsaj dva dejavnika. Prvi je poplavljanje Savinje in Ložnice, drugi pa intenzivno obdelovanje polj, ki je na tem prostoru potekalo vsaj zadnjih sto let. Stavba je stala na najvišjem delu terena, zato je bila s poljskimi deli tudi močnejše uničevana.

pečnica z grbovno ploščo, ki prikazuje grb kranjske plemiške družine von Dienersperg

Del južne stene stavbe v franciscejskem katastru sovpada z dvignjeno prodnato osnovo. Temelji stavbe so bili popolnoma uničeni, ostala je le ruševina, ki se je razprostirala južno od nje. Da je stavba tu nekoč zares stala, dokazujejo tudi najdbe v ornici, kjer se večja količina keramike pojavlja severno in južno od nje (največja koncentracija gradbenega materiala je v ornici prav nad ruševino), kot tudi v plasti pod njo, kamor sta prodrla tako keramika kot tudi gradbeni material. Največja količina obojega je zopet pod ruševino in na območju hiše oziroma severno od nje. Izrazito veliko odlomkov keramike in pečnic (nekaj tisoč odlomkov keramike) je bilo odkritih v jami, ki jo interpretiramo kot odpadno jamo. Keramika in pečnice iz odpadne jame so tipološko zelo raznolike, datirane okvirno od 16. stoletja naprej.

Pečnice so tako likovno kot tudi kronološko najzanimivejši del najdb z najdišča Medlog. Posebnost med pečnicami je okrasto rjavo loščena pečnica, kjer je osrednji motiv grbovna plošča, počez predeljena z brunom, v zgornjem desnem kotu je upodobljen pes, v spodnjem levem pa konj. Nad grbovno ploščo je trak z napisom: D.F.V.D.H.Z.W.V.R., pod njo pa vrezana letnica 1689. Grb pripada kranjski plemiški družini von Dienersperg, ki je sodila med viteze in deželane s posestjo in katere ena veja je živela na Kranjskem, druga pa v okolici Celja. V 17. stoletju so bili tu lastniki vsaj treh gradov, med drugim tudi gradu Vojnik. Na tej stopnji raziskav je zanimiv predvsem odlomek glinenega mode-

la, ki je matrica za obravnavano pečnico in eden od re-snih indicev, da gre pri najdišču Medlog morda za os-tanke pečarske (in lončarske?) delavnice.

Med lončenino prevladujejo odlomki kuhinjske lonče-nine, v prvi vrsti odlomki loncev in skled. Druga večja skupina posod so loščene sklede, sporadično pa se pojav-ljajo tudi odlomki loščenih bokalov in steklenic. Sklede so druga največja skupina posod na najdišču Medlog, tako številčno kot oblikovno. Njihovo število je v primerjavi z drugimi najdišči – npr. grad Šalek, Otok pri Dobravi –

Gutenwerth itn. – presenetljivo veliko, vzrok za to pa je najbrž veli-ko bolj kompleksen, kot se zdi na prvi pogled. Prva možnost je obstoj lončarske delavnice v bližini in dejs-tvo, da je večje število teh kosov sodilo

med deformirane, izločene kose, druga možnost pa naka-zuje na specifično gospodarsko delavnost. Najbližje in v tem trenutku edine analogije – deloma oblikovne, pred-vsem pa po številu posod – najdemo v slovenskem pro-storu na planinah v Kamniških Alpah, kjer sta namernobnost in uporaba posod prilagojeni živinorejski dejavnosti in predelavi mleka (sitarstvo, kisanje mleka ipd.).

Čeprav je bila hiša uničena – vzroki za uničenje so bolj ali manj znani, dopuščamo pa tudi možnost, da so kmetje namenoma porušili še zadnje ostanke objekta, gradbeni material pa uporabili za izravnavo manjšega padca terena južno od stavbe –, lahko z arheološkimi izsledki z gotovostjo potrdimo njen obstoj, in sicer tako z ruševino kot tudi z najdbami, lončenino in pečnicami ter ne nazadnje tudi dvema srebrnima novcema iz let 1708 in 1711. Večina keramičnega gradiva sodi v čas 16. in 17. stoletja, pri čemer so z analogijami potrjene data-cije pečnic v 16. in 17. stoletje, skled okvirno v 16.–18. stoletje, lonci pa potrebujejo za časovno določitev detajl-nejšo analizo na večjem vzorcu. Analiza živalskih kosti iz odpadne jame bo pokazala, s čim so se stanovalci hiše prehranjevali.

SIMONA TOMAŽIČ

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o arheoloških raziskavah na najdišču Medlog*, Ljubljana 1999.
- MUŠIČ, BRANKO; BERIČ, BOŽO. *Poročilo o geofizikalnih raziskavah na lokaciji Medlog pri Celju*, Ljubljana 1998.
- NOVŠAK, MATJAŽ; TOMAŽIČ, SIMONA. *Poročilo o arheoloških izkopava-njih na lokaciji Medlog na trasi AC Hoče–Arja vas, priključek Lopata*, Celje 2002.

odlomek polihromno loščene pečnice iz 17 st.

Medvedjek pri Velikem Gabru

EŠD 10177	Medvedjek – Arheološko najdišče
cestni odsek	KO 14 BIČ–TREBNJE
zemljepisne koordinate	x 493501 y 86999 z 338
temeljna topografska karta TTN5	Višnja Gora 48
kataster	k. o. Veliki Gaber parc. št. 419/2, 420/2, 490/4
vrsta najdišča	grobišče
čas	rimska doba
način in čas odkritja	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Primož Predan
obseg raziskanega prostora	973 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Novo mesto

Rimskodobno grobišče je bila odkrito na severnem robu obstoječe hitre ceste tik pod prevojem Medvedjek pri Velikem Gabru na ledini Gmajna. Gre za del večjega najdišča, znanega pod imenom Medvedjek, ki je bilo na južni strani obstoječe ceste raziskano v letih 1980 in 1981. Ob gradnji ceste Ljubljana–Zagreb v letih 1958–1960 je bil osrednji del najdišča uničen.

Z reševalnim izkopavanjem smo raziskali 62 žganih grobov z zelo različnimi tipi grobne arhitekture, ki jim pripisujemo dokaj enoten čas nastanka. Kot kažejo sicer redke najdbe, sodijo ti grobovi v čas od sredine 1. do konca 2. stoletja. Pri obravnavi severnega dela grobišča je pomembno dejstvo, da so bili trije rimski žgani grobovi vkopani tudi v veliko prazgodovinsko gomilo na južni strani današnje ceste (izkopano leta 1980–1981). Takrat je bila raziskana tudi manjša rimskodobna noriško-panonska gomila s kupolasto grobnico v sredini, ki je bila žal že izropana. Izropane so bile tudi vse novoodkrite zidane grobnice. Podatek je pomemben, ker vemo, da je bilo njihovo praznjenje izvršeno v času, ko so bile

zidane grobnice v pokrajini še vidne. Zanimivo je tudi dejstvo, da se roparji skoraj praviloma niso dotikali oljenke, obolosa in osebnih predmetov (fibula, zapestnice) ter ostankov kremacije. To bi kazalo, da so bile grobnice izropane že v rimskem času.

Prevladujoči tip grobne arhitekture predstavljajo pravokotni grobovi, grajeni iz grobih apnenčevih lomljenčev, ki so bili pokriti z eno ali dvema kamnitima ploščama. Skupno smo raziskali kar 26 takšnih grobov, kar pomeni 42 % vseh tu odkritih grobov.

Precej manj pogosti so kamniti zabojniki oziroma grobovi z oblogo iz kamnitih plošč. Najdeni so bili trije ali morda celo štirje tovrstni grobovi, kar pomeni 6,5 % odkritih grobov. Zelo podobni sta dve manjši kamniti »grobni« z ohranjenim tlorisom (vel. 1–2 m) pravokotne ali celo ovalne oblike, v kateri je bil vhod izpeljan s strani z ostanki nekakšnega dohoda – dromosa. Ta tip grobne arhitekture predstavlja le 3 % vseh odkritih grobov. Verjetno je bila v prostoru nekdanj najopaznejša kupolasta grobnica oziroma veliki krožni grob iz apnenčastih lomljenčev (pribl. 4 m v premeru). Gre za podoben tip grobne arhitekture, kot je bil že odkrit z izkopavanji leta 1980–1981. Ker je bila na grobišču najdena tudi večja kamnita baza z odprtino za vsadnik nagrobne stele, sklepamo, da so obstajala tudi drugačna obeležja, ki pa se žal niso ohranila. Morda so bila pri preprostih, v zemljo vkopanih grobovih nagrobna obeležja narejena iz minljivih materialov (les), zaradi česar so ti večinoma ostali neizropani.

rimski oljenka s podobo tragične gledališke maske

Med temi je zelo pogost pokop v večji ovalni ali redkeje pravokotni grobni jami (vel. 60–120 cm), v katero so položili žganino z ostanki kosti in prdatke. Pokopi v grobno jamo veljajo za najpogostejši način pokopov zgodnjecarskega obdobja na območju Gornje Panonije. V našem primeru so zanesljivo dokazani pri 22,5 % odkritih grobovih. Pridružiti jim smemo sorodno, a skromnejšo obliko pokopa v manjšo, nepravilno oblikovano grobno jamo (ovalno, podolgovato) z žganino in redkimi prdatki. Ta tip predstavlja 16 % tu odkritih grobov. Pokop v žari (te so po velikosti in izdelavi tipične za ta del Dolenjske) se po načinu ne razlikuje od običajnega pokopa v amfori. Skupaj zasledimo 8,5 % tovrstnih primerov.

PRIMOŽ PREDAN

Literatura in viri

- BAVEC, UROŠ. Medvedjek – Arheološko najdišče, lokacija Gmajna, Vitrina meseca (17. aprila–7. maja 2003), *Informativni list* 5, Novo mesto 2003.
- BREŠČAK, DANILO. Medvedjek pri Velikem Gabru, Arheološka najdišča Dolenjske, *Arheo*, Posebna številka, Novo mesto 1990.

Mrzlo polje pri Ivančni Gorici

EŠD 15534	Mrzlo Polje – Arheološko najdišče
cestni odsek	KO 13 VIŠNJA GORA–BIČ
zemljepisne koordinate	x 485393 y 87688 z 323
temeljna topografska karta TTN5	Višnja Gora 44
kataster	k. o. Gorenja vas parc. št. 63/3, 64/2 k. o. Hudo parc. št. 63/7, 93, 98/2, 100/2, 780/7
vrsta najdišča	via publica Emona-Praetorium Latobitorum, nekropola, cesta
čas	rimsko doba, novi vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1996, Bojan Djurič, Asja Zec
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1998
vodja raziskav	Drago Svolfšak
obseg raziskanega prostora	2221 m ²
arhiv najdišča hrani	Narodni muzej Slovenije

Mrzlo Polje je manjše naselje v bližini Ivančne Gorice, južno od avtoceste Ljubljana–Zagreb. Predizkopavalne geološke raziskave so na tem območju pokazale na možne ostanke prazgodovinskih gomil, površinske najdbe so kazale na možnost odkritja prazgodovinske in antične naselbine, po zgodovinskih virih pa je bil poznan tudi obstoj stare ceste Stična–Muljava, ki je bila delno še vidna kot opuščen kolovoz.

Lokacija Mrzlo Polje je bila pred začetkom izkopavanja razdeljena na štiri sektorje (A, B, C in D). Na sektorju A, kjer so georezistenčne raziskave kazale na ostanke prazgodovinske gomile, so bila arheološka sondiranja negativna. Dokumentirali pa smo zapletene naplavinске plasti, ki so nekoliko pojasnile delovanje potoka Višnjica v preteklosti. Pridobljeni rezultati so pomagali pri razumevanju geološkega spreminjanja bližnje okolice, ki je bila arheološko zanimivejša.

Podobna situacija se je pokazala na sektorju B, kjer sta poplavljanje in gradnja bližnje novoveške ceste poškodovala antično plast.

Na sektorju C so arheološka izkopavanja odkrila cestne strukture iz časa od sredine 20. do sredine 18. stoletja, debele približno en meter. Razločili smo lahko štiri kamnite cestne podlage, na vsaki od njih pa je bilo več cestnih plasti iz večjih in manjših kamnov, grušč, peska oziroma mivke, opredeljenih kot nove prevleke ali

novoveška cesta iz 18. stoletja

popravila na stari cestni površini. Najzanimivejša je bila

spodnja struktura: kamnita novoveška cesta, široka 4,9 do 5 m in sestavljena iz več plasti lomljenega kamna, z odlično ohranjenim zahodnim robom in sledovi kolesnic ter z jarkom za odplake na vsaki strani. Na podlagi arheoloških najdb (fragменти grobe in fine, glazirane in neglazirane keramike, dve nabožni svetinjici, različni drobni kovinski predmeti),

ugotovljene tehnike gradnje in zgodovinskih podatkov (arhivski viri o izgradnji cestnega omrežja na Slovenskem, kartografsko gradivo, posebno jožefinski vojaški zemljevid iz let 1763–1787) smo cesto datirali v sredino 18. stoletja, v obdobje Marije Terezije, in jo opredelili kot pomembno regionalno cesto med Stično in Muljavo oziroma kraji ob spodnji Krki (Žužemberk).

Najpomembnejše najdbe poleg dveh svetinjic iz 18. stoletja in srebrnika cesarja Leopolda II. iz leta 1690, a sekundarno uporabljenega kot obesek in zato neprimer-

vretence in odlomki
prazgodovinskih posod

nega za datiranje, so novci, saj z njimi lahko časovno določimo nekatere plasti oziroma cestne površine v drugi polovici 19. in v 20. stoletju. Med kovinskimi najdbami prevladujejo žblji, okovi in različni drugi majhni železni predmeti, na primer podkev, povezani s konjsko opremo oziroma vozovi – drobni dokumenti prevažanja in potovanja po cesti. V nasipih in polnilih jarkov je bilo najdenih tudi precej odlomkov keramike.

Na zahodnem delu sektorja D je bila najdena večja količina prazgodovinske keramike. Prevladujejo bronastodobne oblike, nekaj najznačilnejših odlomkov je bilo mogoče na podlagi primerjav s keramiko iz Olorisa pri Dolnjem Lakošu opredeliti v obdobje pozne bronaste dobe. Nekaj kosov rdeče in črno slikane keramike datira najdišče tudi še v halštatsko obdobje. Izkopavanja niso razkrila nobenih naselbinskih ostalin, ki bi zanesljivo pričale o stalnejši poselitvi na območju sektorja D, količina naselbinskih najdb pa z veliko gotovostjo opozarja na neposredno bližino takšne naselbine.

Na vzhodnem delu sektorja D je bil raziskan del močno poškodovanega antičnega grobišča. Dokumentirali smo sedem uničenih grobov in ostanke štirih kurišč. Grobovi so bili preprosti, vsi razen enega brez grobnih konstrukcij. Inventar v grobovih je skromen, največkrat so to le ostanki velike žare iz grobe keramike, okrašene z glavničanjem in odlomki manjšega, finejšega posodja. Druga keramika, ki je pripadala grobovom, je ležala med grobovi, v plasti, ki jo je najverjetneje poškodovalo globoko oranje. Zunaj grobov sta bila najdena tudi rimska fibula in pa novc Marka Avrelija (161–180). Keramika, predvsem velike žare, ima najboljše primerjave na antičnem grobišču na Pristavi pri Trebnjem.

spodnji del keramične skodelice, odlomek sigillatnega krožnika in odlomka bronastih fibul, vse rimski čas

BARBARA JERIN IN TOMAŽ NABERGOJ

Literatura in viri

- ERIC, MIRAN. *Začasno poročilo o pregledu lesa*, Ljubljana 1999.
- SVOLJŠAK, DRAGO et alii. *Avtocesta Višnja Gora–Bič. Poročilo o zaščitnih arheoloških izkopavanjih, Lokacije Mrzlo Polje, Rogovila, Ivančna Gorica*, Ljubljana 1999.
- SVOLJŠAK, DRAGO. Mrzlo Polje, *Enciklopedija Slovenije*, 16, Ljubljana 2002, 138.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Geološka spremljava arheoloških izkopavanj na lokaciji Mrzlo Polje pri Ivančni Gorici v letu 1998*, Ljubljana 1998.
- ZEC, ASJA. Mrzlo Polje 1, *Poročilo o arheološkem intrasite pregledu in delnem izkopu testnih jarkov*, Ljubljana 1996.
- ZEC, ASJA. Mrzlo Polje 2, *Poročilo o arheološkem intrasite pregledu in delnem izkopu testnih jarkov*, Ljubljana 1996.

Na Dolinje pri Črnicu

EŠD 15536	Brezje na Gorenjskem – Arheološko najdišče Na Dolinje
cestni odsek	KO 03 VRBA-ČRNIVEC
zemljepisne koordinate	X 441717 Y 130932 Z 453
temeljna topografska karta TTN5	Radovljica 45
kataster	k. o. Brezje parc. št. 888
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	prazgodovina
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1999, Gojko Tica, Bojan Djurić
obseg raziskanega prostora	100 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Najdišče leži na pleistocenski terasi na zahodnem robu kanjona potoka Peračica, v bližini stika z dolino reke Save. Nekoč njivske površine so danes pašniške. Podpovršinski pregled in dva testna jarka velikosti 1 m² so potrdili na tem mestu obstoj struktur (jame za kole) in prisotnost kamenih artefaktov.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

- prazgodovinska keramika
- kremen

DJURIĆ, BOJAN. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Na Dolinje*, Ljubljana 2002.

Na Lokah pri Grosuplju

EŠD 11874	Paradišče – Arheološko najdišče
cestni odsek	KO 12 ŠMARJE–SAP
zemljepisne koordinate	X 471577 Y 92019 z 339
temeljna topografska karta TTN5	Ljubljana–J 28
kataster	k. o. Šmarje parc. št. 371/4, 372/1, 3, 375, 377, 378/2 k. o. Sela parc. št. 750, 760/2
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	prazgodovina
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Gojko Tica
obseg raziskanega prostora	100 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Najdišče leži na rahlo valovitem območju njivskih površin južno od prazgodovinskega naselja na Magdalenski gori. Površinski pregled je z najdbami odlomkov keramičnih posod potrdil na tem mestu obstoj prazgodovinskih in antičnih struktur verjetno naselbinske narave.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

- prazgodovinska keramika
- antična keramika

TICA, GOJKO. *Končno poročilo o rezultatih arheološkega pregleda in izkopa testnih jarkov na potencialnem najdišču Na Lokah, Ljubljana 2001.*

Na Vrhu pri Stepanih

<i>EŠD</i>	15527	Stepani – Villa rustica Na vrhu
<i>cestni odsek</i>	SK 20 KLANEC–ANKARAN	
<i>zemljepisne koordinate</i>	x 411298 y 46025 z 215	
<i>temeljna topografska karta</i>	TTN5	Kozina 21
<i>kataster</i>	k. o. Rožar parc. št. 705/1, 2, 706/2, 713, 714/1, 2, 3, 715, 718, 720, 725/1, 726/2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 17, 690	
<i>vrsta najdišča</i>	villa rustica	
<i>čas</i>	rimsko doba	
<i>način in čas odkritja, odkritelj</i>	arheološki pregled 2000, Gojko Tica, Bojan Djurić	
<i>vrsta in čas raziskav</i>	izkopavanje 2001	
<i>vodja raziskav</i>	Gojko Tica	
<i>obseg raziskanega prostora</i>	8500 m ²	
<i>arhiv najdišča hrani</i>	Akord, d.o.o.	

Najdišče leži severovzhodno od zaselka Stepani. Raziskani sta bili dve območji – Na vrhu 1 in 2. Na delu najdišča je med marcem in novembrom 2000 nekdanji lastnik Reja strojno odstranil plasti zemlje do flišne osnove in s tem uničil ostaline vsaj enega antičnega objekta.

Antični naselbinski ostanki Na vrhu 1 so ležali na rahlo položnem terenu, zahodno od vrha vzpetine Na vrhu. Že količina predvsem antičnega gradbenega materiala, odkrita pri površinskem pregledu, je govorila o močni antični poselitvi prostora, kar so potrdili ostanki kamnitih blokov različnih velikosti po strojni odstranitvi dela naj-

dišča. Med izkopavanji so bili odkriti skromni ostanki antičnih stavb in drugih struktur – nekaj krajših zidov, del ohranjene antične hodne površine in v skalno osnovo vklesana kotanja, ki bi lahko bila zbiralnik za vodo.

Uničenja pa najdišče ni doživelo le leta 2000. S primerjanjem stanja, zabeleženega v franciscejskem katastru, in stanja v času arheoloških raziskav je bilo mogoče ugotoviti spreminjanje površin Na vrhu.

Nedvomno je v času antike Na vrhu obstajalo kmečko posestvo. Zaradi prevelikega uničenja tega prostora ni mogoče ne potrditi ne ovreči domnevo o obstoju *villae rusticae* na tem mestu. Postopno nastajanje in spreminjanje antičnega kmečkega posestva kaže poleg stratigrafskih odnosov tudi gradbeni material. Odkritih je bilo namreč okoli 40 različnih tipov tegul. Če bi posestvo nastalo naenkrat, bi jih bilo verjetno manj. Najzanimivejše so nedvomno tiste, na katerih je bil najden žig z napisom *TULLIAE A.F. CRISPINAE*. Podobne napise, toda s kratico *T.A.F.C.* na sredini, poznamo iz nekaj istrskih najdišč, ki kažejo omejenost teh opek na tržaški ager. Delavnica Krispina je svoje izdelke izdelovala v 1. stoletju n. š., kamor sodi tudi večina drugih najdb z najdišča Na vrhu.

odlomek proizvodnega žiga
na rimski teguli

Na južnem pobočju vzpetine Na vrhu je bil raziskan tudi drug del najdišča – Na vrhu 2. Razlog za raziskave na tem delu najdišča so bile številne površinske antične najdbe. Na tem območju se že v franciscejskem katastru, še pred začetkom 19. stoletja, kaže terasiranje in s tem intenzivna raba prostora, posledica česar so intenzivni postdepozitni procesi, ki so antično najdišče v veliki meri povsem uničili. Ob sondiranjih je bila odkrita sicer nepoškodovana antična plast nepravilne oblike, ki je z novcem Tiberija datirana v 1. stoletje n. š. Gre za plast, ki dokazuje vsaj izrabo prostora v času antike. Časovno je iz istega obdobja kot sosednji najdišči Na vrhu 1 in Boško.

GOJKO TICA

Literatura in viri

DJURIČ, BOJAN; TICA, GOJKO. Poročilo o arheološkem intrasite pregledu na najdišču Boško – Na vrhu, Ljubljana 2001.

TICA, GOJKO. Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Na vrhu na trasi AC Klanec–Ankaran, Kranj 2001.

Nemškarica pri Ajdovščini

EŠD 4951	Ajdovščina – Arheološko območje Nemškarica
cestni odsek	HC VIPAVA–SELO
zemljepisne koordinate	x 413261 y 83049 z 108
temeljna topografska karta TTN5	Ajdovščina 2
kataster	k. o. Vipavski Križ parc. št. 2926/1, 2942, 2943
vrsta najdišča	sakralna stavba
čas	srednji vek (?)
vrsta in čas raziskav	geofizikalno kartiranje 1995
vodja raziskav	Branko Mušič
obseg raziskanega prostora	6434 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Zavarovano arheološko najdišče je bilo zaradi potrebe po spremembi načrtov gradnje AC preiskano. Geofizikalno kartiranje je potrdilo na tem mestu obstoj grajenih struktur, ki imajo po tradiciji sakralno naravo.

BOJAN DJURIČ

Literatura in viri

.....
rezultati geoelektrične
upornosti

BRATINA, PATRICIJA; DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o rezultatih geofizikalnega kartiranja in ekstenzivnega arheološkega pregleda zavarovanega območja Nemškarica*, Ljubljana 1995.

MUŠIČ, BRANKO. *Poročilo o geofizikalnih raziskavah na zavarovanem območju Nemškarica pri Ajdovščini*, Ljubljana 1995.

OSMUK, NADA. *Ajdovščina, Nemškarica, Varstvo spomenikov* 38, 2001, 7.

1:10,000

Nova Tabla pri Murski Soboti

EŠD 15512	Murska Sobota – Arheološko najdišče Nova tabla
cestni odsek	MP 03/2 VUČJA VAS–BELTINCI
zemljepisne koordinate	x 590085 y 166404 z 187
temeljna topografska karta TTN5	Turnišče 21
kataster	k. o. Murska Sobota parc. št. 4877, 4879, 4881, 4883, 4885, 4887, 4888, 4889, 4890, 4892, 4893/1, 2, 4895, 4897, 4899, 4902/1, 2, 4903, 4904, 4905, 4906, 4907, 4908, 4909, 4927/1, 4928, 4929, 4930, 4937/1, 5045, 5046, 5047, 5048, 5050, 5057, 5182
vrsta najdišča	naselbina, grobišče
čas	neolitik, bronasta doba, starejša in mlajša železna doba, rimska doba, zgodnji srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1998–1999, Bojan Djurić, Branko Kerman, Irena Šavel
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1999–2003
vodja raziskav	Mitja Guštin
obseg raziskanega prostora	365.000 m ²
arhiv najdišča hrani	Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana

Na ledini Nova tabla, južno od Murske Sobote v smeri proti Bakovcem, na prostoru vzhodno in južno od Soboškega jezera, je bila raziskana razpršena poselitev iz različnih preteklih obdobij. Z vodotoki prepredena pokrajina je bila po vsej verjetnosti povsem zaraščena, in posamezne majhne in skromne kmetije so si v različnih obdobjih izkrčile življenjski prostor potreben za gospodarjenje in preživetje. Poselitev na Novi tabli je tako bistveno določena s potokom Dobel in njegovim levim, danes presušnim pritokom.

V časovnem zaporedju si na tem območju sledijo 3 neolitske in 18 bakrenodobnih jam z 2 žganima grobovoma. Iz časa zgodnje bronaste dobe je bilo raziskanih 35 naselbinskih objektov, medtem ko je bilo iz srednje bronaste dobe odkritih le 8. Strnjeno naselje iz pozne bronaste dobe z zemljankami in ostanki naselbinskih jam izpričuje 40 objektov ter kultno jamo z lončenino in sežganimi kostmi. Starejša železna doba je zastopana z 20 naselbinskimi objekti in 102 žganima groboma, med katerimi jih je bilo 11 opasanih z obodnimi jarki.

Štirje jarki in trije kamniti venci središčnega groba niso imeli. Mlajša železna doba je izpričana z nekaj zaokroženimi kmetijami s skupnim številom 58 jam, tremi vodnjaki in 16 grobovi. Iz rimskega obdobja je bilo prav tako ugotovljenih nekaj kmetij ter posameznih delavniških objektov z 294 naselbinskimi jamami ter grobiščem s 30 grobovi. Dvajset med njimi je bilo opasanih z obodnimi jarki. Iz obdobja zgodnjega srednjega veka je znanih 17 zemljank in 130 manjših naselbinskih objektov, 1 vodnjak ter 13 skeletnih grobov.

Posebnost najdišča je veliko starejšeželoznodobno in manjše rimskodobno grobišče, kjer so nekateri grobovi opasani z značilnimi obodnimi jarki, izkopanimi za na-

zgodjebronastodobni vrček,
kultura Litzen

poznobronastodobna
posoda z girlandami

železna latenska britev

bronasta igla, starejša
železna doba

sutje manjših gomil nad grobno jamo (glej: Grobišče starejše železne dobe, str. 55-59). Pokopi, tudi tisti iz bakrene dobe, mlajše železne in rimske dobe, so žgani; na istem prostoru pa je bilo odkritih tudi nekaj skeletnih pokopov iz zgodnjega srednjega veka.

Prostor je poseljevalo tudi nekaj kmetij iz mlajše železne dobe, sestavljenih iz zemljank, jam in pravokotnih objektov z nosilnimi stebri, ter nekaj kmetij iz rimskega obdobja, katerih 3 x 4 m velike hiše so bile narejene iz lesene konstrukcije. Med rimskimi objekti so tudi ostanki delavnic oziroma jam za predelavo železa.

Se posebej intenzivna pa je bila na tem prostoru poselitev v obdobju zgodnjega srednjega veka s številnimi naselbinskimi objekti od konca 6. do 9. stoletja in posameznimi skeletnimi pokopi iz zadnjega obdobja (glej: Zgodneslovanska naselbina, str. 85-89).

MITJA GUŠTIN

staroslovansko posodje

rimsko posodje

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o arheoloških raziskavah na najdišču Nova tabla I–II*, Ljubljana 1999.
- DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o arheoloških raziskavah na najdišču Nova tabla-Gramoznica*, Ljubljana 2002.
- GUŠTIN, MITJA. *Piramide spomina*, Ljubljana, Murska Sobota 2000.
- GUŠTIN, MITJA. Nova odkritja o naselitvi Slovanov na Slovenskem, *Delo*, priloga *Znanost* (19. 11. 2001).
- GUŠTIN, MITJA. Nova tabla pri Murski Soboti, v: BITENC, P.; KNIFIC, T. (ur.), *Od Rimljanov do Slovanov, Predmeti*, Ljubljana 2001, 84.
- GUŠTIN, MITJA; TIEFENGRABER, GEORG. Prazgodovinske najdbe z avtocestnega odseka Murska Sobota–Nova tabla, *Arheološki vestnik*, 52, Ljubljana 2001, 107 – 116.
- GUŠTIN, MITJA; TIEFENGRABER, GEORG. Oblike in kronologija zgodnje-srednjeveške lončenine na Novi tabli pri Murski Soboti, v: GUŠTIN, M. (ur.), *Zgodnji Slovani*, Ljubljana 2002, 46-62.
- GUŠTIN, MITJA. Nova tabla, *Enciklopedija Slovenije* 16, Ljubljana 2002, 145.
- GUŠTIN, MITJA. *Humci starejše gvozdeno doba sa nalazišta Nova tabla kod Murske Sobote (Slovenija), Sahanrivanje u bronzano i gvozdeno doba u Pomoravju*, Čačak 2003 (v tisku).
- GUŠTIN, MITJA; TIEFENGRABER, GEORG. Nova tabla pri Murski Soboti, *Od Rimljanov do Slovanov, Najdišča*, Ljubljana 2003 (v tisku).
- TIEFENGRABER, GEORG. Vorbericht über die Ausgrabungen 1999 und 2000 in Murska Sobota/Nova tabla unter besonderer Berücksichtigung der spätbronze- und eisenzeitlichen Funde, v: LIPPERT, A. (ur.), *Die Drau-, Mur- und Raab-Region im 1. vorchristlichen Jahrtausend. Akten des Internationalen und Interdisziplinären Symposiums von 26. bis 29. April 2000 in Bad Radkersburg*, Bonn 2001, 77 – 101.

Obrežje MMP

EŠD 12654
cestni odsek
zemljepisne koordinate
temeljna topografska karta TTN5
kataster

Obrežje – Arheološko najdišče Obrežje

KO 19 KRŠKA VAS—OBREŽJE

x 554159 y 78789 z 144

Samobor 25

k. o. Velika Dolina parc. št. 40/2, 42/1, 43/1, 44/1, 46/1, 47/1, 48/1, 49/1, 50/1, 51/1, 88/3, 5, 7, 8, 91/1, 92/3, 94/2, 95/1, 2, 96, 97/1, 2, 3, 119, 124, 125/1, 2, 128/1, 2, 3, 130/1, 131/1, 134/2, 135/2, 138/2, 148/1, 3, 4, 5, 6, 149, 153/1, 155/2, 1893/7

vrsta najdišča

grobišče, vojaški tabor, kmetija

čas

pozna bronasta doba, rimska doba, novi vek

način in čas odkritja, odkritelj

arheološki pregled 1999–2000, Ildikó Pintér, Bojan Djurić

vrsta in čas raziskav

izkopavanje 2001–2003

vodja raziskav

Phil Mason

obseg raziskanega prostora

68.903 m²

arhiv najdišča hrani

ZVKDS, Območna enota Novo mesto

del kamene sekire iz srednje
bronaste dobe

Najdišče leži na gramozni pleistocenski terasi reke Bregane. Na jugozahodu meji na Gorjance, na severozahodu na strmi rob pleistocenske terase Save in na zdaj suho dolino Struge, na jugovzhodu na poplavno ravnico reke Bregane in na severovzhodu na poplavno ravnico reke Save.

Najstarejšo fazo poselitve najdišča predstavlja pozno-bronastodobno grobišče (10.–8. stol. pr. n. š.) v dolini na južni strani potoka Struga v severozahodnem delu raziskane površine. Grobišče s 358 žarnimi in 6 skeletnimi grobovi je ležalo na gramoznih sipinah vse do brega nekdanjega

zlati prstan iz žganega
poznobronastodobnega
groba

železna rimska pisala – stilusi

srednjeveški okrasni
predmet iz srebra

potoka. Na jugozahodnem in severovzhodnem delu izkopnega polja smo odkrili tudi sledove poznobronastodobne naselbine, ki je verjetno povezana s tem grobiščem. Gre za skupno 27 odpadnih jam in 155 jam za stojke, ki so vsaj na severovzhodnem robu terena nad dolino potoka Struge sestavljale stavbe pravokotnih oblik.

Drugo fazo najdišča predstavlja zgodnjерimska utrdба, ki je nastala verjetno v obdobju okoli leta 14 ali 13 pr. n. š., med končno zasedbo Panonije, uporabljali pa so jo do konca velikega panonskega upora med letoma 6 in 9 n. š., ko je bila zapuščena.

Utrdba je imela pravokotni tloris z zaobljenimi vogali, na treh straneh so jo varovali dvojni jarki, na četrti stranici pa enojni jarek. Prostor, ki sta ga obdajala dvojna jarka, je meril 290 x 210 m, še en jarek na severovzhodnem koncu pa je obdajal aneks velikosti 210 x 25 m. Vhoda smo odkrili na sredini severovzhodne in jugozahodne stranice.

V notranjosti utrdbe je bilo raziskanih veliko številno jam (696) in jam za stojke (434). Ob notranjem jarku so bile skupine velikih globokih jam za latrine in vodne zbiralnike ter ena krušna peč. V osrednjem delu utrdbe je bilo več pravokotnih barak. O njih pričajo številne jame za leseną bruna, odpadne jame, latrine in shrambne jame ter tri krušne peči. V jugozahodnem delu utrdbe je bila množica jam za hrabno žita. Poleg tega je bilo še pet velikih skupin jam, ki so jih uporabljali daljše obdobje kot obrtne delavnice. Zunaj utrdbe, med zunanjim jarkom in dolino Struge, so bile raziskane štiri skupine peči. Manjši zahodni dve sta imeli ena 7 in druga 3 krušne peči, v dveh vzhodnih skupinah pa je bilo 12 železarskih in 10 krušnih peči.

V severozahodnem delu izkopnega polja smo odkrili del glavne rimske ceste *Emona–Siscia*, ki je potekala mimo že opuščene utrdbe. Zahodno od nje sta potekala vzporedna jarka starejše netlakovane poti. Znotraj utrdbe smo odkrili tudi nekaj jam in grobov, ki so nastali že potem, ko so utrdbo zapustili.

Na severovzhodnem delu najdišča proti robu terase je stala poznosrednjeveška naselbina. Tu smo odkrili vsaj štiri stavbe pravokotne oblike, ki jim je pripadalo skupno 328 jam za stojke. V prostoru med stavbami smo raziskali 128 odpadnih jam, nekoliko severno in zahodno od njih pa dve s prodniki tlakovani površini za mletje žita ali druge dejavnosti. Dostop do naselbine je bil mogoč po dveh vzporednih, s prodniki tlakovanih poteh, ki sta potekali v smeri sever–jug po robu terase.

PHIL MASON

Literatura in viri

- DJURIĆ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Obrežje sever in jug*, Ljubljana 2000.
MASON, PHIL. Obrežje – arheološko najdišče Obrežje, Vitrina meseca (13. februarja–5. marca 2003), *Informativni list* 2, Novo mesto 2003.

Obrežje – Draga-Goričko

EŠD 12654
cestni odsek
zemljepisne koordinate
temeljna topografska karta TTN5
kataster

Obrežje – Arheološko najdišče Obrežje

KO 19 KRŠKA VAS—OBREŽJE

X 554157 Y 78462 Z 152

Samobor 25

k. o. Velika dolina parc. št. 149, 153/1, 155/1, 2, 180/1, 2, 3, 181/2, 183/1, 185/1, 190/1, 197/1, 2, 3, 200/1, 203/1, 4, 1894/14, 15, 16
naselbina

vrsta najdišča

čas

način in čas odkritja, odkritelj

vrsta in čas raziskav

vodja raziskav

obseg raziskanega prostora

arhiv najdišča hrani

pozná bronasta doba, rimska doba

arheološki pregled 2001, Bojan Djurić

izkopavanje 2003

Phil Mason

7050 m²

SAAS; ZVKDS, Območna enota Novo mesto

Med ekstenzivnim terenskim pregledom so bili na pleistocenski savski terasi na severni strani doline potoka Struga odkriti sledovi večje poznobronastodobne naselbine, ki je lahko vsaj delno sočasna z grobiščem na najdišču Obrežje ММР. Izkopavanja paleostruge na južnem robu tega kompleksa kažejo na možnost še starejše, srednjebronastodobne poselitve tega območja. Gre za najdbe Virovitiške skupine, ki so bile deponirane v paleostrugo.

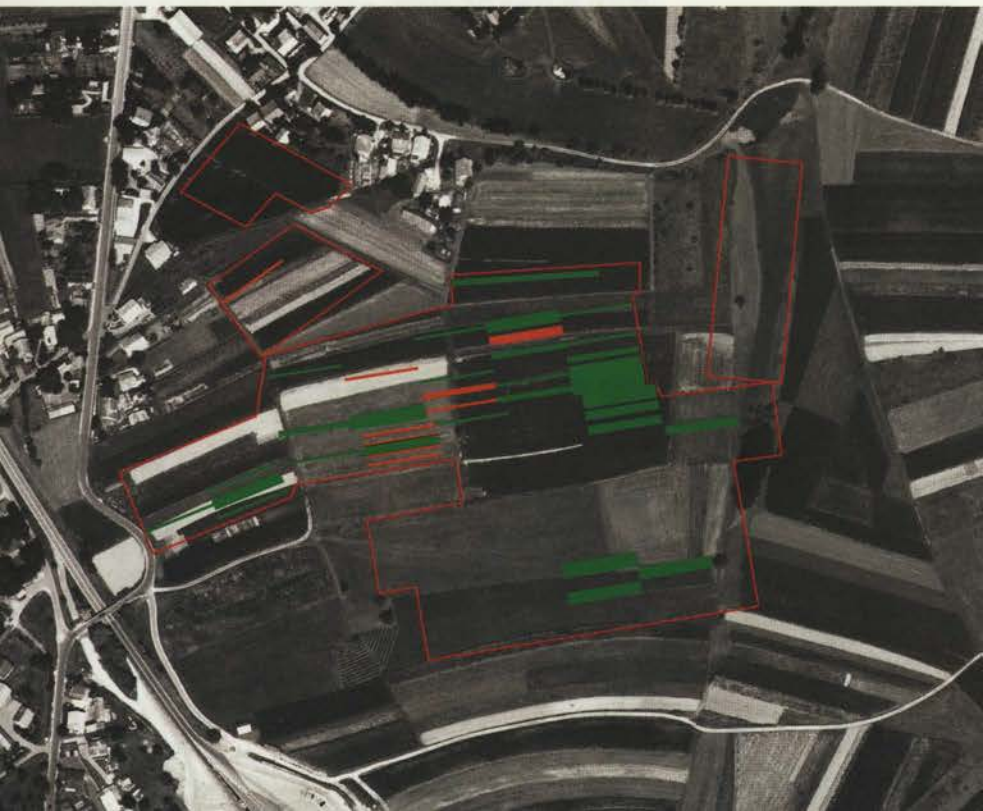
Na zgornji terasi so bili odkriti tudi sledovi antične poselitve.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

- prazgodovinska keramika
- antična keramika

DJURIĆ, BOJAN. *Obrežje – plato, Poročilo o rezultatih ekstenzivnega arheološkega pregleda*, Novo mesto, Ljubljana 2001.

Pečina pri Gornjih Skopicah

EŠD 15568	Gorenje Skopice – <i>villa rustica</i> Pečina
cestni odsek	KO 18 SMEDNIK–KRŠKA VAS
zemljepisne koordinate	x 542684 y 85100 z 150
temeljna topografska karta TTN5	Krško 49
kataster	k. o. Krška vas parc. št. 2102/2, 2103/4, 2104/2, 2105/3, 2106/2, 2107/2, 2108/2, 2109/9, 2110/2, 2111/2, 2112/2, 2113/2, 2114/2, 3, 4, 2115/3, 4, 2116/3, 4, 2118/2, 2119/2, 2120/2, 2121/2, 2122/4, 2123/2, 2219/2, 2228/2, 2229/2, 2230/2, 3, 4, 2231/2, 2233/2
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1999–2000, Ildikó Pintér, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	Uroš Bavec
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Novo mesto

rimski bronasta sponka

Najdišče leži vzhodno od rimske *via publica Siscia–Neviodunum*, kjer ta prečka moderno cesto Ljubljana–Zagreb. Ostaline, ki kažejo naselbinsko naravo, se raztezajo na obeh straneh moderne ceste, severno pa segajo do depresije stare struge Save. Povežemo jih lahko s podatki o rimskodobnem grobišču (ANSI, 250).

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

- prazgodovinska keramika
- antična keramika
- ožgana glina

ANSI – *Arheološka najdišča Slovenije*, Ljubljana 1975.
DJURIĆ, BOJAN; TICA, GOJKO. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Pečina pri Gornjih Skopicah*, Ljubljana 2000.

Pobrežje pri Mariboru

EŠD 15526	Maribor – Prazgodovinska naselbina na Pobrežju
cestni odsek	SK 03 PESNICA–MIKLAVS
zemljepisne koordinate	x 553434 y 156436 z 256
temeljna topografska karta TTN5	Maribor 14
kataster	k. o. Pobrežje parc. št. 471/2, 473/8, 476/1, 477/1, 477/2, 477/3, 478/1, 483/1, 484/1, 485/2
vrsta najdišča	naselbina
čas	pozna bronasta doba, mlajša železna doba, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1997–1998, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2000–2001
vodja raziskav	Mira Strmčnik Gulič
obseg raziskanega prostora	15.000 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Maribor

Nižinsko najdišče naselbinskega tipa leži na visoki drugi dravski terasi, ki je njegova severna meja. V smeri proti jugu in jugovzhodu ni zamejeno in sega globoko proti plodni ravnici Dravskega polja, v katero se odpira. Gre za naselje iz več obdobij, najmočnejši in najpomembnejši pa so sledovi prvega naselja, ki sodi v čas pozne bronaste dobe oziroma kulture žarnih grobišč. Med več deset tisoč fragmenti keramičnih posod prevladuje prav naselbinska keramika tega časa. Na osnovi keramike in njenega okrasa lahko trdimo, da je tej naselbini pripadalo bližnje istodobno žarno grobišče na ledini Groblje, ki je v literaturi poznano kot Pobrežje (Pahič, 1972). Dosedanji izsledki umeščajo obstoj naselbine na prehod iz stopnje HA A2 v stopnji HA B1 in HA B2, okvirno v II. in IO. stoletje pr. n. š.

Med pomembnejše rezultate raziskav sodi odkritje nekaj tlorisov stavb tega časa, ki kažejo ruralno naselbino »raztresenega tipa« (Teržan, 1999), postavljeno na obrežje Drave in sestavljeno iz posameznih večjih in manjših stanovanjskih in gospodarskih objektov. Med njimi so ležala pripadajoča velika dvorišča, katerih intenzivno rabo izpričujejo številni odlomki sočasne keramike na njih ter posamezne večje in manjše kulturne jame.

Najdišče Pobrežje je bilo ponovno poseljeno šele v 3.

odlomek rimskega keramičnega lonca

ali 2. stoletju pr. n. š. O tem priča tudi na tem mestu pred sto leti odkrit keltski grob z mečem (Pahič, 1966), ki ga danes uvrščajo v zgodnje latensko obdobje. Po tem sodeč, je treba pripadajoče zgodnje- ali srednjelatensko naselje iskati v neposredni bližini raziskanega dela najdišča.

Tako kakor se razpršenost prazgodovinskih keramičnih fragmentov, ki jih je mogoče slediti po vsej raziskani površini, zgosti v bližini stavb, ob robu dravske terase in predvsem v zahodnem delu raziskanega areala, so tudi rimske

velika poznobronastodobna shrambena posoda, premer 75 cm

najdbe razpršene po celotnem najdišču. Zelo močne zgojitve smo zasledili predvsem v skrajno zahodnem delu raziskane površine ob Malečniški cesti, zato predvidevamo v bližini obstoj rimskodobnih objektov. Nanje opozarja večja količina rimskih strešnikov, kakor tudi številna rimskodobna groba keramika, ki jo lahko okvirno postavimo v poznorimsko obdobje, potrjeno tudi z rimskimi novci.

MIRA STRMČNIK GULIČ

Literatura in viri

- CIGLENEČKI, SLAVKO; STRMČNIK GULIČ, MIRA. Sledovi zgodnje slovanske poselitve južno od Maribora, v: GUŠTIN, M. (ur.), *Zgodnji Slovani, Zgodnesrednjeveška lončenina na obrobju vzhodnih Alp*, Ljubljana 2002, 67-75.
- DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o arheološkem intrasite pregledu in sondiranju arheološkega najdišča Pobrežje*, Ljubljana 1998.
- MUŠIČ, BRANKO. *Pobrežje, Poročilo o geofizikalnem kartiranju*, Ljubljana 1998.
- PAHIČ, STANKO. Keltske najdbe v Podravju, *Arheološki vestnik*, 17, Ljubljana 1966, 271-336.
- PAHIČ, STANKO. *Pobrežje*, Ljubljana 1972 (Katalogi in monografije 6).
- STRMČNIK GULIČ, MIRA. Arheološko najdišče Pobrežje, *Letno poročilo* 2000, Maribor 2002, 182-187.
- STRMČNIK GULIČ, MIRA. Arheološko najdišče na Pobrežju, *Letno poročilo* 2001, Maribor (v tisku).
- TERŽAN, BIBA. An Outline of the Urnfield Culture Period in Slovenia, *Arheološki vestnik*, 50, Ljubljana 1999, 97-143.

Pod Kotom – cesta

<i>EŠD</i>	15524	Krog – Arheološko najdišče Pod Kotom-cesta
<i>cestni odsek</i>	MP 03/2 VUČJA VAS–BELTINCI	
<i>zemljepisne koordinate</i>	x 587838 y 165631 z 188	
<i>temeljna topografska karta TTN5</i>	Radgona 40	
<i>kataster</i>	k. o. Krog parc. št. 1716, 1717, 1718, 1720, 1722, 1723, 1725, 1726, 1727, 1728, 1730, 1731, 1732, 1733, 1734, 1735, 1736, 1737, 2703, 2704, 2705, 2706, 2714, 2715, 2716, 2717, 2718, 2719	
<i>vrsta najdišča</i>	naselbina	
<i>čas</i>	rimsko doba, zgodnji srednji vek	
<i>način in čas odkritja, odkritelj</i>	arheološki pregled 1998–1999, Bojan Djurić, Branko Kerman, Irena Šavel	
<i>vrsta in čas raziskav</i>	izkopavanje 2001	
<i>vodja raziskav</i>	Ivan Tušek	
<i>obseg raziskanega prostora</i>	19.210 m ²	
<i>arhiv najdišča hrani</i>	ZVKD, Območna enota Maribor	

Geološko osnovo najdišča sestavlja peščeni prod, ki ga je nasula reka Mura predvsem v času zadnje poledenitve in ledeniškega delovanja v Alpah (22.000–12.000 ps). Zaradi taljenja ledu so bili pretoki rek mnogo večji kot danes in tako je Mura takrat tekla po široki dolini med Goričkim in Slovenskimi goricami v širini 1 km in več. Vzdolžne sipine tedanje Mure lahko štejemo za geološko osnovo arheološkim najdbam od paleolitika naprej. Dna prodnih sipin je Mura s kasnejšimi poplavi napolnila s poplavnimi sedimenti (pesek in peščeni mulj), nekatera dna pa so še naprej ostajala kot potočna korita. Skozi arheološka obdobja so ti naravni procesi

neprestano spreminjali podobo pokrajine in s tem vplivali na poselitev tega prostora. Človekovi posegi v prostor v zadnjem stoletju, predvsem pa melioracija in regulacija vodotokov, so razlog znižanja podtalnice, predvsem pa so s strojno obdelavo kmetijskih površin tudi fizično vplivali na poškodovanje ali celo uničenje arheoloških ostalin. Arheološke plasti iz različnih obdobjaj najdemo po večini na vrhovih prodnih sipin, ki velikokrat

segajo neposredno pod ornico. Dna sipin s poplavnimi sedimenti, ki vsebujejo arheološke ostaline in so na robu med plastmi temnejše obarvani (ostanki humusnih snovi), so lahko nekdanje hodne površine, v njih pa so vkopane arhitekturne ostaline različnih preteklih obdobjaj. Zaradi različne geološke osnove je pustil plug sledove brazd tudi še na globini 40 cm pod današnjo površino.

Na območju najdišča smo v zemeljskih plasteh našli le redke odlomke prazgodovinske keramike. Nedvomno so na ta prostor zašli z obdelovanjem kmetijskih površin ali z naplavinami v prejšnjih obdobjaj, saj tukaj ni bilo prisotnih nobenih prazgodovinskih naselbinskih plasti, ki bi kazale na prisotnost ljudi v predrimskem času.

V času rimske zasedbe naših krajev se je tudi območje ob Muri znašlo znotraj Ilirske province, za časa vlade cesarja Trajana v 2. stoletju pa je postalo Prekmurje del province Zgornje Panonije. Tukaj večjih urbanih središč ne poznamo, so pa izpričane na tem prostoru ostaline rimskih kmetij z gospodarskimi poslopji ter manjše železarske in lončarske delavnice. Na najdišču smo raziskali delno ohranjeno manjšo lončarsko peč z značilno rešetko za nalaganje keramike ob žganju.

V bližini so bile najdene ostaline manjših rimskih kmetij. Hiše v velikosti okrog 3 x 4 m so bile zgrajene iz lesenih desk ali brun in ometane z ilovico, iz gradiva, ki ga je bilo v okolici v izobilju. Znotraj hiš z enim samim prostorom, kjer je živela družina, so bila ponekod odkrita tudi ognjišča in številne ostaline značilne rimske kuhinjske lončenine ter celo deli kamnitih žrnelj. Kovinskih predmetov je bilo malo, med njimi izstopata dobro ohranjena bronasta sponka in železna sekira. Po jamah za kole, vkopanih v geološko osnovo, lahko določimo vsaj tri rimske hiše, med katerimi pa nismo zasledili vodnjaka. Vrsta majhnih kmetij, ki so nedvomno imele pripadajoče gospodarske objekte (staje, hleve, senike, ograde za živino), govori za sorazmerno skromno življenje na tem prostoru v rimskem času od 4. do 5. stoletja. Odlomki lončenine pripadajo poznorimski sivo črno žgani kuhinjski posodi, ki ima na površini velikokrat

lonc iz poznorimskega obdobja

odlomek ustja zgodnesrednjeveškega lonca

značilni metličasti okras. Časovno lahko naše keramične odlomke primerjamo s podobnimi na poznorimskih naselbinah široko po Sloveniji (Tinje nad Loko pri Žusmu, Rifnik pri Šentjurju, Vranje pri Sevnici, Svete gore nad Sotlo, Brinjeva gora, mariborsko-bistriško območje, Kučar, Korinjski hrib, Križna gora, Predloka ipd.). Plast s temi ostalinami je močno prizadelo obdelovanje, pozneje pa tudi slovanska poselitev, saj so novi priseljenci v 7. in 8. stoletju s svojim prihodom, ustalitvijo in dejavnostjo močno poškodovali starejšo, na našem najdišču predvsem poznorimsko kulturno plast.

Najmlajše keramične najdbe na našem najdišču sodijo nedvomno v čas zgodnje slovanske poselitve ob koncu 7. in v 8. stoletju. Razen kosov keramičnih posod v kulturnih jamah iz zgodneslovanske poselitve, oprijemljivih gradbenih ostalin iz tega časa nismo našli. Tako lahko za najdišče ugotovimo, da smo našli prostor, kjer so predvsem keramične ostaline pokazale poznorimsko naselitev z gradbenimi ostalinami prebivališč s konca 4. in iz 5. stoletja in kjer so se naselili in ustalili naši slovanski predniki.

V času zadnje svetovne vojne so ves prostor delno poškodovali v cikcak liniji izkopani nemški strelski jarki.

IVAN TUŠEK

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o arheoloških raziskavah na najdišču Pod kotom – cesta*, Ljubljana 1999.
- TUŠEK, IVAN. Poznoantična in zgodnesrednjeveška lončenina z najdišča Pod kotom – cesta, v: GUŠTIN, M. (ur.). *Zgodnji Slovani*, Ljubljana 2002, 36-45.
- TUŠEK, IVAN. Rimskodobni poljedelci in železarji na robu Panonije, Odkopane kulture Prekmurja, *Delo*, priloga (4. 12. 2002).
- VERBIČ, TOMAŽ. *Geološka spremljava arheoloških izkopavanj na najdišču Pod kotom – cesta*, Ljubljana 2001.

Pod Kotom – jug

EŠD 15510	Krog – Arheološko najdišče Pod Kotom-jug
cestni odsek	MP 03/2 VUČJA VAS–BELTINCI
zemljepisne koordinate	x 587457 y 165207 z 189
temeljna topografska karta TTNS	Radgona 39
kataster	k. o. Krog parc. št. 1774, 1775, 1776, 1777, 1778
vrsta najdišča	naselbina, grobišče
čas	bakrena in bronasta doba, zgodnji srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1998–1999, Bojan Djurić, Branko Kerman, Irena Šavel
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2001
vodja raziskav	Irena Šavel
obseg raziskanega prostora	10.074 m ²
arhiv najdišča hrani	Pokrajinski muzej Murska Sobota

žara iz bakrene dobe

Na prostoru vzhodno od Kroga, med potokoma Moškoš in Dobel, leži na strnjeni njivski površini z ledinskim imenom Pod kotom (jug) najdišče, nastalo na aluvialni ravnini reke Mure. Rahlo valovita površina te ravnine je posledica vzdolžnih sipin, ki jih je med zadnjo poledenitvijo in deglaciacijo nasula reka Mura. Ta je bila tedaj prepletajoča se reka in je imela povsem drugačen hidrološki režim, kot ga ima danes. Ko se je rečni tok Mure oddaljil od prostora poznejšega najdišča, ga je še vedno dosegla poplavna voda, ki je s seboj nosila peščen in muljast tovor. Poplavna voda se je pretakala predvsem po kanalih na dnu sipin, kjer so se odlagali sedimenti, medtem ko so višji deli sipin ostali nepoplavljeni. Po odložitvi mulja je na južnem delu najdišča neki potok, ki je meandriral in je svoje sedimente odlagal bočno, v naplavine urezal svojo strugo.

Na vrhovih prodnatih sipin najdišča je bilo 0,30 m pod površino v geološki podlagi proda in peska odkrito bakrenodobno žarno grobišče s 173 grobovi. V nekaterih žarah so bili skupaj s pepelom umrlega tudi sežgani ostanki živali (ovce, koze, goveda, rdečega jelena), v nekaterih primerih pa tudi drobni kamniti artefakti, zajemalka, vijček in bakrena ploščica.

vrč iz zgodnje bronaste dobe

K obredu ob pokopavanju sodijo namerno preluknjana dna žar ter manjše čaše, vijčki in zajemalke, odkriti v neposredni bližini grobov.

Na dnu sipin, v plasti peska in ilovice (od 1,00 do 1,70 m pod površino) so bile prazgodovinske strukture (manjše in večje jame s koncentracijo lončenine, drobnih kamnitih izdelkov in žrnelj) iz zgodnje bronaste dobe, ki jih lahko pripišemo horizontu z litzensko keramiko.

V plasti sive ilovice s peskom je bil v globini 0,60 m pod površino odkrit depo bronastih predmetov (sekiri, deli jezičastoročajnih srpov, šilo, ploščica, del sulične osti in surovci), ki je opredeljen v čas pozne bronaste dobe.

V isto plast kot grobišče je bila vkopana 3 x 2 m velika zemljanka iz zgodnjega srednjega veka. V jami je bilo več kamnitih oblic, oglje, žganina, kosti, hišni lep, trije vijčki, nedoločljiv železen predmet ter več ustij, dna in ostenj staroslovanske zgodnesrednjeveške lončenine.

IRENA ŠAVEL

- ▲ del depojske najdbe bronastih predmetov iz pozne bronaste dobe

- zgodnje srednjeveška keramika iz prve polovice 7. stoletja

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o arheoloških raziskavah na najdišču Pod kotom – jug*, Ljubljana 1999.
- ŠAVEL, IRENA. Izgubljeni in najdeni čas, *Na prelomih tisočletij*, Murska Sobota 2002.
- ŠAVEL, IRENA. Prvi metalurgi, *Odkopane kulture Prekmurja, Delo, priloga* (4. 12. 2002).
- ŠAVEL, IRENA. Zgodnesrednjeveški objekt z najdišča Pod kotom – jug pri Krogu, v: GUŠTIN, M. (ur.). *Zgodnji Slovani*, Ljubljana 2002, 11-16.
- ŠLAUS, MARIO. *Results of the anthropological analysis of cremated human skeletal remains from the Krog site in Slovenia*, Zagreb 2000.

Pod Kotom – sever

EŠD 15525	Krog – Arheološko najdišče Pod Kotom-sever
cestni odsek	MP 03/2 VUČJA VAS–BELTINCI
zemljepisne koordinate	x 588153 y 165874 z 187
temeljna topografska karta TTN5	Radgona 40
kataster	k. o. Krog parc. št. 1355, 1356/1, 2, 1357, 1358, 1359/2, 1360, 1362, 1363, 1367/1, 2, 1368/1, 2, 1372, 1383/1, 2, 1384/1, 1386, 1388, 1389, 1390, 1391/1, 1392/1, 3, 1395/1, 1661/1, 1662/1, 1663, 1665, 1666, 1667, 1668, 1669
vrsta najdišča	naselbina
čas	prazgodovina, mlajša železna doba, rimska doba, srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1998–1999, Bojan Djurič, Branko Kerman, Irena Šavel
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2001
vodja raziskav	Branko Kerman
obseg raziskanega prostora	24.000 m ²
arhiv najdišča hrani	Pokrajinski muzej Murska Sobota

Poselitev na najdišču Pod kotom sever je bila zelo odvisna od geološke podlage, ki jo sestavljajo peščeni prod in prodne sipine, ki jih je ustvarila Mura. Poznejša sedimentacija je zapolnila depresije med sipinami z muljastim peskom, ki je postopoma izravnal teren. Poljska obdelava je teren še dodatno izravnala.

Med najstarejše najdbe na najdišču sodi velika zgodnjebronastodobna posoda, ki je bila odkrita sredi izkopenega polja na skrajnem vzhodnem profilu trase. Shram-

pitos iz zgodnje bronaste
dobe

trebušasta posoda z
aplikami in rožički iz pozne
bronaste dobe

lonec z metličastim
okrasom iz rimskega obdobja

bná posoda je osamljen primerek in leži zunaj območja poselitve. V bližini je bilo odkritih nekaj manjših vkopov, ki jih je časovno težko opredeliti. Podoben primer poznamo na najdišču Kotare krogi, kjer je bila podobna shrambna posoda odkrita približno 30 m vstran od naselbine.

Jasnejša je poselitev iz obdobja pozne bronaste dobe. Na podlagi raziskanih struktur lahko ločimo dve koncentraciji objektov iz tega obdobja. Prva skupina se nahaja na osrednjem delu izkopnega polja. Manjši vkopi (stojke) so razporejeni okoli večje jame, ki je vsebovala številne keramične najdbe, med njimi dobro ohranjeno bronastodobno posodo. Druga največja koncentracija poznobronastodobnih struktur leži na severnem robu izkopišča. Med pomembnejši najdbi prav gotovo sodita dve veliki trebušasti poznobronastodobni posodi, ki sta bili vkopani samostojno nekaj metrov stran od ostalih struktur. Ostanke naselbine sestavljajo razen stojke še tri večje in dve manjši jami. Prve tri jame so nepravilnih oblik, imajo ravno dno in vsebujejo veliko fragmentov keramike. Opredelimo jih lahko kot odpadne jame. Težje opredeljivi sta obe manjši jami. V obeh so bile odkrite v celoti ohranjene posode stekleničastih oblik, drobci kosti, veliko žganine in ožgane gline.

Osrednje mesto poznobronastodobne naselbine je predstavljal vodnjak, ki leži sredi naselbinskih ostalin. V njem so bili prav tako najdeni fragmenti keramike in oglja.

Pomembno vlogo za poselitve v mlajši železni dobi in v rimskem obdobju je imel velik jarek oziroma vodni kanal, ki je potekal na južni strani izkopa. V polnilu jarka so bili na različnih nivojih odkriti premešani latenski in rimski fragmenti keramike. Na dnu kanala pa je bila odkrita tanka plast prazgodovinske keramike.

Na robu tega kanala je bil odkrit žgan grob latenskega vojaka. Grobno celoto so ob sežganih kosteh in oglju dopolnjevali kovinski pridatki, od katerih je bil dobro viden meč, zvit okoli groba, in škarje, drugi kovinski pridatki pa niso bili prepoznavni. Dodane so bile tudi keramične sklede in vrčki.

Rimska naselbina leži zahodno od navedenega jarka. Med vsemi strukturami, ki bi jih lahko pripisali romaniziranim staroselcem, je najpomembnejša večja jama nepravilne oblike, velik in globok vodnjak. V polnilu vodnjaka so se poleg keramičnih najdb ohranili pod vlažno plastjo mulja ostanki lesenega opaža. Na

vrč stekleničaste oblike z ozkim vratom iz pozne bronaste dobe (?)

dnu vodnjaka je bil najden manjši lonec.

Nekaj dolgih in ozkih jarkov s fragmenti antične keramike je bilo odkritih na južni strani izkopane trase.

Da se je poselitev na najdišču Pod kotom sever nadaljevala tudi v mlajših obdobjih, pričajo najdeni skromni fragmenti slovanske keramike. Na južnem robu najdišča je bila odkrita tudi odpadna jama z visokosrednjeveško keramiko

BRANKO KERMAN

Literatura in viri

DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o arheoloških raziskavah na najdišču Pod kotom – sever*, Ljubljana 1999.

KERMAN, BRANKO. *Poročilo o arheološkem zaščitnem izkopavanju na arheološkem najdišču Pod kotom – sever na trasi AC Vučja vas – Beltinci*, Maribor 2001.

KERMAN, BRANKO. Pod kotom sever, *Enciklopedija Slovenije* 16, Ljubljana 2002, 160.

VERBIČ, TOMAŽ. *Geološka spremljava arheoloških izkopavanj na najdišču Pod kotom – sever*, Ljubljana 2001.

Podgorica

€ŠD 13728	Dragomelj – Prazgodovinska naselbina pri Podgorici pri Črnučah
cestni odsek	SK 08 BLAGOVICA–ŠENTJAKOB
zemljepisne koordinate	x 469005 y 106465 z 284
temeljna topografska karta TTN5	Ljubljana–S 27
kataster	k. o. Dragomelj parc. št. 76, 77, 79, 80/2 k. o. Podgorica parc. št. 324, 325/1, 2, 326, 327, 328, 329, 330/1, 331/1, 2, 332/1, 333/1 k. o. Pšata parc. št. 381, 382, 383, 393, 394
vrsta najdišča	naselbina, grobišče
čas	paleolitik, eneolitik, pozna bronasta doba, starejša železna doba, rimska doba, zgodnji srednji vek
način in čas odkritja	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2000–2001
vodja raziskav	Matjaž Novšak
obseg raziskanega prostora	20.000 m ²
arhiv najdišča hrani	Arhej, d.o.o.

starejšekamenodobno
praskalo

Na deloma pogozdenem terenu med naselji Dragomelj, Pšata in Podgorica so bili pri nadzoru nad gradbenimi deli odkriti odlomki prazgodovinske lončenine in večja struktura, zložena iz prinesenih lomljenih kamnov. V naslednjih dveh letih so sledila obsežna izkopavanja na površini dveh hektarjev v dolžini 360 m do desnega brega reke Pšate. Onstran Pšate leži najdišče Dragomelj.

Dogajanja v arheoloških dobah v Podgorici je v veliki meri narekovala voda. Na več mestih smo odkrili paleokotanje naravnega izvora, po katerih so se hkrati s poselitvijo ali v vmesnih obdobjih prebijali vodotoki. Ob njih so se formirali naselbinski sklopi in grobne strukture.

Razgibanost paleoreliefa je bila z naknadnimi nanosi v veliki meri zabrisana. V modernem času je tu zrasel gozd, ki se vsaj zadnjih 180 let (sodeč po franciscejskem katastru) ni bistveno spreminjal. Na najdišču lahko sledimo več naselitvenih faz, od najstarejše paleolitske do zgodnesrednjeveške. Pojavljale so se v skoraj istih nivojih v težko ločljivih depozitih peščenih in ilovnatih površinskih ter lateralnih nanosov.

V osrednjem delu terena se je ohranil otok psevdogleja, vrh katerega je bil posejan z nekaj paleolitskimi orodji, izdelanimi v nakovalski tehniki, ter razbitinami. Luminescenčne analize sedimenta to dogajanje datirajo v čas med 11.000 in 13.000 let pred sedanostjo.¹ Naslednjo naselitveno fazo predstavljajo posamične lončene najdbe in kamnita sekira iz eneolitika. V manjšem številu so razpršene na širšem območju, zgoščene pa v paleokoritu v skrajnem jugozahodnem vogalu raziskanega prostora.

Najintenzivneje je bil prostor izrabljen ob koncu bronaste dobe. Vsaj deset bivalnih objektov s preloma 2. in 1. tisočletja pr. n. š. lahko predvidevamo na osnovi vkopanih stojk, kamnitih tlakov, shrambenih jam in najdb vsakdanjega uporabnega značaja. V obrobni predelih naselja sta takrat

kamniti kalup za vlivanje bron, pozna bronasta doba

delovali livarska in lončarska delavnica. Prva, v skrajnem severovzhodnem delu, je izpričana z ostanki kurišča, kosi odpadne jalovine, dvema kamnitima kalupoma za ulivanje in vodnim zbiralnikom v poglobitvi paleokorita. Sled lončarske dejavnosti zahodno od naselbinskega dela je kamnita ploščad za sušenje gline z oblikovano posušeno pekvo, pripravljeno za žganje. Najdeno lončnino in redke bronaste predmete tega sklopa glede na datacije s primerljivih najdišč uvrščamo v čas od 12. do 9. stoletja pr. n. š.

Naslednja uporaba prostora datira v 6. stoletje pr. n. š. Iz te faze smo odkrili tri kamnite ploščadi, orientirane zaporedno v osi v smeri severovzhod–jugozahod. Večja je bila zložena iz lomljenca, ki je tujek v ožjem okolišju, dve manjši ploščadi pa sta bili tlakovani iz prodnikov. Za vsako od prodnatih ploščadi je bil vkopan žgan grob z značilnimi pridatki 6. stoletja (žara na nogi, rombična pasna spona itn.).

Po skoraj tisočletnem zatišju beležimo nekaj posamičnih najdb iz poznejšega rimskega obdobja (Konstantinov novc, bronasta tehtnica in redki fragmenti lončenine).

Najmlajši materialni sledovi na najdišču izhajajo iz

del rimske tehtnice

¹ Luminescenčno analizo je s posredovanjem Tomaža Verbiča opravila Shanon A. Mahan iz uscs, Luminescence Dating Laboratory, Denver CO, USA.

edine zgodnesrednjeveške zemljanke. Vkopana je bila v do 15 cm debelo peščeno plast, ki je prekrivala starejši kulturni horizont. Od drugih vkopanih jam na najdišču se razlikuje tako po obsegu kot po obliki. Starejše, bronastodobne, so praviloma vključene v stavbne enote, saj se pojavljajo v sklopih s stojkami, ne presegajo 1,5 m² površine in so različnih oblik. Zemljanka je vkopana v osi vzhod-zahod, v tlorisu je pravokotna z zaobljenimi robovi s stranicama 3,05 x 1,7 m. V vrhnjem delu so bili

razsuti številni kosi lončenine ter več ožganih srednjevelikih ostrorobih kamnov. Spodnji sloj je bil ožgan, vseboval pa je večjo količino razpadlega lesa na dnu vkopa, kar si lahko razlagamo kot ostanke kuriva ali gradbenega lesa. Vzorec oglja iz tega sklopa je bil radiokarbonsko datiran v drugo polovico 6. oziroma v prvo polovico 7. stoletja.

MATJAŽ NOVŠAK

odlomki
zgodnesrednjeveškega
lonca

Literatura in viri

- JOSIPOVIČ, DRAŠKO. *Poročilo o arheoloških raziskavah na najdišču Podgorica*, Ljubljana 2000.
- NOVŠAK, MATJAŽ. Podgorica pri Ljubljani, v: GUŠTIN, M. (ur.), *Zgodnji Slovani*, Ljubljana 2002, 89-93.
- NOVŠAK, MATJAŽ. Podgorica, *Enciklopedija Slovenije*, 16, Ljubljana 2002, 159.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Geološka spremljava arheoloških izkopavanj na najdišču Podgorica 2*, Ljubljana 2000.

Podrečje pri Viru

EŠD 13750	Dob – Prazgodovinska naselbina
cestni odsek	SK O8 BLAGOVICA–ŠENTJAKOB
zemljepisne koordinate	x 470817 y 111526 z 303
temeljna topografska karta TTN5	Ljubljana-S 18
kataster	k. o. Podrečje parc. št. 1441, 1442, 5677, 5687, 5688, 5689, 5690
vrsta najdišča	naselbina
čas	pozna bronasta doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1997, Marija Ogrin
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2000
vodja raziskav	Milena Horvat
obseg raziskanega prostora	9261 m ²
arhiv najdišča hrani	Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana

del poznobronastodobnega lonca

Najdišče, prazgodovinska in rimskodobna naselbina, leži na severnem robu Ljubljanske kotline, na ravninskem polju, ki so ga izoblikovali pleistocenski in holocenski vodni nanosi Kamniške Bistrice.

Sledove prazgodovinske naselbine uvrščamo v čas pozne bronaste dobe (na B3 po Reinecku). Poleg stavbnih ostalin (10 objektov) je bilo odkrito tudi keramično gradivo.

Prazgodovinski stavbni objekti so grupirani v dve skupini; ločeni med seboj z dvema drenažnima jarkoma. Razporeditev stavb kaže, da so bili objekti postavljeni precej na gosto in načrtno. Glede na različno velikost stavb – njihova velikost sega od 7 do 14 m po dolžini in od 5 do

7 m po širini – smemo predvidevati njihovo različno namembnost. Grupirane so v posamezne stanovanjsko-gospodarske enote, grajene v tehniki stojkaste gradnje. Med nosilnimi stebri so bile stene izdelane iz prepleta šibja, oblepljenega z ilovico. Na večjih objektih je strešna konstrukcija dvokapna. Manjši objekti imajo enokapno streho, eden od objektov ima le zavarovalno streho na štirih stebrih. Stavbe so usmerjene v smeri jz–sv.

Na podlagi sicer skromnih najdb predvidevamo, da se je v stavbah 2 in 3 odvijala obdelava kamnitih predmetov – morda izdelava kamnitih kalupov in kamenih orodij.

Antično naselbino lahko na podlagi geofizikalnih meritev predvidevamo zunaj izkopišča, na območju v smeri proti naselju Dob. Na podlagi izredno številnih drobnih najdb (lončnine, kovinskih predmetov, novca, hišnega lepa) jo lahko časovno opredelimo v 3. in 4. stol n. š.

deli antičnih posod

MILENA HORVAT

Literatura in viri

- HORVAT, MILENA. *Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Podrečje na trasi AC Blagovica-Šentjakob*, Ljubljana 2001.
- HORVAT, MILENA. Podrečje, *Enciklopedija Slovenije*, 16, Ljubljana 2002, 160-161.
- MUŠIČ, BRANKO. *Podrečje, Poročilo o geofizikalnem kartiranju*, Ljubljana 1997.
- OGRIN, MARIJA. *Podrečje pri Viru, Poročilo o arheološkem intrasite pregledu in izkopu testnih jarkov*, Ljubljana 1997.

Podsmreka pri Višnji Gori 1

EŠD 15564	Podsmreka pri Višnji Gori – Prazgodovinska naselbina
cestni odsek	KO 13 VIŠNJA GORA-BIČ
zemljepisne koordinate	x 482504 y 89287 z 345
temeljna topografska karta TTN5	Višnja Gora 33
kataster	k. o. Draga parc. št. 151/2
vrsta najdišča	metalurški obrat
čas	starejša železna doba
način in čas odkritja, odkritelj	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1999
vodja raziskav	Jože Oman, Draško Josipovič
obseg raziskanega prostora	112 m ²
arhiv najdišča hrani	Narodni muzej Slovenije

Najdišče, ki leži v peti severnega pobočja doline Višnjice, je bilo odkrito med nadzorom nad gradbenimi deli. V izkopišču sta bili, v razmiku okoli 10 m, odkriti dve gruči trdo rdeče prežganih, oblikovanih kosov gline, med njima pa so bili posamič ali v večjih zgostitvah razsuti kosi železove žlindre. Površina nekaterih med njimi je bila osteklenela. Vmes so bili odlomki keramike, vijček in kosi žrmelj ter manjši kamni, med njimi tudi boksit iz proda Višnjice.

Arheološki zapis izkazuje prvine metalurškega obrata za taljenje železove rude. Rudna surovina je bil najverjetneje boksit, katerega vsebnost železa je zadostna za pridobivanje železa. Nahajališča boksita so bila ugotovljena v neposredni bližini obrata, najbližje v strugi potoka Višnjica. Obrat je v mejah interesnega področja utrjene železnodobne naselbine na Cvingerju nad Virom pri Stični.

DRAGO SVOLJŠAK

Podsmreka pri Višnji Gori 2

EŠD 15564
 cestni odsek
 zemljepisne koordinate
 temeljna topografska karta TTN5
 kataster
 vrsta najdišča
 čas
 način in čas odkritja
 vrsta in čas raziskav
 vodja raziskav
 obseg raziskanega prostora
 arhiv najdišča hrani

Podsmreka pri Višnji Gori – Prazgodovinska naselbina
 KO 13 VIŠNJA GORA-BIČ
 x 481790 y 89445 z 348
 Višnja Gora 32
 k. o. Draga parc. št. 114/3 in 93/4
 rudarsko naselje
 srednja in pozna bronasta doba
 odkrito med nadzorom
 izkopavanje 1999
 Drago Svoljšak
 7000 m²
 Narodni muzej Slovenije

pitos s štirimi ročaji, prehod
 iz srednje v pozno bronasto
 dobo

Naselbinsko najdišče Podsmreka 2 leži med železniško progo Ljubljana–Novo mesto in lokalno cesto Višnja Gora–Ivančna Gorica ob vzhodni pobočja pod zaselkom Podsmreka, neposredno nad poplavno ravnino potoka Višnjice, ki teče po dnu doline južno od najdišča. Naselbinski areal, katerega obseg ni bil do kraja ugotovljen, je iz ravnice segal tudi v pobočja nad njo (prim. Podsmreka 1).

Naselje ima tri časovne razvojne stopnje. Prvo stopnjo označuje keramika, ki se je nahajala v večjih, tudi močno zgoščenih in zamejenih skupinah. Najverjetneje so bili to ostanki shrambenih ali odpadnih jam, ki so bile poškodovane pri oranju. Nad njimi so verjetno stale preproste zgradbe, katerih tlorisi niso bili ugotovljeni. Drugi stopnji poselitve naselbine pripadajo ostanki stavbe pravokotnega tlorisa, grajene z vejnatim

prepletom. Od stavbne konstrukcije se je, ob lesnem oglju, ohranil glinast stenski premaz, ki je bil najbolj zgoščen v območju sten, od notranje opreme in uporabnih predmetov pa lončenina, votivna kamnita sekirica in glinasta vretenca.

S to stavbo so povezani štirje žgani grobovi, ki so bili vkopani neposredno ob njej. Lončene grobne žare so bile postavljene v preprosto vkopano grobno jamo in pokrite z lončeno posodo ali večjim kosom keramike. Podoben način pokopa je znan na

žrmlje za pridobivanje okre

primer na grobišču Moravče kod Seseva na Hrvaškem, ki sodi v sklop virovitiške kulturne skupine mlajše bronaste dobe.

Poleg keramičnih posod je bilo na najdišču odkritih tudi več depozitov rumenega in rdečega muljevca ter oblic boksita, ki so bili sem prineseni z bližnjih nahajališč. Naselbina je najverjetneje delovala kot zbirališče surovine, ki so jo predelovali v barvo oziroma barvni prah. Muljec so zorili v deponijah in ga trli s kamnitimi terilci na hlebčastih žrmljah, ki so bile v številnih primerkih odkrite v inventarju naselbine. Na nekaterih so bili še ostanki rdečega muljevca.

enoročajna čaša na nogi, prehod iz srednje v pozno bronasto dobo

Keramika in pogrebni običaj naselbino Podsmreka 2 navezujejo na panonski prostor. V lokalnem pogledu pa je vsekakor zanimiva lega naselbine v ravnini, kar je v tem prostoru poselitvena novost.

Najmlajši so v sklopu naselbine posamični predmeti iz starejše železne dobe, ki so pričevalec uporabnosti že urbaniziranega prostora, glede na surovinsko bazo pa so imeli tudi podobne namene: rudarjenje in topilništvo (prim. Podsmreka 1).

IDA MURGELJ in DRAGO SVOLJŠAK

Literatura in viri

OMAN, JOŽEF; NADBATH, BARBARA. *Podsmreka, Poročilo o arheološkem intrasite pregledu in izkopu testnih jarkov*, Ljubljana 1997.

SVOLJŠAK, DRAGO. *Podsmreka, Enciklopedija Slovenije*, 16, Ljubljana 2002, 161.

Podsmreka pri Višnji Gori 3

EŠD 15564	Podsmreka pri Višnji Gori – Prazgodovinska naselbina
cestni odsek	KO 13 VIŠNJA GORA–BIČ
zemljepisne koordinate	x 481724 y 89689 z 353
temeljna topografska karta TTNS	Višnja Gora 32
kataster	k. o. Draga parc. št. 117, 118
vrsta najdišča	naselje
čas	bronasta doba, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	registriranje uničenja 1999
vodja raziskav	Drago Svoltjšak
arhiv najdišča hrani	Narodni muzej Slovenije

Najdišče je bilo odkrito med nadzorom zemeljskih del pri pripravi trase deviacije lokalne krajevne ceste na ledini Na krvici, severno od nadvoza Podsmreka. Na najdišču so bili odkriti: novc cesarja Avrelijana in delci bronastih predmetov, prazgodovinske najdbe in cestno nasutje. Stroji so odstranili okoli 0,60 m debelo gruščnato nasutje nekdanjih cestišč (v dveh plasteh), ki smo jih v smeri s–j sledili deloma še v novi cestni trasi v širini okoli 20 m. Smer nekdanje ceste je še dobro prepoznavna v terasi severno od nove ceste. Poleg novca je detektorski pregled navrgel še koščke bronastih predmetov, rimskodobno lončenino in steklo.

Prazgodovinske najdbe so po sestavi in oblikah enake kot na lokaciji Podsmreka 2: glinast stenski omet ali premaz, keramika podobnih oblik in pa muljevec. Prazgodovinski inventar je moč povezati z naseljem na lokaciji Podsmreka 2, rimskodobno gradivo pa je lahko inventar kmečkega dvora ali pa se ga da povezati s cesto.

Okoli 100 m vzhodno od cestišč so bili na njivi (parc. št. 117, 118), ki je bila zajeta v iztek nadvoza, najdeni ostanki prazgodovinskega naselja: glinast hišni omet oziroma premaz, keramika in v mastno ilovico razpadel muljevec.

bronasta Aucissa fibula,
bronasti obroček in del
steklene skodelice z rebri,
1. st. n. š.

DRAGO SVOLTJŠAK

Popava pri Lipovcih

EŠD 15559	Lipovci – Arheološko najdišče Popava
cestni odsek	MP 03/2 VUČJA VAS–BELTINCI
zemljepisne koordinate	x 593356 y 166499 z 183
temeljna topografska karta TTN5	Turnišče 22
kataster	k. o. Lipovci parc. št. 265, 266/1, 2, 267/1, 2, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274/1, 275/1, 276/1, 3, 4, 277/1, 3, 279, 280, 281, 282/1, 283/1, 284/1, 285/1, 286/2
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	prazgodovina, rimska doba
način in čas odkritja	arheološki pregled 1998–1999, Bojan Djurić, Branko Kerman, Irena Šavel
obseg raziskanega prostora	21.000 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Najdišče leži na rahlo valovitem ravninskem predelu zahodno od vasi Lipovci, med potokoma Dobel in Leda-va. Na njivskih površinah je bila z arheološkim pregledom ugotovljena koncentracija prazgodovinskih in rimskodobnih, najverjetneje naselbinskih ostalin.

IRENA ŠAVEL

Literatura in viri

DJURIĆ, BOJAN. *Poročilo o arheoloških raziskavah na najdišču Popava*, Ljubljana 1999.

- prazgodovinska keramika
- antična keramika
- ožgana glina

Požarnice pri Družinski vasi

EŠD 15535
cestni odsek
zemljepisne koordinate
temeljna topografska karta TTN5
kataster
vrsta najdišča
čas
način in čas odkritja, odkritelj
vrsta in čas raziskav
vodja raziskav
obseg raziskanega prostora
arhiv najdišča hrani

Družinska vas – Arheološko najdišče Požarnice
KO 17 KRONOVO–SMEDNIK
x 520368 y 79583 z 160
Novo mesto 20
k. o. Družinska vas parc. št. 665, 668, 669, 673/3, 683/3, 684/6, 8, 12, 1383, 1422
cesta, villa rustica
prazgodovina, rimska doba
arheološki pregled 2000–2001, Ildikó Pintér, Bojan Djurić
izkopavanje 2002
Gojko Tica
8150 m²
Akord, d.o.o.

Najdišče se nahaja med vasema Dolenje Kronovo in Družinska vas. Leži na prvi pleistocenski terasi na levem bregu Krke, nekoliko dvignjeno nad poplavnimi travniki holocenske terase med navedenimi naselji. Gre za del najdišča, ki je v arheološki literaturi znano tudi pod imenom Družinska vas. Konec petdesetih let prejšnjega stoletja je ob gradnji ceste Ljubljana–Zagreb severovzhodni del najdišča izkopal Peter Petru, medtem ko je bil jugozahodni del prekrit z nasipom.

Najstarejšo fazo na najdišču predstavljajo znaki prazgodovinske dejavnosti, katerih najizrazitejši dokaz je do okoli 3 m široka grajena prazgodovinska cesta, naj-

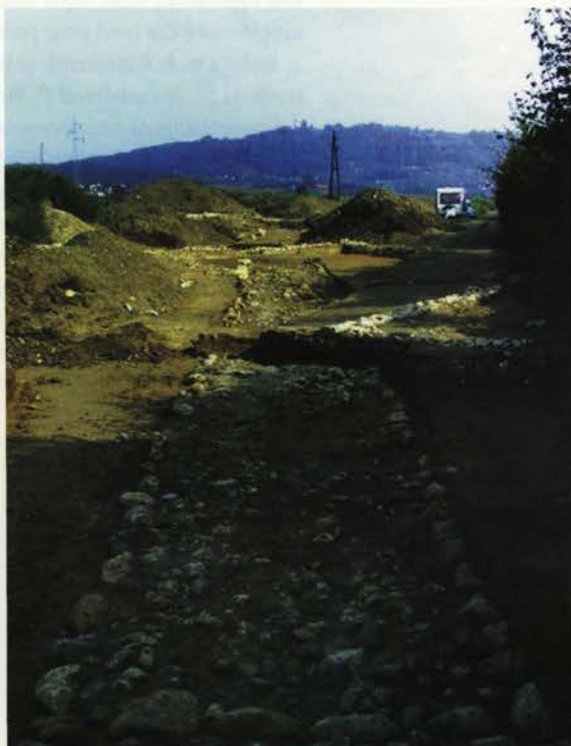
rimska bronasta sidrasta
fibula

.....

verjetneje iz časa starejše železne dobe. Sledita ji vsaj dve antični poselitveni fazi. Najstarejše sledi človekovega bivanja lahko na podlagi najdb iz koluvialne plasti postavimo še v čas mlajše kamene dobe. Takratno naselje je verjetno obstajalo na pobočju in vrhu vzpetine severozahodno od najdišča Požarnice.

Koluvialna plast z izključno prazgodovinskimi najdbami je prekrivala tudi prazgodovinsko cesto, raziskano v dolžini 48 m. V povprečju je bila široka od 2,85 do

grajena prazgodovinska cesta

3,10 m. Obrobjali so jo večji, neobdelani in delno obdelani kamni s premerom več kot 1 m, ki so sestavljali nad okolico rahlo dvignjeno (15 do 20 cm) cestišče. Med temi robovi je bila cesta zgrajena iz manjših neobdelanih kamnov premera od 10 do 25 cm. Pri gradnji je bilo uporabljenih več različnih vrst kamnin, vendar kamni v tem pogledu niso kazali načrtnega vzorca. Na raziskani površini so bili dokumentirani tudi trije prečni konstrukcijski elementi, zgrajeni iz kamnov, položenih v ravnih linijah pravokotno na smer ceste in rahlo dvignjenih nad njen nivo. Cesta se je proti severu rahlo dvigovala. Ustreznih paralel za tovrstno cesto v predantični Sloveniji ne poznamo. Začasno jo datiramo v starejšo železno dobo na podlagi nekaterih drobnih najdb (žrmlje, prazgodovinska lončenina), ki so bile vkomponirane vanjo ali pa so ležale tik nad njo. Žal je bilo na cestišču zelo malo najdb. Da gre za predantično cesto, kažejo

tudi stratigrafski odnosi na najdišču. Antični objekti na najdišču so bili zgrajeni na do 40 cm debeli koluvialni plasti, ki je cesto prekrivala. Dokaz o predrimski starosti ceste je tudi usmeritev antičnih stavb, ki ne upošteva trase cestišča, temveč se naslanja na nedvomno antično cesto v neposredni bližini. Prazgodovinska cesta je usmerjena naravnost proti 3 km oddaljeni prazgodovinski naselbini na Vinjem vrhu.

Raziskani del antične naselbine kaže dve gradbeni in eno ruševinsko fazo. Njen obstoj na podlagi najdb lahko umestimo v čas med prvo polovico 2. in drugo polovico 4. stoletja n. š. Raziskanih je bilo šest stavb. Ker nam stavb, ki jih je raziskoval P. Petru, na podlagi objavljene dokumentacije ni uspelo umestiti v prostor, ne vemo, ali gre za dele stavb, ki so bile že raziskane, ali za nove objekte. Naselbina ni bila raziskana v celoti, saj se širi v prostor zunaj gradbenega posega za avtocesto vsaj proti severu in jugu. Ena od stavb je bila verjetno v celoti grajena iz kamna in vsaj enkrat naknadno prezidana. Verjetno gre za osrednjo stavbo v kompleksu, saj so imele ostale stavbe leseno nadgradnjo. Verjetno gre za kompleks gospodarske enote tipa *villa rustica*, ki so na Dolenjskem precej pogoste.

GOJKO TICA

Literatura in viri

- DJURIĆ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Požarnice*, Ljubljana 2001.
- TICA, GOJKO. *Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Požarnice na trasi AC Kronovo–Smednik*, Kranj 2002.

Rebrnice–Gladežnica

EŠD 15560	Lozice - Arheološko najdišče Gladežnica
cestni odsek	HC RAZDRTO–VIPAVA
zemljepisne koordinate	x 423697 y 70854 z 330
temeljna topografska karta TTN5	Ajdovščina 47
kataster	k. o. Lozice parc. št. 319, 344
vrsta najdišča	naselje
čas	bronasta doba
način in čas odkritja, odkritelj	odkrito pri nadzoru
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	Patricija Bratina
arhiv najdišča hrani	ZVKDŠ, Območna enota Nova Gorica

ročaj bronastodobne posode

Na začasni deponiji za potrebe odlaganja viškov materiala ob gradnji HC je bilo ob arheološkem nadzoru odkrito arheološko najdišče. V kupih narinjene zemlje na celotnem območju gradbenega izkopa na dnu široke kotanje so bili odkriti odlomki prazgodovinskih keramičnih posod. Stratigrafsko je najdišče zelo sorodno najdišču Šušec. Poleg številnih odkritih najdb pa v prid bronastodobni poselitvi te terase govorita zlasti naravno zavarovana lega s strmimi skalnimi stenami na južni, delno tudi na vzhodni strani ter odlična razgledna točka s pregledom nad preходом oziroma dolino.

PATRICIJA BRATINA

Ribnica na Dolenjskem

EŠD 9335	Ribnica pri Brežicah – Arheološko območje ob antični cesti
cestni odsek	KO 19 KRŠKA VAS–OBREŽJE
zemljepisne koordinate	x 551808 y 80952 z 153
temeljna topografska karta TTN5	Samobor 14
kataster	k. o. Velika Dolina parc. št. 997/1, 2, 999/1, 1000/1, 2, 3, 4, 5, 6, 1002/1, 2, 3, 1003/2, 1045/1, 2, 1048/1, 2, 3, 4, 1050/1, 3, 5, 7, 8, 1061/1, 2, 1064/1, 2, 1073/1, 4, 5, 1075, 1078/1, 2, 1079, 1080/1, 2, 3, 1085/1, 2, 1087/1, 1088/1, 2, 3, 4, 5, 1089/2, 1090/4, 1093/1, 2, 1094/2, 3, 1096/2, 3, 1099/1, 2, 3, 1100/1, 1102/2, 1117/1, 1127/5, 1907/1, 1914, 1917/1, 1920
vrsta najdišča	naselje, ROMVLA
čas	bronasta doba, rimska doba
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2001–2003
vodja raziskav	Danilo Breščak
obseg raziskanega prostora	59.000 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Novo mesto

Antično postajo *Romula* ob *via publica Emona–Siscia* je na območje današnje Ribnice pri Jesenicah na Dolenjskem lociral dr. Peter Petru, ko so bili njeni ostanki odkriti pri zaščitnih arheoloških delih ob koncu petdesetih let prejšnjega stoletja ob gradnji ceste Ljubljana–Zagreb. Tedaj so bili najdeni grobišče ob rimski cesti ter temelji vrste antičnih objektov. Postaja je bila zgrajena na strateško najugodnejši točki na prehodu iz doline Krke in Save v Panonsko nižino. Na najožjem delu terase med Savo in pobočji Gorjancev, na prostoru, ki ga še dodatno zaplete potok Gračenica, ki priteče izpod Cirkarjevega, med Kincljem in Škofljančevo gabrino, vzpetinama, ki sta prav gotovo imeli vlogo opazovalnih točk, je ob rimski cesti nastalo naselje. Na tej točki je bilo mogoče nadzirati tudi promet po Savi.

Novo raziskave so poleg obilice kovinskih in keramičnih najdb prinesle kar nekaj novosti. Na zahodnem delu območja pri Podgračnem je bil raziskan del še neznanega zahodnega grobišča, ki se je raztezalo vzdolž ceste. Poleg inventarjev grobov in grobnih konstrukcij so ohranjene tudi posamezne grobne parcele. V inventarju grobov so pogoste hišaste žare in drugi keramični pridatki, pa tudi stekleni, kovinski in jantarni predmeti. Na tem območju smo presekali rimsko cesto, ohranjeno na tem delu v do 20 cm debelem prodnatem nasutju. V osrednjem delu naselbine smo na obeh bregovih potoka odkrili vrsto temeljev rimskih objektov, med katerimi za enega domnevamo, da je imel vlogo svetišča. V objektih in ob njih je bilo odkritih obilo sledov kovaške dejavnosti, preseneča pa zelo veliko število najdenih novcev. Na sedlu na vzhodni strani potoka smo raziskali glavni objekt. Na tem mestu je v zgodnjem 1. stoletju stala najprej neka lesena stavba, pozneje pa je bila na istem mestu zgrajena masivna in vsaj 6–8 m visoka stavba. Temeljni raster kaže na stavbo z več prostori, ob zunanji strani temeljev pa so bili zgrajeni oporniki – kontrafori.

plesoči Lar, bronast kipec zaščitnika družine

Od te stavbe proti vzhodu je ležala še obsežna antična ruševinska plast, za njo pa sledovi prazgodovinske rabe prostora in bronastodobni vodnjak. Antične najdbe kažejo na izrazit mestni karakter naselbine, kar je posledica lege in funkcije postaje ob glavni cesti. Odkrili smo nekaj fragmentiranih napisnih kamnov, med katerimi je zlasti pomemben posvetilni napis, v katerem se omenja tudi carinska služba. Zlasti pomembna pa sta dva drobna napisa ROMVLA, s čimer je potrjeno ime te itinearske postaje.

Na zahodnem grobišču se kažeta vsaj dve fazi uporabe. Starejši grobovi so globlje vkopani in so brez kamnite konstrukcije, v uporabi pa je ožiganje grobne jame ali sežig pokojnika na mestu pokopa – *bustum*. Več takih grobov je bilo s poznejšimi posegi že v antiki poškodovanih, tako da so se ohranile le tanke plasti pri dnu grobne jame, v nekaj primerih, ko je bila jama globlje vkopana, pa so se ohranili tudi inventarji.

DANILO BREŠČAK

Literatura in viri

- BREŠČAK, DANILO. Antična ROMVLA. Ribnica pri Jesenicah na Dolenjskem, Vitrina meseca, *Informativni list* 1, Novo mesto 2003.
- BREŠČAK, DANILO. Antična ROMVLA. Arheološko območje ob antični cesti, Vitrina meseca (8. maja – 28. maja 2003), *Informativni list* 6, Novo mesto 2003.
- DJURIĆ, BOJAN; TICA, GOJKO; MUŠIČ, BRANKO. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda najdišča Ribnica – ROMVLA*, Ljubljana 2000.
- MUŠIČ, BRANKO; BERIČ, BOŽO. *Poročilo o geofizikalnih raziskavah na lokaciji Obrežje – Krška vas*, Ljubljana 2000.

Rogoza pri Mariboru

EŠD 15509	Rogoza – Arheološko najdišče
cestni odsek	SK 04 MIKLAVŽ–SLIVNICA
zemljepisne koordinate	x 551680 y 151560 z 269
temeljna topografska karta TTNS	Maribor 23
kataster	k. o. Rogoza parc. št. 79/2, 87/2, 100/2, 143/2, 158/2
vrsta najdišča	naselbina, gomilno grobišče
čas	bakrena, pozna bronasta, starejša železna doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1998, Bojan Djurič
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1998–1999
vodja raziskav	Mira Strmčnik Gulič
obseg raziskanega prostora	30.000 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Maribor

Arheološko najdišče Rogoza leži zahodno od istoimenskega naselja na rahlo dvignjeni terasi med cesto Sp. Hoče–Miklavž in železniško progo Maribor–Celje.

Prostor je bil v preteklosti melioriran in poljske površine združene, s čimer so njegove značilnosti (potok, poti, močvirja) povsem izginile. Območje najdišča je nekoč sodilo v posest gradu Rogeis.

Večperiodno najdišče naselbinskega tipa se je razvilo na rahlo dvignjeni prodni terasi ob meandriranem potoku in zamočvirjenih površinah. Odkriti so bili sledovi

posodi na nogi iz grobne gomile, starejša železna doba

poselitve od eneolitika do pozne bronaste dobe s poudarkom na njeni starejši stopnji. Različni leseni stanovanjski in gospodarski objekti so oblikovali naselje »raztresenega tipa« katerega meje z raziskavami niso bile določene. V severnem predelu raziskane površine je bila odkrita tlakovana pot, v njeni bližini pa nekaj najdb iz časa starejše železne dobe ter štiri grobne gomile s po enim pokopom v sredini, ki sodijo v isti čas.

Skupno število raziskanih objektov je 17. Hiše so bile postavljene nekaj metrov vsaksebi, kažejo pa v tlorisu štiri različne tipe. Pretežno so bile manjših in srednjih dimenzij. Dokončnega števila objektov in obsega naselbine kljub veliki raziskanosti ne moremo dolo-

čiti, saj se naselje razteza še

proti vzhodu in zahodu ob nekdanjem vodotoku, ki danes ni več prepoznaven. V tla so bile vkopane

številne jame za lesene kole stavb in drugih zgradb, ognjišča, kurišča in kulturne jame s keramičnim, kovinskim in kamnitim gradivom.

poznobronastodobno posodje

MIRA STRMČNIK GULIČ

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o arheološkem intrasite pregledu in sondiranju arheološkega najdišča Rogoza*, Ljubljana 1998.
- MUŠIČ, BRANKO. *Rogoza, Poročilo o geofizikalnem kartiranju*, Ljubljana 1998.
- STRMČNIK GULIČ, MIRA. Nova podoba prazgodovinske poselitve na zahodnem obrobju Dravskega polja, *Arheološki vestnik*, 52, Ljubljana 2001, 122-126.
- STRMČNIK GULIČ, MIRA. *Rogoza, Letno poročilo 1999*, Maribor 2001.
- STRMČNIK GULIČ, MIRA. Rogoza – arheologija, *Enciklopedija Slovenije* 16, Ljubljana 2002, 177-178.
- STRMČNIK GULIČ, MIRA. The First Millennium BC between Drava and Pohorje, Some of the newly discovered Settlement Sites, *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie*, 78, Bonn 2001, 105-106.
- TERŽAN, BIBA. An Outline of the Urnfield Culture Period in Slovenia, *Arheološki vestnik*, 50, Ljubljana 1999, 97-143.
- TUŠEK, IVAN. Rogoza – prazgodovinska naselbina, *Letno poročilo 1998*, Maribor 2000.
- TUŠEK, IVAN. Rogoza – prazgodovinska naselbina, *Letno poročilo 1999*, Maribor 2001.

Sela pri Dobu

EŠD 15533	Sela pri Dobu – Arheološko najdišče pod Bučarjevim hribom
cestni odsek	KO 13 VIŠNJA GORA-BIČ
zemljepisne koordinate	x 490272 y 86871 z 308
temeljna topografska karta TTN5	Višnja Gora 46
kataster	k. o. Podboršt parc. št. 379/1, 2, 4, 5, 11, 650/1
vrsta najdišča	naselbina
čas	pozna bronasta doba, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1996, Boris Vičič
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1998–1999
vodja raziskav	Milena Horvat
obseg raziskanega prostora	3446 m ²
arhiv najdišča hrani	Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana

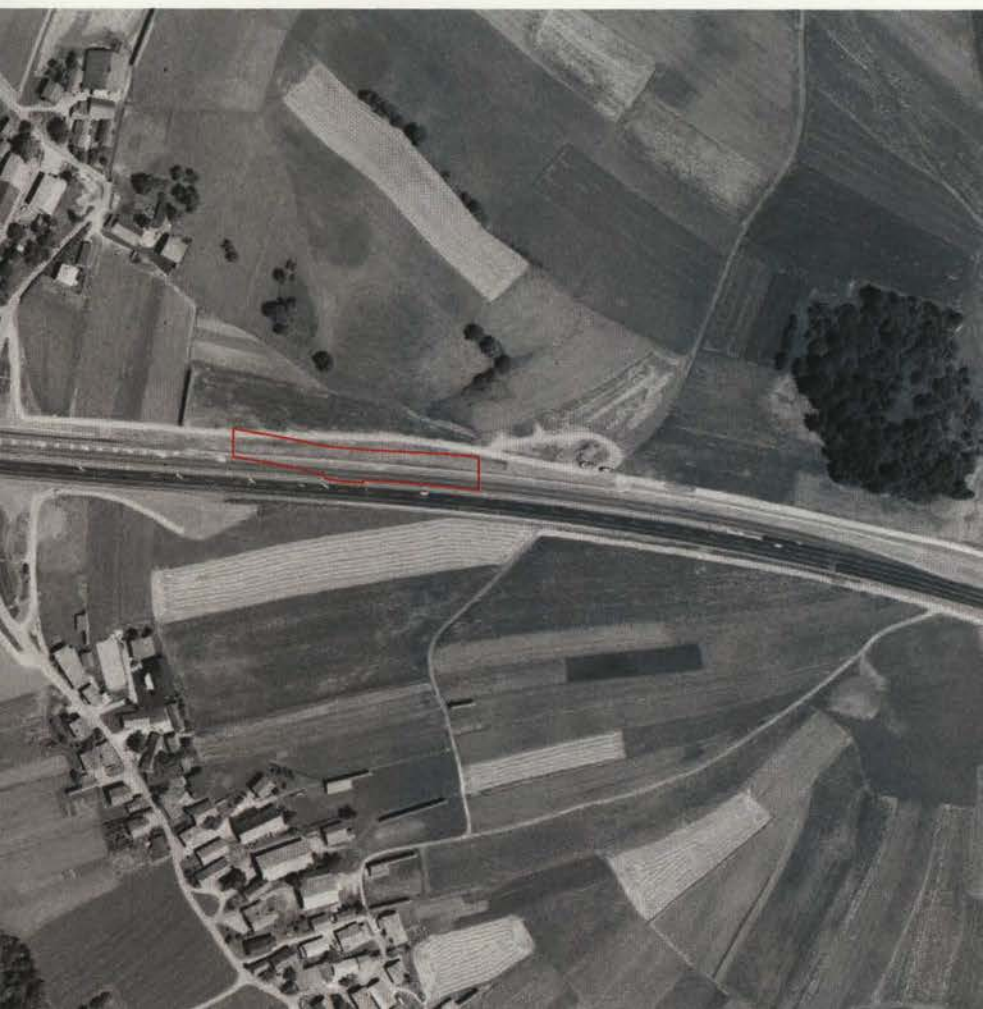
Multiperiodno najdišče naselbinske narave leži v vznožju Bučarjevega hriba med vasema Sela pri Dobu in Podboršt. Na raziskani površini 7500 m² so bile ugotovljene štiri poselitvene faze.

Najstarejšo, poznobronastodobno fazo dokazujejo skromni odlomki keramičnih posod. Glede na odkrite ostaline je bila poselitev močnejša v drugi fazi, iz katere se je poleg kurišč ohranilo tudi železnodobno keramično gradivo (natančnejša določitev ni mogoča).

Iz tretje poselitvene faze, datirane na začetek 1. stoletja pr. n. š., so bile poleg šestih, v stojkasti tehniki grajenih stavb odkrite tudi površine, na katerih se je odvijala metalurška dejavnost. Vseh elementov, ki pra-

železna pogača iz talilne peči

viloma predstavljajo sestavni del obrata za taljenje rude, nam na raziskani površini ni uspelo najti. Odkriti sta bili le dve železarski peči na volka z izpuščeno tekočo žlindro. Kovaška dejavnost se je odvijala v stavbi št. 7 in zunaj nje. Odkrita so bila štiri kovaška ognjišča. Tri kovaška ognjišča so imela kamnito konstrukcijo, četrta pa glineno. Priprave za regulacijo zraka, šobe in cevi, po katerih je bil dovajan zrak v kovaško ognjišče, nismo odkrili.

V keramičnem gradivu tretje poselitvene faze je dobro vidna povezava med domačo proizvodnjo mokronoške poznolatenske skupine in uvoženo rimsko keramiko.

Po končani tretji poselitveni fazi življenje na naselbini ni zamrlo, temveč se je brez prekinitve nadaljevalo še v I. stoletje n. š. Tej fazi je pripisana stavba, zgrajena v tehniki suhega zidu velikosti 9,15 x 7,50 m.

odlomek zgodnjericimske
posode, 1. st.n.š.

MILENA HORVAT

Literatura in viri

HORVAT, MILENA. Iron furnaces from Sela pri Dobu, v: FEGUÈRE, MICHEL; GUŠTIN, MITJA (ur.), *Iron, Blacksmiths and Tools. Ancient European Crafts. Acts of the Instrumentum Conference at Podsreda (Slovenia) in April 1999*, Montagnac 2000, 93-96.

HORVAT, MILENA. Sela pri Dobu, *Enciklopedija Slovenije*, 16, Ljubljana 2002, 182-183.

VIČIČ, BORIS. *Arheološki pregled potencialnega najdišča Sela pri Dobu*, Poročilo, Ljubljana 1996.

Slivnica pri Mariboru 1

EŠD 6822	Slivnica pri Mariboru – Arheološko najdišče
cestni odsek	SK 04 MIKLAVŽ–SLIVNICA
zemljepisne koordinate	x 550992 y 148403 z 273
temeljna topografska karta TTN5	Maribor 33
kataster	k. o. Slivnica parc. št. 315/1, 315/4, 315/5, 315/6, 429/1, 430/1, 432
vrsta najdišča	naselbina
čas	bakrena, zgodnja in srednja bronasta doba, mlajša železna doba, rimska doba, zgodnji srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1997, Bojan Djurič
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1996–1997
vodja raziskav	Mira Strmčnik Gulič
obseg raziskanega prostora	9000 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKD, Območna enota Maribor

deli okrašenih eneolitskih posod, kultura Retz - Gajary

zgodnjebronastodobni enoročajni lonček s pramenastim okrasom, kultura Litzen

Slivnica se nahaja na plodni ravnici severozahodnega dela Dravskega polja, na vznožju Slivniškega Pohorja. Leži na rečnih terasah, ki jih je izoblikovala reka Drava v lastnih sedimentih na širšem izstopu iz Dravske doline. Terasasto sestavljajo prod, peščeni prod, pesek, melj in peščena glina. Slivniško-hoško ravnico napajajo pohorski potoki, ki so bili poleg rodovitnih tal in gozdov poglavitni dejavnik za stare naselitvene tokove.

Arheološko najdišče je nastalo na rečnih bregovih, ki sta jih izoblikovala na severu Polanski potok in na jugu eden izmed njegovih izgonov. Nenehno erozijsko in akumulacijsko dejavnost vodotoka izpričujejo še v novjšem času, ko so tod okoliški prebivalci imeli svoje njive in pašnike.

Staro jedro naselja se je strnilo ob farni cerkvi sv. Marije, ki je znana po dveh fragmentih reliefa s predromansko pleteninasto ornamentiko. Glede na okoliščine ju lahko povezujemo z zgodnjersrednjeveško poselitvijo v neposredni bližini.

Raziskave so odkrile južni rob naselbinskega kompleksa. Njihove rezultate lahko povzamemo v šest glavnih obdobjih poselitve najdišča: (1) eneolitsko naselje z

srednjebronastodobni posodi

odlomka steklenih latenskih zapestnic

bivalnimi in shrambenimi objekti (kultura Retz-Gajary), (2) zgodnje-bronastodobno naselje z ostalinami hiš in pripadajočimi objekti, (3) srednjebronastodobne naseljitvene in morda sakralne ostaline (srednjepodonavska kultura gomilnih grobišč), (4) latenskodobne naseljitvene ostaline s številnimi bivalnimi objekti (konec srednje – LT C2 (180–110 pr. n. š.) in začetek pozne latenske

dobe – LT D (100 pr. n. š.–začetek n. š.)), (5) rimskodobne zidane arhitekture in gospodarski objekti (sredina 1. do 4. stoletje); (6) staroslovanske naseljitvene ostaline (druga polovica 8. in prva polovica 9. stoletja).

Najdišče izstopa v okviru arheoloških najdišč Slovenije zaradi odkritja nižinskih naselbin, ki doslej iz bakrene in zgodnje bronaste dobe niso bila poznana, iz poznolatskega in zgodnesrednjeveškega časa pa le malo.

Bronastodobne naselbinske ostaline kažejo, da je bil ta prostor kulturno povezan z zahodno Transdanubijo, medrečjem Save in Drave ter vzhodno Avstrijo.

MIRA STRMČNIK GULIČ

Literatura in viri

- ▲ rimska keramična posoda in železne vilice
- ▶ staroslovanski keramični pladenj

CIGLENEČKI, SLAVKO; STRMČNIK GULIČ, MIRA. Sledovi zgodnje slovanske poselitve južno od Maribora, v: GUŠTIN, M. (ur.), *Zgodnji Slovani*, Ljubljana 2002, 67-70, 73, 75.

DJURIČ, BOJAN. *Slivnica 1, Poročilo o arheološkem intrasite pregledu in delnem izkopu testnih jarkov*, Ljubljana 1996.

MUŠIČ, BRANKO. *Slivnica 1, Poročilo o geofizikalnem kartiranju*, Ljubljana 1996.

STRMČNIK GULIČ, MIRA. *Jutri bi lahko bilo že prepozno, Dosežki arheoloških raziskav na trasi avtoceste*, Slovenj Gradec 1998.

STRMČNIK GULIČ, MIRA. *Slivnica 1/96 – I. etapa del*, *Letno poročilo 1996*, Maribor 1998, 118-129.

STRMČNIK GULIČ, MIRA. *Slivnica 1/97 – II. in III. etapa del*, *Letno poročilo 1997*, Maribor 1999, 221-231.

STRMČNIK GULIČ, MIRA. Nova podoba prazgodovinske poselitve na zahodnem obrobju Dravskega polja, *Arheološki vestnik*, 52, Ljubljana 2001, 117-121.

STRMČNIK GULIČ, MIRA. The First Millennium BC between Drava and Pohorje, Some of the newly discovered Settlement Sites, *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie*, 78, Bonn 2001, 103-105.

STRMČNIK GULIČ, MIRA. *Slivnica pri Mariboru*, v: KNIFIC, T. (ur.), *Od Rimljanov do Slovanov, Predmeti*, Ljubljana 2002, 274 (rk.).

TUŠEK, IVAN. *Slivnica, Varstvo spomenikov*, 38, 2001, 117.

Slivnica pri Mariboru 2

EŠD 15522	Rogoza – Arheološko najdišče ob železnici
cestni odsek	SK 04 MIKLAVŽ–SLIVNICA
zemljepisne koordinate	x 551229 y 149523 z 267
temeljna topografska karta TTN5	Maribor 33
kataster	k. o. Rogoza parc. št. 209/4, 209/68
vrsta najdišča	naselbina
čas	pozna bronasta, mlajša železna doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1997, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1997
vodja raziskav	Mira Strmčnik Gulič
obseg raziskanega prostora	5000 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Maribor

odlomka latenske keramične posode (2. st. pr. n. š.)

Ravninsko prazgodovinsko naselje leži na prodni osnovi ob nekdanjem potoku, na severozahodnem delu Dravskega polja in se razteza na površini okrog

10.000 m². Zaradi dolgoletne intenzivne

kmetijske izrabe prostora in sprememb poteka nekdanje vodne struge so arheološke ostaline močno poškodovane. Najdbe, keramika in hišni lep, so pokazale obstoj prazgodovinskega naselja na tem mestu od pozne bronaste dobe do keltskih časov (2.–1. stol. pr. n. š.). Elementi arhitekture naselja so bili ohranjeni le fragmentarno.

odlomek
poznobronastodobne
keramične posode z
razčlenjenim rebrom
(10.-9.st. pr. n. š.)

MIRA STRMČNIK GULIČ

Literatura in viri

- DJURIĆ, BOJAN. *Slivnica 2A in 2B, Poročilo o arheološkem intrasite pregledu in izkopu tesnih jarkov*, Ljubljana 1997.
- STRMČNIK GULIČ, MIRA. *Jutri bi lahko bilo že prepozno, Dosežki arheoloških raziskav na trasi avtoceste*, Slovenj Gradec 1998.
- STRMČNIK GULIČ, MIRA. *Slivnica 2B, Letno poročilo 1997*, Maribor 1999, 232-237.

Sodolek

EŠD 15561	Grabonoš – Arheološko najdišče Sodolek
cestni odsek	MP 03/1 COGETINCI-VUČJA VAS
zemljepisne koordinate	X 577764 Y 160649 Z 209
temeljna topografska karta TTN5	Radgona 45
kataster	k. o. Grabonoš parc. št. 1308, 1309, 1310, 1314/2
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	prazgodovina
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Bojan Djurić
obseg raziskanega prostora	22.000 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Najdišče leži na rahlo dvignjenem in valovitem terenu zahodnega roba doline Ščavnice, južno od vasi Grabonoš. Odlomki prazgodovinskih keramičnih posod in delci ožgane gline določajo najdišče kot naselbinsko.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

- prazgodovinska keramika
- antična keramika
- ožgana glina

DJURIĆ, BOJAN. *Zaključno poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Brezje-Sodolek-Serjak*, Ljubljana 2001.

Spodnja Gorica

EŠD 15555	Spodnja Gorica – Arheološko najdišče Gmajna
cestni odsek	OBVOZNIKA PRAGERSKO
zemljepisne koordinate	X 552974 Y 141103 Z 250
temeljna topografska karta TTN5	Ptuj 14
kataster	k. o. Gorica parc. št. 340/3,30
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	prazgodovina, rimska doba, zgodnji srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	•Marija Lubšina Tušek
obseg raziskanega prostora	3600 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Maribor

Najdišče leži na robu terase zahodno od ceste Sp. Gorica–Stražgonjca in vzhodno od nižje ležečega najdišča Cediljek. Na zahodu je zamejeno s strugami potočkov, ki so zaradi melioracije zemljišč danes povsem zasuti. Proti severu in jugu se najdišče nadaljuje, njegove meje niso določene.

Rezultati površinskega pregleda kažejo, da gre na tem mestu vsaj za ostanke neolitske naselbine (kamene sekirice, žrnle), ki ji, sodeč po kosih keramičnih posod, sledita vsaj še rimskodobna in zgodnj srednjeveška naselbina.

BOJAN DJURIĆ

Literatura in viri

DJURIĆ, BOJAN. *Končno poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Spodnja Gorica*, Ljubljana 2001.

- prazgodovinska keramika
- antična keramika
- ožgana glina
- kremen
- ◆ sekire

Spodnje Hoče

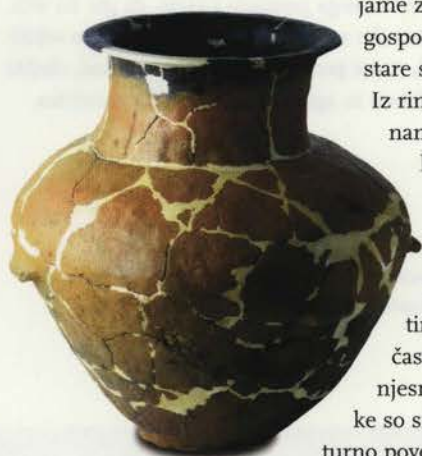
EŠD 10328	Hoče – Naselbina
cestni odsek	HC SLIVNICA–BDC
zemljepisne koordinate	x 550243 y 150962 z 276
temeljna topografska karta TTN5	Maribor 33
kataster	k. o. Spodnje Hoče parc. št. 650/1, 650/2, 50/3, 650/10
vrsta najdišča	naselbina
čas	pozna bronasta doba, rimska doba, zgodnji srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1996, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1997
vodja raziskav	Mira Strmčnik Gulič, Matjaž Novšak
obseg raziskanega prostora	1923 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Maribor

Naselbinsko najdišče v Spodnjih Hočah je zavarovan arheološki spomenik, v katerega rob se je zajedla širitev hitre ceste Slivnica–Maribor. Na tem delu so bili odkriti ostanki več poselitvenih faz.

Najstarejša poselitev sodi v čas zgodnje faze pozne bronaste dobe. Poleg shrambene jame so bile odkrite jame za navpične nosilne kole stanovanjskih in gospodarskih objektov, razvrščenih ob robu stare struge potoka.

Iz rimskega časa so bili v delno premešani in naneseni antični plasti odkriti številni kosi keramičnih posod in opek.

Najpomembnejše odkritje so ostanki zgodnesrednjeveških arhitektur – zemljank v centralnem delu raziskanega območja, ki so bile, skupaj s hkrati odkritimi ostalinami v Slivnici pri Mariboru, v času odkritja prvi nedvoumni sledovi zgodnesrednjeveških naselij v Sloveniji. Zemljanke so sicer običajna oblika prebivališč, ki se kulturno povezujejo s sosednjimi najdišči tako na Avstrijskem Štajerskem in v Spodnji Avstriji kot na Slovaškem, Poljskem in Balkanu. Nekatere od navedenih pri-

poznobronastodobni pitos

merov so zemljanke, prekrte z leseno stavbno konstrukcijo, pri drugih pa sledov tovrstnih nadgradenj ni. Med slednje sodijo tudi zemljanke iz Hoč.

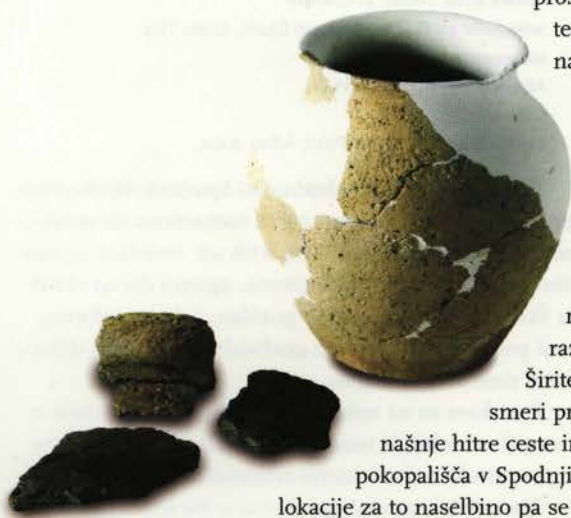
Na raziskani površini so bile raziskane le štiri vkopane strukture s polnili ter ognjišče na prostem. Vse so bile odkrite na skoraj istem nivoju, 45–55 cm pod sedanjno površino. V njih odkrita lončenina je groba, izdelana

prostorčno na počasnem vretenu, okornih oblik in ponavljajočega se okrasa kombinacije horizontalnih žlebov in različno izvedenih valovnic.

Območje zaščitnih izkopavanj v Spodnjih Hočah je bilo prilagojeno predvidenemu gradbenemu posegu, zato je bil raziskan le del naselbine.

Širitev naselja predvidevamo v smeri proti vzhodu, pod traso današnje hitre ceste in morda vse do obstoječega

pokopališča v Spodnjih Hočah. V zvezi z izbiro lokacije za to naselbino pa se potrjujejo znana vodila staroslovanskih priseljencev, ki so ob nekdanji cesti, v bližini ruševin nekdanjih rimskih stavb, našli ustrezne vire za svoje preživetje.

staroslovanska lončenina, zgodnje 7. st.

MIRA STRMČNIK GULIČ

Literatura in viri

CIGLENEČKI, SLAVKO; STRMČNIK GULIČ, MIRA. Sledovi zgodnje slovanske poselitve južno od Maribora, v: GUŠTIN, M. (ur.), *Zgodnji Slovani*, Ljubljana 2002, 71, 73, 75.

MUŠIČ, BRANKO. *Spodnje Hoče, Poročilo o geofizikalnem kartiranju*, Ljubljana 1996.

STRMČNIK GULIČ, MIRA. *Jutri bi lahko bilo že prepozno, Dosežki arheoloških raziskav na trasi avtoceste*, Slovenj Gradec 1998.

STRMČNIK GULIČ, MIRA. Spodnje Hoče – arheologija, *Enciklopedija Slovenije*, 12, Ljubljana 1998, 205.

STRMČNIK GULIČ, MIRA. Spodnje Hoče, *Letno poročilo 1997*, Maribor 1999, 237–242.

STRMČNIK GULIČ, MIRA. The First Millennium BC between Drava and Pohorje, Some of the newly discovered Settlement Sites, *Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie*, 78, Bonn 2001, 105.

STRMČNIK GULIČ, MIRA. Nova podoba prazgodovinske poselitve na zahodnem obrobju Dravskega polja, *Arheološki vestnik*, 52, Ljubljana 2001, 121–122.

ZUPANČIČ, NINA; MIŠIČ, MIHA. Mineraloške in geokemične značilnosti rimske žlindre iz arheoloških najdišč Bohova in Spodnje Hoče. *RMZ-Materials and Geoenvironment*, 48.3, 2001, 447–457.

Spodnje Škofije – Kortinca

EŠD 15548	Spodnje Škofije – Arheološko najdišče Kortinca
cestni odsek	HC ŠKOFIJE–SRMIN
zemljepisne koordinate	x 405808 y 48107 z 75
temeljna topografska karta TTN5	Koper 29
kataster	k. o. Škofije parc. št. 482/5, 483/4, 7, 484/1, 5, 515/3, 516/2, 517/3, 519/5, 15, 16, 19
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	rimsko doba, srednji in novi vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2003, Bojan Djurić, Gojko Tica
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	Alfred Trenz, Matjaž Novšak
obseg raziskanega prostora	5000 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Piran; Arhej, d.o.o.

Pobočje, ki se jugozahodno od Spodnjih Škofij polagoma spušča in je danes v celoti namenjeno vinogradništvu, je bilo v sedemdesetih letih 20. stoletja z agresivnim kmetovanjem preoblikovano, zgornji del na obrobju Škofij pa nenadzorovano pozidan. Lokalni informatorji poročajo, da je pri teh gradnjah prihajalo do uničevanja rimske arhitekture.

Raziskave so na nekaj mestih ugotovile strukture iz starejših obdobij, ki imajo zaradi poznejših posegov in narave struktur skromnejšo arheološko izpovednost.

Zgornji del raziskanega terena je bil nekdanj terasiran, terase pa podprte s kvalitetno grajenimi zidovi. Pra-

vokotno na terase je potekala trasa starejše ceste. Te strukture so verjetno plod intenzivne izrabe prostora v času visokega srednjega veka ali začetka novega veka.

Ob skrajnem zahodnem vznožju pobočja se je na flišnati geološki podlagi ohranil suhozidni temelj, usmerjen pravokotno na nekdanji potek pobočja (današnji nagib terena precej odstopa od usmeritve geoloških žil), v katerem so bili vgrajeni kosi rimskih tegul. Flišna osnova v njegovi okolici je bila izravnana, tako da je predstavljala hodno podlago. V plitvih preoranih tleh se je ohranila skromna količina fragmentov rimske lončenine in železnih orodij. Odkrito strukturo povezujemo s še ne raziskano rimsko arhitekturo v neposredni bližini, ki je predstavljala središče agrarne rabe raziskovanega območja.

del rimske keramične posode

MATJAŽ NOVŠAK

Literatura in viri

DJURIČ, BOJAN; TICA, GOJKO. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Spodnje Škofije – Kortinca, Ljubljana 2003.*

Spodnje Škofije – Reber

EŠD 15547	Spodnje Škofije – Arheološko najdišče Reber
cestni odsek	HC ŠKOFIJE–SRMIN
zemljepisne koordinate	x 405898 y 48200 z 80
temeljna topografska karta TTNS	Koper 29
kataster	k. o. Škofije parc. št. 408/6, 413/5, 6, 1675/4
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	rimsko doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2003, Bojan Djurić, Gojko Tica
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	Alfred Trenz, Gojko Tica
obseg raziskanega prostora	2350 m ²
arhiv najdišča hrani	Akord, d.o.o.

ročaj rimske amfore

Najdišče leži na zahodnem robu naselja Spodnje Škofije, na sedlu, čez katero vodi cesta proti Jelarjem (Elleri). Območje je bilo v preteklosti intenzivno obdelovano in uporabljano predvsem za vinograd. Obdelava je segala do osnovne flišne kamnine in, sodeč po odkritih sledovih, marsikje tudi vanjo.

Intenzivno prekopavanje je najdišče v celoti uničilo, tako da ga ni mogoče funkcionalno opredeliti. Odlomki rimskih keramičnih posod in gradbenega materiala ležijo pomešani s srednjeveškim in novoveškim gradivom znotraj dokaj homogene plasti.

GOJKO TICA

odlomek glazirane posodice,
16 st.

Literatura in viri

DJURIĆ, BOJAN; TICA, GOJKO. Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Spodnje Škofije – Reber, Ljubljana 2003.

Sredno polje pri Čatežu

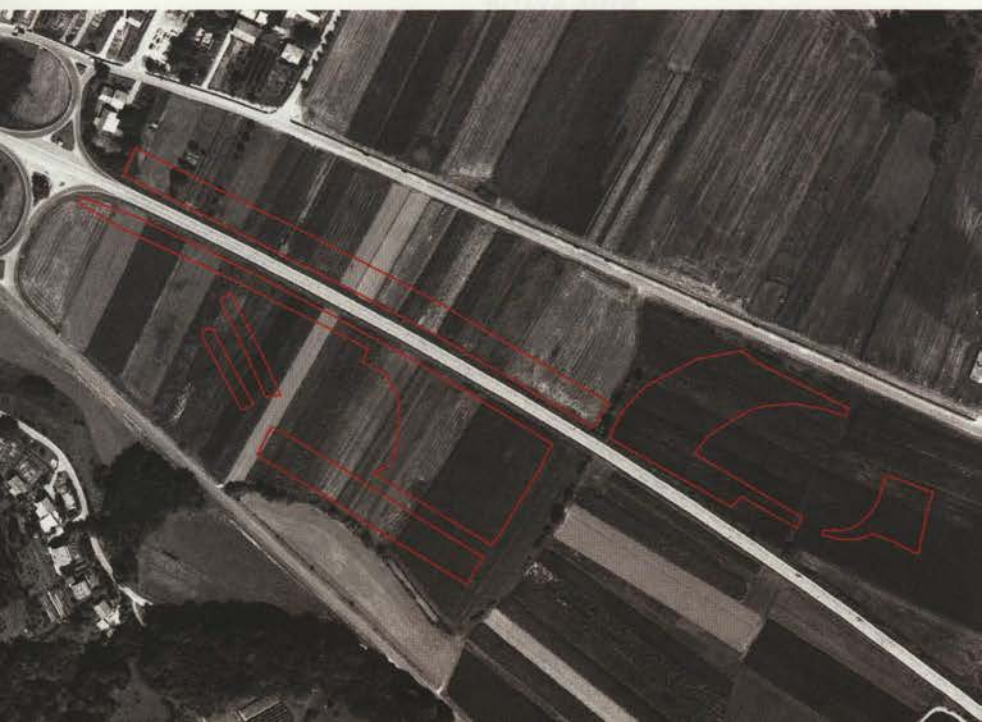
EŠD 15546	Čatež ob Savi – Arheološko najdišče Sredno polje
cestni odsek	KO 19 KRŠKA VAS–OBREŽJE
zemljepisne koordinate	X 547543 Y 83040 Z 145
temeljna topografska karta TTN5	Samobor 2
kataster	k. o. Čatež parc. št. 35/4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 22, 23, 24, 25, 27, 29, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 57, 36/2 k. o. Cerina parc. št. 282/2, 285/1, 2, 286/1, 288, 289
vrsta najdišča	naselbina, pohodni tabor
čas	neolitik, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1998, Ildikó Pintér, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Mitja Guštin
obseg raziskanega prostora	31.238 m ²
arhiv najdišča hrani	Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana

železna rimska sulica

Najdišče Čatež – Sredno polje leži v ravnini pod naseljem Čatež, danes dokaj oddaljeno od struge reke Save, na poljih ob reguliranem potoku. Območje naselbine iz mlajše kamene dobe in rimskega vojaškega tabora leži na rečni terasi med lokalnima cestama Čatež–Mokrice in Brežice–Čateške Toplice, presekano s sodobno magistralno cesto Zagreb–Ljubljana.

Raziskave so pod ornico odkrile ostanke 25 neolitskih objektov, ki jih na podlagi radiokarbonskih analiz datiramo v čas okoli 4800–4600 pr. n. š. Odkrita je bila tudi ena nadzemna hiša in nekaj manjših jam iz bakrene in bronaste dobe. Neolitske najdbe dokazujejo na tem mestu obstoj velikega naselja s številnimi zemljankami nepravilne oblike premera okoli 5–8 m. Po v njih odkritem gradivu sklepamo, da so tu izdelovali kameno orodje. Številni odlomki keramičnih posod iz teh zemunic kažejo sorodnost s keramiko razvite srednjeevropske kulture Lengyel. Sodijo v sklop savske kulturne skupine, ki jo predstavljajo kulturni horizonti na primer na Resnikovem prekopu na Ljubljanskem barju, na Drulovki

pri Kranju, v Dragomlju, pa tudi na najdišču Ozalj – Stari grad v dolini Kolpe onkraj Žumberačke gore.

Od rimskega pohodnega vojaškega tabora so se ohranili le skromni sledovi obrambnega sistema z dvema jarkoma, več kot deset krušnih peči, značilne kamnite žrmlje za mletje žitnih zrn in posamezni predmeti, ki sodijo med t. i. *militaria*, dele vojaške opreme. Skupaj z dvema bronastima sponkama in republikanskim srebrnikom opredeljujejo tabor v zadnja desetletja pr. n. š.

neolitsko posodje

MITJA GUŠTIN

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN; MUŠIČ, BRANKO; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Čatež Sredno polje*, Ljubljana 2000.
- DJURIČ, BOJAN; MUŠIČ, BRANKO; PINTÉR, ILDIKÓ. *Končno poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Čatež Sredno polje – križišče Brežice*, Ljubljana 2001.
- GUŠTIN, MITJA; BEKIČ, LUKA. Autocesta Zagreb–Ljubljana, iskustvo na dionici kod Brežica, *Obavijesti HAD*, 34/3, Zagreb 2002.
- GUŠTIN, MITJA. Čatež – Arheološko najdišče Sredno Polje, Vitrina meseca (5. marca–27. marca 2003), *Informativni list* 3, Novo mesto 2003.
- GUŠTIN, MITJA. Il campo militare romano a Čatež presso Brežice (Slovenia), *Quaderni friulani di archeologia* 111, 2003, 69-75.
- MUŠIČ, BRANKO; BERIČ, BOŽO. *Poročilo o geofizikalnih raziskavah na lokaciji Obrežje – Krška vas*, Ljubljana 2000.

Stranje

<i>ESH</i>	8651	Stranje pri Škocjanu – Arheološko najdišče
<i>cestni odsek</i>		KO 17 KRONOVO–SMEDNIK
<i>zemljepisne koordinate</i>		x 523889 y 81134 z 160
<i>temeljna topografska karta</i>	TTN5	TTN5 Kostanjevica 11
<i>kataster</i>		k. o. Tomažja vas parc. št. 215/2, 221/1, 3, 224, 240/5, 1170/2, 3, 1172/1, 2, 3, 4, 5, 1181/1, 2, 3, 4, 1221/1,2, 1237
<i>vrsta najdišča</i>		villa rustica
<i>čas</i>		rimska doba
<i>način in čas odkritja, odkritelj</i>		arheološki pregled 2000–2001, Ildikó Pintér, Bojan Djurić
<i>vrsta in čas raziskav</i>		izkopavanje 2002
<i>vodja raziskav</i>		Gojko Tica
<i>obseg raziskanega prostora</i>		9000 m ²
<i>arhiv najdišča hrani</i>		Akord, d.o.o.

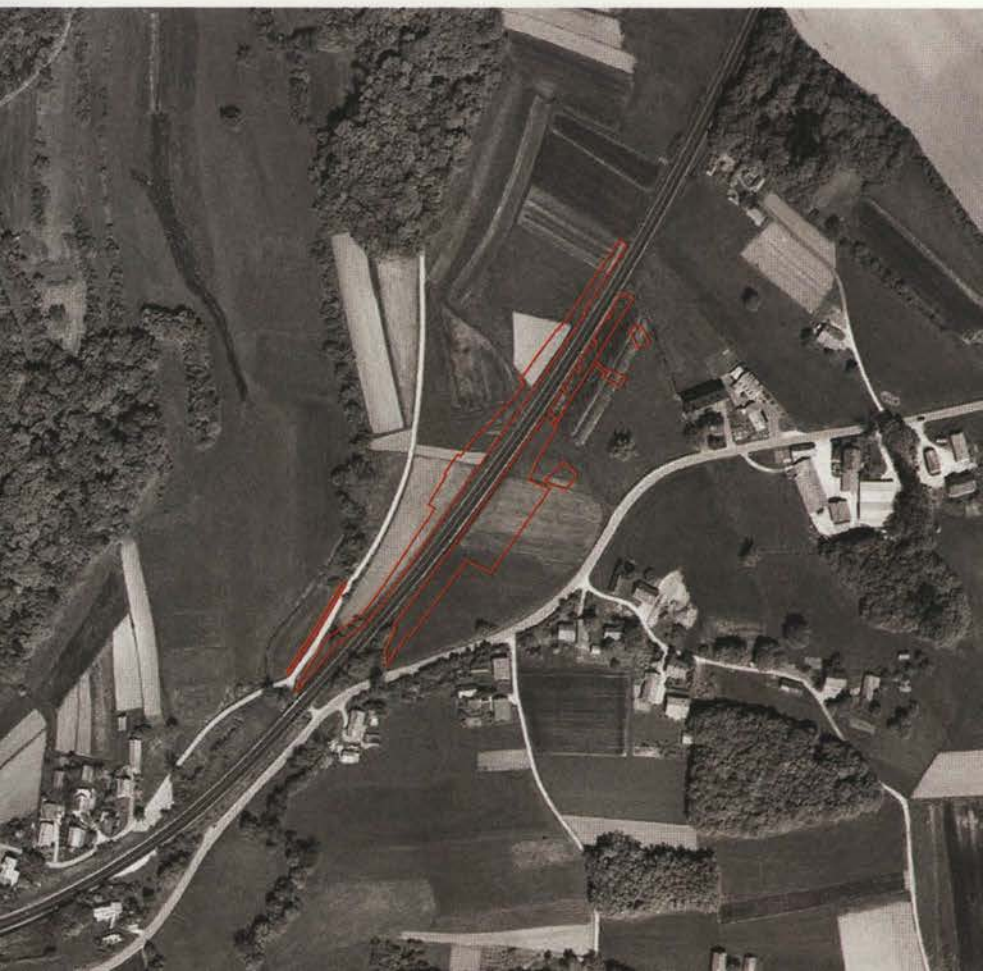
Na najdišču so bili dokumentirani ostanki iz treh arheoloških obdobij: prazgodovine, antike in srednjega veka. Poudariti pa velja, da je bilo najdišče močno poškodovano predvsem z gradnjo ceste Ljubljana–Zagreb ob koncu petdesetih let prejšnjega stoletja, prav tako pa tudi z oranjem.

Materialni ostanki prazgodovinskih aktivnosti so bili dokumentirani le v sekundarni legi. V plasteh, ki so nastale kot posledica naravnega delovanja, so bili odkriti številni kosi prazgodovinske lončenine. Ostaline domnevne prazgodovinske poselitve je mogoče pričakovati severno od raziskanega območja.

Prav tako močno poškodovani so bili tudi ostanki rimskodobnih aktivnosti. Antična hodna površina se

bronasta rimska sponka

je nahajala med 10 in 20 cm pod današnjo površino, tako da so se sledovi poselitve ohranili le na manj poškodovanem delu najdišča, ki se je sicer raztezalo na mnogo večjem prostoru.

Na najdišču je bila raziskana stavba, najverjetneje ena od stavb večjega gospodarskega kompleksa. Več grobov, med njimi tudi ostanki kupolaste grobnice z več pokopi, in vkopane linearne strukture v neposredni bližini kažejo osnovne obrise rimskodobne arheološke krajine: elemente gospodarske izrabe prostora (gospodarsko poslopje), prostore različnih aktivnosti (kurišča in ognjišča), kultne objekte (grobišče) in verjetno elemente antične razdelitve prostora (meja, ograda). Z gradnjo ceste bratstva in enotnosti je bil močno uničen predvsem antični del najdišča – vsaj ena stavba in precejšen del grobišča.

Na podlagi preliminarne obdelave gradiva je bilo poznemu srednjemu veku pripisano ognjišče in več vkopov neznane funkcije, kar vse kaže na različne srednjeveške aktivnosti v tem prostoru.

GOJKO TICA

Literatura in viri

DJURIČ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Stranje*, Ljubljana 2001.

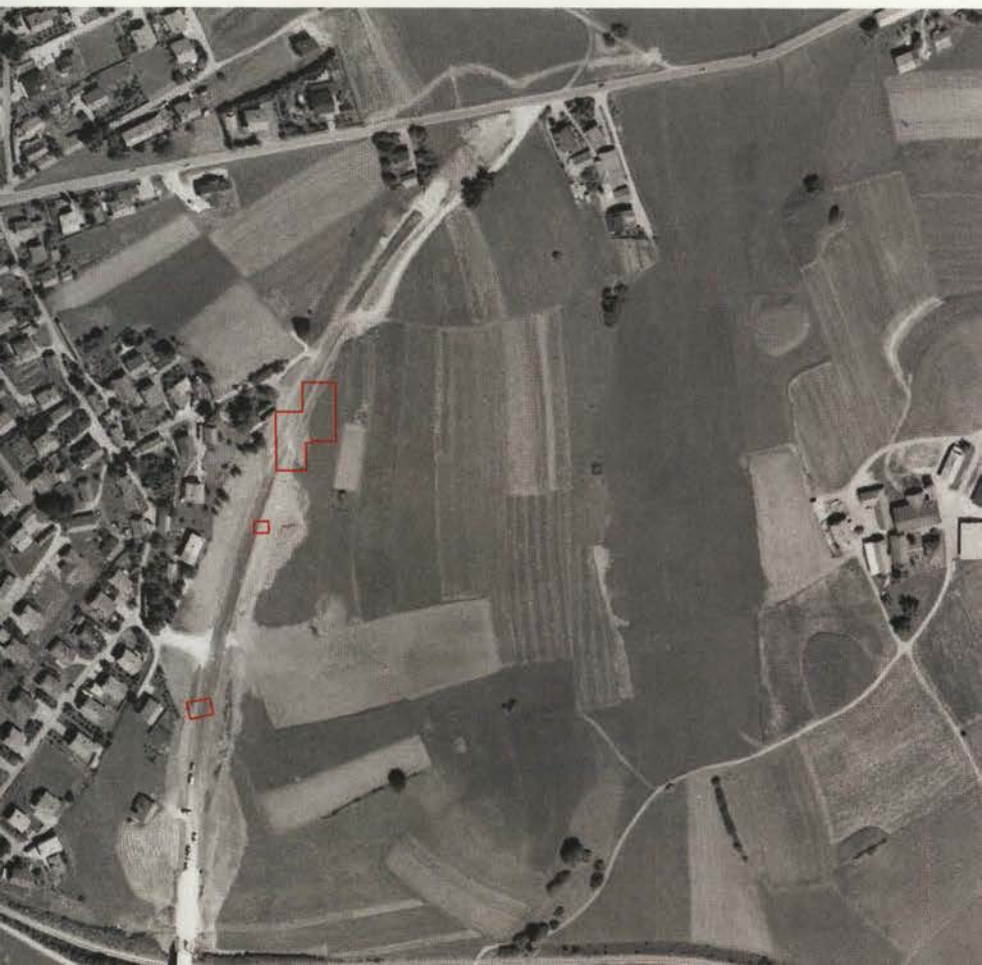
TICA, GOJKO. *Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Stranje na trasi AC Kronovo–Smednik*, Novo mesto 2002.

Studenec pri Stični

EŠD 821	Vir pri Stični – Prazgodovinsko gradišče in gomilna grobišča
cestni odsek	KO 13 VIŠNJA GORA-BIČ
zemljepisne koordinate	x 486047 y 88380 z 335
temeljna topografska karta TTN5	Višnja Gora 34
kataster	k. o. Radohova vas parc. št. 42
vrsta najdišča	stavbi
čas	prazgodovina
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1997, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1999
vodja raziskav	Drago Svolfšak
obseg raziskanega prostora	310 m ²
arhiv najdišča hrani	Narodni muzej Slovenije

Lokacija Studenec je bila raziskana s tremi sondami (23 x 2 m, gl. do 1,10 m; 16 x 2 m, gl. do 0,75 m; 36 x 2 m, gl. do 0,90 m), ki so bile prilagojene gomili podobni konfiguraciji zemljišča, merskemu polju geofizikalnih meritev in anomalijam, ki so jih te meritve izkazovale. Sondiranje ni potrdilo domneve, da gre za gomilo v okviru obsežnega železnodobnega gomilnega grobišča.

Lokacijo Studenec – zgostitev št. 1 je opredeljevala enoplastna, tanka ploskev drobnih koščkov lesnega oglja, koščkov rdeče prežgane ilovnate zemlje in glinastega stenskega ometa ter odlomkov keramike. Lončenina izpričuje prazgodovinsko starost tega arheološkega pojava, ki ga je treba povezovati z železnodobnim utrjenim naseljem na Cvingerju (Vir pri Stični), saj leži v njegovem neposrednem območju. Zgostitve oglja v okrogla-

stih lisah in ožgana zemlja, ki je deloma ostalina ožganega glinastega hišnega ometa, nakazujejo obstoj na neporavnanem pobočju improvizirano zgrajenega lesenega (vejnatnega) objekta, zatočišča kvadrataste tlorisne zasnove. Temu v prid govore tudi najdbe: koščki lončnine, žindre in zoglenelo seme. Objekt je uničil požar.

Na lokaciji Studenec – Marjanov hrib je bila raziskana obsežna stavbna ostalina, ohranjena kot enoplastna groblja razsutega kamenja (okoli 160 m²) s tremi zgostitvami, ki oklepajo prazno sredico. V eni izmed njih je 2,50 m dolg (temeljni?) niz nivojsko povsem poravnanih ploščatih kamnov. Med kamni so bili številni kosi ploščatih oziroma hlebčastih žrmelj, žindra, staljen bron, brus, kremenov kristal (kamena strela), fragmenti keramike prazgodovinskega videza in del glinaste uteži za statve (vretence) ter koščki glinastega stenskega premaza. Domnevno prazgodovinski objekt s kamnitim temeljem, v časovnem in ekonomskem območju stiškega Cvingerja, je stal v plitvi kotanji na sedlastem prehodu med Marjanovim gričem (340,80 m n. v.) in območjem, kjer danes stoji vas Studenec.

kamnite žrmlje

DRAGO SVOLJŠAK

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Sistematični pregled z detektorjem za kovine potencialnega najdišča Studenec pri Ivančni Gorici*, Ljubljana 1998.
- MUŠIČ, BRANKO. *Studenec pri Ivančni Gorici, Poročilo o geofizikalnem kartiranju*, Ljubljana 1997.
- SVOLJŠAK, DRAGO. *Avtocesta Višnja Gora–Bič, Ivančna Gorica, lokacija Studenec*, Ljubljana 1999.

Šentpavel

EŠD 10649	Šentpavel pri Domžalah – Arheološko najdišče sv. Pavel
cestni odsek	SK O8 BLAGOVICA–ŠENTJAKOB
zemljepisne koordinate	x 469576 y 107875 z 286
temeljna topografska karta TTN5	Ljubljana-S 27
kataster	k. o. Študa parc. št. 196/7, 198
vrsta najdišča	grobišče
čas	rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	odkrito med nadzorom
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2001
vodja raziskav	Matjaž Novšak
obseg raziskanega prostora	2000 m ²
arhiv najdišča hrani	Arhej, d.o.o.

V neposredni okolici cerkve sv. Pavla v Šentpavlu so bili ob večkratnih reševalnih arheoloških izkopavanjih od leta 1997 odkriti stanovanjski objekti rimske *villae rusticae*. V letu 2000 so se v bližini pričela izvajati zemeljska dela za izgradnjo avtoceste in ob arheološkem nadzoru smo našli odlomke rimskodobnih predmetov.

Geološko osnovo najdišča na aluvialni ravnini sestavlja peščen prod Kamniške Bistrice, v katerega so vrezana številna erozijska korita, zapolnjena z muljasto-glinenimi zasipi. Potek korit je nenavaden in glede na razporeditev obstaja možnost, da so antropogenega nastanka. Zanesljivo je, da je bilo eno od korit, ki je z vzhodne strani potekalo ob najdišču, v funkciji v rimskem obdobju. Vse arheološke strukture izvirajo iz rimskega obdobja.

ja in so bile bodisi vkopane v prodnato podlago (grobovi, jame za stojke, obcestna jarka) ali pa je ta površina predstavljala hodni nivo (cestni tlak). Muljaste naplavine so bile v vzdolžne kotanjaste poglobitve odložene v rimskem ali porimskem času, kar potrjujejo kovinski predmeti, na primer konica katapultnega izstrelka in fragmenti keramike (na primer celoten vrč), odkriti na dnu korit. V poznejšem obdobju se je teren z vodnim delovanjem postopoma izravnal.

Izkopali smo štiri nepoškodovane oziroma delno ohranjene žgane grobove iz 1. stoletja n. š. V tlorisu so bili pravokotne oblike s stranicami 90–190 cm. Ohranjeni so bili do 40 cm globoko. Grobni inventar je bil položen v preproste jame brez arhitekture, pepel pokojnikov pa shranjen v loncu žari (grob 2) ali amfori (grob 1). Pridatki v grobovih 1 do 3 so skoraj nepoškodovani, medtem ko je bil grob 4 precej poškodovan. Inventar je tipičen za lokalni pokop v zgodnejši fazi rimske kolonizacije (1. stol. n. š.).

V premešani plasti med rušo in geološko osnovo smo našli kovinsko in keramično gradivo (na primer železen nož in britvico, novce, fragment železa ipd.), ki nakazuje možnost, da je bilo na raziskanem območju še nekaj pokopov. Glede na pozicijo grobov v centralnem delu območja raziskav pa z gotovostjo ugotavljamo, da gre za manjše grobišče, ki je trajalo kratek čas.

Približno 30 m vstran je bilo v isto plast kot grobovi, v pravokotnem tlorisu, vkopanih 11 jam za stojke navpičnih stebrov. S stojkami izpričana arhitektura je brez najdb.

Po raziskanem območju je v 3. oziroma 4. stoletju n. š. potekala lokalna cesta z vkopanima obcestnima jarkoma. Cesta, široka 2,10–2,20 m, je potekala v smeri s–j, z rahlim odklonom proti sv. Kot hodni nivo je bila uporabljena matična prodnata podlaga, ki je bila vzdolžno z obeh strani obdana z jarkoma za odvodnavanje. Glede na širino cestnega tlaka sodimo, da ne gre za medmestno komunikacijo, temveč za lokalno cestno povezavo vile z gospodarskim okolišem oziroma povezavo do *viae publicae*. Čas uporabe cestišča okvirno datirajo najdbe, odvržene v obcestne jarke. Čebuličasta fibula iz druge polovice 3. stoletja do prve polovice 4. stoletja n. š. je

del izrazito moške – vojaške noše. Omega fibula sodi v čas od klavdijsko-neronskega obdobja do 3. stoletja. Naknadno je bila v obcestni jarek z zahodne strani ceste vkopana večja jama krožne oblike, ki je bila na dnu zametana z lesenimi bruni, nanje pa je bilo odvrženo razsekano konjsko okostje. Sodeč po najdbi poznorimskega novca nad okostjem, med tem »pokopom« in uporabo cestišča ni preteklo veliko časa.

Kulturnohistorično dogajanje na prodnati terasi, ob-

rimski sigillatni krožnik

dani z naravnimi ali umetno vkopanimi kanali nekaj sto metrov zahodno od vasi Šentpavel, povezujemo z nedavnim odkritjem rimske *villae rusticae*, na temeljih katere je postavljena cerkev sv. Pavla v istoimenskem naselju. Zanimivo je razmerje med omejenim trajanjem grobišča in daljšim časovnim razponom stavbnega kompleksa, iz katerega časovno sovпада le nekaj posamičnih najdb in skromni ostanki najstarejše gradbene faze rimske vile. Dve fazi reprezentančnega dela vile datirata od druge polovice 2. stoletja n. š. do vključno prve polovice 4. stoletja in sta zanesljivo mlajši od pričujočega grobišča, ustrežata pa najdbam, povezanim z rimsko cesto. Postavlja se vprašanje, kje se je pokopavalo v naslednjih dveh stoletjih in kakšni so razlogi za prestavitev grobišča. Ena od možnosti je, da je šlo za širitev gospodarskih površin. Te so potisnile novo grobišče dalje v stran. Takšna širitev bi bila mogoča z obsežnimi melioracijskimi posegi, ki jih nakazuje nenavaden potek paleokorit, vidnih na starih katastrskih načrtih (na primer franciscejski kataster). Zaenkrat lahko ugotovimo, da imamo v ožji okolici Šentpavla odličen nastavek za analizo gospodarstva rimske vile kot zaključene ekonomske enote.

MATJAŽ NOVŠAK

Literatura in viri

NOVŠAK, MATJAŽ. Poročilo o zaščitnih izkopavanjih na lokaciji Šentpavel, Sevnica 2001.

Šiman pri Gotovljah

EŠD 10397	Gotovlje – Bronastodobna naselbina
cestni odsek	SK 06 ARJA VAS–VRANSKO
zemljepisne koordinate	x 512684 y 125076 z 284
temeljna topografska karta TTN5	Celje 16
kataster	k. o. Gotovlje parc. št. 590, 591, 594, 600, 603/1, 613, 614, 778/4, 779/2, 3
vrsta najdišča	naselbina
čas	bakrena doba, zgodnja in srednja bronasta doba, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1995, Bojan Djurić, Slobodan Olič, Alenka Vogrin
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1995–1996
vodja raziskav	Slobodan Olič, Alenka Vogrin
obseg raziskanega prostora	3100 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Celje

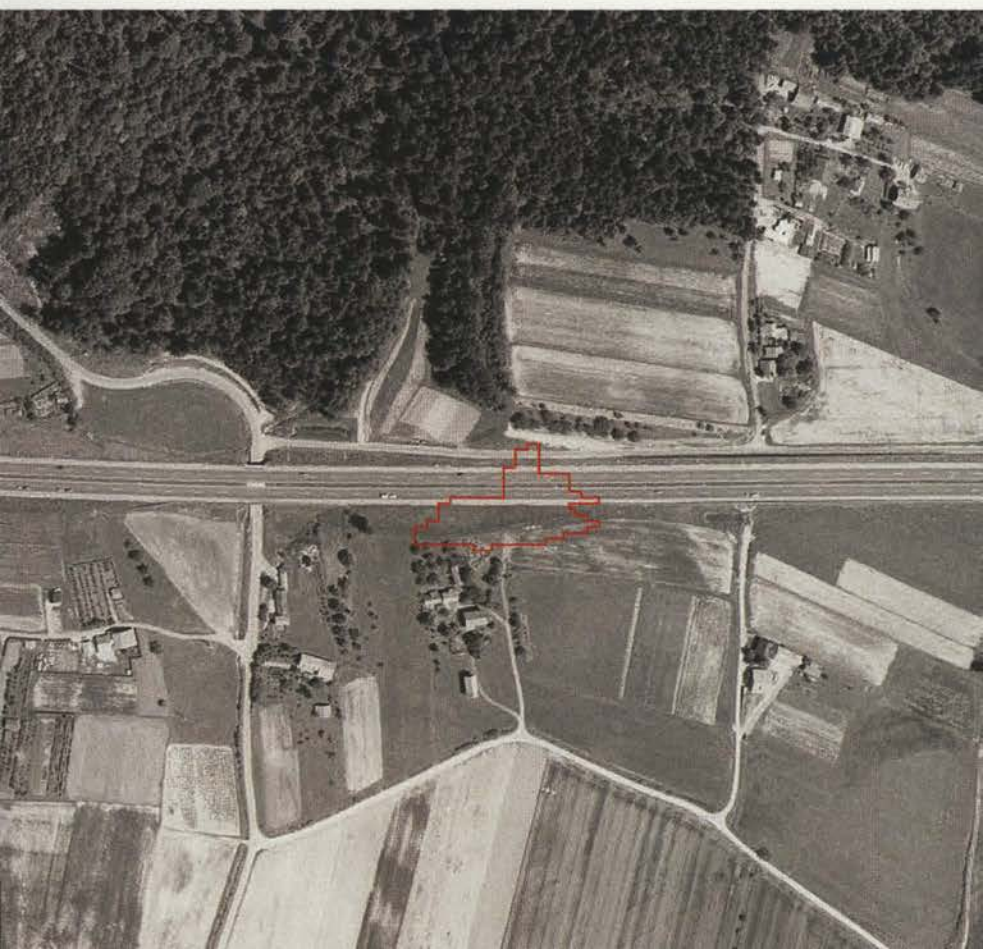
Najdišče se nahaja v osrednjem delu Celjske kotline, ob njenem severnem robu pri Gotovljah, in sicer na eni izmed višjih teras, ki jih je nasula Savinja.

Na Šimnu odkrite strukture v obliki vkopov in kamnite ploščadi pričajo o obstoju naselbine na tem mestu. Ohranjene strukture lahko verjetno opredelimo kot dele samostojnih bivalnih prostorov, treba pa je opozoriti, da pripadajoče jame za nosilne stebre lesenih stavbnih konstrukcij niso bile odkrite.

Vsi objekti so približno enake velikosti, okoli 2 x 2 m, razen enega, ki po velikosti močno izstopa in meri približno 8 x 4 m. V vseh so bili odkriti keramika in kameni artefakti, le v enem pa tudi dve stekleni jagodi.

srednjebronastodobna
posoda

Kdaj je torej živela naselbina na Šimnu? Po vseh opravljenih analizah (tipološka analiza keramike in ornamentiranja na njej, analize kamenih artefaktov, radio-karbonske datacije vzorcev oglja) moramo računati s štirimi fazami. Prvo fazo nam podajajo absolutni datumi ^{14}C analiz, ki segajo v zgodnji eneolitik, ter puščični osti, za kateri S. Forenbaher meni, da bi lahko pripadali bodisi koncu eneolitika bodisi zgodnji bronasti dobi ali pa tudi zgodnejšim obdobjem. Tudi nekateri kosi keramike dajejo slutiti, da je sodila naselbina na Šimnu v okvir lasinjske kulture.

Drugo fazo poselitve potrjujejo primerjave keramike s keramiko iz poznoeneolitskih in zgodnjebronastodobnih kultur Ljubljanskega barja in vučedolske kulture ter cetinske kulture v Dalmaciji, deloma tudi z vzhodno-transdanubijsko kulturo Csepel.

Tretjo fazo poselitve nam opredeljujejo analogije keramike iz karpatskih najdišč srednjebronastodobne kulture grobnih gomil in kulture Piliny, prehod v zgodnje obdobje kulture žarnih grobišč pa primerjave keramike z virovitiško skupino.

Verjetno je, da je bilo širše območje šimanske naselbine, z izkopavanji je bil namreč zajet le majhen del, poseljeno bolj ali manj kontinuirano do pozne bronaste dobe, vendar bi težko govorili o kontinuiteti ene in iste naselbine. Domnevamo pa kontinuiteto poselitve tega kroga v prikazanem časovnem razponu ter možnost, da so v dolgoletni poselitvi tega prostora stare objekte opuščali in postavljali nove.

O poselitvi naselbine po obdobju pozne bronaste dobe nimamo veliko ostalin, vendar lahko na podlagi radiokarbonskih analiz dve jami uvrstimo v rimsko dobo.

izbor kamenih orodij

SIMONA TOMAŽIČ

Literatura in viri

- FORENBAHER, STAŠO. Flaked Stone Artifacts from Šiman, *Šiman*, Ljubljana 2003 (Arheologija na avtocestah Slovenije 1) (v tisku).
- OLIČ, SLOBODAN. Poročilo o intenzivnem arheološkem pregledu na trasi avtoceste Arja vas – Vrnsko, Celje 1995.
- TOMAŽIČ, SIMONA. Keramika s prazgodovinskega najdišča Šiman pri Gotovljah, *Šiman*, Ljubljana 2003 (Arheologija na avtocestah Slovenije 1) (v tisku).

Školarice pri Sp. Škofijah

EŠD 14299	Spodnje Škofije – Arheološko najdišče Školarice
cestni odsek	SK 20 KLANEC–ANKARAN
zemljepisne koordinate	X 405784 Y 46846 Z 25
temeljna topografska karta TTN5	Koper 29
kataster	k. o. Škofije parc. št. 79/5, 673/14, 673/22, 673/23, 702/15, 702/16, 702/27, 702/28, 703/2, 703/3, 703/4, 704/6, 709/3, 710/3, 711/4, 711/5, 711/6 in 714/5
vrsta najdišča	villa rustica
čas	rimsko doba
način in čas odkritja, odkritelj	topografija 1991, Giordano Labud; arheološki pregled 2001, Gojko Tica, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Alfred Trenz, Matjaž Novšak
obseg raziskanega prostora	6136 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Piran

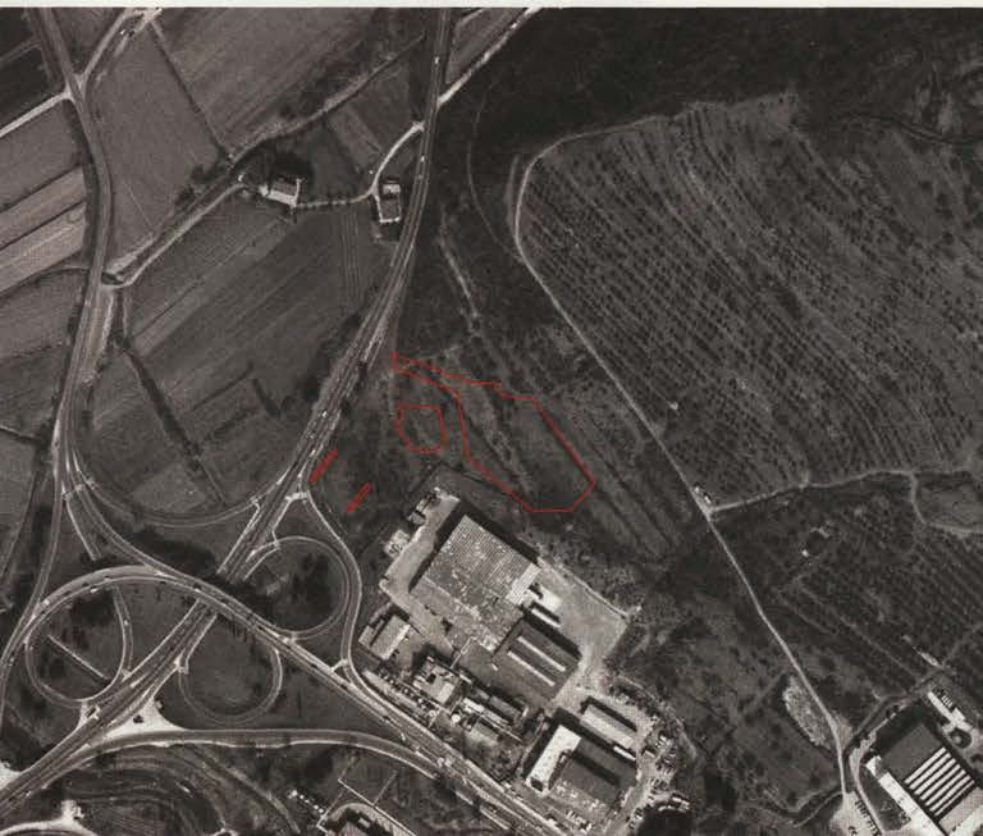

poznoantični lonček

Rimske naselbinske ostaline ležijo na jugozahodnem terasiranem pobočju hriba Bečajevec med Dekani in Serminom. Geološka podlaga najdišča je eocenski fliš, ki se razteza vse od Črnega Kala, Kubeda in Sočerge na vzhodu do linije Dragonja–Buzet na jugu.

Ledinsko ime Školarice, ki izhaja iz italijanskega imena Scoladizzi (it. *scolare* – cediti se, mezeti), opozarja na male vodne izvire na tem območju. Pokrajina v okolici najdišča je gričevnata, večino površin prekrivajo nasadi oljk in vinske trte. Močan človekov vpliv na prostor kažejo številne terase.

Na izkopanem delu najdišča sta bila na dveh delih, prizadetih pri gradnji ceste, raziskana dva večja stavbna kompleksa. Ostanke arhitekture kažejo, da je bila na tem mestu v času zgodnjega rimskega cesarstva zgrajena obsežna podeželska vila – *villa rustica*.

Velikost in stopnja ohranjenosti arhitekturnih ostalin sta v prostoru Slovenske Istre reprezentativni in izjemni. Različni odkriti predmeti določajo življenje v tej vili v čas od konca 1. stoletja pr. n. š. do vključno 5. stoletja n. š.

V raziskanem delu vile lahko določimo nekaj funkcionalno različnih delov: *gospodarski del s produkcijskimi enotami* leži na današnji drugi in tretji terasi hriba Bečajevec, ki je bil terasiran že v antiki. V tem delu so ruševine stavbe najbolj ohranjene, saj so z malto vezani, lepo oblikovani zidovi objektov ohranjeni do višine dveh metrov. V notranjosti prostorov so ohranjene hodne površine, prekrite z estrihom, tlakovci in mozaikom. Skoraj v celoti je ohranjen prostor s kamnitim stopniščem. Ohranjeni ostanki kamnitih baz stiskalnice ter posod (dolij, amfore, kamnita skleda) so ostanki opreme in naprav za predelavo oliv in pridobivanje vina. *Skladiščni prostor z notranjim stebriščem* velikosti 600 m², s sistemom drenaže, je zgrajen v nadaljevanju severno od gospodarskih objektov. Prvotno je služil kot shramba. Streha je bila po sesutju (v pozni antiki) uporabljena kot tlak, prostor pa s suhozidi in verjetno lesenimi nadgradnjami predeljen v gospodarske nameene. V enem od prostorov je bila zgrajena peč, okoli nje pa so bili raztreseni številni fragmentirani železni predmeti. Po opustitvi vile se je ohranil mogočen podporni zid, kakor tudi več kamnitih baz stebrišča, tlake prostorov pa je prekrila ruševina.

Termalni del z ruševinami stanovanjskih objektov je prav tako nastajal v več fazah. Apsidalni del vsaj šeststornega objekta je bil obložen z belimi marmornatimi talnimi in stenski ploščami v tehniki *opus sectile*. Med ruševinami so bili odkriti deli bogato opremljene notranjosti: fragmenti dekorativnega štuka, manjše kocke mozaičnega tlaka in fragmenti fresk z rastlinskimi motivi.

Utrjena dohodna pot, ki je bila odkrita severno od termalnega kompleksa, je vilo najverjetneje povezovala z glavno cesto *Tergeste–Pola*, odkrito ob vznožju pobočja.

MATJAŽ NOVŠAK

rimska reliefno okrašena kadilnica, 1 st. n. š.

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Arheološki pregled potencialnega arheološkega najdišča Križišče-Školarice*, Ljubljana 2001.
- LABUD, GIORDANO. *Ricerche archeologico-ambientali dell'Istria settentrionale. La valle del fiume Risano*, Jonsered 1995, 50-52.
- TRENZ, ALFRED; NOVŠAK, MATJAŽ. *Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Školarice na trasi AC Klanec – Ankaran*, Piran 2002.
- TRENZ, ALFRED. *Spodnje Škofije, Arheološko najdišče Školarice (EŠD 14299). Elaborat za varovanje arheološkega spomenika*, Piran 2002.

Šmatevž

IRN 10403

Motorway section

Geographical coordinates

Primary topographical map sheet TTN5

Cadastral register

Site type

Period

Method and date of discovery, site discovered by

Fieldwork method and date

Excavation directors

Excavated area

Site archive kept by

Šmatevž – Prehistoric settlement

sk 06 Arja Vas–Vransko

x 503645 y 123730 z 293

Celje 22

c.c. Matevž, cadastral plot nos. 5/1, 49, 50, 51/1, 2, 55, 57, 58, 63, 64/1, 496; c.c. Trnava, cadastral plot no. 978

Settlement

Bronze Age, Late Iron Age, Roman

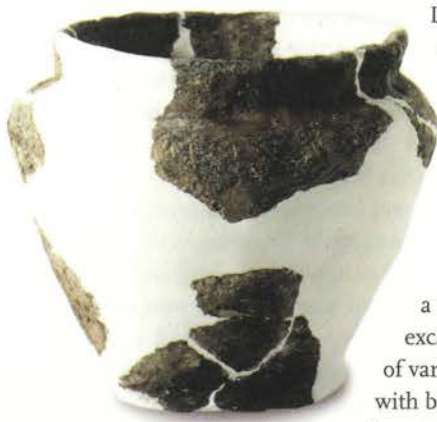
Systematic archaeological survey 1995, Bojan Djurić and Slobodan Olić

Excavation 1995–1996

Damjan Snoj and Gojko Tica

5,900 m²

zvKDS, Celje Regional Office

La Tène situlate vessel

The excavations revealed the modest remains of a Late Bronze Age settlement. It only survived in the form of hearths, functionally unclassified pits, a ditch, and above all in the numerous characteristic potsherds, which were found in the sediments deposited by the river Bolska at the eastern edge of the terrace.

The better preserved remains of a Late Iron Age settlement were also excavated. These comprised shallow pits of various dimensions, which were filled with burnt material, charcoal and pottery fragments. These can be interpreted as the remains of dwelling structures. The remains of a stone-

prepletenih sten je bila vkopana v zemljo.

Z arheološkimi raziskavami so bili ugotovljeni ostan-ki dveh časovno nepovezanih naselbin – poznobronasto-odobne in mlajšeželeznodobne. Razprostirali sta se na nizki pleistocenski terasi, z odlično lego glede na okoli-
co. Terasa, ki je zaradi njene lege ni mogla poplaviti Bol-
ska, ima odličen razgled na okolico proti Savinji in je le
nekaj sto metrov oddaljena od prazgodovinske jantarje-
ve poti oz. kasnejše antične ceste *Emona–Celeia*. Terasa

je bila poseljena najpozneje v pozni bronasti dobi, v
času kulture žarnih grobišč. Ostanke te nasel-
bine so sila skromni, res pa je raziskan le
njen jugovzhodni del. Strukture iz tega
časa, če le niso bile uničene, lahko priča-
kujemo proti severu, v gozdičku, ki se raz-
teza proti dvorcu Štrovsenek. Terasa je bila
nedvomno poseljena tudi v pozni fazi mlajše
železne dobe, kar poleg drobnih najdb in os-
tankov različnih jam nedvomno pričajo ostanke
stavbe iz tistega časa. Konec mlajše železne dobe
najverjetneje predstavlja tudi konec naselbine na Šma-
tevžu, kajti antične najdbe kažejo zgodnjerimske oblike.

zgodnjerimski keramični
trinožnik

GOJKO TICA

Literatura in viri

- NOVŠAK, MATJAŽ; TICA, GOJKO. Trnava and Šmatevž – newly discovered pre-roman Settlements in the lower Savinja Valley (Slovenia). *Alba Regia*, 27, 1998, 25-38.
- OLIČ, SLOBODAN. *Poročilo o intenzivnem arheološkem pregledu na trasi avtoceste Arja vas – Vrnsko, Celje* 1995.
- SNOJ, DAMIJAN; TICA, GOJKO. *AC Arja vas – Vrnsko. Šmatevž. Poročilo o arheoloških izkopavanjih*, Ljubljana 1995.
- TICA, GOJKO. *AC Arja vas – Vrnsko. Šmatevž II. Poročilo o arheoloških izkopavanjih*, Ljubljana 1996.
- TICA, GOJKO. Šmatevž, *Enciklopedija Slovenije*, 13, Ljubljana 1999, 73.
- VOGRIN, ALENKA. *Poročilo o arheoloških izkopavanjih na AC odseku Arja vas – Vrnsko, Celje* 1996.

Šušec pri Razdrtem

EŠD 15562	Lozice – Arheološko najdišče Šušec
cestni odsek	HC RAZDRTO–VIPAVA
zemljepisne koordinate	x 425809 y 69132 z 555
temeljna topografska karta TTNS	Sežana 8
kataster	k. o. Lozice parc. št. 1836, 1583/1,2
vrsta najdišča	naselbina, cesta
čas	bronasta doba, rimska doba, novi vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1999–2000, Gojko Tica, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Drago Svoljšak
obseg raziskanega prostora	890 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Nova Gorica

Arheološko najdišče leži tik pod vrhom južnega pobočja Nanosa z ledinskim imenom Rebernice, po katerem je speljana ob obstoječi regionalni cesti trasa nove hitre ceste in je edini naravni prehod čez sedlo na Razdrtem v prostrano Vipavsko dolino. Tu so bile iz Podonavja proti severnemu zaglavju Jadranskega morja (*Caput Adriae*) speljane poti tudi v prazgodovini in antiki (jantarna pot). Najdišče leži na okoli 115 m dolgi in 75 m široki razpotegnjeni depresiji, ki je nastala s pobočnimi geološkimi procesi, najverjetneje z rotacijskim zdrsom ali njemu podobnimi plaznimi dogajanji v pobočju Nanosa. Na vzhodu jo zamejuje hudourni Krvavi potok, na zahodu pa z vodo bogati potok Šušet, ki je bil leta 1917 zajet za kraški vodovod.

Klimatsko zelo ugodno ležeča globel tik pod prela-

zom na Razdrtem (antična *Ocra*), v območju podnebne prelomnice, zavarovana tudi pred sunki burje, je bila obljudena (četudi ne stalno poseljena) od bronaste dobe dalje, nekatera odkritja, kot so kamena orodja in vodna kala, pa so še starejšega, morda neo-eneolitskega datuma. Vodna kala s premerom okoli 8 in 10 m (gl. 1,10 in 0,70 m), nasploh redkost v tkivu slovenskih arheoloških najdišč naselbinske vsebine, sta v osnovi najbrž bila naravni tvorbi v vododržnih plasteh zelo razgibanega reliefa globeli, bila pa sta po robovih umetno obložena s ka-

menim plaščem, ki je omogočal gibanje in dostop do vode. Človekovo dejavnost okoli kalov in njihovo uporabo izpričujejo tudi ob njih odkrita kamena orodja.

Bronastodobni naselitveni pojavi izkazujejo (verjetno) dve bivanjski stopnji: starejšo kaštelirsko v srednji bronasti dobi in mlajšo žarnogrobiščno (HAA 1) v pozni bronasti dobi. Prvo z značilnimi lončarskimi izdelki, drugo z

odlomkom konice bronastega srpa. V tem času je lokacija Šušec delovala v sklopu utrjenih naselij vzdolž prometne smeri iz Notranjske proti Vipavski dolini in Soči, izpričanih tudi v njeni neposredni okolici (Goli vrh, Gradišče Nanos, Gradišče nad Hraščami).

Najživahnejše je bilo na lokaciji v zgodnji antiki, ko je bila del (infra)struktur v prometnem koridorju med Akvilejo in Emono še v predavgustejskem obdobju in deloma še v 1. stoletju n. š. Časovni okvir verjetnega počivališča pod prelazom in cestno postajo *Ocra* zamejujejo novčne najdbe: srebrni denarij Julija Cezarja (afriška kovnica, 47–46. pr. n. š.), bronasti as cesarja Druza (22–23 n. š.) in bronasti as Germanika (37–41 n. š.), bivanjskega pa lokacijsko stalna okroglasta kurišča na odprtem ali morda pod zasilnimi strehami, tlorisno nedoločen objekt, postavljen na debelo kameno polnilo in izravnavo obsežne kotanje, tlakovan s kamnitim estrihom in pokrit z opečno kritino, predmeti za vsakodnevno rabo (npr. brusi, lončenina) ali deli oblačilne opreme (kovani železni čevljarški žeblički), ostanki prehranjevanja (živalske kosti) in pa cesta. Cesta, tanko nasuta s potočnim prodom in okroglo obrušeni potočnimi oblicami peščenjaka ter lomljenega lokalnega peščenjaka (odkrita dl. 33 m, širina cestišča: 1,50 m), je bila speljana v rahlem vzponu po dnu kotanje, po poravnanih naplavinjskih slojih s prazgodovinskimi primesmi. V cestišču so bile razpoznavne do 0,35 m široke dvotračne kolesnice (gl. 5 cm), sredinski razmik med njimi (osna razdalja) je znašal 1,10 m. S cesto je izpričana zgodnjeantična cestna povezava med Jadranom in Podonavjem po prometnem koridorju čez prelaz *Ocra* (Razdrto). Njegovo veljavo na alternativni cestni povezavi *Siscia–Aquileia* v

tunelasta ročaja, rebrasto prijemalo in bradavičast okras različnih lončenih posod, sredina 2. tisočletja pr. n. š.

srebrni denarij Julija Cezarja, kovan med leti 47 in 24 pr. n. š.

pozni antiki pa zaznamuje na lokaciji Šušec odkrita bronasta fibula.

bronasta fibula, 5. st. (?)

bronasta igla – bucika s
cestišča novodobne ceste,
15. – 17. st.

Skoraj dosledno po antični cestni trasi je bila med 15. in 17. stoletjem speljana cesta, ki jo odlikuje predvsem kakovostna gradnja. Do 3,95 m široko cestišče z okoli 3,20 m širokim voznim pasom je bilo debelo nasuto (0,20 m) z neizpranim rečnim prodom (75 %) in ostrorobim lokalnim gruščem, s primešanimi lomljenci peščenjaka (25 %). Globoko vtisnjene kolesnice z več vzporednimi žlebovi in 1,10 m široko osno razdaljo izpričujejo težke tovore in gost promet, potrjen tudi s številnimi v pesku cestišča izgubljenimi kovanimi podkovnimi žbljički. Cesto datira bronasta igla – bucika.

Sodobna kmetijska izraba lokacije je poleg njivskih teras izpričana še z drenažami, v prvi svetovni vojni pa jo je presekala tudi strelski jarek globoko v zaledju soške fronte. V humusu novejših obdobj je bilo obilje gradbenega odpada in smeti, del primesi pa je pripisati tudi obratovanju mlina ob potoku Šušet, obcestni kapelici in avstrijsko-francoskim bojem med letoma 1795 in 1805. Živahni in neprekinjeni geološki procesi v plazovitem svetu Rebernic so bili prepoznavni v vodno-peščnem vdoru.

DRAGO SVOLJŠAK

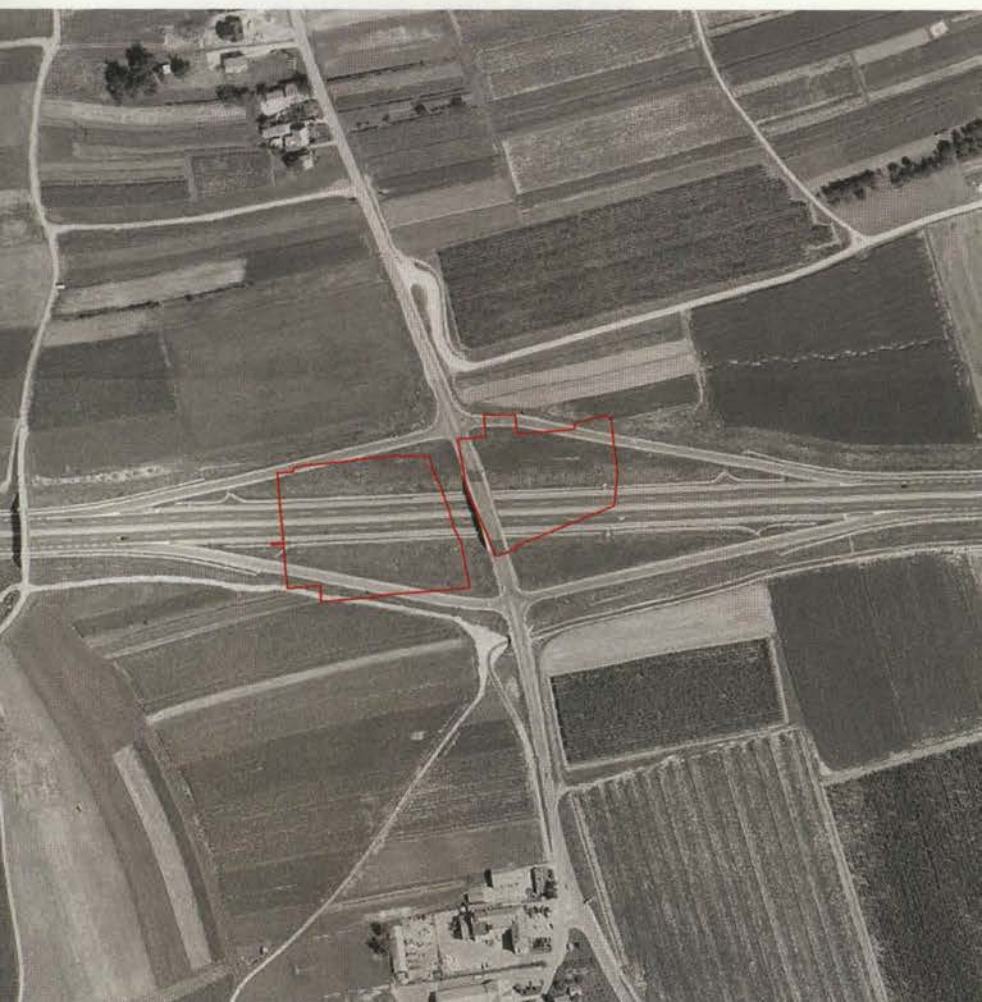
Literatura in viri

DJURIČ, BOJAN; TICA, GOJKO. Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Šušec, Ljubljana 2002.

Trnava

EŠD 10405	Trnava – Prazgodovinska naselbina
cestni odsek	SK 06 ARJA VAS–VRANSKO
zemljepisne koordinate	x 505850 y 123905 z 282
temeljna topografska karta TTN5	Celje 23
kataster	k. o. Orla vas parc. št. 209, 210, 213, 214/1 k. o. Trnava parc. št. 190, 191/1, 193/1
vrsta najdišča	naselbina
čas	mlajša železna doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1995, Bojan Djurič, Slobodan Olić, Alenka Vogrin
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1995
vodja raziskav	Matjaž Novšak, Alenka Vogrin
obseg raziskanega prostora	2600 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKOS, Območna enota Celje

V osrednjem ravninskem delu Spodnje Savinjske doline med vasmi Trnava, Orla vas in Šentrupert je bilo odkrito srednjelatensko naselje (srednji del mlajše železne dobe – 3. in 2. stol. pr. n. š.) s stanovanjskimi in gospodarskimi elementi. Naselja iz tega časa smo sicer že dalj časa predvidevali v ravninskih predelih na osnovi odkritih grobišč (Dobova, Brežice, Slatina v Rožni dolini, Drešinja vas) in naključnih posamičnih ali zakladnih najdb, med katerimi velja omeniti na primer lončarsko peč na Spodnji Hajdini pri Ptujju (3.–2. stol. pr. n. š.). Odkritje na Trnavi nam je prvič postreglo z bežnim vpogledom v del keltskega naselja v Sloveniji.

Geološka podlaga na celotnem obsegu najdišča so naplavinski peščeno prodnati nanosi, ki nastajajo na območjih aktivnega vodnega delovanja. Vode so v obdobjih močnejšega delovanja v valovih nanašale prod, v času umirjanja pa so se s sipkimi polnili polagoma zapolnjevale kotanje med hrbti. V obdobju polpretekle zgodovine je bila površina z oranjem polj zravnan, kar je v dobri meri zbrisalo tudi arheološko informacijo. Rekonstruiran relief iz časa poselitve, narejen z analizo zemeljskih profilov, kaže, da so nekateri prodni otoki na terenu nekoč izstopali in bili višje od današnjega površja. Ti predeli so bili s sodobnim globokim oranjem najbolj poškodovani, nekoč pa so bili zaščiteni pred poplavamami in zamočvirjanjem ter kot taki najprimernejši za poselitev. Najštevilnejše najdbe so bile v premešani orni plasti in ob vznožju ježe.

odlomek latenskega lonca iz grafitne gline

Če izvzamemo dva odlomka bronastodobnih posod, so vsi opredeljivi arheološki predmeti časovno ozko omejeni v srednji del mlajše železne dobe (absolutno: od konca 3. do vključno sredine 1. stol. pr. n. š.). V kulturnem smislu so najdbe značilne za keltsko kulturo. To velja za številne drobne kovinske predmete, lončenino, izdelano na hitrem vretenu, in lončenino iz grafitne glin. Za naštetih predmetih najdemo ustrezne paralele v širšem prostoru srednje Evrope, ki jo je v mlajši železni dobi tako ali drugače obvladovala keltska populacija, medtem ko groba kuhinjska lončenina kaže povsem samosvoje značilnosti in jo predvsem zaradi pomanjkanja podobnih najdišč še ne moremo zadostno opredeliti. Najdbe so povsem naselbinskega značaja, dokazujejo pa tudi, da se je tu odvijala predelava železa.

MATJAŽ NOVŠAK

Literatura in viri

- OLIČ, SLOBODAN. Poročilo o intenzivnem arheološkem pregledu na trasi avtoceste Arja vas – Vrnsko, Celje 1995.
- NOVŠAK, MATJAŽ. Poročilo o terenskem delu arheoloških raziskav na lokaciji o.š. Trnava, Višnja Gora 1995.
- NOVŠAK, MATJAŽ; TICA, GOJKO. Trnava and Šmatevž – newly discovered pre-roman Settlements in the lower Savinja Valley (Slovenia), *Alba Regia*, 27, 1998, 25-38.
- VOGRIN, ALENKA. Poročilo o arheoloških izkopavanjih na AC-odseku Arja vas–Vrnsko, Celje 1996.

Trojane cesta

EŠD 15521	V Zideh – Rimska cesta Emona–Celeia
cestni odsek	SK 07 VRANSKO–BLAGOVICA
zemljepisne koordinate	x 492486 y 116286 z 516
temeljna topografska karta TTN5	Gornji Grad 47
kataster	k. o. Trojane parc. št. 831/5
vrsta najdišča	via publica Emona-Celeia
čas	rimsko doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1995, Marija Mertelj, Milan Sagadin
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 1997
vodja raziskav	Milan Sagadin, Tomislav Kafjež
obseg raziskanega prostora	40 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Trojane (563 m, lat. *Atrans*) ležijo na sedlu hribovja, ki se spušča od vzhodnih Karavank do savskega kanjona ter ločuje Ljubljansko kotlino od Celjske, Kranjske od Štajerske. V antiki je tod potekala meja med Italijo in Norikom oziroma med emonskim in celejskim območjem. *Atrans* je pripadal celejskemu območju. Sedlo je ozko in podolgovato, z njegovih strmih pobočij odtekajo trije potoki v tri doline, Radomlja v Črni graben, Orehova v dolino Izlak in Bolska proti Vranskemu.

V času cesarja Avgusta (27 pr. n. št.–14 n. št.) in njegovega naslednika Tiberija (14–37), ko je rimski imperij dokončno premaknil mejo na Donavo, so zgradili cesto *Aquileia–Emona* in verjetno oba kraka proti *Poetovion* in *Siscii*.

Rimska cesta *Emona–Celeia* je bila *via publica*, to pomeni cesta, ki jo je provincialna administracija v normalnih razmerah dala trasirati, zgraditi in opremiti s postajami in miljniki ter evidentirati pri centralnemu uradu v Rimu, imenovanem *cura viarum*. Viri za obstoj omenjene ceste so itinerarji, antična geografska literatura, občestni miljniki, topografski podatki, arheološke raziskave cestišča in ostankov naselji ob cesti.

V sondi smo dokumentirali 6 m široko rimsko cesto, omejeno na severni strani s hribom in na južni strani z dolino potoka Bolska. Cestišče, ki ga je sestavljalo nasutje iz peska in drobljenega kamenja, je bilo značilnega lečastega preseka, ob straneh je imelo obcestni jarek in je bilo položeno na rjavo nepropustno ilovnato zemljo. Vdolbine na osnovnem terenu so bile zravnane s posteljico za cesto iz večjega lomljenega kamenja. Dokaj skromna debelina ohranjenega cestišča (od 20 do 25

presek skozi rimsko cesto *Emona – Celeia* in državno cesto Laibach - Cilli

cm) je posledica močne erozije, kar kaže močno nasutje erodiranega peska s cestišča v obcestni jarek.

V srednjem veku je trojanska cesta izgubila svoj pomen, ker so fevdalci na Kranjskem preusmerili promet na okrajno cesto skozi Tuhinjsko dolino, čez Motnik, prek prelaza Kozjak v Kamnik in dalje proti Škofji Loki. Leta 1727 je avstrijski cesar Karel VI. odločil, da se Dunajska komercialna cesta preuredi, med drugim tudi na odseku Zajsovnik–Baba–Trojane–Lukovica. Po tej preureditvi je čez Trojane spet stekel živahen promet.

Makadamska cesta, odkrita tik pod rušo, je stara avstrijska cesta, ki je vodila iz Celja prek Trojan v Ljubljano. V rabi je bila vse do izgradnje današnje magistralne ceste Ljubljana–Celje v letih 1958–1959.

TOMISLAV KAJFEŽ

Literatura in viri

SAGADIN, MILAN; PINTÉR, ILDIKÓ; MERTELJ, MARIJA. *Blagovica – Vransko. Poročilo o ekstenzivnem pregledu*, Kranj 1995.

KAJFEŽ, TOMISLAV. *Poročilo, Zaščitno arheološko sondiranje na lokaciji Trojane cesta*, Ljubljana 1997.

Valmarin pri Sp. Škofijah

EŠD 15563	Spodnje Škofije – Arheološko najdišče Valmarin
cestni odsek	SK 20 KLANEC–ANKARAN
zemljepisne koordinate	X 405475 Y 47193 Z 10
temeljna topografska karta TTN5	Koper 28
kataster	k. o. Škofije parc. št. 79/11, 12, 17, 18, 569/1, 4
vrsta najdišča	gospodarsko poslopje
čas	novi vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2001, Gojko Tica, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2001
vodja raziskav	Radovan Cunja
obseg raziskanega prostora	456 m ²
arhiv najdišča hrani	Pokrajinski muzej Koper

V okviru načrtovanih arheoloških raziskav na trasi avtocestnega odseka Klanec–Ankaran v izgradnji je bilo na podlagi rezultatov predhodno opravljenega terenskega arheološkega pregleda izvedeno arheološko izkopavanje na lokaciji Valmarin. Predmet raziskave je bila ruševina gospodarskega poslopja v neposredni bližini še ohranjenega mogočnega poslopja nekdanje pristave koprške škofije, locirane na pobočju med krakoma cestnih odsekov Križišče Ankaran–Trst in Križišče Ankaran–mejni prehod Lazaret, oddaljene okoli 300 m zračne linije v smeri sz od Križišča Ankaran. Omenjeni gospodarski objekt se je porušil v drugi polovici 20. stoletja zaradi dotrajanosti in s tem izgubil svojo funkcijo.

Arheološko je bil raziskan in dokumentiran, objekt, od katerega so bili ob začetku izkopavanja ohranjeni posamezni deli obodnih zidov, ki razen jugovzhodnega vogala niso presegali višine pritličja, in dva predelna zida, ki sta delila notranjost objekta v tri prostore. Raziskava je bila omejena na južno polovico objekta, medtem ko je njegov severni del, tedaj še v privatni lasti, ostal neraziskan. Po odstranitvi vegetacije je bila geodetsko posneta situacija pred pričetkom arheološkega izkopa in izdelan DMR. Ruševine so bile odstranjene v vseh treh prostorih do kamnitih tlakov, prav

štirikotna bronasta pasna spona z železnim trnom, 16.-17. stoletje

tako pa tudi na pobočju zahodno od objekta. V vseh treh prostorih znotraj objekta in na dvorišču vzhodno pred njim so bile izkopane sonde zaradi ugotavljanja stratigrafije in stavbnega razvoja, s sondami na pobočju zahodno od njega pa je bila ugotovljena dinamika rušenja objekta.

Izkopavanje je potekalo stratigrafsko, fotodokumentiranje je potekalo z uporabo digitalnega fotoaparata in A-stativov za vertikalno snemanje. Posnetih je bilo več kot 100 fotoskic, ki so služile kot osnova za stratigrafsko interpretacijo in vris identificiranih se, kar je v celoti nadomestilo ročno risanje. Vsakodnevno je na terenu sodelovala tudi zunanja geodetska ekipa, ki je pri svojem delu uporabljala sprejemnik GPS za odčitavanje točk. Ista ekipa je posnela tudi še ohranjene stoječe dele arhitekture. Od stavbnih elementov so bili dokumentirani vhod v južni prostor, posamezne deloma ali v celoti ohranjene ozke pokončne lijakasto zožene zidne linie ter dve zidni niši.

Z izkopavanjem je bilo mogoče izluščiti in dokumentirati celoten tloris južnega dela objekta, tako njegovih obodnih zidov kot tudi obeh predelnih sten, in vsaj v glavnih obrisih pojasniti njegov stavbni razvoj. Celoten objekt, katerega velikost je mogoče oceniti na okoli 25 x 8 m, je, kot kaže, nastal v eni fazi. Pod kamnitimi tlaki znotraj vseh treh prostorov ni bilo starejših hodnih površin, ampak le debela nasutja ilovice, kameinja in kosov opek, povezana z izravnavo proti jugu padajočega terena. Podobni posegi so bili dokumentirani tudi v obeh sondah na dvorišču vzhodno od objekta, kjer sta bili izluščeni tudi vhodni rampi pred vhodom v srednji in južni prostor. Na pobočju zahodno od objekta pa so bile na več mestih odkrite in dokumentirane zvrnjena zahodna stena še *in situ* in dve izmed zidnih lin.

Sicer redke in fragmentarne keramične najdbe iz 16. do 17. stoletja se vežejo na stratigrafsko najstarejše plasti in nakazujejo spodnjo možno časovno mejo nastanka objekta. Večina ostalih najdb je iz 19. in 20. stoletja. Sporadičnih in fragmentarnih drobnih rimskih najdb ni mogoče povezati z objektom in so bile verjetno prinesene iz bližnje okolice.

Po končanem izkopavanju so bili ostanki objekta z izgradnjo tega avtocestnega odseka v celoti strojno odstranjeni.

RADOVAN CUNJA

Literatura in viri

- CUNJA, RADOVAN. Poročilo o arheoloških izkopavanjih na lokaciji Valmarin na trasi AC Klanec–Ankaran, Piran 2001.
- DJURIČ, BOJAN; TICA, GOJKO. Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Valmarin, Ljubljana 2001.

dvodelno železno jedro
komata za konjsko vprego,
19.–20. stoletje

Veliki dol pri Veliki vasi

EŠD 9815	Velika vas pri Krškem – Arheološko območje
cestni odsek	KO 18 SMEDNIK–KRŠKA VAS
zemljepisne koordinate	x 534956 y 85713 z 160
temeljna topografska karta TTN5	Krško 46
kataster	k. o. Senuša parc. št. 1578/1, 1579/1, 1580/1, 2, 1581/1, 2, 3, 4, 1582/1, 2, 1583/1, 2, 1584/1, 2, 1585/1, 4, 5, 1591/3, 4, 1592/2, 1593/3, 1939/2, 1940/3, 4, 1943, 1944/1, 2, 1945, 1946/1, 7, 1947/1, 1948/1, 1949/1,2, 1959
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1999–2000, Ildikó Pintér, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	Boris Vičič
obseg raziskanega prostora	14.200 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Ljubljana

Najdišče leži na rahlo dvignjenem, danes pogozdenem svetu na zahodnem robu Krškega polja. Številni odlomki rimskodobnih keramičnih posod in gradbenih opek ga označujejo kot naselbinsko najdišče.

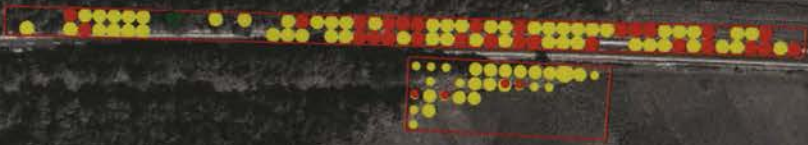
BOJAN DJURIĆ

odlomki rimskih gradbenih opek (*tegula, imbrex, tubulus*)

Literatura in viri

DJURIĆ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Veliki Dol pri Veliki vasi, Ljubljana 2000.*

- prazgodovinska keramika
- antična keramika
- ožgana glina

1 : 5.000

■ prazgodovinska keramika

■ antična keramika

■ ožgana glina

.....

Velike njive pri Veliki vasi

EŠD 85651	Velika vas pri Krškem – Arheološko območje
cestni odsek	KO 18 SMEDNIK–KRŠKA VAS
zemljepisne koordinate	x 535801 y 85651 z 158
temeljna topografska karta TTNS	Krško 46
kataster	k. o. Senuša parc. št. 1785/1, 1786/1, 1856/2, 1857, 1890, 1891, 1893/1, 1894/1, 1895/1, 1896/1, 1897/1, 1908/2, 1945/2, 1946/3, 4, 1947/2
vrsta najdišča	arheološko najdišče
čas	prazgodovina, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1999–2000, Ildikó Pintér, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	Phil Mason
obseg raziskanega prostora	20.400 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Novo mesto

Najdišče se razteza v ravnini na desnem bregu Velikovaškega potoka, severno ob cesti Ljubljana–Zagreb. Številni odlomki prazgodovinskih keramičnih posod in delci ožgane gline opredeljujejo najdišče kot bronastodobno naselbino. V vzhodnem delu se prazgodovinski artefakti mešajo z rimskodobnimi.

BOJAN DJURIĆ

del poznobronastodobnega
pitosa

del bronaste rimske sponke

Literatura in viri

DJURIĆ, BOJAN; PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Velike njive pri Veliki vasi*, Ljubljana 2000.

Za Raščico

EŠD 15531	Krog – Arheološko najdišče Za Raščico
cestni odsek	MP 03/2 VUČJA VAS–BELTINCI
zemljepisne koordinate	x 588506 y 166078 z 188
temeljna topografska karta TTNS	Radgona 30
kataster	k. o. Krog parc. št. 1362, 1364, 1367, 1363
vrsta najdišča	naselbina
čas	bakrena in bronasta doba, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1998-99, Bojan Djurič, Branko Kerman, Irena Šavel
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2001–2002
vodja raziskav	Irena Šavel
obseg raziskanega prostora	22.469 m ²
arhiv najdišča hrani	Pokrajinski muzej Murska Sobota

Najdišče leži v ravninskem, z vodotoki prepređenem predelu, vzhodno od vasi Krog in južno od potoka Dobel. Geološko podlago na najdišču predstavljajo peščene prodnate sipine, ki jih je v času zadnje poledenitve nasula reka Mura. Dna prodnih sipin so bila naknadno zapolnjena z različnimi sedimenti Mure in manjših potokov. Ti procesi, v novejšem času pa predvsem intenzivno poljedelstvo so spreminjali pokrajino in jo postopoma izravnali. Na določenih mestih prekrivajo peščeno prodnato sipino peščeni sedimenti, nekje pa do 90 cm debela temnejša ilovica, ki je nastala s sprotnim dotokom poplavnega materiala na nekdanjo površino. Na treh mestih je bila

ugotovljena zapolnitev treh korit starih potokov.

Prostor je na prelomu med bakreno in bronasto dobo (okoli 2200 pr. n. š.) nudil pogoje za preživetje in s tem postavitev bivalnih objektov takratnih prebivalcev. Odkriti so bili ostanki nadzemnih in vkopanih objektov (zemljanke). Povprečna velikost vkopanih bivalnih objektov je 6 x 5 m, nadzemnih pa 8 x 10 m. V objektih ali ob njih so bile raziskane večje ali manjše jame pa tudi

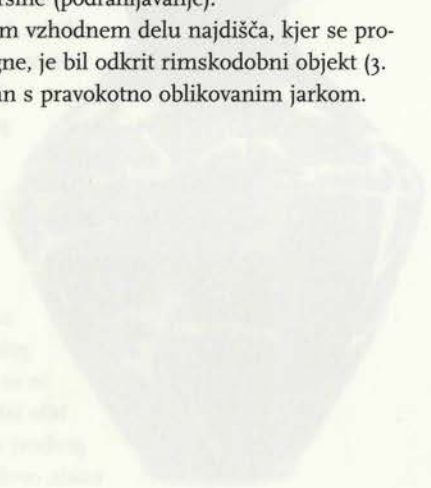
kurišča in ognjišča. Odkrita je bila tudi peč in več zbiralnikov za vodo, v premeru velikih povprečno 3 m in globokih 2 m.

V času pozne bronaste dobe (okoli 900 pr. n. š.) je na severovzhodnem delu najdišča verjetno nastalo grobišče, o katerem priča osamljen močno uničen žarni grob. Prav ta predel je bil namreč v novejšem času podvržen globokemu oranju in drugemu intenzivnemu obdelovanju njivske površine (podrahljavanje).

Na skrajnem vzhodnem delu najdišča, kjer se prostor rahlo dvigne, je bil odkrit rimskodobni objekt (3. stoletje), obdan s pravokotno oblikovanim jarkom.

skodelica na nogi iz konca bakrene in začetka bronaste dobe

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN. *Poročilo o arheoloških raziskavah na najdišču Za Raščico*, Ljubljana 1999.
- ŠAVEL, IRENA. *Poročilo o arheološkem zaščitnem izkopavanju Za Raščico na trasi AC Vučja vas – Beltinci*, Maribor 2002.
- ŠAVEL, IRENA. Prvi metalurgi, Odkopane kulture Prekmurja, *Delo*, Priloga (4. 12. 2002), 2-3.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Geološka spremljava arheoloških izkopavanj na najdišču Za Raščico*, Ljubljana 2001.

Zagorica pri Biču

EŠD 15513	Zagorica pri Velikem Gabru – Arheološko najdišče Zagorica-Bič
cestni odsek	KO 14 BIČ–TREBNJE
zemljepisne koordinate	x 492023 y 86566 z 306
temeljna topografska karta TTN5	Višnja Gora 47
kataster	k. o. Zagorica parc. št. 63/1, 132, 133, 134/1, 2, 145/1, 2, 3, 150/1, 2, 152, 181/2, 188/1, 190, 970/2
vrsta najdišča	grobišče, villa rustica, naselbina
čas	mlajša železna doba, rimska doba, zgodnji srednji vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2001, Gojko Tica, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2002
vodja raziskav	Boris Vičič
obseg raziskanega prostora	25.000 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Ljubljana; Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo, Ljubljana

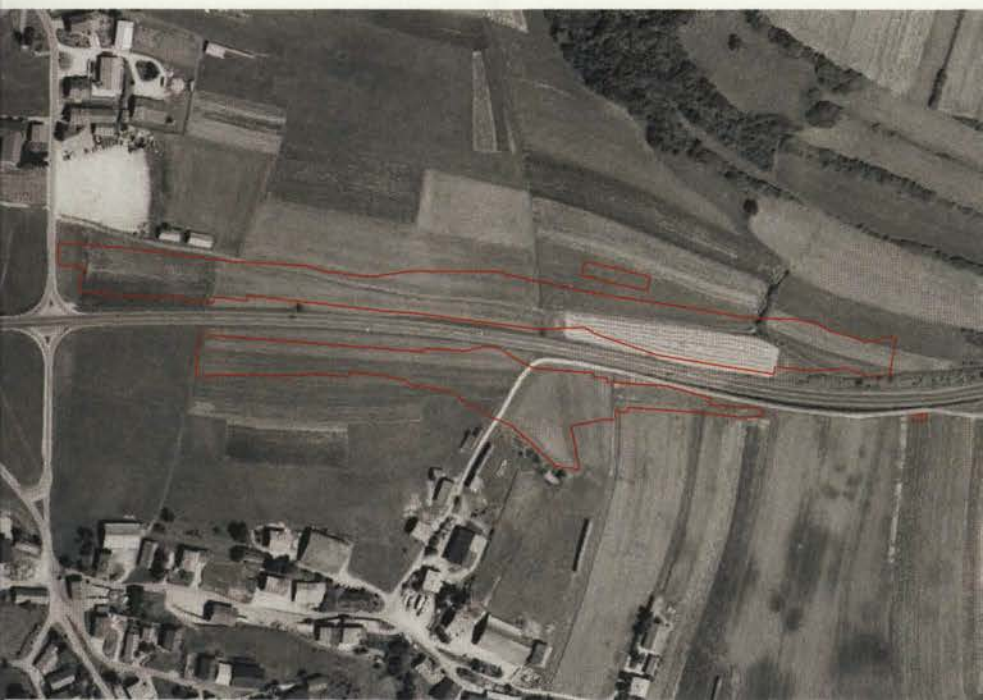

keramična žara iz
latenskega groba

Najdišče leži med vasema Bič in Zagorica v vzhodnem delu Dobske uvale, ene od kotlin Dolenjskega podolja, tik pred vzponom na Medvedjek. Teren je dokaj položen in izrazito ilovnat ter ob večjem deževju močno zamočvirjen. Pred pričetkom raziskav so bili tu travniki in njive.

Izkopavanja so odkrila šibke sledove prazgodovinske rabe prostora, povezane z vodnimi viri in izrabo vodnega ekosistema ter delovanjem kraških estavel (požiralnikov in bruhalnikov). Okolica ene od njih je bila verjetno poseljena že v času eneolitika. Mlajši naselitveni sledovi so bili ugotovljeni na privzdignjenem terenu pod vzpetino Reber in so iz latenskega obdobja, v ravnici pa je bilo izkopano pripadajoče grobišče (20 žganih grobov) z dokaj bogatimi pridatki (lončenina, nakit, orožje). Datiramo ga v drugo in začetek prvega stoletja pred našim štetjem.

Rimskodobna naselbina s pripadajočim manjšim grobiščem leži v donedavno poplavnem nižinskem delu

in je delno prekrivala latensko grobišče. Štirje objekti imajo kamnite temelje iz prodnikov in lomljencev, narejeni so v suhozidni tehniki – brez ohranjenega veziva – in trije so dokaj velikih dimenzij (okrog 20 x 15 m). Arhitekturnih elementov, ki bi nakazovali videz nadzemne konstrukcije, nismo našli. V najbolje ohranjenem smo raziskali objekt kvadratnega tlorisa s prizidkom, ki je prebil obodni zid. Domnevamo, da obodni zidovi niso presegli parapetne višine in so služili kot ograde z gospodarsko vlogo. Eden od objektov je bil manjših dimenzij (pribl. 11 x 11 m) in delno poškodovan z recentnim vkopom. V notranjosti smo odkopali štiri jame, napolnjene s kamenjem in malto. Žal namembnosti objekta ne moremo prepričljivo določiti. V objektih je bilo odkritih zelo malo drobnih najdb, po dveh fibulah in novcu pa jih datiramo v čas med poznim 1. in zgodnjim 3. stoletjem n. š.

bronasta rimska sponka

Majhno pripadajoče grobišče (kupolasta grobnica in štirje grobovi) je bilo izkopano ob vzhodnem robu naselbine. Vsi grobovi so bili žgani in po grobni arhitekturi tipično dolenjski. Grobni pridatki kažejo, da sta grobišče in naselbina iz istega časa.

Nižinska lokacija je bila v 3. stoletju n. š. opuščena, v času pozne antike in zgodnjega srednjega veka pa je bila ponovno aktivirana naselbinska lokacija na privzdignjenem terenu pod Rebrijo.

Prvi znaki konstrukcij bi lahko segli v pozno antiko, ko so se na vsej zahodni površini pojavile jame in stojke. Naslednja dva horizonta po tipu gradiva sodita v zgodnesrednjeveško obdobje in si sledita strnjeno; starejši med obema ima centralen, verjetno ograjen prostor z nekaj objekti in skupno uporabno površino, mlajši pa je odprtega tipa s tremi večjimi objekti. Najmlajše arheološko obdobje je prisotno na obrobju severno in zahodno od osrednje depresije in sodi po skromnih najdbah na sam konec zgodnjega srednjega veka.

zgodneslovanski lonček

BORIS VIČIČ

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN; TICA, GOJKO. *Poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Zagorica*, Ljubljana 2001.
- MUŠIČ, BRANKO. *Poročilo o geofizikalni raziskavi na lokaciji Zagorica-Bič*, Ljubljana 2002.
- VIČIČ, BORIS; SLAPŠAK, BOŽIDAR; GROSMAN, DARJA; GASPARI, ANDREJ; NOVAKOVIČ, PREDRAG. *Zagorica pri Velikem Gabru – rimskodobna in zgodnesrednjeveška naselbina*, v: GUŠTIN, M. (ur.), *Zgodnji Slovani*, Ljubljana 2002, 94-97.

Zasavje pri Krški vasi

EŠD 10782	Krška vas – Arheološko najdišče Zasavje
cestni odsek	KO 19 KRŠKA VAS–OBREŽJE
zemljepisne koordinate	x 544760 y 84356 z 146
temeljna topografska karta TTN5	Kostanjevica 10
kataster	k. o. Krška vas parc. št. 1823/1
vrsta najdišča	vas
čas	srednji in novi vek
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1998, Ildikó Pintér, Bojan Djurić
obseg raziskanega prostora	100 m ²
arhiv najdišča hrani	SAAS

Najdišče se razteza na najnižji, gramozni holocenski terasi reke Save, severno od Krške vasi, med cesto Ljubljana–Obrežje in sedanjo strugo Save. Na podlagi 28 kosov večjih fragmentov srednjeveške/novoveške keramike, enega kosa pečnice, šestih kosov gradbenega materiala in razoranih arhitekturnih ostankov (apnenčasti bloki) lahko najdišče povežemo z vasjo Zasavje, ki je bila uničena 25. januarja 1781, ko je Sava zelo narasla in spremenila svojo strugo ter odnesla 14 hiš in cerkev sv. Nikolaja.

ILDIKÓ PINTÉR

Literatura in viri

LAPUH, IVAN. *Brežice v teku stoletij*, Brežice 1990.

PINTÉR, ILDIKÓ. *Poročilo o ekstenzivnem arheološkem pregledu*, Novo mesto 1998.

Zemono pri Vipavi 1

EŠD 15519	Duplje – Bronastodobna naselbina
cestni odsek	HC RAZDRTO–VIPAVA
zemljepisne koordinate	x 418047 y 80047 z 98
temeljna topografska karta TTN5	Ajdovščina 14
kataster	k. o. Vrhpolje parc. št. 1667, 1668, 1670, 1672, 1673, 1674, 1675, 1676, 1677, 1678, 1679, 1680, 1681, 1682, 1683
vrsta najdišča	naselbina
čas	bronasta doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 1996, 1999, Gojko Tica, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2000–2001
vodja raziskav	Patricija Bratina
obseg raziskanega prostora	14.976 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Nova Gorica

kamena nazobčana klina

Najdišče Zemono 1 leži sredi Vipavske doline, jugovzhodno od cerkve sv. Marije v Logu pri Vipavi in južno od magistralne ceste Ajdovščina–Vipava.

Z zaščitnim izkopavanjem so bili odkriti ostanki roba naselbine, katerega nadaljevanje se predvideva na drugi strani magistralne ceste Ajdovščina–Vipava, v smeri proti manjši vzpetini, nasajeni z vinsko trto. Zaradi stalne izpostavljenosti najdišča intenzivnemu vodnemu delovanju, melioracijskim posegom ter stalni agrarni obdelavi lahko kot edini ostanek antropogenih posegov v obdobju prazgodovine interpretiramo le strukture (jame in vkopi), vkopane v geološko osnovo. V vkopih so bila odkrita stojišča za kole, ki so nosili lesene konstrukcije oziroma bronastodobne hiše. Jame, katerih polnila so vključevala ostanke živalskih kosti (pogosto ožganih),

oglja, semen ter arheološko gradivo antropogenega nastanka (prazgodovinsko keramiko, keramične vijčke, kamena orodja, kamene odbitke, kamnite bruse), pa so služile kot shrambni ali odpadni prostor.

Tako stratigrafsko kot tudi po tipologiji odkritega gradiva je najdišče Zemono 1 sorodno en kilometer oddaljenemu najdišču Log pri Vipavi. Tudi tu so odlomki prazgodovinske keramike razen redkih, odkritih v kulturnih jamah, izredno slabo ohranjeni (zaobljeni robovi, poškodovana površina), kar je nedvomno posledica post-depozicijskih procesov in predvsem intenzivnega vodnega delovanja. Večji del keramičnih odlomkov (2557) predstavlja grobo posodje debelih sten, navadno okrašeno z razčlenjenimi rebri, ki sodi v čas bronaste dobe. Med kamenimi orodji so prisotne naslednje tipološke oblike: praskala, strgala, retuširane kline, nazobčane kline, konice različnih oblik, trapezi, retuširani odbitki ter glajeni sekiri. Glede na stratigrafsko pozicijo kamernih orodij so ta nedvomno iz istega časa kot odkrita keramika.

kamena konica in kameno jedro, odkrita skupaj

Med izkopavanjem smo dokumentirali tudi mlajše kamnite strukture, opredeljene kot drenaže, ki so rezultat obsežnejših in skrbno načrtovanih del verjetno s konca 19. stoletja. Gre za sistem, ki je ob močnejših deževjih zbiral meteorne vode in jih odvajal proti reki Vipavi in na ta način uravnaval nivo podtalnice.

PATRICIJA BRATINA

Literatura in viri

- BRATINA, PATRICIJA. Poročilo o arheološkem izkopavanju na najdišču Zemono na trasi HC Razdrto–Vipava, etapa Podnanos–Vipava, Nova Gorica 2001.
- BRATINA, PATRICIJA. Zemono – Arheologija, *Enciklopedija Slovenije* 15, Ljubljana 2001, 161.
- DJURIČ, BOJAN; TICA, GOJKO. Poročilo o arheoloških raziskavah na najdiščih Zemono 1 in Zemono 2, Ljubljana 1999.

Zemona pri Vipavi 2

EŠD 14086	HC RAZDRTO-VIPAVA
cestni odsek	x 418400 y 79331 z 99
zemljepisne koordinate	Ajdovščina 14
temeljna topografska karta TTNS	k. o. Vipava parc. št. 3125/6, 7, 8, 9, 14, 3126/6, 7, 8, 9, 3127/4, 5, 6
kataster	bazni tabor (?)
vrsta najdišča	epipaleolitik
čas	arheološki pregled 1999, Gojko Tica, Bojan Djurić
način in čas odkritja, odkritelj	izkopavanje 2000–2001
vrsta in čas raziskav	Gojko Tica
vodja raziskav	8000 m ²
obseg raziskanega prostora	Akord, d.o.o.
arhiv najdišča hrani	

z vrezi okrašen kameni
gomolj

Najdišče leži pod osamelcem Zemona, tik ob magistralni cesti Ajdovščina–Vipava, na terenu, ki je rahlo dvignjen nad dolino Vipave. Na večjem delu najdišča sestavlja geološko osnovo rumenkasto rjav mulj, na manjšem delu pa grušč. Na podlagi, ki je proti jugu nagnjena, je ležala 20 do 30 cm debela kulturna plast. Na severnem delu najdišča je ležala ta plast le 60 cm pod površino, na jugu pa več kot 2 m. Geometrija plasti kaže, da gre za pedogenetsko plast, »pokopana«, »fosilna« tla oziroma »paleotla«. Kulturna plast je nastala s pedogenezo na geološki osnovi »in situ«. Nad kulturno plastjo so se nahajale večinoma naplavine (peščen prod, peščen mulj in mulj), ki so kulturno plast »pokopale« in jo zavarovale pred posegi človeka ali erozijo. Napolavine je nasul potok, katerega paleostrugo smo lahko opazovali kot erozijsko obliko v kulturni plasti.

Sledov človekovega bivanja iz časa ob koncu starejše kamene dobe je bilo precej. Najdenih je bilo nekaj tisoč

sileksov, med katerimi je bilo nekaj sto tipološko določljivih kamnitih orodij. Gre za praskala, klinice s hrbtom, kline s prečno retušo, gravettijske konice ipd. Da ne gre za prinesen material, kažejo poleg količine tudi retušerji, številne luske, razbitine in ostanki jeder; to vse dokazuje, da je bilo orodje izdelano na najdišču. Poleg tega so bila odkrita tudi kurišča, večja količina v glavnem žganih, drobno razbitih kosti, ki so pripadale gozdnemu jelenu, divji svinji in verjetno še drugim živalim, ter obdelan parožek rogovja gozdnega jelena. Najpomembnejši najdbi pa sta dva, s plitkimi vrezi okrašena kamna. Na kremenovem gomolju prizmatične oblike so opazni s sileksom narejeni plitvi vrezi na vseh štirih straneh. Na majhni ploščici iz skrilavca pa je ena stran okrašena z vzporednimi enojnimi valovnicami, ki so na dnu omejene z izbočenim vrezom, na drugi strani pa z vrezi, ki spominjajo na ornament ribje kosti, zraven pa še vodoravnimi vrezi, ki so omejeni s po dvema navpičnima vrezoma. Kamna sta najstarejša primerka umetnosti v kamnu na slovenskem ozemlju.

Zemona predstavlja prvo večje najdišče iz starejše kamene dobe, natančneje iz njene končne faze – epigravettiena, na planem v Sloveniji, pri tem pa je treba poudariti, da izkopavanja niso zajela osrednjega dela naselbine, temveč njen skrajno severozahodni rob s skupaj okoli 2500 m² površine. Središče naselbine leži zunaj trase današnje ceste Vipava–Ajdovščina, verjetno ob nekdanjem meandru reke Vipave. V Sloveniji sicer poznamo delno izkopane sledove naselbin iz časa starejše kamene dobe – Jurklošter (moustérien), Podrisovec pri Postojni (epigravettien), Vrbičev hribec (pozni mlajši oz. končni paleolitik) ali pa Breg pri Škofljici na Ljubljanskem barju (mezolitik), najdba tako velike postaje na planem pa je presenetljiva.

V plasteh pod ornico in nad navedenimi naplavinskimi plastmi so bili najdeni tudi skromni ostanki zelo uničene naselbine iz časa pozne bronaste dobe.

GOJKO TICA

Literatura in viri

- DJURIČ, BOJAN; TICA, GOJKO. *Poročilo o arheoloških raziskavah na najdiščih Zemono 1 in Zemono 2*, Ljubljana 1999.
- JOSIPOVIČ, DRAŠKO. Zemono – Arheologija, *Enciklopedija Slovenije*, 15, Ljubljana 2001, 161.
- TICA, GOJKO. *Poročilo o arheološkem izkopavanju na najdišču Zemono 2*, Kranj 2001.

praskalo izdelano iz roženca

Žutreki pri Sp. Gorici

EŠD 15553	Gaj pri Pragerskem – Arheološko najdišče Žutreki
cestni odsek	OBVOZNICA PRAGERSKO
zemljepisne koordinate	X 552493 Y 140715 Z 250
temeljna topografska karta TTN5	Ptuj 14
kataster	k. o. Spodnja Polskava parc. št. 639/3, 1, 642/1, 2, 3, 4, 643/1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 711/3, 4, 5, 6, 712/2, 3, 715/3, 728/3, 4, 5, 6, 732/2
vrsta najdišča	naselje
čas	srednja bronasta doba, rimska doba
način in čas odkritja, odkritelj	arheološki pregled 2000, Bojan Djurić
vrsta in čas raziskav	izkopavanje 2003
vodja raziskav	Marija Lubšina Tušek
obseg raziskanega prostora	7500 m ²
arhiv najdišča hrani	ZVKDS, Območna enota Maribor

Najdišče leži na Dravskem polju vzhodno od Pragerskega in je na vzhodu zamejeno z večjim potokom Čr-nec. Njegova geološka podlaga sta pleistocenski dravski prod in pesek, prekrita z mlajšimi aluvialnimi sedimenti številnih manjših vodotokov izpod Pohorja in njihovih krakov z vmesnimi poplavnimi ravninami, ki so bile večkrat zamočvirjene. Ta del Dravskega polja in celotna površina najdišča, kjer so sedaj njive, sta bila v osemde-setih letih 20. stoletja meliorirana, presekana z vzdolž-nim 3 metre širokim zbiralnim vodnim jarkom ter vanj speljanimi prečnimi drenažnimi jarki s cevmi na razda-lji 15 do 18 m. Dodatno je najdišče poškodovano z ora-njem do globine 0,30 m, tako da nekdanjih hodnih po-vršin ni bilo mogoče ugotoviti. Pri odzvoju ornice so bili

odkriti posamezni odlomki prazgodovinskih in rimsko-dobnih keramičnih posod. Le v vzhodnem delu raziskane območja najdišča, v dolžini dobrih 120 m pred sedanjo strugo potoka Črncet oziroma na njegovem zahodnem obrežju, je bila pod ornico še ohranjena kulturna plast, sivorjava ilovnato mivkasta zemlja z drobci lesne žganine, posameznimi lomljenimi prodniki in keramičnimi artefakti, debela od 0,20 do 0,30 m. Pod njo so se v sivorjavorumeni ilovnato mivkasti geološki podlagi pokazali ostanki navpično zabitih lesenih kolov objektov različnih velikosti (5 x 9 m, 3 x 6 m, 10 x 5 m) in sledovi drugih vkopov.

Med ostanki lesene arhitekture izstopa 7 x 13 m velik objekt (SE 73) z 20 do 30 cm v geološko osnovo poglobljenimi tlemi. Tla objekta so bila prekrita z ostanki lesne žganine in keramičnimi artefakti, ki objekt datirajo v srednjo in mlajšo bronasto dobo. Natančnejša analiza gradiva bo podala dokončno časovno in kulturno opredelitev najdišča, ki je nastalo ob nekoč meandrastem toku potoka Črncet, kate-rega del struge je bil odkrit približno 20 m zahodno od sedanje struge.

odlomki bronastodobnih posod

MARIJA LUBŠINA TUŠEK

Literatura in viri

- DJURIĆ, BOJAN. *Končno poročilo o rezultatih arheološkega pregleda na potencialnem najdišču Žutreki*, Ljubljana 2001.
- VERBIČ, TOMAŽ. *Poročilo o geološkem ogledu arheoloških izkopavanj na Žutrekah pri Pragerskem*, Ljubljana 2003.

Vrtače

<i>cestni odseki</i>	SK 16 DIVAČA–KOZINA SK 17 KOZINA–KLANEC SK 18 KLANEC–ČRNI KAL
<i>vrsta najdišča</i>	arheološka najdišča
<i>čas</i>	prazgodovina, rimska doba
<i>način odkritja, odkritelj</i>	arheološki pregledi, Alma Bavdek
<i>vrsta raziskav</i>	izkopavanja
<i>vodja raziskav</i>	Alma Bavdek
<i>arhiv najdišča hrani</i>	Notranjski muzej Postojna

vrtača Kraje

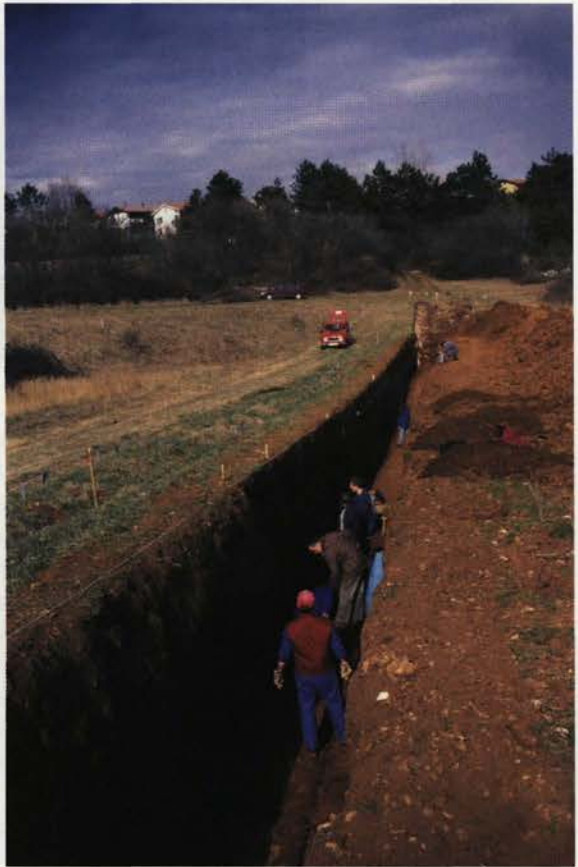
Vrtače so pri nas najpogostejša površinska reliefna oblika kraškega sveta. Nastale so predvsem tam, kjer je naklon površja manjši. Glede na velikost, obliko in nastanek ločimo več tipov vrtač. Med seboj pa se vrtače razlikujejo tudi po količini sedimentov in prsti na pobočjih ter živoskalnem dnu. Debelina sedimenta v vrtači je odvisna od njene velikosti, lege, naklona pobočij, lastnosti kamnine, moči erozije ter količine prsti v okolici vrtače. Na Divaškem krasu je na površju in v vrtačah znatno manj sedimenta kot v okolici Kozine. Pomemben dejavnik premeščanja sedimentov po površju krasa in v vrtačah pa je tudi človek.

Da so v vrtačah in dolih, zapoljenih s sedimenti, globoko pod površjem lahko tudi plasti z arheološkimi artefakti, je znano, saj so fragmente prazgodovinskih keramičnih posod našli v vrtačah, iz katerih so zemljo navozili na obdelovalne površine. Vrtače so bile opredeljene kot potencialne arheološke točke, ki so zaradi pogostih zemeljskih posegov ogrožene (Osmuk 1992; 1995; Bratina 1997; Novaković, Simoni 1997).

Že pri zemeljskih delih na trasi AC od Razdrtega proti Divači in naprej proti Sežani je bilo praznjenje sedimentov iz vrtač še posebej nadzorovano. Dokumentiranih je bilo več vrtač z arheološko plastjo in prazgodovinskimi artefakti v njej. Pri nadaljevanju izgradnje AC čez kras, od Divače do kraškega roba, smo v okviru zaščitnih arheoloških del posebno pozornost posvetili prav vrtačam. S terenskimi pregledi smo na odsekih AC Divača–Kozina, Kozina–Klanec in Klanec–Ankaran (kraški rob)

evidentirali 108 vrtač, ki jih je gradnja AC popolnoma oziroma delno uničila. Glede na lego vrtače, predvsem pa na količino sedimenta v njej smo določili 13 vrtač, ki smo jih predhodno raziskali. Naslednjih 17 izbranih vrtač smo v času gradbenih del poostreno nadzirali in jih arheološko opredelili (strojni izkop sonde s spremljajočo dokumentacijo).

S predhodnimi raziskavami v vrtačah smo poskušali pridobiti čim več podatkov o nastanku sedimenta in s

vrtača št. 100 pri Kozini

tem o funkciji vrtače v preteklosti. Temu namenu smo priredili metodo raziskav, ki smo jo po potrebi prilagajali. Raziskave so potekale v štirih fazah. V vsaki od 13 vrtač smo najprej naredili strojni izkop sonde po sredini vrtače do globine 2,5–3 m. Na ta način smo dobili profil sedimenta in obliko stene vrtače. Že v času strojnega izkopa in med pregledovanjem izkopane zemlje smo lahko ugotovili, ali je vrtača arheološko pozitivna. Nadaljevali smo z arheološko obdelavo enega od profilov. Plasti v profilu smo geološko in arheološko določili in dokumentirali. Opredelili smo tudi geomorfološke značilnosti vrtače. V zadnji, četrti fazi smo z izkopom kulturne plasti poskusili pridobiti čim več artefaktov.

Od 13 raziskanih vrtač jih je bilo 9 arheološko pozitivnih. V vsaki od njih je bila še vedno ali ne dolgo tega aktivna novodobna obdelovalna površina – njiva z ostanki recentnih odlomkov predmetov. Pod njo so se vrstile plasti, ki niso imele arheoloških ostalin. V globini od 0,7 do 2,2 m smo lahko določili plast s koščki prazgodovinske keramike in v večini vrtač tudi kamene artefakte ter luske. V treh vrtačah smo našli artefakte v dveh različnih plasteh. V tako imenovanih kulturnih plasteh razen drobcev oglja nismo našli drugih antropogenih sledov, ki bi jasno opredelile vlogo vrtač v preteklosti. Globlje v profilu so bile dokumentirane le še geološke plasti. Le v eni vrtači smo našli tudi odlomke rimske keramike, ki pa ji zaradi zemeljskih posegov pred našimi raziskavami nismo uspeli določiti natančne pozicije.

Še pred zaključkom poizkopavalnih del arhiva najdišč ugotavljamo, da so v okolici vrtač delovali močni erozijski procesi. Po oblikah ustij, držajev in ročajev delov posod sklepamo, da so ti ostanki prazgodovinski oziroma bronastodobni. Analiza razporeditve arheološko pozitivnih vrtač pa je pokazala, da je sedem vrtač skoncentriranih v dve skupini – pri Divači ob stari cesti proti Lokvi in pri Kozini. Domnevamo, da je bila v njihovi neposredni bližini prazgodovinska poselitev. Zadnja izkopavanja na Petrinjskem krasu so domnevo o povezavi med vrtačami in prazgodovinskimi naselji le še potrdirala. Arheološko pozitivna vrtača Kraje 1 je bila namreč v neposredni bližini hriba Brgod, ki je definiran kot poselitveni prostor. Najdbe iz obeh arheoloških točk pa so po oblikah in fakturi primerljive.

ALMA BAVDEK

Literatura in viri

- BRATINA, PATRICIJA. Dolina Podgovje. *Varstvo spomenikov*, 36, 1997, 172.
- NOVAKOVIĆ, PREDRAG; SIMONI, HELENE. Archaeology of the kras dolinas, *Annales*, 10, 1997, 19 ss.
- OSMUK, NADA. Kopriva, Vrtača pri jami Šemovki, Dol Mešičevcevec, *Varstvo spomenikov*, 34, Ljubljana 1992, 236, 237, 240, 297.
- OSMUK, NADA. Lehti, Kopriva, Renta in Stublje, Vrtača pri Birthu, *Varstvo spomenikov*, 35, Ljubljana 1993 (1995), 99, 107, 109, 171.

ISBN 951-0420-06-2

9 789616 420068